

Suki Kim

Nélküled mi sem vagyunk

Élet az észak-koreai diktatúra
elit egyetemén

X 220702

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA
ELIT EGYETEMÉN

Suki Kim

Nélküled mi sem vagyunk

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA
ELIT EGYETEMÉN

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA
ELIT EGYETEMÉN

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA
ELIT EGYETEMÉN

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA
ELIT EGYETEMÉN

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA
ELIT EGYETEMÉN

ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA

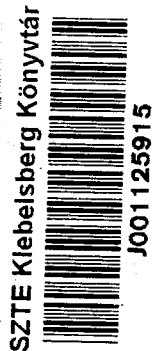
ÉLET AZ ÉSZAK-KOREAI DIKTATÚRA

hvg könyvek

307055 X

A fordítás alapja:

Suki Kim: *Without You, There Is No Us: My Time with the Sons of North Korea's Elite*. This translation published by arrangement with Crown Publishers, an imprint of the Crown Publishing Group, a division of Random House LLC. All rights reserved.

Copyright © Suki Kim, 2014

Fordította: © Izing Róbert, 2015

Szerkesztette: Kenyő Ildikó

Szaknyelvi lektor: Mártonfi Ártilla

Borítóterv: Tabák Miklós

Térkép: Mapping Specialists

Fotó:

11. oldal: Üdvözlés a phenjani repülőtéren, 2002-ben, Kim Dzsongil hatvanadik születésnapján. A táblán a „21. század Napja” felirat olvasható.
169. oldal: A PME diákjai záróvizsgáznak 2011 decemberében.

HVG Könyvek

Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Koncz Gábor

ISBN 978-963-304-265-6

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképes úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2015
Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

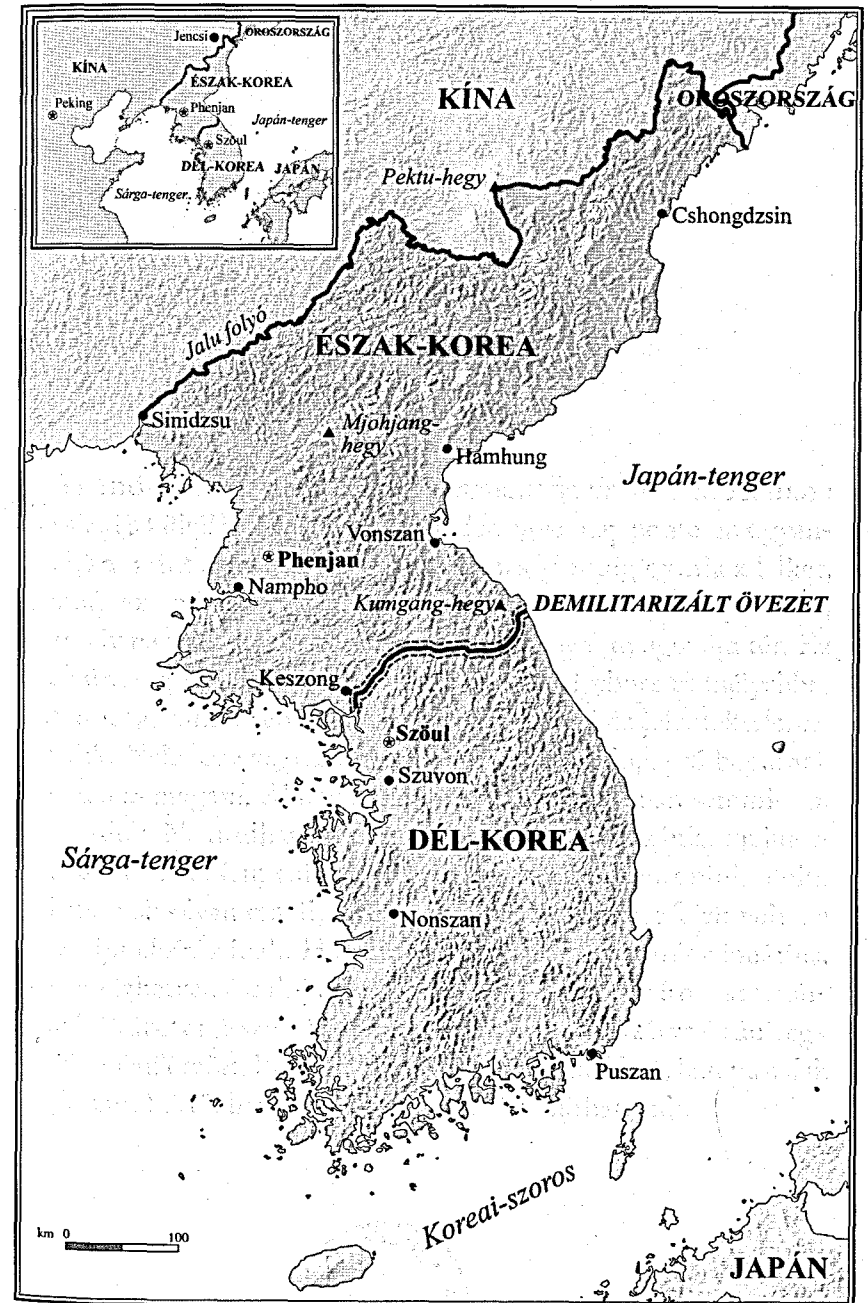
Nyomdai előkészítés: Kedves László

Nyomás: mondAt Kft.
Felelős vezető: Nagy László

Édesanyámnak és nővéremnek

X 220702

Előszó

Anti-Atlantisz

AZ IDŐ OTT MINTHA MÁS RITMUSBAN TELT VOLNA. AMIKOR valaki a külvilágtól elzárva él, minden egyes nap pontosan ugyanolyan, mint az előző. Ez az egyformaság addig gyúrja a lelket, amíg az ember egy lélegző, táplálkozó, ürítkező lénné válik, amely napfelkeltekor ébred, és napnyugtával nyugovóra tér. Ez az üresség minden lassan múló nappal mélyebbre és mélyebbre szivárog, miközben mindenki láthatatlanná és jelentéktelenné válik. Néha egy végtelenül körbe-körberekedő, apró bogárnak éreztem magam. Abban az irgalmatlan vákuumban semmi sem mozgott. Nem adhattunk hírt magunkról, és hozzánk sem jutottak el hírek. Nem volt kit felhívni, és nem csörgött ránk senki. Nem volt olyan email, levél, gondolat, amely megfelelt volna a rezsim előírásainak. Harminc tanárnak álcázott misszionárius, kétszázhetven észak-koreai fiú hallgató és én: egy író, aki tanárnak álcázott misszionáriusnak mutatta magát. Elzárva éltünk egy szigorúan őrzött, Phenjan kihalt külvárosában fekvő, kampusznak álcázott börtönben, és csak egymásra számíthattunk.

033817

ELSŐ RÉSZ

Anti-Atlantisz

Veränderung in A

2011. DECEMBER 19-ÉN, 12 ÓRA 34 PERCKOR KOPOGTATTAK AZ ajtómon. A gyomrom görcsbe rándult. Tudtam, ki az. Nem foglalkoztam vele, pakoltam tovább a ruháimat a bőröndbe. A kopogás nem maradt abba. Tudta, hogy a szobában vagyok, és nem állt szándékában továbbmenni.

Végül abbahagytam a pakolást, és kinyitottam az ajtót. Martha, egy 24 éves, hórihorgas, szemüveges angol lány állt ott, aki hozzám hasonlóan tanár volt. „Le kell jönnöd az értekezletre” – mondta. Sóhajtottam, és már előre éreztem a karácsony előtti imára összegyűlő, harminc keresztény misszionárius körében eltöltött fél év súlyát. „Meghalt” – suttozta, és a mennyezet felé mutatott. Azt hittem, Istenre gondol, és egy pillanatra összezavarodtam. Sosem olvastam a Bibliát, a családom nagyrészt ateista. Majd azt mondta, ő, és rájöttem, hogy ennek a világnak az istenére gondolt: Kim Dzsongilre.

Vajon volt abban valami sorsszerű, hogy a koreai élményeim az ő születésnapjával kezdődtek, és a halálával értek véget? 2002 februárjában a Kim Dzsongil 60. születésnapjára érkező észak-amerikai küldöttség tagjaként pillantottam meg első alkalommal Phenjan tiltott városát. Néhány hónap telt el 2001. szept-

tember 11-e óta, George W. Bush pedig akkoriban „az ördög tengelye” egyik államaként hivatkozott az országra, így ez egy meglehetősen kedvezőtlen időszak volt arra, hogy több idegennel együtt, egyedülálló amerikai nőként átlépjem a határt.

A következő kilenc évben megváltoztathatatlan határainak minden valószínűtlen átlépésével egyre jobban megfertőzött ez az ismeretlen és kiismerhetetlen hely. Ez az elszigetelt nemzet teljesen más rendszer szerint működött, mint a világ egyéb részei. Olyannyira más volt, hogy amikor 2011-ben az országba érkeztem, akkor a *dzsucse** szerinti 100. évet írták. A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) a saját naptári rendszerét követi, amely az 1994-ben elhunyt Nagy Vezető, Kim Ir Szen születésének évével kezdődik. A *dzsucse* szó nagyjából önrendelkezést jelent, ez a kifejezés áll Észak-Korea alapfilozófiájának középpontjában. Szinte minden könyvet, amivel az országban találkoztam, a Nagy Vezető írt, vagy róla szólt. Az államilag irányított média – köztük a *Rodong Sinmun* (Munkások Lapja) újsággal és a koreai állami televízióval – szinte kizárólag csak a Nagy Vezetővel foglalkozott. Voltaképp minden film, dal, emlékmű a Nagy Vezető csodálatos tetteinek állított emléket. A rangot Kim Ir Szen Kim Dzsongilnek adta tovább, ő pedig Kim Dzsongunnak, aki 29 éves volt, amikor 2012-ben a világ legfiatalabb államfőjeként hatalomra lépett.

Jelentések szerint minden lakásba hangosbeszélőket szereltek fel, amelyeken át kormánypropagandát sugároznak, és állítólag az országban a Nagy Vezető 35 ezer szobra található. Közben a rezsim ENSZ-szankciókat kiprovokáló atomfegyverekkel bohóckodik, Észak-Korea népe szenved. Az 1990-es években

* Vallási és politikai eszme, Észak-Korea hivatalos, autarktikus ideológiája és a rajta alapuló államrendszer elnevezése, az ottani rezsim szerves része. (A Szerk.)

bekövetkező éhínség (amelyet „nehéz menetelésnek” neveznek) közel 3 millió ember halálát okozta – ez több, mint a teljes népesség egytizede. A World Food Program (Világélelmezési Program, WFP) szerint az észak-koreaiak 80%-a élelmiszerhiánytól és éhínségtől szenved. Becslések szerint a kényszerszermunka, a kivégzések, a munkatáborok miatt 1948 óta több mint egymillió ember veszett oda. A legfrissebb ENSZ-jelentések szerint a KNDK-ban 20 koncentrációs tábor működik, amelyekben 120 ezer politikai foglyot őriznek (a Human Rights Watch jogvédő szervezet ezt a számot 200 ezerre teszi). A számok óhatatlanul csak hozzávetőlegések, mivel képtelenség tényleges adatokhoz jutni. Szinte egy észak-koreai sem hagyhatja el a hazáját – a disszidensekre kivégzés vár –, és kevés külföldi léphet be az országba, kivéve a szervezett, főként európai útlevelel rendelkező turista-csoportokat, de azok is csak előzetesen jóváhagyott helyekre juthatnak el. A globális információ korában, ahol a *titok* szó már anakronizmusnak számít, Észak-Korea egészen más utat választott magának.

Az ország iránti megszállottságom – mert bizony bátran nevezhetjük annak – alapja nem pusztán újságírói érdeklődés. Amikor elsőként jártam „küldöttként” Észak-Koreában, nem sokat törődtem azzal a Kim Dzsongil-szimpatizáns csoporttal, amellyel együtt utaztam. Emiatt azt gondolhatták rólam, hogy szélsőségesen tiszteletlen vagy fiatal vagyok, pedig valójában egyik sem. Szántszándékkal öltöttem magamra a közöny gúnyját. Mivel nagyon nehezen sikerült vízumot szereznem, úgy éreztem, az a legjobb, ha nem tűnök túl kíváncsinak. És volt még valami: egy nagyon is ösztönző belső hang, amely azt súgta, hogy jobb, ha minél kevésbé ismerem a részleteket. Számunkra, akik az 1970-es évek Dél-Koreájában nőttünk fel, mindenre, ami Észak-Koreával kapcsolatos, baljós árny vetül. És azokban, akiknek a családtagjait elrabolták, és Észak-Koreába hurcolták, a fájdalom még mélyeb-

ben vert gyökeret. Ha annyit tudtam volna, mint most, egy év-tizeddel később, kétlem, hogy vállalkoztam volna az utazásra. A New York-i John F. Kennedy nemzetközi repülőtérén azonban felszálltam a Korean Air járatára – amely a világ egyik legfényűzőbb és -modernebb légitársasága volt –, majd 24 óra múlva, Szöul és Peking érintésével felszálltam az észak-koreai állam tulajdonában lévő Air Koryo gépére, amelynek fedélzetén az egyetlen olvasnivaló a Nagy Vezető életéről szólt. A következő kilenc évben rendszeresen ezen az útvonalon jutottam el Phenjanba.

Minden történetnek van valamilyen múltbéli előzménye. A megszállottságom gyökere a születésem előtti időszakra, 1945 előttre nyúlik vissza. Minden akkor fordult rosszra, amikor az ötezer éves koreai birodalmat – miután felszabadították a japán uralom alól – a szövetségesek két részre osztották. És azóta minden ugyanolyan rossz is maradt, és semmi, még az 1950-ben kezdődő, három évig tartó háború sem változtatott rajta.

Dél-Koreában felcseperedő gyermekként talán elkerülhetetlen volt, hogy megszállottá váljak. Az ott töltött évek elbátortalanítóan tiszták és frissek maradtak az emlékezetemben. Ahogy egyre idősebb leszek, ezek az emlékek mind jelentősebbé nőnek, minden beszögellésben egyre mélyül a sötétség. Ez minden első generációs bevándorlóra jellemző: minden két részre, *régenre* és *mostra*, *előttre* és *utánra* tagolódik. Az óhazát és a befogadó otthont elválasztó óceán szintén kettészeli az időt.

Tizenhárom évesen kerültem az Egyesült Államokba. Dél-Koreában az 1980-as évek eleje politikailag és gazdaságilag bizonytalan időszak volt, így apám vállalkozásai – egy hajózási társaság, bányászati vállalatok és hotelek – egyik napról a másikra tönkrementek. A csődöt Dél-Koreában súlyos börtönbüntetéssel sújtották, így az egyik éjszaka leple alatt elmenekültünk onnan. Amerikába érkezve, sok új bevándorlóhoz hasonlóan, mi is szegénynek számítottunk, és egyfolytában költöztünk: Queensből Jersey

Citybe, onnan Bronxba, majd Fort Leebe. Alig tudtam felfogni a környezetemben egyik napról a másikra bekövetkező, hatalmas változásokat. Tisztában voltam vele, hogy már nem vagyok Koreában, de képtelen voltam megérteni, hogy végleg elveszítettem az otthonomat. Időbe telt megemésztennem egy másik külföldi fogalmat is: hirtelen *ázsiai* lettem, ezt a kifejezést pedig korábban csak szociológiaórákon hallottam. Otthon a *sárga* az aranyfa színe volt, a házunkat a dombtól elválasztó kerítés tövében nőtt; sosem jutott eszembe, hogy a bőrszínem is az lenne. Azokat az éveket még a csend jellemezte. Az anyanyelvem hirtelen eltűnt, a helyét az idegenül hangzó angol foglalta el. Kész csodának tűnt, hogy lettem az érettségit, és bejutottam a felsőoktatásba.

A diplomám megszerzése után néhány évet Londonban töltöttem, valami olyasmi után kutatva, amit sohasem sikerült néven neveznem, aztán visszatértem New Yorkba, ahol a húszas éveim java részét több részmunkaidős állásban, egy East Village-i fix lakbérű apartmanban töltöttem. De itt sem éreztem otthon magam, és rendszeresen kiadtam albérletbe a lakást, miközben útra keltem, gyakran valamilyen írói ösztöndíj kapcsán. Ezek rendszerint mindentől távol eső helyekre szolgáltattak: egy százéves New Hampshire-i faházba vagy egy üres, kopár dombra néző szobába Wyomingban. Akkoriban még nem voltak mobiltelefonok, és ha felhívtam a szüleimet, akkor a hívás költségeit mindig ők állták. Emlékszem, az egyik délután leszálltam egy Greyhound távolsági buszról az Új-Mexikó állambeli Taosban, beálltam egy kávézó melletti fülkébe, és felhívtam a New Jerseyben lévő apámat. Azzal fejezte be a beszélgetést, hogy „ha ilyen ütemben haladok, akkor nemsokára olyan messze leszek, ahonnan már nincs visszaút”.

Azokban a vándorlással teli években egyszer az olaszországi Ligur-tenger partján találtam magamat. Jobban hangzik, mint amilyen valójában volt. A hely lenyűgöző szépsége oly kevésbé érintett meg, hogy még évekkel később is szándékosan igyekeztem

mindenféle beszélgetésbe belecsempészni a nevét. „Ezt a ruhát azon az őszön viseltem, amit Liguriában töltöttem.” Vagy: „Sosem fejeztem be azt a regényt, amelyen Liguriában dolgoztam.” És mindezt azért, hogy emlékeztessen magam az ott töltött két hónapra.

Néha történik ilyesmi. Az ember átél valamit, és mégis ott teljesen. Koreára ennek az ellenkezője igaz. Az első tizenhárom évem olyan valóságos volt számomra, mint semmi más. Amikor az ember fiatalon veszíti el az otthonát, az élete azzal telik, hogy próbál újat találni helyette. Az évek során minden lakásomat átmenetinek tekintettem. Egyiket sem rendeztem be rendesen, a falak csupaszon maradtak, személyes tárgyak nélkül – mintha bármikor eljöhetne az a pillanat, hogy másodperceim vannak összepakolni és menekülni. Sokszor kérdezik tőlem, hogy hol tartom a holmimat. Ez a kérdés mindig Dél-Koreát juttatja az eszembe: fejben mindig a visszatérésre készülök. A fölém magasodó, gyermekkori otthonomhoz felvezető, elképesztően hosszú, felejthetetlen lépcsősor tövében lerakom a bőröndömet.

Amikor 2002-ben első alkalommal jártam Phenjanban, furcsa módon sokkal inkább otthon éreztem magam, mint bármikor, amióta gyermekként el kellett hagynom Szöult. Az ismerőség érzése tört rám. Ott volt előttem az egész múlt: a kettéosztott Korea miatt szétszakított nemzedékek, a vágyakozás, a veszteség, a fájdalom, a megbánás és a büntudat évtizedei. Olyan mértékben azonosultam ezzel, hogy soha többé nem tudtam megszabadulni tőle. Úgy éreztem, ha meg tudnám fejteni a helyet, akkor összerakosgathatnám a mozaikdarabkákat. Mint a legtöbb koreai – legyen déli vagy északi –, talán teljesen értelmetlenül, de az újraegyesítésről álmodoztam. 2011-ig rendszeresen visszatértem az országba.

Gyakran kérdezik tőlem, hogy melyik Korea az otthonom. Észak- vagy Dél-Korea? Ez azonban teljesen értelmetlen kérdés.

Annak az esélye, hogy én vagy bárki más Északról jusson ki a világba, szinte a nullával egyenlő. Valójában szinte senki sem juthat ki Észak-Koreából. Az egy elzárt ország. Elzártan élnek Dél-Koreától meg a világtól, illetve mindazoktól, akiknek a családtagjai ott ragadtak. Olyasféle börtön ez, amelyet nem lehet egy „Szezám, táruljál” kinyitni, és közben a világ kezdi elfelejteni, miért is helyezték lakat alá ezt az országot, és ki dobta messzire a zár kulcsát.

Az én házám Dél-Korea – az ipari, a fejlett, a jobb Korea, amelynek földjéből olyan vállalatok nőttek ki, mint a Hyundai és a Samsung, és amely a véres háború óta eltelt hat évtizedben a világ 15. leggazdagabb országává küzdötte fel magát. Ám Dél sosem tud csak egyszerűen Dél maradni. Szimpla létezése eszünkbe juttatja Északot, még a nevét sem kell kiejteni hozzá. Azt az Északot, amely rendszeres nukleáris fenyegetéseivel, bizarr diktátorainak bohóckodásával olyan árnyékot vet, amely messze túlnyúlik a Koreai-félszigeten. Az elmúlt években Észak-Korea az ábrándozó elmék szírényévé vált, amely a külső szemlélőket megvárhatja, tűnődésre készíti és tovább csigázza – a végtelenségig.

Mindkét szülőm olyan családból származik, amelyet az ország kettéosztása szakított szét. Az emiatt keletkező, gyógyíthatatlan fájdalom – egy több nemzedéken át tartó, lélekromboló kín – volt az, ami engem Észak-Koreába repített. Ha ez egy olyan történet lenne, amely együttérzést ébreszt az olvasóban, és amelynek elolvasása után elégedetten és tájékozottabban tennék le a könyvet, akkor úgy érezném, hogy célt értem. Az igazság mégis az, hogy szinte csak fél távig jutottam: egy szomorú, befejezetlen utazás áll mögöttem, mivel akik a szívszaggató történet középpontjában állnának, már réges-régen halottak, vagy meghalni készülő emberek, akik felett hamarosan eljár az idő.

A koreai háború három évig tartott, milliók haltak meg, vagy vesztették el a családjukat. Valójában azonban sosem ért véget,

csak szünetel, pontosan ott, ahol elkezdődött: a 38. szélességi fok mentén, amelynek mindkét oldalát egy-egy Korea foglalja el. Történészek ezt az „elfeledett háborúnak” is nevezik, de egy koreai sem tekinti annak. A feledés kultúrája ismeretlen fogalom Koreában. A háború napjaink mindkét Koreájában jelen van.

Ott van például apám fiatalabb unokatestvéreinek története: középpontban egy tizenhét és egy tizennyolc éves ápolónövendék, akik a háború alatt tűntek el. Évtizedekkel később, az 1970-es években az anyjuk, apám nagynénje Észak-Koreából – Japánon keresztül – kapott egy levelet. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor a lányai kapcsolatba léptek vele, de ettől a pillanattól kezdve néhány havonta meg kellett jelennie a Koreai Központi Hírszerző Ügynökségnél, mivel kémkedéssel gyanúsították. Végül örökre elhagyta Koreát, majd a texasi San Antonióban telepedett le, és ott is halt meg. A lányairól soha többé nem hallott. Aztán ott volt a nagybátyám, anyám bátyja, aki csak tizenhét éves volt, amikor észak-koreai katonák elrabolták a háború kezdetekor, 1950 júniusában. Soha többé nem került elő. Talán Phenjanba vitték – vagy nem –, és ez a bizonytalan tudatlanságban töltött állapot majdnem az örületbe kergette a nagyanyámat, majd anyámat és bizonyos fokig engem is, mivel megörököltem tőlük a bánatukat.

Dél-Korea – és minden bizonnyal Észak is – bővelkedik hasonló történetekben, amelyeket meg is ismerhetnénk, ha az ott élők elmesélhetnék. A szétszakadás traumája még hosszú időn át kísérti az áldozatait. Ez a fajta becstelenség egy életre szól. Mindenki tudja, hogy az eltűntek hol vannak, talán csak néhány órányira, de nem láthatják őket, nem írhatnak nekik, és nem hívhatják fel egyiküket sem. Akár az ember édesanyja is a határ másik felén ragadhatott. Vagy a szeretője, aki után egy életen át vágyódni fog. Netán a gyereke, akihez nem juthat el, pedig az a nevét kiáltja, és sírva merül álomba estéenként. Szöulból Phenjan derengő árnyak tűnik, pedig csak 190 km a távolság – közel van,

mégis elérhetetlen. Ez az évtizedek óta tartó sóvárgás képes egy teljes nemzetet beteggé tenni. A fájdalmat nem lehet elfelejteni, sőt újra és újra felidéződik, mint egy betegség. Szívek szakadnak meg, és nincs rá gyógyír; az ember csak azon tűnődik, hogy mi történt azzal az élettel, amelyet együtt kellett volna leélniük. Olyan szülők gyermekeként, akik személyesen élték át ezeket a traumákat, képtelenség megfeledkezni erről a tragédiáról.

A Phenjani Műszaki Egyetemről (PME) első alkalommal teljesen véletlenül hallottam. 2008 februárjában a *Harper's* magazin megbízott, hogy tudósítsak a New York-i Filharmonikusok phenjani útjáról, melynek során koncertet készültek adni az észak-koreai fővárosban.

Közel száz külpolitikai tudósító rohant, hogy részt vehessen a turnén. Mivel nem voltam igazi újságíró – legalábbis nem tekintettem magamat annak –, rettegtem attól, hogy ennyi tapasztalt veterán mellett tudósítsak az országról. Aztán rájöttem, hogy milyen keveset tudnak Észak-Koreáról, és hogy alig sikerült kideríteniük róla valamit. Egy kábeltévé műsorvezetője különkiadást készített, amelyben egy „átlagos” észak-koreai családdal – melyet a kormány választott ki erre a feladatra – együtt nézte tévén a műsort. Aztán „véletlenszerűen” megkérdezett – szintén a rezsím által kijelölt – észak-koreaiakat, és ilyen kérdéseket tett fel nekik: „Úgy érzik, Amerika az esküdt ellenségük?”; az egyik interjúalanyának pedig megtanította a *barát* szót, amelyet a nő szorgalmasan ismételtgetett.

A phenjani látványos médiaoperett előjátékaként részt vettem egy pekingi fogadáson. (Bár Phenjan Szöultől autóval csak néhány órányira fekszik, csak Kínán keresztül lehet megközelíteni.) A fogadást az amerikai nagykövetségen tartották a filharmonikusok támogatóinak tiszteletére. A színes társaságban jelen volt

a Compaq vállalat megalapítója, az amerikaifutball-bajnokság, az NFL PR-guruja és egy japán hercegnő az olaszországi Velenéből. A nők bundát viseltek. Közülük huszonötön 50 ezer dollárt adományoztak, hogy részt vehessenek a különleges úton, és szemmel láthatóan izgatottak voltak. Egyikük könnyelműen azt mondta nekem, hogy még sosem járt Dél-Koreában, és tessék, most meg Észak-Koreába készül! A másik azt mesélte, hogy nagyon szeret „elmaradott” országokba menni, és szerinte Észak-Koreán kívül már nem is léteznek ilyenek. Néhányan azt tanácsolták, hogy muszáj, egyszerűen muszáj találkoznom egy bizonyos Mrs. Gunddal, egy vélem azonos korú koreai-brazíliai nővel, akinek a férje egy időben a *Forbes* szerint a világ egyik leggazdagabb emberének számított.

Mrs. Gund volt az, aki említette, hogy egy nemzetközi egyetemet készülnék indítani Phenjanban, és a tanári kar kizárólag külföldiekből áll majd. Nagyon valószínűtlennek tűnt, de aki Észak-Koreát tanulmányozza, hozzászokik a képtelen forgatókönyvekhez. Amikor további kérdéseket tettem fel, megvonta a vállát, és azt tanácsolta, küldjek egy emailt egy bizonyos Kim elnöknek, aki az egész projekt vezetője.

Kim elnök – mint kiderült – James Kim, koreai-amerikai evangéliumi keresztény volt, akivel az interneten több interjút is találtam, amelyek egy hasonló, az 1990-es években, a kínai Jencsi-ben megnyitott intézményről szóltak. Jenbien Műszaki Egyetem (JME) volt a neve. Az egyik interjúban Kim azt mondta, hogy a phenjani iskola megalapításához 10 millió dollárt gyűjtött össze a világ különböző pontjain található evangéliumi keresztény gyülekezetek adományaiból. Amikor arról kérdezték, hogy került-e ebből bármennyi is a rezsimhez, azt állította, hogy minden építkezési anyagot és felszerelést Kínában szereztek be. Az iskola működtetése igencsak drága mulatság, csak a fűtési költségeket napi 1500 dollárra becsülték. Amikor arról kérdezték, ki finan-

szírozza az egyetem működtetését, némi szünet után a „mennyei bankokra” hivatkozott.

Bár az iskola még építés alatt állt, beadtam a jelentkezésem egy tanári pozícióra. A következő években sokat emaileztem az iskolával kapcsolatban kínai, dél-koreai és amerikai ügyintézőkkel. Nem tudtam róluk sokat, csak annyit, hogy Kim elnök emberei voltak; akit a fő kapcsolattartóm, Joan szerint nagyon lefoglaltak az utazásai. A JME kampuszán dolgozó Joan hosszú és semmitmondó emaileket írt a tavasszal nyíló jenbien virágokról és a számtalan elfoglaltságáról, amelyek az Úr kegyelméből mind a „projekttel” álltak kapcsolatban.

Levelezésünk első évében az egész terv légből kapottnak tűnt. Egy alkalommal az egyik illinois-i egyetem koreai-amerikai könyvtárosa meghívott egy PME-nek adományt gyűjtő eseményre az evanstoni templomba. Közel ötven ázsiai diák – többségében koreai-amerikaiak és koreaiak – vett részt az eseményen, akik jó egy órán át imádkoztak és sírtak. Furcsa módon úgy tűnt, hogy ez a rendezvény legitimálja az iskola létezését.

Végül 2009 decemberében felhívtak Kim elnök szülői irodájából, és közölték, hogy készüljek fel, mert néhány hónapon belül indulhatok Phenjanba. Soha senki nem firtatta a vallási hovatartozásomat, én pedig nem nyilatkoztam róla. Szinte semmiféle eligazítást nem kaptam. Mit vigyek magammal? Hogyan fogom tartani a kapcsolatot a családommal? Egyetlen ilyen jellegű kérdésemre sem kaptam választ. Aztán jött a hajós incidens. 2010. március 26-án a *Csōnan*, egy dél-koreai hadihajó 46 tengerésszel a fedélzeten elsüllyedt az ország nyugati partvidékén. Egy nemzetközi vizsgálat kiderítette, hogy egy észak-koreai tengeralattjáró torpedója okozta a tragédiát. A két Korea közötti kapcsolatok befagytak, és az ajtó, amely addig megnyíltni látszott, hirtelen becsukódott. Nem hittem benne, hogy az egyetem elindulhat, vagy hogy bárki vízumhoz juthatna. A projekt ismét parkoló pályára került.

Az év végén a PME mégis megnyílt. Azt állították, hogy a jelentkezésem valahogyan elveszett, és az első szemeszterre már összeállították az első tanári kart a JME-n dolgozó tanerő soraiból. De, mint Joan megírta, számítsak arra, hogy tavasszal indulhatok.

Aztán 2011 áprilisáig semmi sem történt, mígnem a beérkező emailjeim között meg nem jelent egy „beszerzendők” tárgyú levél. A korábban már jóváhagyott vízumomat nem kevesebb, mint 35 észak-koreai kormányhivatalnak kellett ellátnia a pecsétjével, hogy újra kiadják. Kim elnök kérte az eljárás felgyorsítását, illetve mentességet a PME tantestülete számára, csak hogy ehhez meg kellett várniuk egy új törvény beiktatását. „Új törvény? – kérdeztem Skype-on. – De hiszen az hónapokba, sőt évekbe telhet!” Joan viszont megnyugtatót, hogy az ilyesmi Észak-Koreában néhány nap alatt lezajlik, úgyhogy kezdek csomagolni.

Azt is mondta, hogy szükségem lesz egy hűtőszekrényre, vécé-papírra és vajra. Azon tűnődtem, vajon tényleg lehetetlen-e ezeket beszerezni ott. Mindenképpen vigyek mindent magammal, ha Phenjanba megyek, mondták. Átutaltam valamekkora összeget Joannak, hogy szerezzen be egy hűtőt Kínában, és küldje el onnan Phenjanba, de abban nem voltam biztos, hogy egy tömb lefagyasztott vaj túlélné-e a hosszú repülőutat New Yorktól Phenjanig. Végül kiderült, hogy rengeteg mindenre lesz szükségem, ami nélkül nem lennék meg. Ha bárki azt hinné, hogy íróként a könyvek álltak a listám elején, tévedne, mert a legkevésbé sem érdekeltek. Sokkal egyszerűbb holmikát vittem magammal: egy pótszemüveget, kivehető kontaktlencsét, egészségügyi törlőkendőket, fájdalomcsillapítót, különféle vitaminokat, antibiotikumokat és annyi proteinszeletet, amennyi a bőröndömbe fért.

Az Észak-Koreába szóló vízumokat szinte csak az országba lépés napján adják ki, pedig a Peking–Phenjan útra szóló repülőjegyeket csak érvényes vízummal lehet megvásárolni. Ez azt jelentette,

hogy azonnal indulnom kellett Ázsiába, és várni a hívást – így aztán a következő hét hetet Szöulban rostokolva töltöttem, a vízumomra várva, amelyet az utolsó pillanatban visszatartottak. Nem magyarázták el, miért, és nem is kértek érte elnézést. Az Észak-Koreával kapcsolatos ügyekben ők szabják meg, ki mit tehet – és azt is, mennyiért; Észak-Koreában ugyanis mindennek ára van.

Azon a nyáron a monszun korán érkezett. Ázsiának abban a részében egyik nap elkezd esni az eső, és egy hónapig el sem áll: Ez általában júliusban történik, de abban az évben már június közepén ránk köszöntött. Nyomorúságosan éreztem magam. Már egy hónapja vártam, hogy megkapjam a vízumomat, amikor elkezdett esni. Arra ébredtem, hogy az eső veri az ablaktáblákat, a hajam pedig magába szívja a párát. A légkondicionálás ellenére izzadtam, és lomha lettem, ez pedig csak fokozta a tehetetlenségérzetemet. Az év nem kezdődött jól, és egyre rosszabb lett. Nem sokkal korábban estem át egy borzalmas szakításon, amely kilenc elvesztegetett évnek vetett véget.

Szöulban sem volt túl könnyű. A nővérem, aki mindig is az érzelmi támaszomnak számított, New Yorkból költözött vissza oda. Nem volt jól, így reggeli rituáléként ázsiai biokörtét és –dinyt vágtam fel neki, miután megmostam őket bio növénytisztítóval. Mivel az immunrendszere legyengült, aggódtunk a baktériumok miatt. Ez az állandó aggodás számomra nagyon megterhelő volt, mivel korábban sosem kellett őt ápolnom. Délutánonként elkísértem az orvoshoz kontrollra, vérvételre vagy gyógytornára. Előfordult, hogy elvittem a két lányát – 8 és 10 évesek voltak – zenekari próbára, illetve bárányhimlő elleni oltásra – olyasmiket tettem, amiket általában az anyukák szoktak. Nem igazán illetem a dél-koreai anyukák közé, és ez mindig emlékeztetett arra a tényre, hogy sosem vállaltam gyermeket.

Követnem kellett volna az Észak-Koreából érkező híreket, amelyek rendre a lehetséges utódról, Kim Dzsongunról szóltak, akire a külföldi sajtó „Értékes Vezetőként” vagy „Kiváló Vezetőként” utalt. Ehelyett abban leltem vigaszt, hogy emaileket írogattam egy régi brooklyni szeretőmnek, akivel akkoriban vettem fel újra a kapcsolatot. Tudtam, hogy nem állok készen egy új kapcsolatra, de azon a nyáron szeretni akartam őt. Semmi sem vonja el jobban egy szenvedő lélek figyelmét, mint egy új – vagy akár újrahasznosított – szerelem próbára tevő kihívásai. Minden este, amikor próbáltam álomba merülni a vastag, rám telepedő szőuli monszunban, emlékeztettem magam, hogy otthon vár rám a barátom, csak biztonságra le kell tudnom az egész kirándulást, és visszatérhetek hozzá. Nem volt szerelmes belém, és nagyon elfoglaltnak tűnt, így nem válaszolt túl gyorsan a szükségtelen könyörgésekkel teli emailjeimre. Csak akkor írt, ha úgy tartotta kedve, de azon a nyáron, az áradásban úszó Szöulban, az emailjei úgy ragyogtak rám, mint a napsugarak.

A vízumomra várva gyakran jutottak eszembe az eltűntek: anyám testvére és az apám unokatestvérei. Az, hogy miképpen várta őket vég nélkül az anyjuk, aki csak azért nem költözött el még évekkel a háború végét követően sem, hogy a fiai és lányai könnyebben megtalálják, ha hazatérnének. Az édesanyák minden nap úgy ébredtek fel, hogy az lesz az a nap. Bizonyára reménykedve pillantott fel minden alkalommal, ha a csengő megszólalt. *Talán a gyermekem jött meg. Bárcsak ő lenne az! Igen, biztosan ő lesz az.* Hiszen annyira értelmetlen, hogy az ember nem láthatja többé a gyermekét. Mert a mi világunkban semmi sem tűnhet el nyom nélkül.

Azon a nyáron a várakozás több fajtáját is megismertem. Vártam a napot, amikor a félresikerült eljegyzésem már nem fáj többé. Vártam, hogy a brooklyni férfi válaszoljon az emailjeimre, és kimutassa vonzalmát, mert az életemnek azon a pontján nagyon

vágytam a kedvességre. És legfőképpen vártam, hogy a nővérem kezelései befejeződjenek, és véget érjenek a fájdalmai. Mindeközben pedig vártam az észak-koreai vízumra, mert a szívem mélyén azt reméltem, hogy az jelenti majd a kiutat abból, amit érzek, akármilyen legyen is az.

Aztán június végén felhívtak. Megkaptam a vízumot, így a nyári szemeszter alatt elkezdhetek tanítani. Az eligazítás három nappal később Pekingben lesz majd, július 1-jén pedig indulunk Észak-Koreába.

NOHA PHENJAN UTCÁI A SZÓBESZÉD SZERINT VESZÉLYESNEK számítottak, a város mégis meglepően barátságosnak tűnt, legalábbis első látásra. Aktuális, negyedik utam alkalmával sem volt ez másként. A horizonton mindössze néhány régi repülőgépet tudtam kivenni, amelyek agg legyekként sorakoztak a kifutópályán. A környező mezők úgy festettek, mintha egy olyan történet részei lennének, amelyben soha semmi rossz nem történik, és amelyben a falusi népek senkire sem jelentenek veszélyt. A vidékből áradó nyugalom ellenpontjaként egy magányos repülőtéri terminál emelkedett ki a tájból, rajta Kim Ir Szen hatalmas portréjával. A távolban csapatnyi idegenvezető várta a gondjaira bízott delegációt.

Valahányszor az unásig ismert „fülsiketítő csend” kifejezéssel találkozom, az első benyomásomat idézem fel, azt a csendes tűnődést, amikor végre megpillanthatom ezt az oly sokak által csodált országot. Miután az ember rábukkan erre a modern Atlantiszra – vagy inkább Anti-Atlantiszra –, magyarázatot szeretne kapni mindenre, bocsánatkérést remél, és tisztán kíván látni. De ez még mindig csak egy apró repülőtér a főváros szélén – se több, se kevesebb.

A csend idegen, mivel Phenjan egyéb részein az ember érzékszerveit sosem hagyják pihenni. Mindenhol ott egy hangszóró a közelben, amelyből zene harsog. Szinte minden épületen valamilyen jelmondat díszel; minden tévé képernyőjén ugyanaz a műsor megy, valahogy úgy, ahogy a nyugati társadalmakban az óriásplakátok megtöltik a látóteret, azzal a különbséggel, hogy itt mindössze egy termék van: a Nagy Vezető. A zaj mögött mégis félelmetes csend honol. Itt évtizedek óta mindent elnémítottak, így ha az ember füle rááll a mozdulatlánságra, szinte hallja az elfojtott kiáltásokat.

A vámtiszt élvezte az amerikai útlevelemet, rápillantott, és megkérdezte, beszélek-e koreaiul. Azok az észak-koreaiak, akikkel korábban találkoztam, mind büszkék voltak koreai származásukra. A több mint fél évszázada lezajló háború ellenére, ha a koreaiak nyugatiak között találják magukat, mindig összetartanak. Amikor koreaiul válaszoltam, elmosolyodott és továbbengedett. Útlevelünket és mobiltelefonunkat azonnal át kellett adnunk a ránk várakozó felügyelőnek. Az apró repülőtér sokkal modernebb volt, mint amilyenre emlékeztem, és a poggyászokat szállító futószalag ezúttal működött. (Amikor 2002-ben, nem sokkal az éhínség után először repültem Phenjanba, a bőröndöket egyszerűen a földre hajították, a mellékhelyiségben pedig nem volt világítás és vécépapír sem.)

A tanárkollégákkal együtt követtem a felügyelőt a buszig, amelyet a PME küldött értünk. Tíz perccel később már elhagytuk Phenjan belvárosát, áthaladtunk a Cshungszong hídon, vagyis a hűség hídján és a Tedong folyón, rákanyarodtunk egy keskeny útra, amelynek mindkét oldalán mezők terültek el. Eljutottunk egy kapuig, amelyen az egyetem neve állt, tőle balra egy apró kapus ház, mögötte pedig láthatóvá vált az egyetemi kampusz. Az intézmény annyira zárt volt, hogy szanatóriumnak is beillett volna. A rengeteg beton által sugárzott tompa súlyosság miatt az épületek elhagyatottnak tűntek. Balra egy vékony, magas kő emlékmű

állt, amely magasabbra nyúlt, mint a mellette lévő ötemelletes épület. SOKÁIG ÉLJEN KIM DZSONGIL TÁBORNOK, A 21. SZÁZAD NAPJA! – állt rajta hatalmas betűkkel. Az épületben osztálytermek sorakoztak, és az egész összeköttetésben állt az étkező épületével, onnan pedig egy zárt folyosón át lehetett a klinikához és a fürdőbe sétálni, amelyekből a kollégiumba lehetett továbbmenni. Az épületek és a járdák patkót formáltak. A járdák mindkét oldalát üvegtáblák fedték. Azonnal feltűnt, hogy semmiféle magánszféra nem létezik, mert minden mozgást könnyedén szemmel lehetett tartani. Mindössze egy épület nem állt összeköttetésben a többivel: egy különálló, rideg, szürke épülettömb a kampusz jobb oldalán.

Hazudnék, ha azt állítanám, hogy már az első pillanatban rettegéssel töltött el annak az épületegyüttesnek a látványa, amely hamarosan a menedékké és börtönömmé vált. Semmit sem éreztem, éppen úgy, mint amikor 13 évesen először pillantottam meg New Yorkot. Az első pillantásban nincs ott a múlt, nem hangzik el semmiféle figyelmeztetés. Az iskola nem több egy sima iskolánál. A hallgatók, akik később értelmet adtak a százhektáros helynek, még sehol sem voltak. Eleinte inkább a hely létezésével kapcsolatos kérdések foglalkoztattak. Ki engedélyezte és miért? És kik voltak egyáltalán ott, legyen szó akár a tanításról, akár a tanulásról?

Másnap reggel az ébresztőórám 5 órakor csörgött, és egy pillanatig azt sem tudtam, hol vagyok. Ez bármelyik városban előfordulhat, de ha Phenjanról van szó, akkor némileg tovább tart, hogy az ember összeszedje magát. A tanárok kollégiuma egy szűkös tömbház volt, benne modern, két hálósobás apartmanokkal, mindegyik nagyjából 45 négyzetméteres lehetett. A bejáratnál jobbra két szoba nyílt, mindkettőben 180 × 200 cm-es ágyak. Nyitott konyha egy ebédlőasztallal, egy apró nappali, bőrkanaapéval, tévével és egy telefonnal, amelyről a kampusz különböző

épületeit érhattuk el. Az ablakok szinte a padlótól a mennyezetig értek, a fürdőszoba felszerelése modern volt. Az apartmanomban egyedül laktam, és a hálóm szebb volt, mint a korábbi lakásaim többségében.

Ötödik emeleti lakásom ablakán át először egy messzire nyúló, zöld mezőt és két épületet pillantottam meg, amelyek a kampusz területén kívül álltak. Az egyik olajsárga volt, kék tetővel, és némileg úgy nézett ki, mint egy New England-i stílusban épült pajta. A másik egy kőfallal körbevett betonépület volt. Az ott-tartózkodásom során nem sikerült kiderítenem, hogy mi célt szolgáltak – megtanultam ugyanis, hogy ne legyek túl kíváncsi.

A magányosság és a félelem szívet tépő fájdalma ellen küzdve felkeltem, és vizet forraltam a Pekingben vásárolt vízmelegítővel, majd kávé után kezdtem kutatni a bőröndömben. Valakitől azt hallottam, hogy a kávé itt olyan értékesnek számít, mint a valuta; és nem hazudott. Nem vagyok márkahű, de a hálóépületünkben a Trader Joe-féle Breakfast Blend kávé igazi luxuscikknek számított, a kapitalizmus ékes bizonyítékának, amely a külvilágra emlékeztetett bennünket. Öntöttem belé pár csepp tartós tejet – mert azt is hoztam magammal –, de sajátos, szintetikus ízét képtelen voltam megszokni. Álltam, kezemben a kávémmal, a phenjani reggelben, és bámultam a barátságtalan, ismeretlen épületeket. Olyan távol éreztem magam mindentől, amit ismertem, mintha az éjszaka folyamán megszűntem volna létezni.

Azt mondták, hogy a reggeli fél 7 és fél 8 között lesz az étkezőben. Amikor kiléptem az épületből, a távolban megpillantottam az ég felé magasodó, henger alakú emlékművet. A sétány mindkét oldalán narancs- és rózsaszínű virágok sorakoztak éppen olyan egyformán, mint az épületek. Nem láttam senkit, lassan sétáltam az étkező felé; elhaladtam három jobb kézre eső, teljesen egyforma, a hallgatók szállásául szolgáló kollégiumi épület mellett. A séta nagyjából öt percig tartott, és a nyári szemeszter-

ben egy hónapig naponta háromszor tettem meg, aztán az őszi hónapok során is, bár akkor még nem tudtam, hogy olyan sokáig kitartok. Útközben láttam Phenjan sziluettjét, de olyan köd volt, hogy alig tudtam kivenni. A látóhatáron mindössze egy magányos kémény magasodott, amelyből alkalmanként vékony füstcsík tört elő – ez volt az egyetlen dolog, ami valamiféle életre utalt abban a tájban.

Az étkező olyan volt, mint annyi más helyen is. A nehéz üvegajtón belépve egy hatalmas, asztalokkal telepakolt teremben találtam magam. Az önkiszolgáló pult mentén a tanárok és a hallgatók külön sorban álltak. A reggeli zabkása és főtt tojás volt. Felkaptam egy fémtálcát, és az étel után nyúltam, amikor az asztalok felől valaki a nevemet kiáltotta.

– Helló! Milyen remek, hogy újra találkozunk! – lelkendezett harsányan a férfi.

A kiejtéséből rájöttem, hogy észak-koreai. *Vajon kibe futhattam bele?* – tanakodtam magamban. Mély lélegzetet vettem, megfordultam, és egy kerek, napbarnította arcú és mosolygó szemű embert láttam magam előtt. A felügyelők szeme mindig mosolygós, de Mr. Ri közülük is kitűnt. A New York-i Filharmonikusok 2008-as látogatása során őt jelölték ki a külföldi újságírók mellé, és mivel én voltam az egyetlen, aki beszélt koreaiul, és ennek megfelelően nagyobb fenyegetést láttak bennem, az idő nagy részében árnyékként követett. Kifejezetten barátságos volt, és kötetlenül beszélgetett velem, a feleségéről mesélt, akinek a kedvéért megpróbált leszokni a dohányzásról. Azok a férfiak, akikkel régebben találkoztam ott, mind szerették a cigarettát. Az amerikai márkák különösképpen exkluzívnak számítottak. Megesküdtek volna, hogy az Egyesült Államok a legnagyobb ellenségük, de egy csomag Marlboro Light a zsebükben mégis

a privilégium és az előkelőség jelének számított. Az Észak-Koreába látogatók gyakran visznek cigarettát és whiskyt a felügyelőknek egyfajta kedves ajándékként és biztosítékként, hogy ne figyeljék őket szüntelenül. Hoztam néhány kartonnal az útra, és akárkinek adtam belőle, minden alkalommal megkérdezte, hogy Kínában vagy Amerikában szereztem-e be. Azt mondták, hogy a Marlboro Lightot hamisítják Kínában.

A filharmonikusokat kísérő turnén Mr. Rivel alkalmanként olyan kötetlenül beszélgettünk, hogy néha szinte magam sem tudtam, milyen kapcsolatban állunk: munkájából adódóan jelenítenie kellett rólam, és az én helyzetem sem volt sokkal másabb, mivel nekem egy magazin tudósítójaként kellett beszámolnom a látottakról. Érdekes, hogy milyen hamar kifejlődik a bajtársiasság, ha már-már tapintható a feszültség.

Az a 36 órás út Phenjanban olyan volt, mint egy örvény. Kiderült, hogy épp ez volt a célja. A KNDK rezsimje által gondosan megszervezett PR-esemény aláfestő zenéjét az amerikai zenekar biztosította. Mindegyikünk csak arról tudott írni, amit látni engedtek számunkra – vagyis egy teljesen átlagos koncertről, valamint néhány megrendezett fogadóünnepségről és a szokásos turisztikai látnivalókról. Leckét kaptunk befolyásolásból és ellenőrzésből. Az igazi közönség nem az volt, amelyik a koncertteremben ült, hanem az újságírók, akiknek az a feladat jutott, hogy Észak-Korea kozmetikázott imázsát hírül vigyék a világban. Az sokkolt igazán, hogy ennek sokan milyen könnyen bedőltek. A CNN és a *The New York Times* is arról adott hírt, hogy az előadás könnyeket csalt a közönség szemébe, később a világ nagyobb magazinjai hasonló tartalmú cikkeket jelentettek meg a kulturális diplomácia sikeres kísérletéről. Lorin Maazel, a New York-i Filharmonikusok karmestere kijelentette, hogy 70 millió koreai örökké hálás lehet neki. Én semmiféle sírásnak nem voltam tanúja a közönség soraiban – a nézőket természetesen mind a pártelit

tagjai közül válogatták ki hatalmas műgonddal. Egy újságíró sem látott könnyeket azok közül, akikkel az előadás után beszéltem. Arról az útról egészen másféle könnyecseppekre emlékszem.

Bár az már a második utam volt Észak-Koreába – amikor elbúcsúztam a felügyelőmtől, sírva fakadtam. Abban a pillanatban nem egy egyszerű tudósító voltam. A nagyanyámra, a nagybátyámra, a nagynénémre meg az unokáira gondoltam, és a milliónyi elfeledett és eltűntetett koreaira. Ott a kifutón, miközben a többiekkel együtt készültem felszállni a gépre, azt mondtam Mr. Rínek, hogy rosszul vagyok Korea kettéosztottságától, és valószínűleg sohasem fogom újra látni őt, mert ennek az országnak a lakói nem hagyhatják el az országot, még kapcsolatba sem léphetnek másokkal. Hogy ez az állam annyira elszigetelt, hogy még én, egy koreai is csak egy amerikai delegáció tagjaként léphetek az országba, egy amerikai zenekart kísérve, és hogy a szívem szakad meg attól, mennyire rossz a helyzet valójában. Ezt mind ott, a kifutópályán állva mondtam el, az arcomat könny áztatta, a könnycsatornáim 36 órányi magamra erőltetett csend után megnyíltak.

Utólag már tudom, mindez nagy meggondolatlanság volt részemről. Felszálltam a járatomra, és visszatértem a szabad világba, amíg ő ott ragadt, a többi felügyelő pedig szemtanúja volt a beszélgetésünknek. Meglepetésemre az ő arcát is könnyek borították, és még két másik felügyelőét is. Nem mondtak semmit, egyre csak sírtak.

Amikor három év elteltével újra megpillantottam Mr. Rít, megkönnyebbültem. Nem büntették meg azért, mert együtt sírt velem a repülőtéren. Aztán félni kezdtem. Mivel újságíróként ismert meg, vajon mit fog gondolni rólam most, amikor misszionárius tanárként állok előtte? Már azt sem értettem, hogyan engedhetek be az országba egyáltalán. Joan és Kim elnök is tudta, hogy író vagyok, de ők regényíróként tekintettek rám, és ezt nem látták magukra nézve fenyegetőnek. Persze csak rám kellett volna keresniük

a Google-on, és láthatták volna, hogy számos lapban publikáltam már cikkeket Észak-Koreával kapcsolatban. Az egyik legfrissebb írásom egy tabutémáról, a dezertőrökről szólt. Kim elnököt azonban nagyon érdekelte a Fulbright-szervezet – amely ösztöndíjjal jutalmazott –, és megkért, hogy szervezzek neki egy találkozót a szülői iroda igazgatójával, amit meg is tettem. A befolyásos Mrs. Gund is említette neki a nevemet. Akármilyen okból is, de átmentem az átvilágításukon.

Mr. Ri megkért, hogy üljek az asztalához; ahol rajta kívül még egy férfi foglalt helyet. Őszintén boldognak tűnt, hogy láthat, és én is lelkesen köszöntöttem.

– Hogy van? Mi hozta hozzánk? – kérdezte.

Belementem a játékba.

– Ó, az élet... Azóta tanítok, amióta legutóbb találkoztunk. Először Amerikában, aztán Szöulban és most Phenjanban.

Ez nagyrészt igaz volt – kreatív írást tanítottam. A válaszom kielégítette őt, és Mr. Ri evésre buzdított. A zavaros zabkása, a vizes rizs pontosan olyan ízű volt, amilyennek kinézett. Ha Mr. Ri emlékezett is a három évvel korábban ejtett könnyeinkre, nem említette. Próbáltam jobbá tenni a hangulatot, ezért vidámnak tettem magam. A felügyelők szerették a vargabetűket, és megtréfálni az embert, ahogy azt is, ha őket viccelték meg.

– Idősebbnek tűnök? – kérdeztem. – Szerintem most már biztosan nagyon öregnek látszom.

– Nem, még mindig remekül fest. Remekül. Még egész jól tartja magát – mondta Mr. Ri.

Mindketten felneveltünk, de üresnek éreztem magam, és nem volt semmi, ami elnyomta volna a rám törő, paranoid érzéseket.

Úgy tűnt, a tantestület többi tagja is a teremnek ebben a részében ült. A közeli asztalnál harminc katonai egyenruhás nő hajolt a fémtálcája fölé. Mr. Ri elmagyarázta, hogy mindannyian örök, akik a biztonságunkra ügyelnek. Nehéz volt elhinni, hogy

ezek a húszas éveik elején járó nők felügyeltek a biztonságra a PME-n, ahol minden hallgató hímnemű volt. Féltem őket, mert olyan távol voltak az otthonuktól, sebezhetőnek tűntek, és a férfiak nagy túlerőben voltak. Kire vigyáztak? A tanárookra vagy a hallgatókra? Vagy inkább börtönőrök voltak, akik arra ügyeltek, hogy ne szökjünk meg? Az ott töltött hónapok alatt folyamatosan láttam őket őrzáratozni. Néhányszor próbáltam szóba elegyedni velük, de sosem válaszoltak.

Az étkezőbe behallatszott egy menetelés közben énekelt dal, kórusban kiabálták, és amint véget ért, többtucatnyi férfi özönlött be az ajtón. Aztán még többen érkeztek, amíg már több százan lettek az étkezőben. A tízes éveik végén és húszas éveik elején jártak, fekete nadrágot hordtak kék vagy fehér inggel és nyakkendővel. Első ránézésre katonáknak tűntek. A fegyverszünetet ötven éve írták alá, és a világ ment tovább. A dél-koreaiak, bár a katonaság kötelező volt minden férfi számára, örülhettek, hogy nem élnek az állandó fenyegetettség állapotában. Észak-Koreában azonban olyan volt, mintha 1953-ban megállt volna az idő, és úgy tűnt, még a hallgatók is készen álltak háborúba indulni.

Az étkezőbe érve gyorsan magukhoz vették a bádogkanalat és az evőpálcikákat, és négyesével az asztalokhoz ültek. Tudtam, hogy a következő naptól kezdve akár közéjük is ülhetek, és annak a gondolata, hogy fiatal észak-koreaiakkal ismerkedhetek meg, reménnyel töltött el további ott-tartózkodásomat illetően. Amikor megkérdeztem az egyik tanárt, hogy vajon milyen lesz nekik egy asztalnál ülni velem, azt mondta, szerintem nem lesz semmi gond – mindnyájan nagyon szeretnék fejleszteni az angoljukat. Észrevettem, hogy ők is kíváncsiak rám: néhányan a tányérjuk fölött bámultak rám. Ám amikor próbáltam velük szemkontaktust teremteni, gyorsan elkapták a tekintetüket.

3

ÚGY ALAKULT, HOGY AZ ELSŐ TANÍTÁSI NAP, AMIKOR A TÖBBSÉ-
gében amerikai tanárok elkezdtek oktatni a 270 észak-koreai fia-
talt – éppen július 4-ére esett, de úgy tűnt, senkinek sem tűnt fel
a helyzet ironiája. Sehol sem láttam piros, fehér és kék színeket.
Nem volt barbecue és tűzijáték. Mivel még sosem tanítottam angol
nyelvet, egyszerre voltam ideges és izgatott. Az előírt ruházatot
követve világoskék inget, vádliig érő szürke szoknyát és lapos
sarkú cipőt vettem fel. Figyelmeztettek, hogy az észak-koreai nők
általában nem hordanak nadrágot, és nem is emlékeztem, hogy
láttam volna erre példát a korábbi phenjani útjaim során.

Már 7 óra 15 perckor a kollégiumunk előtt álltam, szemben az
ötemeletes informatikaépülettel, ahol az órákat tartották. Balra
állt az emlékmű, amelyet a megérkezésemkor láttam. A hallgatók
az Örök Toronyként utaltak rá, mivel a NAGY VEZETŐNK
ÖRÖKKÉ VELÜNK LESZ felirat díszelgett az egyik oldalán,
az alapjától egészen a tetejéig. A Phenjan városképét meghatározó
Dzsucse toronyra hasonlított, én pedig azon gondolkodtam, vajon
hány ilyen monstrum lehet még az országban. Ahogy közeledtem
az informatikaépülethez, egyre hangosabban hallottam az előcsar-
nok hangszóróiból bomboló zenét. Gyorsan hozzászóltam, hogy

a szalagról szóló muzsika robbanásszerűen a fejembe hatol, de az első napon úgy éreztem, nem tudok menekülni előle, és ez felerősítette abbéli érzésemet, hogy valakik figyelnek. Hallottam a dal szövegét: „Sétálnék vég nélkül az imádott phenjani éjszakában. Kérlek, ne múlj el, csodás phenjani éj!” Később a diákok azt mondták, hogy ez az egyik legnépszerűbb dal – kész óda Phenjanhoz.

Amint beléptem a főbejáraton, egy fülkében ülő nő őr biccengett felém. A lépcsőházhoz vezető fal tele volt Kim Ir Szen és Kim Dzsongil portréival és intelmeikkel. „Állj két lábbal az anyaország földjén, és tartsd a szemed a világon!” Vagy: „Gondolkodjunk és alkossunk úgy, ahogy csak mi tudunk!” A második emeleti szűk folyosón a tanárok irodái sorakoztak, maga a folyosó pedig egy olyan terembe torkolt, amelyben három szlogen díszelgett: „SZERENCSES Vezető, SZERENCSES TÁBORNOK, SZERENCSES SZÁZADOS.” Ha Koreában jó családba születik az ember, akkor azt mondják, hogy szerencséje volt a szüleivel. Ha jól házasodik, akkor szerencséje volt a férjével. A jelmondatok tanúsága szerint a nemzet nagyon szerencsés volt három uralkodójával: Kim Dzsongillel, a Tábornokkal, elhunyt apjával, a Vezetővel és fiával, a Századossal. Ez volt az első alkalom phenjani útjaim alkalmával, amikor az utód, Kim Dzsongun nevével találkoztam.

A terem végében négy osztályterem állt az elsősöknek, amelyek az órák előtti és utáni eligazítások helyszínéül is szolgáltak. 100 első-, 100 másodévesünk és mintegy 70 végzősünk volt. Mivel az iskola kevesebb mint egy éve nyílt meg, és mivel minden hallgató más egyeteméről érkezett ide, ezért bizonyos értelemben mindenki új hallgatónak számított. Kim elnök irodájának egyik hírlevele szerint a tanári kar és a személyzet 75 főből állt. Ennek ellenére csak 30 tanárt számoltam össze: egyik felük nyugati volt, a másik felük koreai származású, akik a világ különböző pontjairól érkeztek (egy dél-koreai sem volt köztük, főleg vízumproblé-

mák miatt). A 30 tanár felé beszélt valamennyire koreaiul, a többiek nem.

Az elsősöket angoltudásuk alapján négy csoportba osztották: az elsőbe tartoztak a legjobbak, a negyedikbe a leggyengébbek. Engem a második és a negyedik csoport írás- és olvasásoktatására jelöltek ki (más tanárok beszéd- és szövegértést tanítottak), minden reggel másfél óra jutott erre. Délutánonként adminisztratív munkát végeztünk, és a csoportos tevékenységek is akkor zajlottak.

Nyelvtankönyvünket, a *New Horizon College English 1*-et már használták Kínában a JME-n, és a „szakatársak” is jóváhagyták. Ezek a kollégák az észak-koreai tanári kar munkatársai voltak, ők felügyelték a munkánkat. A tankönyvektől a tantervig mindent jóvá kellett hagyniuk, mielőtt a hallgatók elé került volna. Ha bármilyen pluszanyagot szeretnénk volna használni az órákon, akkor napokkal korábban be kellett adnunk jóváhagyásra. A nyár folyamán képtelen voltam rájönni, hogy kik ők valójában, és hol is tartózkodnak pontosan az épületen belül, és még ősszel is, miután visszatértem, hogy angolt tanítsak néhányuknak, a *szakatárs* szó említésére is mindig rám tört az idegesség.

A harmincas éveiben járó Beth, aki az angoltanszék dékánja volt – a köremaileket mindig úgy zárta, hogy „hiszek az Urban” –, tanársegédet nevezett ki mellém. Katie frissen végzett a Cornell Egyetemen, és már tanított egy évet a JME-n, ahol a tanárok gyermekeivel foglalkozott. Az órák anyagának megtervezésében nyújtott segítsége nagyon értékesnek bizonyult, mivel sok időt vett igénybe, hogy titokban jegyzeteket készítsék ehhez a könyvemhez. Megmondták, hogy a tankönyv különféle fejezeteit melyik héten kell majd átvennünk a hallgatókkal, és megkaptuk a délutáni csoportos programok listáját is, amelyet a tanárok egy csoportja talált ki, közöttük Beth is.

Volt még azonban jó néhány olyan elvárás, amelyet csak nagy vonalakban közöltek velünk, köremailekben, testületi értekezlete-

ken, a Joannel folytatott Skype-beszélgetések során és a pekingi hotelünk előcsarnokában.

Bár egyszer sem kaptunk rendes eligazítást – hivatalosat semmikepp –, néhány jegyzetből összeállítottam egy listát arról, hogy mit tehetek és mondhatok, illetve mit nem.

- A vizet ivás előtt fel kell forralni a biztonság kedvéért, de ahhoz, hogy az ember felforraljon valamit a szobában, gázipalack kell, amit valakinek be kell üzemelnie. Vágy vinni kell víztisztítót. A közelmúltban az elégtelen higiénia körülmények miatt paratífusz ütötte fel a fejét a Rangnang körzetben, ott, ahol az iskola is állt.
- Megfelelő öltözkében kellett megjelenni munkaértekezleteken: szoknya és kabát nőknek, hosszúnadrág kabáttal férfiaknak. Kerülni kell a nagyon divatos darabokat, a sok dísz, például a flittereket a kabáton. A kampusz környékén mértéktartóan kell öltözködni. A rövidnadrág pólóval és flipflop papuccsal kerülendő, csak az alvókörletben számít elfogadható viseletnek. A farmer tilos. Kim Dzsongil nem szereti a kék farmert, mert Amerikával azonosítja.
- A kampusz elhagyása esetén – ami csak bevásárlás vagy városnéző kirándulás alkalmával történhet meg – óvatosságnak kell lenni a külső megjelenéssel kapcsolatban, és meg kell válogatni, mit mond az ember. Tilos közeledni másokhoz és beszédbe elegyedni velük. Ha mégis muszáj, akkor annak legyen alapos oka. Egy felügyelő és egy sofőr mindig elkíséri az embert. A felügyelő minden fotót és videofelvételt ellenőrizni fog. Ha az ember a kampusz területén kívül készít fényképet, abból baj is lehet.
- A kampusz elhagyásához minden esetben előzetes engedély kell. Ha az ember műemlékeket keres fel, vagy csak külföldieknek fenntartott étterembe megy, akkor a felügyelőnek

és a sofőrnek ezért külön juttatás jár. A gázért fizetni kell. Eurót, renminbit (kínai népi valutát), amerikai dollárt beváltanak, de az észak-koreai vonnal csak a Phothonggang áruházban és a Thongil piacon lehetett fizetni. Ezeket az utakat egyébként hamarosan be is szüntetik, mivel az iskola nyit egy kis üzletet a kampusz területén. Ugyanitt működik egy klinika, illetve Phenjan belvárosában élő külföldiek részére a Barátság Kórház, amelyet a diplomataközösség használ, de nem árt, ha az ember hoz magával gyógyszereket.

- Laptopot személyes használatra mindenki csak a saját felelősségére hozhat magával. Aki zenét hallgatna, az iPodot hozzon, ne CD-ket, ugyanis azokat veszélyforrásnak tekintik, mivel másoknak átadhatók. Aki hétfélegre az irodában hagyja a laptopját, az számítson arra, hogy átvizsgálják, éppen ezért senki se hagyja őrizetlenül a holmiját.
- Legalább egy, de inkább több zseblámpa legyen az embernél, és sok elem, mivel a kampusz éjszaka nincs kivilágítva, és az áramellátás akadozik.
- Legyen az embernél készpénz, mivel bankjegykiadó automatákat vagy hitelkártyákat nem lehet majd használni.
- A hallgatókkal történő beszélgetés során óvatosan kell megválasztani a társalgás tárgyát. Kerülni kell a politikai vonatkozású ügyek emlegetését, a túlságosan személyes kérdéseket vagy a külvilággal kapcsolatos témákat. Nem szerencsés különböző vitákat kezdeményezni, vagy túl lelkesen mesélni a saját kultúránkról.
- Étkezésekkor nem szabad lehajtani a fejet, összefonni a kezeket, vagy lehunyni a szemét, illetve más, imádkozásra utaló mozdulatot tenni. Tilos a vallásról beszélni, és nem szabad egyházi címekkel illetni egymást. Ha egy hallgató Bibliát akar kérni valakitől, akkor udvariasan nemet kell neki mondan. Nagy a valószínűsége, hogy az ilyen jellegű kérésekkel

tesztelni akarják az embert. A tanerő egy tagját az egyik felügyelő csapta be, minek következtében el kellett hagynia az országot.

- Nem szabad arra utalni, hogy valami probléma van az országokkal.

- A saját szobájában mindenki használhatja az internetet, szükség esetén pedig a faxot és a telefont Kim elnök irodájában, ahol de a kommunikációt ellenőrzik. Mindenkinek ügyelnie kell, hogy milyen weboldalakot keres fel, és ha az otthoniaknak ír, nyilatkozzon pozitívan az iskola munkájáról, és ne foglalkozzon a politikával.

- Külföldi könyveket, magazinokat nem lehet az országba hozni, kivéve az előzetesen jóváhagyott műveket. A hagyományos könyvek nagyobb problémát jelenthetnek, mint az e-könyvek, mivel az előbbiek másoknak átadhatók.

- Óvatosnak kell lenni a megnevezésekkel: Nagy Vezető, Kedves Vezető, Drága Vezető. Ezeket nagyon megfontoltan szabad csak kiejteni, de a legjobb kerülni mindet. Óvatosnak kell lenni a képekkel is. Az Air Koryo például magazinokat oszt ki a járatain. Ha az ember magával visz egyet, amelyben benne van Kim Dzsongil fotója, és véletlenül ráül, akkor nagy bajba kerülhet, mert a fényképet az ábrázolt személlyel teszik egyenlővé. Ugyanez a helyzet Kim Ir Szen portréjával, amelyet sok férfi hord a hajtokájába tűzött jelvényként. A vezetőiket istenként tisztelik, legalábbis hivatalosan. Meg kell győződni róla, hogy még véletlenül sem dobja ki, gyűri össze, tépi szét vagy rongálja meg a képmásukat senki. Rámutatni sem szabad a képmásaikra. Tiszteletlenségnek veszik, és büntetés jár érte.

- Ha bárki politikáról kérdez, feleljük azt, hogy „nem tudjuk”, vagy kérdezzünk vissza: „Valóban?” Igyekezzünk gyorsan lezárni a beszélgetést.

- A két Korea egyesítése érzékeny, kerülendő téma.
- Ne használjuk a Pukhan (Észak-Korea) vagy Namhan (Dél-Korea) elnevezéseket. Az utolsó koreai királyság után Észak-Korea Csoszonnak nevezi magát.
- Ne beszéljünk koreaiul, mindig az angolt használjuk. Nem szabad elfelejteni, hogy sokan beszélnek angolul, és értik, amit az ember mond, így muszáj óvatosnak lenni.
- Nem szabad hosszú beszélgetésekbe bonyolódni az örökkel vagy a felügyelőkkel.
- Nem szabad összehasonlításokat tenni. Nem szerencsés például azt mondani, hogy az ételeik mások, mint amiket otthon eszik az ember, mert ezt kritikának vehetik.
- Kirándulásokon tilos együtt enni a helyiekkel.
- Óvatosnak kell lenni az ajándékokkal. Nem szabad az ajándékot egy bizonyos személynek adni, azt mindenkinek kell szólni, különben megvesztegetésnek tűnhet.
- Phenjan olyan, mintha egy akváriumban élne az ember. Minden kimondott szót és mozdulatot megfigyelnek. Még a hálósobák sem nyújtanak kellő biztonságot. Átkutathatják az ember holmiját. Ha valaki naplót vezet, és bármi negatívumot ír benne, akkor azt ne hagyja a szobájában. Még azt is rögzíthetik, amit az ember a saját szobájában mond. Hozzá kell szokni, hogy az ember ne mondjon ki mindent, ami az eszébe jut. Nem szabad kritizálni a kormányt és bármit, ami ezzel kapcsolatos, így senkinek sem eshet baja.
- Phenjanból hazatérve nem szabad szóba állni a sajtóval. Csak megbízható emberekkel lehet megosztani az élményeket. A sajtónak nem szabad információt kiadni a PME-ről.

Elképesztő volt, hogy milyen gyorsan alkalmazkodtam ezekhez a szabályokhoz, pedig annyira abszurdnak tűntek, amikor először leírtam. Ahogy reggel 8 órakor beléptem az osztályterembe, azt

reméltem, hogy nem feledkezem meg a tabutémák mellőzéséről. Mély levegőt vettem, és azon kaptam magam, hogy 26 rendesen felöltözött, egyenes háttal ülő fiatalemberrel állok szemben.

Még most is, amint Manhattanben írom ezeket a sorokat, és felidézem az első találkozást, a szívem gyorsabban ver. Furcsamód az első szó, ami eszembe jutott, a *szépség* volt. Volt valami abban az első osztálytermi pillanatban, ami tisztának és békésnek tűnt, mintha minden elcsendesedett volna, és egy friss, érintetlen hóval borított mezőre léptem volna. Fiatalok, és az emlékeimben mind szépek voltak, bár most már nem merem ezt teljes bizonyossággal állítani, ugyanis hamarosan a gyermekeimként tekintettem rájuk, és már nem emlékszem arra, milyen volt előtte.

Előző éjszaka Katie átjött hozzám, hogy átvegyük az óra anyagát. „Feltörte a lábam a magas sarkú – mondta, majd lerúgta a cipőjét, és a kanapéra dobta magát. Aztán a kamaszlányokra jellemző tapintatlansággal kissé bandzsítva dörzsölni kezdte a talpát. – Ó, neked van tévéd!” – kiáltott fel, és a távirányítót kezdte nyomkodni. Amikor rájött, hogy csak néhány kínai csatorna és a CNN Asia jön be rajta, akkor röögvest kevésbé érdekelte már az egész, és kikapcsolta a készüléket.

Az ő szobájában nincs tévé, nem mintha sokat tévézett volna. Amikor Kínában tanított a JME-n, rendszerint este 8 órakor, a Biblia olvasása után már lefeküdt, és ez a napirend itt sem sokat változott. Ott szinte minden este voltak Biblia-órák, vasárnap pedig mise a harmadik emeleti közösségi helyiségben, a tanárok szálláshelyén – mindez a kínai szaktársak engedélyével. Mivel az iskolát az evangéliumi keresztény közösség finanszírozta és tartotta fenn, a misszionáriusok gyakorolhatták a vallásukat, feltéve, hogy nem beszéltek róla a hallgatóknak, és nem próbálták megtéríteni őket. A tanárokat nem az iskola fizette, hanem egyénenként

támogatta őket az az egyházközösség, ahonnan származtak. „Én nem vártam egész életemben arra, hogy idejőjjen, vagy ilyesmi, mint annyian mások... Én még csak 23 vagyok” – vont vállat.

A szabályok egy szót sem ejtettek a suttogásról, de most, hogy a vallás lett a téma, halkabban kezdtünk beszélni. A tévét is újra bekapcsoltuk, remélve, hogy elnyomja a hangunkat, ha rögzítenék a társalgást. Katie elmesélte, hogy a JME tanári karában voltak néhányan, akik már egy évtizede várták, hogy Észak-Koreába mehessenek, de többen közülük dél-koreaiak voltak, így végül nem kaptak vízumot. Észak-Korea volt az evangéliumi keresztények Szent Grálja, a legkeményebb dió, és ha sikerült volna megtéríteni az ország lakóit, az garantált helyet jelentett volna a misszionáriusoknak a mennyországban. Katie sokkal könnyebben jutott el a PME-ig. Várt rá egy munkahely egy keresztény nonprofit szervezetnél a Közép-Keleten, de az csak szeptemberben kezdődött. „Joan megkérdezte, hogy szeretném-e itt tölteni a nyarat, én meg azt mondtam, hogy oké – mesélte –, mert mindnyájan az Úr útjára térünk!”

Azoknak a könnyedségével beszélt, akiknek a jövőjük tele van lehetőségekkel. Hozzátette, hogy az év végén talán jogi egyetemre megy, bár nem volt benne egészen biztos, és kicsit biccentett a fejével, miközben elnyújtotta a *talán* szót.

Egy pillanatra némi irigységet éreztem. Eszembe jutottak a sodródással teli évek az egyetem után, amikor egy hátizsákkal, egyedül indultam világot látni. Azt hittem, hogy veszélyes életet élek, feszegetem a határait, de az idő java részében féltem, és képes voltam nyomorúságos európai és dél-amerikai hotelekben minden ok nélkül sírva fakadni. Az évek azonban csodát tettek, és az a félős kislány, aki egykor voltam, végtelen számú láthatatlan fonszállra bomlott, és olyan finommá és áttetszővé vált, hogy szinte szertefoszlott, ha hozzáértém. Ám két évtizeddel később ez a lény ismét előbukkant, ugyanolyan bizonytalan volt, és ugyanúgy félt.

Katie fiatalokra jellemző részletességgel ecsetelte tovább élet-történetét, és biztosra vette, hogy érdekel engem – nem tévedett. Apja – aki amerikai állampolgár volt – az egyetemen találkozott az anyjával, egy dél-koreai cserediákkal. Akkor épp Marylandben éltek, ahol az apja mérnökként dolgozott. Katie nevetve mesélte, mennyire aggódik az apja, hogy egy magas rangú párttag majd szemet vet a lányára. Amikor Katie azzal védekezett, hogy a legrosszabb, ami történhet vele, hogy kiutasítják, az anyja azt mondta: „Hogy érted, hogy a legrosszabb? Az lenne a legjobb! A legrosszabb meg az, ha börtönbe zárnának.”

Együtt éreztem az apjával, én is féltettem őt. Katie magas volt a maga majdnem 180 cm-ével, titokzatosan gyönyörű, gesztenyeszínű, vállig érő hajjal, krémes bőrszínnel és mogyoróbarna szemmel, amely néhanapján zöldnek tűnt. Az apja attól félt, hogy észak-koreai férfiak majd elrabolják az éj leple alatt, én pedig amiatt aggódtam, hogy egyedül készül a Közép-Keletre. Amikor hangot adtam ennek, hirtelen elcsendesedett. „Távol tartom magam a férfiaktól” – mondta.

Nem mindig könnyű félig koreainak lenni, tette hozzá. Nem beszélt jól koreaiul, de ismerte a *slank* szó jelentését, amely egy becsmérő kifejezés volt a egyes házasságból származókra. Az egyetemen járt egy amerikai-koreai sráccal, akibe szerelmes lett. Mivel a család legősibb ágának legidősebb fiúgyermeke volt, nem vehetett el félvér nőt. Katie ezzel tisztában volt, és elmondta neki, hogy aggódik emiatt. A fiú azt válaszolta, hogy mire összeházasodnának, a nagyszülei már eltávoznak az élők sorából, és az egésznek nem lesz jelentősége. A kapcsolat mégis rossz véget ért, és Katie összetört. Nem sokkal később Istenben talált megnyugvást. Keresztény nevelést kapott, de korábban nem volt hívő. Megesküdött, hogy soha senkinek nem nyitja meg a szívét, csak az Úrnak. Isten – a férfiakkal ellentétben – nem okoz majd neki csalódást.

Észrevettem, hogy mindenkinek más és más a fájdalomküszöbe. Vannak, akiknek egy kapcsolat vége éppen elég pusztító ahhoz, hogy a vallásban keressenek menedéket. Másoknak ez csak egy tanulságos történet, afféle jó figyelmeztetés a jövőbeli kapcsolatokra nézve. Katie-hez hasonlóan én sem tudtam megszabadulni a rossz kapcsolat okozta fájdalomtól, és évekig kotlós módjára ültem rajta. Most azonban, hogy olyan távol kerültem az otthonomtól, nehéz volt felfogni, miért voltam olyan sokáig boldogtalan. Néha minél tovább ül börtönben valaki, annál nehezebb elképzelnie, mi van a falakon túl.

Aznap este azonban várt ránk egy feladat. Az első lecke a levélírásról szólt, és Katie-vel úgy döntöttünk, hogy a hallgatóknak tetszőleges témában kell majd levelet írniuk, és ezek alapján fogjuk felmérni, milyen szinten állnak angolból. Nem akartuk túlbonyolítani, mivel Beth figyelmeztetett minket, hogy néhány hallgató még a levélírás alapjaival sincs tisztában, így azt el kell magyaráznunk nekik. Végére azt sem tudtuk, hogyan működik a posta Észak-Koreában. Postaládákat nem nagyon lehetett látni, a levelek pedig csak nagyon lassan értek el a címzettekhez, ráadásul ha az ember tisztában volt azzal, hogy a leveleket átvizsgálják, akkor tulajdonképpen teljesen értelmét veszítette a levélírás.

„Mi lesz, ha elfelejtesz?” – kérdeztem a barátomtól, amikor a JFK-n álltam, még indulás előtt. A vonal túlsó vége néma maradt. Úgy véltem, hogy nem tudja, miképpen érez majd irántam hónapok múltán, vagy a minden előzmény nélkül feltett kérdésemet találta nagyon gyerekesnek. Tizenhárom éves korom óta, akárhányszor hosszú útra mentem, mindig félttem attól, hogy elfelejtenek. Mivel Észak-Koreáról beszélünk, nem volt garancia arra, hogy hazatérek, ő pedig nem akart ígéretésekbe bocsátkozni. Még ha esküt is tettünk volna, az sem lett volna több pusztá szavaknál. Én azonban író voltam. Hittem a szavakban, még akkor is, ha csak az idő múlásának bizonytalanságát leplezték.

A határ innenső oldaláról persze képtelen voltam elérni őt. Azt hallottam, hogy néhány nap múlva lesz internetszolgáltatás a tanárok szálláshelyén, és tudok majd emailezni. Persze tisztában voltam vele, hogy akárki lesz is szolgálatban, mindent látni fog a monitorján. Nyitnom kellett egy új emailfiókot, ahogy Joan is tanácsolta, hogy minél kevesebb dolgot tudjanak megfigyelni.

Elképzeltem azokat a párokat, amelyeknek tagjai a háború után a határ különböző oldalain rekedtek. Se levelek, se telefonhívások. Magam elé képzeltem, ahogy kitartóan várnak egy jelre, amely a szeretteikre utal. Sosem tapasztaltam meg azt a vágyódást, amelyet egy anya a gyermeke után érez – azt a veszteséget és vágyakozást, amelyet a nagyanyám és a nagynéném érezhetett. A szeretők vágyódását azonban jól ismerem, és elképzeltem, amint arra várnak, hogy megnyissák a határokat, közben csak múlnak a napok, a hetek, majd az évek, és ez a várakozás az életükké lesz. Aztán már nemcsak egy személy vágyódását képzeltem el, hanem egy egész nemzetét is. A távkapcsolatok ehhez mérten nevetségesnek tűntek. Az örökös várakozás a hűség próbája lett. Ki tud tovább hű maradni a szeretteihez? A szerelem nem győzedelmeskedik mindenek felett. A szeretők megbűnhődtek azért, mert szeretni mertek – a kényszerű elválás sebet ejtett a szívükön. Elképzeltem, amint ezek az elfojtott érzések a levegőbe szublimálódnak, és beleszívárognak a koreai félsziget népének, ennek a beteg, kettészakított nemzetnek a földjébe.

Ahogy első reggel a teremben néztem a hallgatók arcát, az egyik fiú felállt a helyéről, a többi pedig követte a példáját. Aztán együtt, kórusban, angolul azt kiáltották:

– Jó reggelt, tanárnő!

Tekintetemmel még egyszer végigpásztáztam a termet, majd így szóltam:

– Jó reggelt, úriemberek!

Nem is tudom, miért is szólítottam őket így. Biztos, hogy az amerikai hallgatókat nem neveztem volna így. Talán azért tettem ekképp, mert azok a bizonyos fiúk abban a bizonyos pillanatban olyan makulátlannak és fegyelmezettnak tűntek, hogy az apám jutott róluk eszembe, aki gyakran ezzel a szóval írta le az általa csodált külföldi férfiakat. Egyike volt azoknak a kifejezéseknek, amelyek a koreai nyelvbe is begyűrűztek, és figyelemre méltó, modern férfiakat jellemeztek vele.

A fiúkból nevetés tört elő. Néhányuk szemmel láthatóan zavarban érezte magát, és tovább vihogott. Így az első óra inkább afféle ismerkedés, mint rendes tanóra volt. Azt mondtam nekik, hogy bátran kérdezhetnek rólam vagy Katie-ről. Egyesével felálltak a helyükről, majd feltették a kérdéseiket.

– Hány unokatestvére van?

– Mikor van a születésnapja?

– Mi a kedvenc színe?

Egy fiú azt kérdezte:

– Tetszettek önnek a virágok, amiket a reggeli séta közben látott?

Bizonyára azokra a rózsaszínű és narancssárga virágokra gondolt, amelyeket reggel láttam, Katie pedig gyorsan visszakérdezett:

– Maguk ültették őket?

Szerény mosollyal bólogattak.

Hirtelen beugrott egy hasonló pillanat néhány évvel korábbról, amikor egy közép-nyugati magánegyetemen tanítottam kreatív írást. Az első nap azt mondtam a hallgatóknak, hogy bármit kérdezhetnek tőlem. Azt reméltem, hogy olyasmire lesznek kíváncsiak, hogy mi az írás titka, és már készen is álltam a válasszal, hogy nincs ilyen, és mindenkinek meg kell találnia a saját hangját. Ehelyett csak egy kérdés érkezett: „Az egyetem ajánlotta önnek a munkát, vagy ön jelentkezett az állásra?” Az üzenet egyértelmű

volt. Tudni akarták, hogy megérte-e értem kifizetniük a tandíjat. Úgy éreztem, mintha nyakon öntöttek volna egy vödör hideg vízzel, és nem is szívesen emlékeztem vissza erre. Azon tűnődtem, hogy hasonló korú fiatalok miként gondolkozhatnak egymástól ennyire eltérően.

A fiatalokat a negyedik csoportba sorolták, vagyis elméletileg ők voltak a leggyengébbek angolból, mégsem okozott gondot megérteni őket. A következő óra a második csoportba osztott fiatalokkal volt, és ők határozottan jobban beszéltek angolul, így a kérdéseik is árnyaltabbak voltak. Egyikük azt tudakolta:

– Maga ázsainak tűnik. Koreai?

Katie elmondta nekik, hogy az anyja koreai, az apja amerikai. A fiúk bólintottak, bár azt nem tudtam megmondani, hogy látták-e bármiféle értelmét a válasznak.

Egy magas fiú felállt, és megkérdezte, szenvedtem-e már utazási betegségtől. Amikor legutóbb repült, mesélte, az elég rázós élmény volt számára. Megkérdeztem, merre repült, mire azt motyogta, hogy belföldön. Korábban sosem hallottam arról, hogy lettek volna belföldi járatok Észak-Koreában, de tanácsosabbnak láttam, ha nem kérdezősködöm tovább. Egyike lehetett azoknak a kiválasztott keveseknek, akik tudhatták, milyen érzés utazni.

Megkértem a hallgatókat, hogy tetszőleges témáról írjanak nekem vagy Katie-nek egy levelet. A táblára felírtam nekik, milyen formai követelményeknek kell megfelelniük – keltezés, megszólítás, „Kedves ez és ez”, ami után vesszőt kell kitenni, néhány példamondat, maradok tisztelettel és így tovább. Furcsa volt egy ennyire egyszerű dolgot tanítani egyetemi hallgatóknak, és mégis ott álltam, szemben a táblával, krétával a kezemben. Csak kicsit kellett volna megemelnem a fejemet, és máris szembe találok magam Kim Ir Szen és Kim Dzsongil portréjával – az egyik halott, a másik meg az ő kedves, nagy életéért csüngött ott.

Ha pedig a fiúk felé fordultam, két jelmondatot láttam a mögöttük lévő falon. „Pártunk azért küldi a diákokat a felsőoktatásba, hogy sok könyvet olvassanak, és keményen tanuljanak.” Ezt a gondolatot Kim Ir Szennek tulajdonították. „A párt azt akarja, hogy a hallgatók keményen tanuljanak” – ezt a jelmondatot pedig Kim Dzsongilnek. A hallgatók mind egy apró, vörös jelvényt viseltek Kim Dzsongil arcképével. A mellkasuk bal oldalán hordták, valószínűleg azért, hogy közelebb legyen a szívükhöz.

Azt mondtam nekik, hogy a levélírás nemcsak egy kényelmes gyakorlat, hanem azért is hasznos, mert ezen keresztül jobban megismerem majd őket. Osztályozni nem fogom a leveleket. Ezt hallva egyszerre tűntek csalódottnak és megkönnyebbültnek. Azt már nem tudtam eldönteni, hogy mit szerettek volna: ha osztályozom őket, vagy ha nem. Az első napokban olyan buzgón bólogattak mindenre, amit mondtam, hogy nem voltam biztos abban, hogy bármit is megértettek. Amikor beadták a leveleket, észrevettem, hogy néhányan szóról szóra lemásolták, amit mondtam: „Kedves ez és ez”, a levél aláírásánál pedig ez állt: „Tisztelettel, Suki”.

Írtak a családjukról, a buzgó vágyról, hogy jobbak legyenek angolból, a sport – főként a foci és a kosárlabda – iránti szeretetükről, egy hallgató pedig a golfal kapcsolatos szenvedélyéről írt, illetve arról, hogy milyen gyakran golfozik. Megtudtam, hogy közülük többeknek az apja mérnök és tudós. Az egyikük azt írta, hogy a Nagy Vezetőnek köszönhetően a családja néhány hete a Mansude sugárútra költözhetett, másikuk pedig azt, hogy milyen szép lakásuk van az Egyesítés utcában. Ebből arra a következtetésre jutottam, hogy ebben a két utcában lakni hön áhított dolognak számít. Egy hallgató arról írt, hogy a családjával Phenjan legjobb éttermében, az Ongnjugvanban járt, és a jóga a kedvenc időtöltése; illetve hogy mennyire utálja a cukorkákat. Egy harmadik hallgató leírta, hogy a legjobb barátja Pekingben született, mert az apja diplomata.

Világos volt, hogy ezek nem azok az észak-koreaiak, akiket a média szokott mutogatni. Hónapokon át készítettem interjúkat disszidensekkel a kínai-észak-koreai határmenti városokban és Szöulban, de a tanúvallomásaikban nem volt semmi, ami felkészített volna ezekre a fiatalokra. A dezertőrök legtöbbször elszegényedett gazda volt az ország északi, Kínával határos részén, messze Phenjantól. A hallgatóim viszont a KNDK felső rétegéből érkeztek. Többüket a Kim Ir Szen Egyetemről vagy a Kim Cshek Műszaki Egyetemről – a Harvard és az MIT helyi megfelelőiből – helyezték át a PME-re. Az előző iskolájukat rangosabbnak tartották, és hiányoztak nekik a barátaik. Úgy tűnt, néhányan vonakodva vállalták a kísérleti nyúl szerepét a kormány vadonatúj projektjében, amelyben a tanárok mind külföldiek, az órákat pedig angol nyelven tartják.

Érdekes módon szinte egyik hallgató sem említette a Nagy Vezetőt a levelében, mintha ez valamiféle hallgatólagos megállapodás részét képezte volna. Egy hallgató mégis ezt írta:

A dzsucse ideológia a leghelyesebb és legkülönlegesebb ideológia. Rávilágít a világforradalomra. A Nagy Vezető a dzsucse ideológiát alkalmazta teljeskörűen a forradalomban és az ország megépítésében. Miközben példamutatóan vezette a forradalmunkat, egy elszegényedett országból erős és virágzó nemzetté váltunk. Napjainkban ideológiáját az egész világon csodálják.

Nagyjából öt perccel a második óra vége előtt megpillantottam a dékán, Beth arcát. Az ablakban állt, idegesnek tűnt, és intett, hogy menjek ki. A gyomrom görcsbe rándult. Máris elkövettem volna valamiféle hibát? Helytelen dolgot mondtam, amit esetleg jelentett az egyik hallgató az első óráról? Minden csoportnak volt egy felügyelője, ő volt az, aki felállt, és köszönésre vezényelte

a többieket, amikor beléptem a terembe, és adott nekem egy könyvet, amelybe röviden fel kellett jegyeznem, mit tanítottam aznap.

Végül kiderült, hogy volt még egy felügyelőhelyettes, valamint egy titkár is, akiknek a személyazonosságára nem derült fény. Dr. Joseph, egy ötvenes éveiben járó koreai-amerikai misszionárius volt a kapcsolattartó az észak-koreai szaktársakkal, és azt mondta, hogy ezek a hallgatók jelentést írhatnak rólunk, illetve MP3-as hangfelvételt is készíthetnek az órák alatt. A szaktársak elolvassák a hallgatók jelentéseit, meghallgatják a felvételeket, és néha az óráinkat is megnézik. Ideges lettem, hogy ilyen messzire eljöttem, és talán máris kidobnak.

A féltelmeim alaptalannak bizonyultak. Az utolsó pillanatban teremcsere történt, és rossz osztályba sétáltam be. A második csoport helyett az elsőnek tartottam órát. A csere nagy kavarodást okozott, és Beth nem tudta eldönteni, hogy az első csoporttal maradjak-e, vagy kezdjem előlről a másodikkal. A gondot az jelentette, hogy az első csoport 26 kiváló minősítésű elsőből állt, míg a második 24 gyenge minősítésű hallgatóból. Mivel nagy volt közöttük a tudásbeli különbség, Beth szerint rengeteg munkát jelentett volna nekem, majd hozzátette, engedélyt kért a szaktársaktól, hogy személyesen dönthessek a kérdésben.

Haboztam, mert attól tartottam, hogy a több munka a könyvírás rovására menne, márpedig amiatt voltam ott, de tudtam, hogy ez remek alkalom lehet alaposabban megismerni a különböző habitusú hallgatókat. Ahogy óra után az étkezőbe mentem, és beálltam a tanárok és a végzős hallgatók sorába, néhány első hallgató nyugtalan arckifejezéssel rohant oda hozzám.

– Maga lesz a tanárunk? – kérdezték. – Velünk marad?

Úgy tűnt, a pletyka gyorsan terjed a kis közösségben – nem meglepő, hiszen minden sarokból jól lehetett látni mindent.

– Ezt szeretnék? – kérdeztem.

Lelkesen bólogatni kezdtek, mintha életük legértékesebb ajándékával akartam volna meglepni őket. Így aztán ott helyben döntöttem, és bár ezt akkor még nem tudtam, de sokkal többről szólt ez a döntés, mint egyszerűen arról, hogy a tanáruk legyenek.

Amikor az étkezőben közöltem Bethszel, hogy az első csoporttal maradok, emlékeztetett rá, hogy több munkával jár majd, de abban a pillanatban a tanárkodásra nem munkaként tekintettem. Olybá tűnt, mintha választanom kellett volna két gyermekem között, és azon tűnődtem, mennyiben lett volna más ez az egész élmény, ha véletlenül a nem megfelelő osztályba sétálok be. Mert az első csoport valójában egy különleges csoport volt: ide osztották be a légmentesebb hallgatókat – ez ebben a világban többek között azt jelentette, hogy habozás nélkül követték az utasításokat. És ez a jellemvonás – amely erősebben megvolt az elsőkben, mint a végzősökben – volt az, ami a legjobban zavart az elkövetkező hónapokban.

Miután beszéltem Bethszel, észrevettem, hogy ugyanazok a fiúk feszülten merednek rám az ebédre váró sorból. Mosolyogtam, és bólintottam, jelezve nekik, hogy igen, én leszek a tanáruk. A válaszképpen érkező mosolyok az első tanítási napomat máris felejthetetlenné tették. Ezek a fiatal emberek sebezhetőségükkel, ártatlanságukkal sok tekintetben még gyermeknek számítottak, és úgy figyelték minden mozdulatomat, mintha a sorsuk múlna rajta. Később elgondolkodtam azon, hogy vajon abban a pillanatban dönt-e el, hogy annyira megszeretem őket. Muszáj olykor azt éreznünk, hogy szükség van ránk. Azokat szeretjük, akik bennünket akarnak.

4

DÉLI LÁNY VAGYOK. A KIM NEMZETSÉGBE TARTOZÓ Kvangszan klán – amelynek apám is tagja volt – generációkon át Cshung-cshong tartományban élt, a félsziget nyolc tartománya közül az egyetlenben, amelyet főként szárazföld határolt. A helyeket jámbor természetű, kedves népeknek tartották, bár ez akár túlzás is lehetett a honfitársaik részéről, akik sajnálták őket, amiért kevés tengerpart jutott nekik. Gyermekkorom nagy részét ott töltöttem, egy hatalmas, domboktól körülölelt házban. Emlékszem, ahogy felpillantottam a kékben fürdő égre, ami egyfajta előképe is lehetett volna jövőbeni életemnek Manhattan szigetén.

Nagyapám szerint – aki gyakran mesélt nekünk felsőbbrendű származásunkról – a Kvangszan klán arról volt nevezetes, hogy ők adták Korea vezető konfuciánus tudósait. Azt mesélte, miénk volt a legnemesebb minden koreai és kétségtelenül a legkiválóbb a több száz egyéb Kim család között. Nem voltunk harcosok, mint a Kimhé klán, és nem vakítottak el bennünket a címek és egyéb földi hívságok, mint az Andong klánt. A harc helyett inkább az eszünket használtuk, így családunk tagjai gyakran lettek királyok tanácsadói. A leghíresebb őseim egy apa és fia voltak, a 16. században élt Kim Dzsangszeng (Szagje) és Kim Dzsip (Szindókse),

és mindkettejüket Korea tizenhét bölcse között tartják számon. Ha manapság Szöulban járok, és elmegyek a császári palota előtt, amely évszázadokon át számított királyaink otthonának, mindig eszembe jut nagyapám önelégült arckifejezése és sorsszerű mantárja, amely szerint ük-ük-ükapáink nélkül Korea ma nélkülözne iránymutató filozófiáját.

Évekkel később elutaztam a gyönyörű, templomokkal teli Kjongszang tartományba, az ország délkeleti sarkába, ahol az utcán megállított egy nagyon öreg, a tradícióknak megfelelő vászonköntöst és bambuszból meg lófarokszőrből készített kalapot viselő férfi. A környék híres volt a vallási hagyományok tiszteletben tartásáról. Az ország egyéb részeivel ellentétben, ahol a hold-újév, a cshuszok (aratásnap) és az elhalálozások napján a család legidősebb fiúgyermek mutatja be az ősök tiszteletére tartott szertartásokat, a helyi famíliák rengeteg különféle különleges emléknapról megemlékeztek, akár több generációval korábban élt ősök tiszteletére is rendeztek ünnepeket. Azt beszéltek, hogy egy anya sem akarta a lányát odavalósi férfihoz adni, mert a menyeknek egész évben keményen kellett dolgozniuk, főzniük, mosniuk, takarítaniuk, és folyamatosan nyomás alatt álltak, hogy fiú utódot szüljenek. Miután az öregember hallotta, hogy angolul beszélek a társaimmal, megkérdezte, hová valósi vagyok. Mondtam, hogy koreai, Szöulban születtem, de New Yorkban élek, és hogy a rokonaim eredetileg Cshungcshong tartományból származnak. Amikor ezt meghallotta, egyetértően bólintott, majd megkérdezte, hol van a *pondzsukom*, vagyis honnan valósi a klánom. Amikor elmondtam, hogy a Kvangszan klánból származom, az arca felderült. Ismét bólintott, majd elgondolkodva így szólt:

– Maga egy nagyon nemes családból származik. A legnemesebből; tenném hozzá: A maguké a második legnemesebb család egész Koreában.

Amikor megkérdeztem, hogy melyik lenne az első, akkor értetlenül felkiáltott, hogyhogya nem jöttem rá magamtól:

– Természetesen az én családom, a Phungszan nemzetség.

Aztán elkezdett nekem mesélni az őseiről, akik a 16. században megmentették Koreát egy japán támadástól.

– Az ük-ük-ük-ükapám nélkül Korea ma nem létezne! – jelentette ki büszkén.

Apám a mai napig részt vesz a két évente megrendezett Kvangszan Kim-találkozókon, amelyeket egy koreai étteremben tartanak, közel jelenlegi lakóhelyéhez, a New Jersey-i Fort Lee-hez. Nagyjából húszan ülnek az asztal körül a *kimcsi csige* és *kamdzsathang** fölött, hogy megvitassák őseik legnagyobb tetteit, akik – köztük a nagyszüleim is – Cshungcshong tartomány Nonszan városának Jonszan kerületében vannak eltemetve. Mivel jó konfuciánus sarjhoz méltatlan módon nem tudta gondozni a sírhelyeiket, az apámat büntudat gyötörte.

Egy koreai útam alkalmával azt terveztem, hogy ellátogatok a temetőbe, de autó nélkül nagyon nehéz volt eljutni oda. A kétórás vonatutat követően még el kellett buszoznom Jonszanig. A buszsofőr szerint 15 km-es sugarú körben mindenki Kvangszan Kim volt, majd megkérdezte, ki a sírhely gondozója. Megmondtam neki, és biccentett, mivel ismerte. Vidéken ugyanis mindenki ismerte a másikat, vagy rokonságban is álltak egymással. Segített taxit fognom, ami elvitt addig a bizonyos kanyarig, amely az egyik rokonom kézzel rajzolt térképén is szerepelt. Semmiféle jelzés nem volt rajta, de kiszálltam a taxiból, végigmentem az ösvényen, előttem végtelen számú sírdomb sorakozott, apró halmok, ame-

* Előbbi levesegytálétel, benne kimcsihivel (koreai nemzeti étel, csípős, fűszeres, savanyított zöldség, többnyire kínai kelből), sertéshússal, tofuuval; utóbbi sűrű, fűszeres leves sertésbordából. (A Szerk.)

lyek évszázadok óta őrizték az őseim hamvait, mindet egy-egy kő tábla jelezte. Ott voltak hát az ősök, akiktől származtam, és akiknek az egyesülése lehetővé tette, hogy ott állhassak előttük – ez volt az én történelmem.

Mindegyik táblán kínai írásjelek álltak, mivel a koreaiak a halállal kapcsolatos események leírásához a kínai írást használták. Történelmünk során Kína mindig a nagy testvér szerepét játszotta a szomszédos Korea életében, ez az apró királyság – szerencsétlenségére – egy masszív birodalom szomszédságában létezett, és úgy tűnt, ez a tradíció valamiképp fennmaradt. Ha bárkit, aki követi Észak-Korea sorsát, megkérdeznénk erről, azt mondaná, Kína továbbra is megtartotta befolyását.

Mivel a kínai kötelező oktatása csak hetedikben kezdődött, akkor, amikor én elhagytam Koreát, csak a saját nevem tudtam kínaiul. Minden sírkövön szerepelt a Kim név, ezt követte a keresztnév, amelyet viszont már nem tudtam elolvasni. A Kim nemzetség Kvangszan klánjának tagjai mind ott gyűltek össze, és ha nem lettem volna nő – koreai szokás szerint a nőket a férj családjával együtt kell eltemetni –, valamint ha Koreában maradtam volna, akkor nekem is ez lenne a nyughelyem, apámmal együtt. (Fogalmam sincs, hogy a férjezetlen nőket hová temetik. Koreában nagyon sokáig senki sem beszélt róluk.)

Több ezer éven át szinte egy családtagom sem hagyta el Koreát. Az ország egy elszigetelt királyság volt, amelynek spirituális hagyományai a konfucianizmusban, a buddhizmusban és a sámánizmusban gyökereztek, mígnem 1910-ben a japánok elfoglalták, 35 éven át gyarmatukként kezelték, majd 1950-ben kezdetét vette a koreai háború. Mivel apai nagyapám a kegyetlen gyarmatosítók uralma alatt született és élt, folyékonyan beszélt japánul. Az 1980-as évek közepén, kevéssel a halála előtt, meglátogatta a családjunkat Queensben, ahol megismerkedett egy japán fiatalasszonnyal, aki a Dél-Koreából induló Egyesítő Egyház misszio-

náriusa volt. Amikor apám kérdőre vonta a szekta iránt támadt hirtelen érdeklődése kapcsán, nagyapám azt felelte, hogy nem érdeklik a *moonie*-k, vagyis az egyház követői, csak élvezte, hogy japánul beszélhet az új barátjával. Mint oly sokan a saját generációjából, ő is egyfajta Stockholm-szindrómában szenvedett, és hiányzott neki az elnyomók nyelve. A koreaiak ambivalens kapcsolata Japánnal a mai napig élő jelenség. Ugyanez a helyzet azokkal a szuperhatalmakkal, amelyek ott folytatták, ahol a japánok abbahagyták: az Egyesült Államokkal és a Szovjetunióval, amelyek a hidegháború előjátékaként úgy szabadították fel Koreát, hogy kettészakították.

Napjainkban a dél-koreaiak vegyes érzéseket táplálnak az Egyesült Államok iránt, amely továbbra is mintegy 30 ezer katonát állomásoztat a főváros kellős közepén, egy nagyon értékes ingatlant elfoglalva (bár azt tervezik, hogy a katonai bázist 2016-ra Szöulon kívülre költöztetik). Hatvan évvel a fegyverszünet megkötése után sokan nem szívelik külföldi védelmezőik jelenlétét, de mégis beismerik, hogy az Amerikai Egyesült Államokkal kötött szövetség Dél-Koreát demokratikus és fejlett nemzetté tette. Ha Dél-Korea az Egyesült Államoknak köszönheti fejlettségét, akkor Észak-Korea Kínának mondhat köszönetet azért, hogy a Szovjetunió felbomlása után nem hullt darabokra. Bár Kína és a Szovjetunió is felelősek voltak Korea feldarabolásáért, az észak-koreaiak erről nem beszélnek, csak az Egyesült Államokat és Japánt vádolják. A régi szövetségeket nehéz megtörni. A történelem tele van ilyen és ehhez hasonló következetlenségekkel.

Az őseim sírjának felkeresésekor feltűnt, hogy a hagyományok sehogyan sem illenek a globalizált világba. A tradíciók a múlthoz kötődésről szólnak, én pedig egy új világ része vagyok, és az amerikai új világban az ember folyamatosan újra kitalálja önmagát, ami egy bizonyos fajta privilégiumnak számít. 1983-ban, több évtizednyi katonai diktatúra után, a szüleim végre el tudták

hagyni az országot. Ők voltak az első olyan Kvangszan Kim-generáció, amelyik hátat fordított mindannak, ami ott pihent az előttem elterülő sírdombok alatt. És aztán én, az óceánon átkelők utódja, évekkel később visszatértem, és egészen addig, amíg a gondnok meg nem érkezett, és oda nem vezetett, képtelen voltam megmondani, melyik is a nagyszüleim sírja.

Anyám családjának története szerényebb, legalábbis szerinte. Nem tudom, hogy ez mennyire igaz, mivel édesanyám mindenben alávetette magát apámnak, még a családi háttér nemességét illetően is. Bár a Jun klán az ősi Kjonggi tartományban található Phaphjong régióból származott, ő Szöulban született és nevelkedett, ahogy a szülei is. A Phaphjong Junok a királynéik révén voltak híresek. Jövendőbeli királyok menyasszonyait gyakran kissé megkopott, ambíció nélküli családokból választották, mivel a hatalmon lévők óvakodtak mindenkitől, aki megfoszthatta volna őket befolyásuktól. Őt mégis inkább egy újabb keletű családi történet nem hagyta nyugodni.

Anyám emlékei szerint 1950. június 25-e csendes vasárnapnak indult. Csak négyéves volt, mégis úgy emlékszik rá, mintha tegnap történt volna. Az első észak-koreai bomba éppen aznap hullt a déli fővárosra, Szöulra. Az a nap jelentette a gyermekkora végét, amelynek valójában még elkezdődni sem volt esélye.

Az erről folytatott beszélgetésünk valahogy így zajlott:

– A bombák csak hulltak, és mi menekültünk – mesélte anyám.

Nem volt benne biztos, hogy hallotta is őket, de tudta, hogy jönnek, mert az egész környék menekült.

– Hová mentetek? – kérdeztem.

A reakciója mindig ugyanaz volt – nem értette, hogy miért nem tudom erre magamtól a választ, hiszen olyan egyértelmű.

– Délre, természetesen. Akárhová, csak dél felé legyen. Tudtuk, hogy ha ott maradunk, végünk. Legalábbis ezt mondta az anyám, miközben pakoltunk.

Az apja üzleti úton van Puszanban, az ország legdélibb pontján; ami nem volt éppen mindennapos. Adminisztrátorként dolgozott a helyi közösségi központban, ami nem sok utazással járó munka volt. A család szerencséjére azonban délre küldték, és nem északra. Egy kétnapos munka északon, alig néhány órányira, és a család örökre szétszakad. A hadijelentéseket a rádióban olvasták be, hiszen senkinek sem volt telefonja vagy tévéje. A hangulat kapkodónak, pánikszerűnek tűnt, és anyám emlékszik, hogy bár nyár volt, a levegő pedig igen párás, egy hideg fuvallat söpört végig a nappalin. A szomszédok már menekültek, a hátukon cipelték az ingóságait, és benéztek, mit csinál Jun asszony, és miért nem ment még el.

– Jön a Palgangi [a vörösök]! – kiáltották. – Kitört a háború!

Ezek az emberek végigszenvedték a japán megszállást. Hozzászoktak a katasztrófákhoz.

Nagymamának egyedül kellett döntenie. A gyerekeket meg kellett etetni, fel kellett öltöztetni, a legkisebb pedig még járni se nagyon tudott. Anyám csendes gyerek volt, de ezúttal még a szokottnál is halkabb, mert tudta, hogy valami nagy dolog van készülődben. Rémulten szedték össze a holmijukat.

– Összességében öt gyerek, de mégsem – mondta anyám.

– Hogy érted, hogy összességében öt gyerek, de mégsem? – kérdeztem vissza.

Anyám itt szünetet tartott. Talán éppen japán retket vágott fel, vagy tengeri algát grillezett nekem, amit magammal vittem az iskolába. Esetleg éppen arra készült, hogy az estét a városban töltsék apával, és a tükör előtt állt a zöld selyemruhájában és a hozzá illő bőrkesztyűben. Még mindig látom az arckifejezését a tükörben, a haja olyan szélfúttá frizurára belőve, mint Farrah

Fawcetté – nyoma sem volt már benne a háború elől menekülő gyermeknek.

Az 1960-as években modellként dolgozott egy ideig. Egy japán fotós kiszúrta magának egy szöuli étteremben, mivel olyan feltűnően hasonlított egy japán sztárra. Ez a hasonlóság egy koreai producert arra késztetett, hogy hónapokon át üldözzé, és be is válogatta egy hetente futó szappanopera szereplői közé. De anyám egy héttel a forgatás kezdete előtt tengerparti nyaralásra ment apámmal, és sosem jelent meg a forgatáson. Alapvetően nem volt felelőtlen természet, de nem tudta biztosan, mit is csinál egy modell vagy egy színésznő, mivel a háború utáni Koreában a tévé és az újságok még mindig újnak és rejtélyesnek számítottak. Ahogy szünetet tart, és a távolba réved, még szebbnek látom. Anyám még mindig fiatal, a harmincas évei elején jár, és a sebei még nem gyógyultak be.

– Hogy érted, hogy összességében mégsem öt gyerek?

– Tudod, anyámnak eredetileg kilenc gyereke volt. Négyen meghaltak csecsemőkorukban. Akkoriban ez gyakran előfordult az újszülöttekkel.

Ezt a részt mindig titokzatosnak találtam. Még gyerek vagyok, és a halál olyasmi, amit valaki csak úgy kitalált valahol. Fogalmam sincs, hová is mehettek azok a kisgyermek.

Anyám csak sóhajt azokra a halálesetekre gondolva, amelyeket a saját szemével nem láthatott. Ő a szerencsések közé tartozik. Ő született utolsóként – ő a legfiatalabb a kilenc gyermek közül. Túlélte, és gyönyörű nő, feleség és anya lett belőle. Négynek azonban sohasem sikerült. Anyaként ilyesmit kimondani ijesztő volt számára – magához húz, nagyon szorosan megölel, mintha attól félne, hogy engem is elveszít. Nem szeretem ezt a pillanatot. Nem tetszik a szemébe költöző félelem, de csak tovább kérdezek, ez pedig elvonja a figyelmét, és befejezi a történetét, noha valójában nincs befejezése. Ez egy soha be nem záruló kör.

Felidézi a hirtelen támadt káoszt, ahogy az anyja és az unoka-testvérei kapkodnak. A legidősebb bátyja veszi kézbe az irányítást. Csak 17 éves, de mivel az apja nincs ott, ő a férfi a háznál. Megkéri az anyját, hogy készítsen rizsgolyókat az útra. Eldöntik, hogy először Szuvonba, Szöultól 25 km-re délre mennek, ahol rokonaik laknak. Onnan elmennek Pusanig, ahol az apja tartózkodik. Anyámat hamarosan a karjába veszi a legidősebb bátyja. A három másik gyermek követi őket, mindegyikük egy csomagot visz a hátán. Nagymamám még egyszer megnézi a házat, attól fél, hogy soha többé nem láthatja viszont. Három év telt el, mire visszatérhetett oda, de ezt akkor, amikor habozva megkezdte hosszú útját a vonathoz, amely biztonságos helyre vitte őket, még nem tudhatta.

– Fent a dombokat termőföldek vették körül, és a szöuli vasútállomás jó egyórányi sétára feküdt – meséli anyám.

A Kjongbokkung császári palota és az elnöki rezidenciának számító Kék Ház szomszédságában lévő és a fölébe magasodó sziklás Pukak-hegy mögött feküdt a Szamcsong negyed, itt nőtt fel anyám. Elhagyatott, alvó városrész, gyér tömegközlekedéssel, és ahol a fegyveres őrzőjáratok az egyszerű sétákat is megnehezítették. Bár mesés kilátás nyílt onnan, a Szamcsong negyed a szomszédos, gazdag kerületekhez képest egy elszegényedett rokonnak tűnt.

A mai Szamcsong negyed már semmiben sem hasonlít az anyám emlékeiben élő, elfeledett dombokhoz. Amikor 2009-ben egy ösztöndíj révén Szöulban laktam, a Szamcsong parkban tanultam teniszezni, nagyjából 300 m-re onnan, ahol anyámék háza állt. Már senki sem élt ott. A bácsikám régen eladta, és a külvárosba költözött, amikor a környéken megjelentek az ingatlanbefektetők. Sok lerobbant *hanokot* (tradicionális, zsindelytetős házat) kávézóvá és butikká alakítottak át, és a terület nagyon népszerű lett a fiatal párok körében. Minden reggel elsétáltam

a császári palota mellett, fel a kanyargós úton, ami furcsa módon a romantikus filmekben látható, festői Montmartre-ra emlékeztetett Párizsban. Abban az évben a legmenőbb dolognak a fiatal férfi baristák számítottak. Minden tele volt ifjú, jóképű, húszas éveik elején járó fiúkkal, akik az iPadjeikkel vették fel a rendelést, majd eltűzött precizitással, bonyolult magyarázatokkal kísérve szolgálták fel a kávé – lassú csepegtetés, szifon, Chemex. Szöul, különösen Szamcsihong, 2009-ben menőbb volt, mint bármelyik hely, ahol valaha megfordultam, és amikor ezt később New Jerseyben elmeséltem anyámnak, értetlenül bámult rám.

Aztán hosszú szünet után így szólt:

– És mi van a patakkal? Abban mostam a szennyest.

Azt mondtam, már senki sem mos szennyest patakokban, és nem láttam semmi patakszerűt a sétáim során. Fejben újra ott járt: ő volt a legkisebb a családban, vitte a mosnivalót a patakhoz délutánonként, amikor korábban engedték el az iskolából.

Aztán az elme megint ugrik egyet, és minden ahhoz az egyetlen pillanathoz vezet 1950. június 25-én. Annak a generációnak, amelynek a tagjai elvesztettek valakit, az élet örökre két részre bomlott: arra, ami az előtt a bizonyos nap előtt történt, és arra, ami utána.

Mivel az utak tele voltak menekülőkkal, a hatfős család csak több óra múlva jutott el az állomásra. Az idősebb gyermekek védelmezően fogták meg a kisebbek kezét. Az út nagyjából 5 km-es volt, de nagyanyám egyedült volt öt gyerekkel, és annyi holmit cipelt a hátán, amennyit csak elbírt. A csoportot bizonyára a 17 éves bácsikám vezette.

Arról a napról vagy az utána következő időszakról nincsenek fényképeink. Amikor valaki az életéért menekül, nincs idő ilyenre. Felkutattam olyan fotókat, amelyek azon a napon készültek – megkopott emlékei olyan menekülteknek, akik nem különböztek más ázsiai háborús sorstársaiktól. Leszegték a fejüket, és

elvonszolták magukat délre, ahol az északi bombák már nem érték utol őket. Senki sem panaszkodott, senki sem tett fel kérdéseket. Ez a generáció mindent látott, átélte annak a fájdalmát, hogy a halálos ellenségeik, a japánok megszállják az országot, majd azt, hogy szinte egyik napról a másikra kettéosztották Koreát. Az 1945 és 1950 közötti évek zavarosak lehetnek: északon Kim Ir Szen, a vörösök parancsnoka, délen Li Szin Man, az amerikaiak pártfogoltja. A hidegháború nem ismert határokat, és az emberek nem tehettek semmit a borzalmas következmények ellen. A beletörődés megszokássá és ragályossá vált.

– Kész csoda, hogy még napnyugta előtt az állomásra értünk. Szerencsések voltunk... elsőre legalábbis azt hittük.

Ettől az „elsőre” szótól görcsbe rándult a gyomrom. Nem szerettem azt, ami ezután következett, de hagytam, hogy anyám folytassa, mert tudtam, hogy így kell lennie.

Miután végigverekedték magukat a tömegben, nagyanyám megtudta, hogy a dél felé közlekedő vonatokra már elfogytak a jegyek. Láttam, ahogy az emberek kétségbeesetten másznak fel a vasúti kocsik tetejére. Órákon át tartó várakozás után valakitől azt hallotta, hogy néhány teherautó elvinne olyan családokat délre, ahol kisgyermekek is vannak. Így aztán a gyerekekkel együtt futásnak eredt, az apró kezecskék egymásba kapaszkodtak. És csodák csodájára ott állt egy poros teherautó, a plató emberekkel tele, és még volt hely többeknek is. Felmásztak, az izzadságban úszó nagyanyám pedig megbizonyosodott róla, hogy mind az öt gyermeke ott van, köztük a karjában pihenővel, anyámmal, akit a legidősebb testvér adott át neki. Mind jó gyermek, rendes csemeték, ők életben maradtak, pedig minden ellenük szólt.

Nagyanyám lehuppan, a platónak dőlt, mély lélegzetet vett, hatalmas melle ütemesen megemelkedett – ezek a keblek kilenc gyermeket tápláltak, de közülük csak öt maradt életben. Csak 45 éves ekkor, de idősebbnek tűnik, és annak is érzi magát. Rá-

döbben, hogy fáradt, és kimerült, ami nem éppen ideális érzelmi állapot a háború hajnalán, bár nem biztos benne, hogy ez tényleg háború. Csak annyit tud, hogy egy járművön vannak, távol a bombáktól, és a férje nélkül ugyan, de mégis sikerült kimenekíteni a családját. Egy pillanatra elégedettség tölti el, és megdicsérné magát a teljesítmény miatt, de ehelyett egy hosszú pillantást vet a legidősebb gyermekére. Ő a szerencsetalizmánja. Ő jelentette a fordulópontot. Életben maradt, ahogy utána minden gyermeke is, mintha ajándékként magával hozta volna a csodálatos életet, és tessék, már kész felnőtt volt, egy jóképű 17 éves. Alig tudta magában tartani túlárado szeretetét, és próbált a gyermeke szemébe nézni, bár képtelen volt rá. És ekkor valahonnan egy kiáltást hallott.

Anyám szerint senki sem emlékszik, hogy pontosan mi történt ezután. Túl nagy volt a zűrzavar és a nyugtalanság. Hirtelen koszos arcok bámultak rá, és kezek kapaszkodtak meg a platóban, mintha egy bárka lenne, ami elviheti őket az erőszak hamarosan érkező áradása elől. Ez volt az egyetlen menekülési lehetőség a bombák elől, el messze Szöültől, a dombokra épült, szélesen elterülő fővárostól, amely évszázadokon át otthont adott Korea királyainak, minden koreai vágyálmának, de abban a pillanatban mindenki hagyta volna a fenébe, csak hogy menekülhessen. A cél az volt, hogy maguk mögött hagyják a császári fővárost. Csak elindulna végre a teherautó.

– Bárcsak végre nekiindulnának...

Újra és újra előjön ugyanaz a mantra: „bárcsak végre”. Mindig eszembe jut az a párhuzamos univerzum, ahol a dolgok másképpen alakulnak, és kevesebb élet vész oda. Már megszoktam ezt a mantrát. Menekültek számára a megbánás valódi életmóddá tud válni.

Valahonnan kiáltások hangzanak. Egy pánikba esett apa vagy anya kétségbeesett hangon kérlel néhány fiataalt, hogy adják át

a helyüket a nőknek és a gyermekeknek. Mielőtt a kiáltások egybefolyának, mielőtt nagyanyámnak lenne ideje kitalálni a megfelelő választ vagy tiltakozni, a 17 éves fia feláll.

– Én leszálok – mondja, majd megnyugtatta az anyját. – Találok egy másik teherautót, anyám, ne aggódj!

Aztán amilyen gyorsan felállt, már el is tűnt, a motor pedig felbőgött. Minden egy szempillantás alatt történik, és a váratlan fordulatától összezavarodott nagyanyám riadtan arrafelé fordul, amerre a fia eltűnt. A teherautó hirtelen elindul, túl gyorsan ahhoz, hogy gondolkodni tudjon, és csak később jön rá, hogy neki is le kellett volna ugrania, és visszarángatnia a fiát a kocsira. Meg kellett volna keresnie azt az ordibáló embert, és ki kellett volna nyomnia a szemét. Ilyen a háború, és a későn meghozott döntésekért nagy árat kell fizetni. Ott van ő, a nagyanyám, tehetetlenül az egyre gyorsabban haladó teherautón, a legidősebb gyermeke nélkül. Az elsőként életben maradt fia nélkül.

– Szöült három nappal később elfoglalták – folytatja anyám. A megmásíthatatlant minden érzelem nélkül mondja ki. „Vége” – ez volt a hangjában, bár a történetnek nem volt vége. A háború folytatódik, a család városról városra menekül, és szedett-vedett sátrakban és rokonok meg idegenek házában töltik az estéket. Az ország java része három éven át folyamatosan úton van.

Anyám családja Szuvonban akarta megvárni a nagybátyámat, de sosem érkezett meg. Néhány nappal később összefutottak a szomszédokkal, akik arról számoltak be, hogy látták, amint észak-koreai katonák elhurcolják. Karját a háta mögött összekötözték, mondták. A Szöülba vezető utakat lezárták, és nagyanyám hiába várt.

– Mennyi ideig várakoztatok? – kérdezem anyámtól. Mennyi idő után érzi azt az ember, hogy elég?

Anyám nem biztos a válaszbán. Végül is csak 4 éves volt, de a többiek – beleértve a fiatalabb nagybátyámat, aki jelenleg Szöulban

ami annyira nyugtalanná tette őket. Az *úriemberek* szótól mindig elpirultak, és nevetgélni kezdtek.

Katie lépett oda hozzám vacsora után, és ragyogó arccal így szólt:

– Láttál már jóképűbb srácot, mint Cshö Mindzsun?

Addig fel sem tűnt, hogy Katie 23 évesen alig volt idősebb a hallgatóknál. Teljesen normálisnak tűnt, hogy megtetszenek egymásnak. Megérkezésünk óta először láttam lányos zavart az arcán, és az élet egy pillanatra teljesen hétköznapiaknak tűnt. Fiúk és lányok. Ez hajtja előre a világot, vagy legalábbis ez teszi valamelyest izgalmasabbá. Phenjanban is készült megtörténni, számtalan tabut megtörve.

– Olyan jól néz ki az egyenruhában, hogy megkérdeztem, miért van rajta – folytatta Katie. Reméltem, ő többet derített ki, mint én. – Nem mondott semmit, csak elpirult.

Abban az apró, elzárt közösségben a tanárok afféle szupersztárok-nak számítottak. A hallgatók versengtek, hogy a közelünkben ülhessenek az étkezések alatt. Úgy tűnt, mi vagyunk a csúcs számukra: két lábon járó angolszótárak, ablak a külvilágra. Bár nem mesélhettünk nekik, tudták, hogy tudnánk a választ a fel nem tett kérdéseikre. Néhányan elég bátrak voltak, hogy közvetlenül hozzám forduljanak, és megkérdezzék:

– Tanárnő, csatlakozna hozzám?

Az angoljuk néha nagyon formális volt, mivel a középiskolában brit angolt tanítottak nekik. Mások alig szóltak hozzánk, és nekünk kellett rájuk szólnunk, hogy üljenek mellénk.

Az ülésrend kérdése sem volt épp a legegyszerűbb. Minden asztalhoz négyen tudtak leülni, de a szaktársak figyelmeztettek minket, hogy ne étkezzünk kétszer ugyanazzal a diákkal. Azt mondták, azért, hogy minden hallgatónak azonos esélyei legyenek az angol gyakorlására, de az is feltűnt, hogy nem szeretnék, ha kötődnének egy-egy tanulóhoz. Mindenesetre egy hallgatóval óhatatlanul nem csak egy alkalommal étkeztünk.

Reggelire zabkását és főtt tojást ettünk. Az ebéd és a vacsora is szinte mindig ugyanaz volt: rizs és valamilyen vizezett leves, néha nem akadt más benne, csak olyan marinált zöldségek, mint a kimcschi, a babcsíra vagy a burgonya. Még a kimcschi is, ami alapételnek számított mindkét Koreában, ízetlennek tűnt, mert kemény zöldkáposztából készült, nem pedig a hagyományos kínai kelből, amiből gyenge volt a termés abban az évben, valószínűleg a rossz aratás miatt. Hús nagyon ritkán jutott az asztalra.

Rendszerint a hallgatók irányították a beszélgetéseinket. „Hogyan lehetek jobb angolból, tanárnő?” Ezt a kérdést minden étkezés alkalmával feltették. A fejlődésük közös célunk volt, de mindez kissé ironikus helyzetet teremtett, hiszen azt sulykolták beléjük, hogy gyűlöljék az imperialista Amerikát.

Bevallották, hogy kissé elcsüggesztette őket az a sokféle akcentus, amivel az iskolában találkoztak. Például a hetvenes éveiben járó Joan Alabamából jött, és számukra nagyon ismeretlen kiejtéssel beszélt, és nehezen is értették meg. Voltak még új-zélandi, ausztrál és angol akcentussal beszélő tanárok is. Egy hallgató megkérdezte, hogy az angol vagy az amerikai akcentus lehet-e hasznosabb a jövője szempontjából?

Jogos kérdés ugyan, de nem tudtam, mennyire fogják tudni hasznosítani a tudásukat Észak-Koreában (vagy azon kívül), amikor olyan keveseknek engedélyezik az utazást. Azt akartam mondani, hogy nézzen hírműsorokat a BBC-n és a CNN-en, és döntse el, melyiket kedveli jobban. De tudtam, hogy csak észak-koreai tévécsatornák közül lehet választani. Azt kívántam, bárcsak megnézhetné néhány hollywoodi filmet is, hogy megtapasztalhassa, milyen a hétköznapi angol. Természetesen ez szóba sem jöhetett.

Azon ritka alkalmakkor, amikor elkanyarodtunk az angol-tanulási módszerek témájától, rendszerint a következő kérdésekkel álltak elő: „Mennyi ideig tart a repülőút New Yorkból Phenjanba?”

„Hiányzik az édesanyja?” „Kihez menne feleségül szívesebben: egy koreaihoz vagy egy amerikaihoz?”

Ennél messzebb sosem merészkedtek.

Másnap Pak Csunho a 20. születésnapját ünnepelte, és emiatt emelkedett hangulatban láttam. Népszerű, eszes fiú volt, és vidám természetű, bár a szemében bujkáló nevetés egyik pillanatról a másikra elutasítással tudott változni. Büszke volt rá, hogy négyfős családja Phenjan központjában lakik, és elég öntelten azt állította, hogy az angolnyelv-tudása kiváló, mivel az apja már gyermekkorától kezdve angolul és kínaiul beszélt hozzá. Mivel aznap volt a születésnapja, az édesanyja tésztát készített neki – kínai hagyomány szerint, Dél-Koreában ez ugyanis nem szokás –, ám mivel nem volt otthon, ezért a csoporttársai ünnepséget szerveztek a tiszteletére.

– Hong Munszop gitározni fog, Pak Szehun pedig a legjobb táncos a csoportban. Aztán lesz egy vicces jelenet, amelyben Csin Thehjon egy lányt fog játszani, Ri Dzsincshol pedig egy fiút – magyarázta Csunho.

A terv az volt, hogy összegyűlnek az egyikük szobájában, ahol aztán az előadásikkal elkápráztatják az ünnepeltet. Mindenki elénekel neki egy dalt, és ez eltart majd néhány órán keresztül. Amikor a dalokról kérdeztem őket, a fiúk csak megvonták a vállukat, és azt mondták, hogy a barátságról fognak szólni. Itt nem voltak bárok, lányok vagy videojátékok. A kosárlabdán és a focin kívül csak a heti családi programnak számító közös tévénézés volt, amikor „A nemzet napja” című tévéjátékot nézték, amely a Nagy Vezető hősiei tetteit mesélte el. Ezenkívül nem akadt más szórakozásuk, csak egymás társasága. Szomorú volt látni, hogy csak ilyen kevés kedvtelésük adódott, de valahol kedvesnek is találtam.

Utoljára gyerekként, Dél-Koreában találtam ki és adtam elő történeteket a barátaimmal az 1970-es években, és tettük ezt azért, mert nem volt mivel játszaniuk, és nem adódott más lehetőségünk, mint magunknak kitalálni valamit. Megrohantak az emlékek, eszembe jutott, ahogy anyám ruháit magamra aggatva hercegnőt, herceget, kalózt alakítok, és a rég letűnt idők után kezdtem sóvárogni.

Az ebédlőasztalnál ülő Pak Csunho elkezdte ugratni Cshö Mindzsunt, a szobatársát. Elmesélte, hogy Mindzsun számított a fiúk között a legkomolyabbnak, és a többiek ezért folyton „romantikusnak” hívták. Mindzsun zavarba jött, és tagadólag rázni kezdte a fejét. Azt mondta, hogy Csunho mindig viccelődik, és már bánja, hogy mesélt neki a fiatalabbik, nagyon csinos, 16 éves hűgárról, mivel Csunho azt mondta, ha találkozik vele, akkor csak annyit fog mondani neki: „Tarts ki, amíg eljövök érte!”

Ezen mindenki nevetett. Végeredményben az ellenkező nemet a külföldi tanáraik és az örök jelentették, akik a szállásuk alsó szintjein laktak. Dr. Joseph szerint az iskola kezdetben férfi öröket akart alkalmazni, de azok fényeketőnek tűnhettek volna a külföldi tanárok szemében. A női örökkel viszont fennállt annak a veszélye, hogy elvonják a fiúk figyelmét, de kiderült, hogy annyira más társadalmi rétegből valók, hogy a hallgatók teljesen figyelmen kívül hagyták őket. Pillanatnyilag tehát a lányokról és az alkalmi randikról csak fantáziálhattak.

– Lehet, hogy Mindzsun hűga csinos, de fogadok, hogy túl csendes hozzám – mondta Csunho.

Ekkor a csendes Rju Dzsongmin előrehajolt az asztal fölött, és megszólalt:

– Az a legviccesebb, hogy ilyesmiket hord össze, közben meg egész életében nem volt barátnője. Kész katasztrófa, ha nőkről van szó!

Erre aztán mind a négyen felneveltünk. Azon a nyáron a *katasztrofális* lett a fiúk kedvenc szava, amolyan belső, csak a beavatottak által érthető poén. Bármilyen helyzetben szívesen használták – katasztrofális lehetett egy étel vagy akár egy vizsga is.

Az ilyen pillanatokban úgy tűnt, a világ bármelyik kávézójában ülhetnénk. Átlagos egyetemi hallgatók voltak, akiket pontosan az érdekelt, mint az összes velük egykorú fiút: a lányok. Az efféle percekben el is felejtettem, hol vagyok. Vagy ha eszembe is jutott, igyekeztem róla gyorsan megfeledkezni. Az elővigyázatosságom ilyenkor szertefoszlott, és hirtelen megszabadultam attól a kényszertől, ami mindnyájunkat megbéklyózott. Végignéztem a pajkos tekinteteken, és gyengédséget éreztem irántuk, egy pillanatra beavattak a lányokról szóló pletykákba, és őszintén a legjobbakat kívántam a jóképű szülinaposnak. Csodásan könnyednek éreztem magam, mígnem a mellükön csillogó kitűzőkre esett a pillantásom, az Örök Elnök mindig jelen lévő arcára, amely ott ült mindnyájuk szívében, kijelölve a saját területét. És bár csak jelvények voltak, amelyeket ezek a fiatal emberek letéphettek és eldobhattak volna a tányérjukon lévő, ehetetlen szeméttel együtt, de rájöttem, hogy ez sohasem fog megtörténni, ez a reménysugár csak egy délibáb.

Az első héten elkezdtem feljegyezni, mi minden zavar. Egyszer megkértük a hallgatókat, írjanak egy jelenetet, és ők úgy döntöttek, hogy két kanadai tanárról szól majd, akik egy helyi kórházba látogatnak. Az egyikük megsérült, és a másik felajánlotta, hogy vért ad neki. Aztán rájönnek, hogy a Nagy Tábornok, Kim Dzsongil közbenjárásának köszönhetően a kórházi ellátás ingyenes.

Katie rámutatott, hogy ennek nincs sok értelme, mert 1) külföldi tanárt csak külföldieknek fenntartott kórházba engednék

be, ami nem ingyenes; 2) véradásért nem szokott senki pénzt kapni; 3) a sürgősségin nem kérnek előre pénzt a betegektől.

A hallgatók összezavarodtak. Rendben, mondták, akkor az egészséges férfi elmeséli a történeteket a sérült barát feleségének, ezért Kanadába repül. Katie megkérdezte, hogy miért nem hívja fel ahelyett, hogy Kanadába repülne. A fiúk mintha a sötétben tapogatóztak volna. Rendben, felelték ismét, ez esetben a férfi használhatná a kórház telefonját, és talán a doktor telefonál majd helyettük – de vajon hogyan fog beszélni a nővel, ha nem tud angolul? Katie azt kérdezte, miért nem beszél maga a férj a feleségével és így tovább. A válaszokat hallva egyre inkább elszomorodtunk, mivel világos volt számunkra, hogy egy olyan egyszerű dolog, mint egy külföldön tartózkodó családtag felhívása, elképzelhetetlen számukra, hacsak nem kapott rá az illető különleges engedélyt.

Másik alkalommal igaz vagy hamisat játszottunk. Megkértük a hallgatókat, hogy álljanak elő két igaz és egy hamis állítással magukról, a többieknek pedig ki kell találniuk, hogy melyik melyik. Az egyik hallgató felállt, és azt állította, hogy tavaly Kínában volt nyaraláson, mire az egész osztály felnevetett, és azt kiáltották: hamis. Mind tudták, hogy lehetetlent állít.

Aztán egy másik diák állt fel: „Gyerekkoromban szárított marhahúst ettem” – mondta, és több hallgató bólogatott, majd felkiáltott, hogy igazat mond. Emlékszem, amikor meginterjúvoltam egy disszidentet, elmesélte, hogy amikor először evett marhahúst, mennyire rágósak találta. Azt állította, hogy a 2001-es száj- és körömfájásjárvány kitörésekor senki sem vett marhahúst, és a pletykák szerint Ausztráliában nem dobták ki a húsarut, hanem inkább Észak-Korea népének ajándékozták. Teljesen valószínű volt, hogy a hallgatóim ezt a húst kóstolták, mivel ez éppen a nagy éhínség után történt. Körbenéztem a teremben, és elgondolkodtam, vajon milyen élmények érték őket gyermekként, és az

miképpen formálta őket. Sokuknak már ilyen fiatalon voltak ősz hajszálaik. Talán a hiányos táplálkozás volt az oka – még eme kivételes élethelyzetű fiatal emberek esetében is.

Néha a hallgatók olyan szintű tudatlanságnak adták jelét, amire magam sem számítottam. Egyikük megkérdezte, hogy a világon tényleg mindenki koreaiul beszél-e. Azt hallotta, hogy a koreai a legfontosabb nyelv, amelyet Angliában, Kínában és Amerikában is beszélnek. Nem tudtam, mit válaszoljak. Talán csak próbára tett, hogy ellentmondok-e mindannak, amit tanult, és ezt jelenteni fogja rólam. Vagy esetleg csak kíváncsi volt. Így aztán egy biztonságos megoldást választottam. „Nos, nézzük: Kínában kínaiul beszélnek, Angliában és az Amerikai Egyesült Államokban angolul, ahogy mi Koreában koreaiul beszélünk. Bár Amerikában élek, a szüleimmel koreaiul beszélek, így mondhatjuk azt, hogy Amerikában is használják a koreai nyelvet.” Meg kellett tanulnom gyorsan gondolkodni. Még a legegyszerűbb kérdés is aknává válhatott.

Egybehangzóan állították, hogy a Dzsucse torony a legmagasabb a világon, és azt, hogy az ő diadalívük a legnagyobb, magasabb, mint a párizsi (ami igaz), és hogy a vidámparkjuk a legjobb. Mindig ahhoz a külvilághoz mérték magukat, amelyet egyikük sem ismert, és mindig ők jöttek ki jobban az összehasonlításból. A felsőbbrendűséghez való ragaszkodásuk gyerekes volt, a *legjobb* meg *legnagyobb* szavakat pedig olyan gyakran használták, hogy tartalmatlan kifejezésekké lettek.

Másik alkalommal egy hallgató arról kérdezett, melyik a kedvenc étel. Gyakran érdeklődtek a kedvenc virágom, sportom vagy hangszerem iránt. Elgondolkoztam, hogy vajon egy előre összeállított lista szerint kérdezősködnék-e, amelyen csak semleges kérdések szerepelnek... Hamarosan megtanultam, miként válaszoljak úgy, ahogy feltételeztem, hogy elvárják tőlem. Szívesen teniszeztem, szerettem a *nengmjont*, a koreai hideg tésztát, ami

mindkét Koreában népszerű volt, és mint kiderült, phenjani specialitásnak számított. Szerettem a *nengmjont*, de azt nem árulhattam el nekik, hogy a japán szoba tésztát és az olasz pasztát még szívesebben eszem. Bár láttam egy hamburgerezőt Phenjanban, azt nem tudtam, hogy a hallgatók közül járt-e ott valaki. A nemzetközi konyha fogásairól sosem beszéltek. Így amikor a kedvenc ételről kérdeztek, akkor mindig a *nengmjonnál* maradtam, ami minden alkalommal elismerő mosolyra készítette őket, és amelyet rendre ugyanaz a szükségszerű megjegyzés követett: „Úgy tudom, hogy a *nengmjon* az egész világon népszerű, és a világ legjobb ételeként tartják számon.”

Képtelennek éreztem magam arra, hogy elmagyarázzam nekik, ez a tésztaétel sohasem vált külföldön olyan népszerűvé, mint a spagetti.

Néha az étkezések felérték egy kihallgatással, még akkor is, ha egy szó sem hangzott el közben. Egy alkalommal az egyik hallgató, akiről kiderült, hogy ő az osztálytitkár, jelt adott egy másik társának, aki megkérdezte, miért kellett leveleket írniuk. „Még sohasem csináltunk ilyet az előző egyetemünkön.”

A hangjában gyanakvás bujkált. Már számítottam egy ilyen jellegű kérdésre, mivel a levélírást hetente gyakoroltuk. Azt válaszoltam, hogy a bekezdések jelentik az angol nyelv alapját, és el kell sajátítaniuk a használatát, a levélírás pedig erre tökéletesen alkalmas. Tudtam, hogy a kérdés valójában a szaktársaktól érkezett.

Csak néhány alkalommal fordult elő, hogy más irányba teleröködt a beszélgetés. A Pak Csunho születésnapjára rendezett ünnepség kapcsán az egyik fiú elárulta, hogy szeret rock'n'roll dalokat énekelni. Rögvest el is pirult, és lopva körbenézett, figyelik-e. Még senkit sem láttam gyorsabban körbenézni egy teremben, a többi hallgató pedig elcsendesedett, és a tányérjukat bámulták. Nem létezett semmiféle magyarázat erre az ösztönös reakcióra – hacsak nem egy olyasféle, beléjük ivódott félelem, amelynek a mély-

ségét fel sem tudtam mérni. Rájöttem, hogy az a röpké pillanat volt az a botlás, amire vártam. És amikor ez bekövetkezett, csak a százalmas igazságot láttam magam előtt: egy 19 éves, szobájában éneklő fiút, aki komoly bajba keveredhet, mert bűnét mások előtt is bevallotta. Én is körbepillantottam, hogy ki vehette észre a botlást, majd ugyanilyen gyorsan témát váltottam.

Sosem bíztunk meg másokban. Az ember szüntelenül kerülgette a határokat, folyamatos erőfeszítést kívánt, nehogy átlépje őket, ez igencsak kimerítő volt. Szerettük volna megismerni egymást, és mégis, ha valami újdonság jutott a tudomásunkra, lefagyunk.

Szép kis tánc volt ez. Nyomás alá akartam helyezni őket, de csak finoman. Meg akartam ismertetni velük a külvilágot, de nem nyíltan. (Egy korábbi szemeszter során az egyik tanárt kiutasították az országból, mert kereszténységről szóló füzeteket hagyott a férfimosdóban. Mindnyájunkat figyelmeztettek, hogy sose beszéljünk Jézus Krisztusról. Amennyire meg tudtam állapítani, a misszionáriusok megelégedtek azzal, hogy Jézus szeretetét úgy mutatták meg az észak-koreaiaknak, hogy kedvesek voltak velük. Hosszú távú projektként tekintettek az egyetemre, hogy amikor Észak-Korea egy nap majd megnyitja a határait, akkor legyen ott egy bázisuk.)

Vajon etikus volt-e a tervem? Ha a hallgatók rájönnek az igazságra, aminek semmi köze a rezsim propagandájához, az akár a halálukat, sőt a szeretteik halálát is okozhatja. Ha feleszmélnek, és a tudatára ébrednek annak, hogy valójában az ő hazájukat fenyegeti összeomlás, nem pedig a rajtuk kívül létező államokat, és minden, amit a Nagy Vezetőről tanultak, hazugság, az boldogabbá tenné-e őket? Milyen lenne az életük azt követően? Az igazság ismerete olyasfajta luxus, amely csak a szabad világban élők számára adatik meg.

Nem voltunk mindnyájan tudatában, de az észak-koreai társadalom ebben az időszakban valósággal forrongott. Az első héten az egyik tantestületi értekezleten Kim elnök elmondta, hogy az ország összes egyetemét bezárták, kivéve a PME-t. Ennek az volt az oka, hogy a Nagy Vezető „hitt” az ő becses személyében, tette hozzá. Ehhez a hírmörzsához nem fűztek kommentárt, de egybevágot azokkal a kívülről érkező jelentésekkel, amelyek szerint Kim Dzsongun készült átvenni a hatalmat a 69 éves Kim Dzsongiltól, aki 2008-ban agyvérzést kapott. És egybevágot azokkal az értesülésekkel is, amelyek szerint minden egyetemi hallgatót útépitésekre irányítottak 2012 áprilisáig, amikor is az egész nemzet együtt fogja ünnepelni Kim Ir Szen 100. születésnapját.

Fogalmam sem volt, mit gondoljak. A KNDK-ról szóló nyugati tudósítások gyakran megbízhatatlannak bizonyultak, és az összes egyetem bezárása – kivéve a PME-t – még észak-koreai mércével is szélsőséges intézkedésnek tűnt.

Furcsállottam, hogy egy olyan országban, ahol az egyházak működését nem engedélyezték, és ahol azokat, akik nem hittek a Nagy Vezetőben, éretneknek tekintették, csak ezt az iskolát – amely Kim elnök szerint a „mennyei királyság nagykövetsége” volt – engedték működni. Talán a Nagy Vezető nem Kimben hitt, hanem a készpénzben, amelyet a keresztények támogatások formájában összegyűjtöttek, hogy létrehozzák ezt a koreai elitnek szánt ingyenes és viszonylag sznob iskolát. Nem találkoztam egy természettudományi tárgyat oktató tanárral sem, noha az iskolát Phenjani Műszaki Egyetemnek hívták. Szerettem volna tudni, miért nem küldték el az építkezésekre a hallgatóimat, mint a többieket, de nem volt kitől megkérdezni.

Ahogy múltak a napok, mi, tanárok egyre többet gondolkoztunk azon, miért vagyunk annyira fáradtak. Sarah, egy új-zélandi oktató azt mondta, hogy napközben több órát alszik. Ruth, egy koreai származású új-zélandi nő azt mesélte, hogy úgy érzi magát, mintha *jet lag*tól szenvedne, holott ő a kínai Jencsiből érkezett; ami csak egy időzónai különbséget jelentett. Én is olyan mélyen aludtam, hogy a testem szinte megbénult. Katie szerint így hatott ránk a folytonos éberség, az elővigyázatosság. Esténként végig-gondoltam, hogy milyen beszélgetések történtek aznap, próbáltam eldönteni, mondtam-e valamit, amit nem kellett volna. Hatalmas energiákat emésztett fel, hogy folyamatosan cenzúrázzam magamat, és bizonyos értelemben véve folyton-folyvást hazudjak.

Voltak reggelek, amikor kinéztem az ablakon, és a PME-t a külvilágtól elválasztó falat bámultam. Néhány tanár arról sutogott, hogy ez tulajdonképpen egy ötcsillagos börtön. Tudtuk, hogy sosem juthatnánk ki a kapun, kivéve, ha élelmiszert akarnánk venni a diplomatanegyedben, vagy a szervezett városnéző túrák alkalmával, amikor a felügyelők percre pontosan megtervezték a kirándulást, és velünk tartottak.

Hétvégenként bevásárlótúrára vittek minket, amikor bespárizhattunk élelmiszerekből. A tanárokat kisbusszal furikázták el a Phenjan Shopba, egy japán tulajdonban lévő élelmiszerboltba és egy argentin zöldségeshez. Mindkettőben konzerveket árultak: sajtot, gyümölcsöt, zabpelyhet és tartós tejet. A japán üzletben japán palacsintaport is lehetett venni 5 dollárért, valamint búzacsrát, ami kétszer annyiba került, mint az Egyesült Államokban. Az argentin üzletben voltak százszázalékos gyümölcsleőrítmények és konzerves francia tészta is. Ezekben a boltokban eurót, kínai népi valutát és amerikai dollárt is elfogadtak, de az észak-koreai volt nem. A szabályok szerint azokban az üzletekben, ahol helyiek is vásároltak, csak helyi pénzzel fizethettünk. Az újonnan épült Phothonggang áruházban mindenféle importárt lehetett kapni,

a hűtőktől kezdve a kozmetikai cikkeken át az élelmiszerekig. A két emelet között mozgólépcső működött, ami ritkaságnak számított Észak-Koreában. Az oda járó vásárlók az átlagembereknél gazdagabbnak tűntek.

Ezekre a kimenőkre mindig közösen mentünk, önállóan sosem léphettük át a kampusz határát. Vajon lelőnének-e, ha kocogás közben kirohannék a kapun? Volt-e valahol olyan megfigyelőpont, ahonnan folyamatosan szemmel tartottak minket? Soha, még a szobámban sem éreztem szabadnak magam. Ez az éberség olyan kimerítő volt, hogy amikor egyik éjjel Sarah azzal állt elő, hogy kérdezzük meg a hallgatókat, beállhatunk-e közéjük focizni, igent mondtam.

Kosárlabda és futball, néha pedig röplabda. Ezek közül a sportok közül választhattak a hallgatók, nyilvánvalóan azért, mert ezekhez csak egy labda kellett. Vacsóra után összegyűltek, és a beton kosárpályán a szállásuk mellett vagy a kampusz közepén fekvő füves területen játszottak. Mezeket nem viseltek, így az alapján jelölték ki a két csapatot, hogy ki viselt inget, és ki nem. A forró júliusi estéken olyan elszántan játszottak, amilyenek még nem láttam őket. Gúnyolódva kiabáltak egymással, nevettek, szakadt róluk az izzadság, és a fiatalság különleges szépségével és eleganciájával mozogtak. Gyakran ültem le egy közeli kőre, hogy nézzem őket. A nap a távolban lebukott a horizont mögé, de olyan lassan, hogy úgy tűnt, mintha Észak-Koreában más sebességgel mozogna, éppen olyan lassan, ahogy a füst szállingózott fel a távoli toronyból. Az ilyen estéken az a füst olyan éterinek tűnt, mint a pályán mozgó testek. Abban a pillanatban elfeledkeztem mindenről, a tabutémákról, amelyekről nem szabadott beszélnünk és a kampuszt övező titkokról. Csak a hallgatók szívét tépő fiatal-ságát és energiáját láttam, és azt kívántam, bárcsak az övék lehetne az egész világ, amelyet életük első húsz évében megtagadtak tőlük, mert egyikük sem tudta, hogy amíg a testük szabadon mozgott

a kampusz pályáján, a tudatukat megbéklyózták, és elzárták a múlt idő elől.

Azon a bizonyos estén Sarah-val elsétáltunk mellettük, majd ott ácsorogtunk, azt remélve, hogy játszani hívnak minket, amíg az egyikük végül rákérdezett:

– Tanárnő, lenne kedve beállni?

Sarah szélesen elvigyorodott.

– Igen! – válaszolta.

Ilyen egyszerűen ment. Meglepő módon a szaktársak nem akadályoztak meg, pedig értesítették őket. Mielőtt észbe kaptunk volna, Sarah számára a hallgatókkal játszott közös esti meccs valódi szertartássá vált. Sarah néhány éve az egyetemen kosarazott: 156 cm-ével, ragyogó kék szemével, vörösesszőke, mindig lófarokba fogott hajával és a gyermekies arcát borító szeplőkkel úgy nézett ki, mint egy csendes, templomba járó vidéki lány. A pályán azonban vad volt, gyors lábmunkáról és figyelemre méltó erőnlétről tett tanúbizonyságot. Lenyűgözte a fiúkat. Nem szoktak hozzá, hogy lányokkal játsszanak. Persze ő nem akármilyen hölgy volt, hanem az egyik első külföldi lány, akivel valaha találkoztak. Mi több, egyben az egyetemi tanárunk is. Imádták ezt az újszerű élményt, és Sarah a kampuszon amolyan minisztárrá nőtte ki magát. Alkalmanként más tanárok, például én is beálltam játszani, de sosem értünk fel az ő szintjére.

– Most nagyon élvezem az ittlétet, tényleg jó, komolyan tudnék itt élni – mondta egyszer az egyik meccs szünetében Sarah.

A fiúk is ugyanennyire ellazulhattak, mert páran, akik a nagy, szürke épület előtt álltak, átsétáltak az úton, hogy velünk együtt nézzék a meccset. Ugyanolyan egyenruha volt rajtuk, mint amelyet Cshö Mindzsun viselt néhány napja vacsora alatt.

– Miért van ez rajtatok? – kérdeztem csak úgy mellékesen.

– Ó, a Kimirszenizmus előadótermet őrizzük – mondta az egyikük.

Kiderült, hogy vacsorától egészen reggeliig hat fiú őrzi a hatalmas, zord épületet. El nem tudtam képzelni, mi van ott, amit őrizni kell, de úgy tűnt, maga az elkötelezettség demonstrálása lehet a lényeg. Végül is az egyenruhák rejtélye nem is volt akkora talány, így nem értettem, miért féltek elmondani nekünk.

6

MINT KIDERÜLT, A VILÁGHÁLÓ ÉSZAK-KOREÁBAN NEM AZ EGÉSZ világot jelentette, de erről egyikünk sem szólt egy árva szót sem. Néhány diák, aki korábban a Kim Cshek Műszaki Egyetemen tanult, azt mondta, hogy az előző iskolájából az elektronikus hálózat hiányzik a legjobban. Rájöttem, hogy az intranetről beszélnek, egy cenzúrázott hálózatról, amelyen keresztül ellenőrzött, államilag támogatott weboldalakot érthettek el.

Nem volt szabad elárulnom nekik, hogy az intranetük nem azonos az internettel, vagyis hogy a világ többi része – őket leszámítva – tényleg összekapcsolódott. Próbáltam olyan árulkodó jelek után kutatni, amelyek arra utalnak, hogy valamelyikük rájött az igazságra – hiába. Ha nem ismertem volna az internetet, vajon el tudtam volna képzelni? Még ha valaki le is írja nekem, sosem tudtam volna, milyen lehet valójában.

Ártatlanul rákérdeztem, hogy ezen a digitális hálózaton keresztül tudnak-e kommunikálni a szüleikkel. „Nem, csak telefonon, néha” – válaszolták. Megkérdeztem, hogy a szüleik tudják-e, hogyan kell használni a számítógépeket. Legtöbbjük azt válaszolta, hogy az apjuk tudja, de az anyjuk nem. Egyikük azt mesélte, hogy az apja kormányzati tisztviselő, így ért a számító-

gépekhez, egy másik fiú apja orvos volt, ezért ő is elboldogult a gépekkel.

Az egyetemen mindnyájan hallottak Bill Gatesről, de Mark Zuckerbergről is szerettem volna mesélni nekik, aki annyi idősen, mint ők, forradalmasította a kommunikációnkat. Mennyire élvezték volna, ha a csodagyerekről és találmányáról, a Facebookról tanulhatnak: arról a csodáról, ahogy a világ legkülönbözőbb pontjain élő emberek kapcsolatba léphetnek egymással. Néha arról ábrándoztam, hogy becsempészek egy példányt a *Social Network* – *A közösségi háló* című filmből, feliratozom, és titokban terjeszteni kezdem a diákok kollégiumában, de nem voltam szuperhős, így az unalmas ízü kimcshivel és rizzsel teli tálcám fölött csak mosolyogtam, miközben ódákat zengtek a lenyűgöző intranetjükről.

A második héten a szaktársak engedélyével a tanárok elkezdtek különböző játékokat megismertetni a hallgatókkal. Rögtön szembesültem azzal, hogy milyen elképesztően keveset tudnak a világról. Ők voltak Észak-Korea legragyogóbb diákjai, de ha megmutattam nekik az ENSZ központjának épületét, a Tádzs Mahalt, a gízai piramisokat, csak üres tekintetek meredtek rám. Páran tippeltek, amikor meglátták az Eiffel-tornyot és a Stonehenge-t, de a többségük csak hímezett-hámozott. Szinte egyikük sem tudta, hogy melyik nemzet fiai szálltak le először a Holdra, noha a műszaki egyetem hallgatói voltak. Megkérdeztem, hogy mikor találták fel a számítógépeket; amiről persze a legtöbbjüknek fogalma sem volt, csak egy csapat próbált tippelni: 1870-et mondtak.

Ugyanakkor mindnyájan tudták, hogy Alaszkát nevetségesen alacsony áron, 7,2 millió dollárért vásárolta fel az Egyesült Államok; ami az amerikai imperializmus kétségbevonhatatlan bizonyítéka volt. És annak ellenére, hogy az angoltudásuk mértéke hallgatónként igencsak különbözött, egy fogalommal mindenki tisztában volt: a *brain drain* (agyelszívás) kifejezéssel. Vajon annyira félt a rezsim attól, hogy az elit dezertál, hogy beléjük verte

ezt a szókapcsolatot? Amikor origamizni kezdtünk velük, rájöttünk, hogy csak egy dolgot tudnak hajtogatni: vadászpapírokat. Természetesen a házájukkal kapcsolatos kérdésekre azonnal tudták a válaszokat. Amikor rákérdeztem, melyik évben lőtték az ürbe az első műholdjukat, a Kvangmjongszong-1-et (a „fénylő csillagot”, amelyet a KNDK-ban hatalmas sikerként, míg a világ többi részén kudarcként könyveltek el), kórusban kiabálva adták meg a pontos évet és dátumot.

Azokat a játékokat élvezték a legjobban, amikor két csapat versenyzett egymással, talán azért, mert mindent közösen csinálhattak. Csoportokban érkeztek az étkezőbe, és csoportokban éltek a kijelölt emeleteiken. Csak csapatsportokat játszottak, és amikor megemlítettem, hogy mennyire szeretem a teniszt, akkor bamba tekintettel meredtek rám. Tudták, mi az, mégis teljesen ismeretlen volt számukra. Akkor érezték biztonságban magukat, ha csoportokba osztották őket, és meghatározták a rangsort. Az egyéni cselekvés elképzelhetetlennek tűnt a köreikben.

A csapatszellem mindennél erősebb volt. Amikor egymással versengtek, akkor is odafigyeltek a másikra. Az összes gólyaavató játék során – amelyek az egyik nagyobb teremben zajlottak – voltak, akik sűgással segítettek másoknak. És a szóbetűző versenyeket is majdnem lehetetlen volt megrendezni, mert ha valaki elakadt egy szóval, az egész osztály a segítségére sietett a helyes betűzéssel.

Amikor a negyedik csoport megnyerte a versenyt, a diákok háttartalanul izgatottak lettek, mivel mindig ők voltak a legesélyesebbek. Amikor a verseny után Katie-vel bementem hozzájuk, hogy gratuláljunk, mind felálltak, hálájuk kifejezésekként megtapsoltak minket, és ez könnyeket csalt a szemünkbe. Az osztály egy darabig két lábbal a föld felett járt. Nagyszerű pillanatok voltak. Néha azon tűnődöm, hogy vajon később, felnőttként nekik is eszükbe jut-e majd az a nap, amikor megnyertek egy versenyt, majd a boldogságtól együtt sírtak két amerikai tanárral?

Minél több időt töltöttem velük, annál több szokásukra figyeltem fel. Például nem szívesen jelentkeztek önként az órák alatt. Ők ugyanis kitűnő tanulók voltak. Olyan alaposan felkészültek az órákra, hogy a házi feladataikat értelmetlen lett volna ellenőrizni. Tankönyveik margói tele voltak a jegyzeteikkel. Mégis haboztak jelentkezni. Ám ha szólítottam őket, azonnal felálltak, és mondták a választ; az önként jelentkezés mégis idegen volt számukra.

Az *enyém* szó előtt is értetlenül álltak. Amikor Phenjant emlegettük, sosem azt mondták, hogy az *én* városom; hanem a *mi* városunknak nevezték. A KNDK soha nem egyvalaki házája volt, hanem mindnyájuké. Igazából a *Phenjan* és a *KNDK* szavak sem álltak soha egymagukban, mindig előttük volt a *mi* szócska: a *mi* Phenjanunk, a *mi* KNDK-nk. Egy teljes különórát szántunk arra, hogy elmagyarázzuk nekik a különbséget az *enyém* és a *miénk* szavak között. Amikor nyilvánvalóvá tettük, hogy a megfelelő igékkel kihagyhatják a *mi* szót, teljesen összezavarodtak.

A különórától is félték. Erre akkor derült fény, amikor a negyedik csoport annyira lemaradt – noha még csak két hét telt el –, hogy a szaktársak azt javasolták, különórákon foglalkozzunk velük. Azonban amikor Katie-vel kezdtünk ilyen órákat tartani a „rászorulóknak”, akárhogy könyörögtünk, egyszerűen nem tudtuk rávenni őket, hogy meg is jelenjenek. Nem értették meg, mi célt szolgál a különóra, és amolyan büntetésként tekintettek rá. Mi is rájöttünk, mennyire rettegnek attól, hogy külön, egyesével foglalkozzunk velük, így azt javasoltuk, jöjjenek kettesével. Egy hallgató mégis azzal állt elő, hogy inkább a tanóra alatt mondjuk el nekik, amit szeretnénk. Végül kötelezővé tettük a megjelenést, és úgy tűnt, ez megtette a kellő hatást.

A második hét során néhány tanárt behívtak dr. Joseph irodájába, ő állt kapcsolatban a szaktársakkal. Az asztalán papírcetlik sorakoztak. A szaktársak követelték, hogy magyarázzuk el a tartalmukat. A papírokon olyan üzenetek szerepeltek, mint például

„a hely, ahol a tészta megkel”. Ezek egy olyan délutáni társasjátékhoz kellett, amelyet a tanárok találtak ki. Tulajdonképpen egy kincsvadászatról volt szó, amelynek során képeket és egyéb nyomokat rejtettünk volna el a kampusz különböző pontjain. A fotókon a Nap, a Hold rajza és más ábrák szerepeltek, amelyeket az internetről nyomtattunk ki. Minden hallgató kapott volna egy rubrikákra osztott lapot, amire minden állomáson felrajzolhatta volna azt, amit a papírlapon talált, egészen addig, amíg ki nem töltött minden rubrikát. Noha a társasjátékot korábban engedélyezték, a szaktársak mégis dühösek voltak, hogy a jeleket és a képeket nem adtuk be jóváhagyásra, és tudni akarták, mi a pontos jelentésük.

Dr. Joseph csalódottnak tűnt. A szaktársak megfeddték, mi megkétségbeestünk, mert nem volt más tervünk a délutáni foglalkozásra. Megígértük, hogy benyújtunk egy részletes magyarázatot a jelekről, és a kincsvadászatot gyorsan egy dokumentumfilmre cseréltük; *A pingvinek vándorlására* (*March of the Penguins*). Nem volt nehéz választanunk: csak természetfilmeket vagy rajzfilmeket engedélyeztek, *A pingvinek vándorlását* pedig korábban már jóváhagyták. Sajnos a termeket úgy alakították ki, hogy nehezen lehetett a falra vetíteni. Az oldalsó falakon ablakok sorakoztak, az első és a hátsó falakon pedig táblák és a Nagy Vezetők portréi megidézetei lógtak, amelyeket el sem lehetett mozdítani a helyükről. Az egész iskolában képtelenség volt egy olyan falat találni, amelyet ne ezen férfiak fotói díszítettek volna. Így az egyik nagyobb teremben összegyűlt közel száz elsős hallgató feleakkora méretben nézte a filmet, mint amekkorában lehetett volna.

Akárhol voltunk, a Vezetők is „elkísértek” minket. Azon gondolkodtam, vajon mi történne, ha Kim Dzsongil meghalna, és Kim Dzsongun venné át a hatalmat. Nem is sejtettem, hogy ez milyen hamar be fog következni. Vajon egy harmadik arckép is felkerülne az ország minden épületének falára? Vagy levennék az apa

és fia képmását, hogy helyet csináljanak az unokának? Eltávolítanák-e néhány mondatukat, hogy a helyükre az ő gondolatait illesszék? Mi lesz a dalokkal? És a könyvekkel, a bronzszobrokkal? Végtelen számú készült mindegyikből, és hatalmas munka lenne eltüntetni őket. Katie rámutatott, hogy mennyivel szerencsésebb lenne, ha egyszerűen photoshopolnák a képeket ahelyett, hogy kézzel festik őket.

Az étkezések alatt a fiúk flörtöltek Katie-vel. Pak Csunho arról kérdezte, milyen tulajdonságokat keres egy férfin. Amikor felsorolta őket, így szólt:

– Ezek bennem mind megvannak!

Aztán Katie arról érdeklődött, hogy ő mi mindent keres egy nőben.

– Engedelmisséget – válaszolta a fiú.

Amikor megkértük őket, hogy írjanak arról, hogyan lehet sikeresen barátnőt szerezni, néhány fiú elég elveszettnek tűnt. Az ebéd alatt odajöttek hozzám.

– Tanárnő, ez nagyon nehéz téma. Hogy is írhatnánk erről? Sosem volt barátnőnk!

Technikai értelemben véve az egyetemi éveik elején jártak, de két évet már eltöltöttek más, többségében koedukált egyetemeken. Kitűnő családi háttérük és phenjani származásuk miatt ők számítottak a legjobb partinak az országban, az álomnő megszerzésére szőtt módszereik mégis majdhogynem gyerekesek voltak.

Az egyikük azt írta, hogy ha az ember meglátja, amint egy csinos lány fuldokol, akkor meg kell menteni, még akkor is, ha az ember nem tud úszni. És akkor a leányzó rájön, hogy rendes fickó az illető, és járni kezdenek. Másvalaki azzal rukkolt elő, hogy ha esik, akkor a férfinak fel kell ajánlania az ernyőjét a kiszemelt nőnek, ha neki nem lenne. Senki sem állt elő olyan merész terv-

vel, hogy moziba vagy kávézóba vigyen egy lányt, de többen írtak randevúról a Nagy Népi Könyvtárban, ami a nemzeti könyvtárak volt, emiatt pedig arra a következtetésre jutottam, hogy ez az a hely, ahol a lányok és a fiúk találkozni szoktak Phenjanban. Ném egy hallgató állította azt, hogy számára az ideális lány az, aki engedelmes, hallgat a szavára, és jó anyja lesz a gyermekeinek. Végül is abban az országban voltunk, ahol egy nő által elérhető legnagyobb tett az volt, hogy életet adott a Nagy Vezetőnek – hasonlóképpen Szűz Máriához. Kim Dzsongszuk, Kim Ir Szen felesége és Kim Dzsongil anyja forradalmi női tábornokként vált halhatatlanná, a három tábornok szentháromságának egyikeként (a másik kettő a férje és a fia volt). Kim Dzsongil feleségeit azonban sohasem ismerték el.* A legtöbb hallgató utóiratban jegyezte meg, hogy mennyire nem érdeklik a lányok, és inkább tanulnak, hogy segítsenek tovább építeni erős és virágzó nemzetüket, és büszkévé tegyék a Nagy Vezetőt. Mintha tisztában lettek volna azzal, hogy ellenőrizhetik az írásait.

Néhány fiatal tanár a csoportomban ugyancsak ilyen ártatlan volt. Sarah korábban mesélt egy régebbi kapcsolatáról, de egy idő után rájöttem, hogy a kapcsolat során nem történt testi érintkezés. Megkérdeztem, miben volt ez más egy barátságnál, mire szégyenlősen elmosolyodott. Katie is mesélt a randevúiról, de sosem engedte, hogy megcsókolják. Folyton azt ismételte, hogy ő jól érzi magát egyedül, mert Isten teljesen kitölti az életét. Azon tűnődtem, vajon a hallgatóimat is ugyanennyire kitölti-e a Nagy Vezető iránt érzett hűségük.

Egy este vacsora után Sarah megállt a szobámnál. Pólójában és bő, focis rövidnadrágjában úgy nézett ki, mint egy tizenéves.

* Amikor 2012-ben Kim Dzsongun bemutatta a feleségét, azt a hagyományokkal való szakítás radikális formájának értékelték.

Elmesélte, hogy mielőtt eljött volna otthonról, megírta a végrendeletét. Fogalma sem volt, milyen lesz Észak-Korea, és megkérdezte Istent, hogy rendben lenne-e, ha meghalna. És Isten azt válaszolta, hogy igen. Sarah pedig tudta, hogy az Úr mutatja majd neki az utat.

– Azt akarom, hogy az életemnek értelme legyen – jelentette ki Sarah sóvárgó tekintettel, és egy pillanatra együtt éreztem vele. Azt mondta, hogy a harminchoz közeledve nemsokára szeretne férjhez menni, de a PME-n nem volt egy alkalmas jelölt sem. Ha talált volna valakit, akivel megoszthatja az álmait, tudta volna képzelni, hogy feleségül is menjen hozzá. Észak-Koreába költözne, hogy együtt legyen a férjével, és annak szentelné az életét, hogy elhozza a kereszténységet az ország népének.

Megkérdezte, van-e barátom, és azt válaszoltam, hogy nem vagyok benne biztos, bár van valaki, aki tetszik. Azonnal megbántam a vallomásomat; alig ismertem, és ő misszionárius volt. Azt hiszem, magányos lehettem ez idő tájt. Minden nappal egyre inkább elszigetelve éreztem magam. Furcsa volt, hogy olyan helyen éreztem szükségét az emberi kapcsolatoknak, ahol egy közösség tagja voltam. New Yorkban íróként akár egy hét is eltelt, hogy nem mozdultam ki a lakásomból, és nem találkoztam senkivel. Ennek ellenére teljesen jól elvoltam, itt pedig ki akartam önteni a szívemet valakinek, bárkinek. Abban a pillanatban úgy tűnt, hétköznapi barátnők vagyunk, akik titkokat osztanak meg egymással.

– És milyen a pasi? Egy templomban találkoztatok? – kérdezte mosolygó szemmel, és halkabbra fogta a hangját, ahogy a *templom* szót kimondta.

Nemmel válaszoltam.

– Olyasvalaki, aki utánad jöhetne ide?

Szokása szerint olyan elkerekedett szemmel nézett, mintha folyamatosan meg lenne lepődve.

Tudtam, mire akar kilyukadni, és kényelmetlenül éreztem magam attól, amerre a beszélgetés tartott. Így azt a választ adtam, hogy valószínűleg nem. A szeme még nagyobbra nyílt.

– De legalább keresztény?

Nem igazán tudtam, mit mondjak erre, mivel nem akartam felfedni magam, így annyira az igazsághoz hűen válaszoltam, amennyire csak tudtam. Arra próbáltam utalni, hogy a párom író.

– Ő nagyon... spirituális.

– De nem hisz Jézusban? – kérdezte újra.

Baljós előérzetem támadt, megláttam a rosszallást a tekintetében. Kedveltem őt, és nem akartam elveszíteni.

– Ő olyan spirituális – ismételt meg.

Zavartnak tűnt, de nem tett fel több kérdést. Nem volt semmi kétsége afelől, hogy akárcsak ő, én is misszionárius vagyok – különben mi másért dolgoznék ingyen ezen a kietlen vidéken, ha nem az Úr hívását követem? Ám egy hívő sem választana párjául egy ateistát.

Mindketten egy célnak szenteltük az életünket, és mégis egy szakadék tátongott közöttünk. Az ő életcélja Isten szolgálata volt. Nélküle az élete értelmét vesztené, talán még létezni is megszűnne.

Nem mondtam el Sarah-nak, hogy az első tíz napban a brooklyni férfitől mindössze egy emailt kaptam. „Mikor jössz haza?” – tudakolta. Ennyit írt. Szeretett lényegre törően fogalmazni, és talán ideges lehetett, amiért a világ másik felén lévő, tiltott országba kell levelet küldenie. Friss szeretők számára a két hónapos távollét végtelenül hosszúnak tűnhetett, főleg úgy, hogy az életünk annyira más ritmusban telt. Amióta megérkeztem Phenjanba, az angol napilapot, a *News of the World*ot megszüntették, miután kitört egy telefonlehallgatási botrány. Mumbaiban újabb merényletet követtek el. Szudán több államra szakadt szét. Az Amazon bejelentette, hogy új táblagéppel jelentkezik a piacon, amelyet az

iPad riválisának szánnak. Mindezt azért tudhattam, mivel egyike voltam azon keveseknek Észak-Koreában, akik értesülhettek a hírekről. A szobámban mindig a CNN Asia ment, rendszerint teljesen elnémítva. Korábban nem néztem hírsatornákat, de itt megnyugtatónak tűnt: olyan volt, mint egy világra nyíló ablak.

Egy este dolgozatjavítás közben felnéztem a tévére, és amikor a képernyőn megláttam a Brooklyn hidat és az Empire State Buildinget, olyan mély honvágy fogott el, hogy nem tudtam megállni, sírva fakadtam. Fel-alá járkáltam a lakásban, fel akartam kapni a kagylót és hazatelefonálni, de persze nem volt erre alkalmas telefonkészülék az apartmanjainkban. Semmi sem juthatott ki, és semmi sem jöhetett be. Olyan mozdulatlanságba dermedt minden, hogy nehéz volt időpontot párosítani az egyes eseményekhez.

Megkérdeztem a hallgatókat, mikor készült a kedvenc sorozatuk, „A nap nemzete”, és fogalmuk sem volt róla. Tíz éve? Húsz? Húszra tippeltek, így rájöttem, hogy még a kedvenc műsoruk sem az idő tájt készült. Mindkét Nagy Vezetőt úgy ábrázolták, hogy középkorúnak tűnjenek. Senki sem tudta az Értékes Vezető pontos életkorát, de nem sokkal később, amikor hatalomra jutott, különböző források azt állították, hogy 29 éves. A napilapjaik tele voltak hangzatos eseményekkel, amelyeket nem kötöttek pontos dátumokhoz, és az egyik városnéző utunkon olyan szavakkal találkoztam, mint a *namse* (zöltséget jelentett, de Dél-Koreában ezt a szót már nem használták); ami egy évtizedekkel ezelőtt letűnt világot idézett fel bennem. Az egész hely olyan volt, mint egy kulturális Galápagos-szigetek.

Azon a furcsa kampuszon – ami még különösebbnek tűnt, mint a falain túl lévő, furcsa ország – az idő tehát múlt (vagy épp nem), én pedig úgy kapaszkodtam a szeretőm emailjébe, mint a szalma-szálla. „Mikor jössz haza?” Ez a három szó velem volt akkor is, amikor hajnali 5 órakor felkeltem, és széthúztam a függönyt, hogy felkészüljek az előttem álló napra. „Szóval te író vagy?”

Sarah kérdése felrázott álmodozásomból.

Hirtelen meglepődtem, de aztán bevallottam, hogy valóban író vagyok, itt azonban tanárként dolgozom. Megkönnyebbülésre elégedett volt a válaszzal, és soha többé nem hozta szóba a kérdést.

Nem sokkal a beszélgetésünk után rájöttem, hogy az egyik tanár, egy férfi az egyik keresztény mississippi egyetemről, mindenre ráuglizott indulás előtt. Néhány misszionárius naivnak bizonyult, és megfélemlített arról, hogy milyen körülmények között élünk, és hogy az adatforgalmunkat folyamatosan ellenőrzik. Egy tanár elmesélte, hogy megpróbált valamiért PayPallal fizetni, de elutasították, mivel nem engedélyezték a vásárlást gazdasági embargó alatt álló országokból. Egy másik tanár meglepődött, amikor megtudta, hogy az országban munkatáborok működnek.

Amikor Katie tudomást szerzett arról, hogy az egyik tanár mindenkinél utánanézett, kétségbeesett. Egy nonprofit szervezetnél önkéntesként disszidenseknek segített. Bár nem mondtam semmit Katie-nek, féltem, hogy az álcámat felfedik. Addig senki sem kérdezte meg a csoportból, hogy keresztény vagyok-e, vagy sem, talán azért, mert ők maguk is igyekeztek ezt titokban tartani. Csak abban reménykedtem, hogy erre a szaktársak sem jöttek rá.

Mégis érthető volt, ha néha megfélemlítettünk az óvatosságról, mivel nem olyan környezetben nőttünk fel, ahol hiperébernek kellett lennünk. Mindennap hibáztam, rendszerint étkezésekkor, a kötetlenebb társalgások alkalmával. Néha, amikor egész délelőtt tanítottam, a fáradtságtól nagyon óvatlanná váltam. Mászor szándékosan szóltam el magam.

Az egyik alkalommal a sportról beszélgettünk – a hallgatók kivétel nélkül szenvedélyesen rajongtak a sportért –, és az NBA-ról érdeklődtek, de csak egy játékost ismertek név szerint, Michael Jordant. A tudásuk sosem volt naprakész. Az észak-koreai szupersztár, Ri Mjonghun – aki szerintük a világ legmagasabb játékosa

volt – alig játszott az 1990-es évek óta. Mind azt állították, hogy még nem láttak egy NBA-meccset sem, de néhányan mégis jobban képből voltak, mint mutatták. Egyikük megkérdezte, hogy ki számít most a legjobb játékosnak. Vagyis tudta, hogy Jordan már visszavonult. Azt válaszoltam, hogy a Miami Heat játékosa, LeBron James, de aztán úgy döntöttem, jobb lesz, ha inkább a teniszről beszélünk. Elmeséltem nekik, hogy néhány éve a US Openen láttam egy meccset a két kiválóság, Rafael Nadal és Roger Federer között.

– A saját szemével látta őket? – kérdezte az egyik hallgató hitetlenkedve.

Tilos volt olyasmiket mesélnünk, amivel úgy tűnhetett, hogy Amerikát dicsőítjük. Mégis azt akartam, hogy tisztában legyenek azzal, hogy a világ egyéb részein az emberek személyesen részt vehetnek profi sporteseményeken, és teljesen normális dolognak számít, hogy egy spanyol és egy svájci játékos New Yorkba utazik, és fordítva. Azt akartam, hogy tudják, nekünk senki sem szabhatja meg, hová menjünk, és hová ne.

– Igen, mivel a stadion metróval csak negyvenöt percre van a lakásomtól, így minden évben ott vagyok a US Openen – válaszoltam, és közben vállat vontam.

Nem szóltak egy szót sem, és abban sem voltam biztos, hogy elhitték mindazt, amit mondtam.

Máskor olyasmiket osztottam meg velük, hogy biliárdozni tanultam, amikor cserediákként egy londoni egyetemen tanultam. Vagy azt, hogy végigtúráztam Európát, amikor annyi idő voltam, mint ők. Vagy hogy Szöulban születtem, és még mindig élek ott családtagjaim, akiket gyakran meglátogatok. Egyszer sem kérdezték meg, hogy milyen volt, vagy hogy milyen London, de tudtam, tisztában vannak azzal, hogy mi, tanárok – velük ellentétben – szabadon utazhattunk. Mindig egyféleképp feleltek: hirtelen elhallgattak, én pedig azzal folytattam a párbeszé-

det, hogy mondtam valamit Phenjanról, ami ismét jobb kedvre derítette őket.

Megkérdezték, mennyit láttam eddig Phenjanból, aztán olyan érdekes helyekről meséltek, ahol még nem jártam. Van egy Arany Ösvény nevű hely, mondták, ami egy bowlingklub, ahol biliárdozni is lehet. Aztán ott volt a Cshanggangvon, egy közösségi hely, ahol volt úszómedénce és fodrászat. A phenjani fedett stadionra is nagyon büszkék voltak. Egyiküktől sem hangzott el azonban a megszokott frázis, amelyet a helyiek mindig elmondanak a turistáknak: „Jövő héten mindenképpen el kell mennie oda”, vagy hogy „Na, majd én megmutatom magának a helyet”. Senkinek sem engedélyezték, hogy egyedül, engedély nélkül menjen valahová.

A tanárok tervezgettek egy lehetséges keszongi kirándulást a következő szemeszterben, így megkérdeztem a hallgatókat, hányan jártak már ott. Keszong Korea ősi fővárosa volt, és amikor a fegyverszüneti tárgyalások elakadtak, alku tárgyává tették. Mivel a 38. szélességi fok közelében feküdt, a város 2002 óta a két Korea közötti kereskedelem helyszíne volt. Valószínűleg az ország második legfontosabb városa lehetett, alig néhány órányira Phenjantól, mégis mindössze egy hallgató járt ott. A PME-n töltött idő alatt még azt sem engedélyezték nekik, hogy meglátogassák a Phenjan belvárosában élő szüleiket, pedig autóval 10-15 percre volt a kampusztól.

Amellett, hogy a tanárok mozgását is hasonlóképpen korlátozták, a kommunikációt is szigorúan felügyelték. Joan elmesélte, hogy a lánya folyamatosan ránézett a rendes emailfiókjára, és megígérte, hogy beszámol arról, ha fontos üzenetet kap. Katie azt mondta, hogy csak a szüleivel áll kapcsolatban, és rendszerint egyetlen mondatban tudatta velük, hogy minden rendben. Sarah is nagyon rövid üzeneteket írt, és mindig lényegre törően fogalmazott. Én sosem küldtem emailt a szüleimnek a PME-ről. Anyám

annyira ideges volt, és aggódott miattam, hogy alig tudott rám nézni, amikor elindultam. Hetente egy emailt írtam a sógoromnak, azzal az üzenettel, hogy biztonságban vagyok. Azért neki írtam, mert így érdeklődhettem a nővérem felől, ő pedig tudatta a család többi tagjával, hogy életben vagyok.

Mindig engedelmesek voltunk. Ha bármelyikünk lázadó, megzabolázhatatlan típus lett volna, akkor megpróbált volna kislisszolni az őrség mellett, vagy átmászni a kampuszt övező falon, de senki sem vállalkozott ilyesmire. A szaktársak és a felügyelők állandó figyelme félelmet ébresztett bennünk: Tudtuk, hogy a következmények elképzelhetetlenek lennének, így azt tettük, amit mondtak.

Alázatosan megbékéltünk a helyzetünkkel. Milyen gyorsan börtönlakók lettünk, milyen hamar feladtuk a szabadságunkat, milyen rövid idő alatt elfogadtuk ezt a helyzetet, és mindezt némán, mint egy molesztált gyermek! Ebben a világban nem léteztek egyéni kívánságok, az pedig, hogy mindenért engedélyt kellett kérni, mindenkit infantilizált. Kezdtük megérteni a diákjainkat, akik önállóan semmire sem voltak képesek. Az a jelenség, hogy az ember a vágyait követi, hogy arra megy, amerre akar, erre felé ismeretlennek tűnt. Nem láttam módját, hogy elmesélhessem nekik, milyen érzés is ez, főleg azért, mert eme pár nap alatt az én szabadságérzetem is odalett.

A második hét végére úgy tűnt, a hallgatók hozzászoktak a külön-órákhoz. Most, hogy parancsot kaptak, szinte dalolva jöttek. Egyik délután, miközben Katie-vel igyekeztünk felkészülni a fogadásukra, Mr. Ri jelent meg az ajtóban. Korábban egy szaktárs vagy felügyelő sem jött az irodámba. Csak csevegni akart, és azt mondta, ne idegeskedjünk, amitől persze még nyugtalanabbak lettünk. Aztán leült az egyik székre, és elkezdte átlapozni az

íróasztalomon heverő tankönyvet. A könyvet már jóváhagyták, így nem volt okunk aggodalomra, a viselkedése mégis kissé fenyegetőnek tűnt. Katie a sarokban ült, és a hallgatók dolgozatait olvasta, ami miatt kisebb pánik tört ki rajtam, hátha valamelyikük túl sokat árult el magáról. Így miközben udvariasan társalogtunk Mr. Rível, nemtörődöm módon felkaptam egy noteszt, és a Katie előtt fekvő papírhalomra hajítottam. Szerencsére azonnal észbe kapott, és úgy tett, mintha rendet tenne az asztalon, közben ügyesen elrejtette a dolgozathalmot. Úgy tűnt, Mr. Ri ebből semmit sem vett észre. Miközben a tankönyvet lapozgatta, megjegyezte, hogy milyen nehéz nyelv az angol. Koreaiul, nagyon egyszerűen fogalmazva, hogy Katie is megértse, felajánlottam, hogy ha tanulni szeretne, akkor üljön be az óránkra. Aztán viccből azt mondtam, hogy ez esetben persze házi feladatot is fog kapni, és úgy tűnt, a meghívás jólesett neki. Nehéz volt elhinni, hogy alig három éve együtt sírtunk a repülőtéren. Ha emlékezett is erre, nem adta jelét, én pedig nem akartam előhozakodni vele. Ebben a világban nem engedhettük meg, hogy egy érzelmegazdag, közös élményt felidézzünk.

Észrevettem néhány hallgatót az ajtóban, akik azonnal visszavonultak, amint meglátták Mr. Rít. Ezek voltak a legbőbeszédűbb fiúk a csoportjukból, így kísérteties volt látni, mennyire feszültté váltak a felügyelő ottlététől. Még az ördögi sármal megáldott, állandóan mosolygó Pak Csunho is idegesnek tűnt. Úgy festett, Mr. Ri még maradna, de bekeményítettem.

– A hallgatóim nem tudnak összpontosítani, ha maga is itt van – mondtam mosolyogva.

Furcsán felnevetett, majd elment. A fiúk látványosan felengedtek. Hamarosan újabb hallgatók érkeztek, és mire észbe kaptunk, az irodánk tele volt. Néhányuk a tankönyvről kérdezett, de a legtöbben csak beszélgetni akartak.

– Kötöttségek nélkül akarunk angolul beszélni! – követelték.

Miközben Katie elmesélte, hogyan gyűjtotta fel a konyháját, amikor még Kínában élt, és csirkét süített, azon gondolkodtam, mit mondhatnék nekik, de az életem szinte minden része tabutéma volt számukra. Így ahelyett, hogy kitérültem volna, inkább az aktuális házi feladatukkal kapcsolatos témát hoztam fel: hogyan szerezzünk barátnőt? Megkérdeztem, vannak-e még megrendezett házasságok az országban. Azt válaszolták, hogy még előfordul, de ők inkább szerelemből házasodnának. Mégsem gondolkodtak sokat e felől, mert a nők rendszerint 27, a férfiak pedig 30 éves koruk körül házasodtak. Ennek valószínűleg az volt az oka, hogy a férfiakat 17 éves koruktól 10 évi katonai szolgálatra kötelezték, noha hallgatóimat, ahogy az elit réteg gyermekeinek többségét, felmentették az ilyen jellegű kötelezettségek alól. Aztán megkérdeztek, hogy ez miképpen is zajlik Amerikában, mire elmeséltem nekik, hogy ott nincsenek előre megrendezett házasságok, de vannak, akik számítógépek segítségével ismerkednek meg egymással. Még a mondat közepén észbe kaptam, és nem mondtam ki az *internet* szót. Mivel nem tudtam volna elmagyarázni nekik a randioldalak működését, és nem tudtam olyan szabadon beszélni, ahogy szeretnék volna, ezért ismét az angol nyelvtanra tereltem a szót.

A rá következő szombaton egyszer csak három khaki egyenruhás őrral ültem egy asztalnál. Ekkorra már megszoktam az uniformisuk látványát. A diákok sokkal nyugodtabbnak tűntek, mint korábban, és amikor megkérdeztem, miért kell őrizniük minden este a Kimirszenizmus előadótermet, azt válaszolták, hogy a Nagy Vezető szellemét őrzik. Aztán afelől érdeklődtem, mi van az épületben, de azt felelték: csak termék. Ebben az épületben tűntek el délutánonként, hogy a *dzsuc*-et tanulmányozzák, így rájöttem, hogy az a hely valóságos templom a számukra.

Miközben elképzeltem, hogy mennyivel hatékonyabban is eltölthetnék ezek a fiatalok a szombat estéjüket, Kang Szongphil hozzátette: „Ó, nem is fárasztó! Hatan vagyunk, és váltjuk egymást. Nem túl bonyolult. Olvasunk, és angolt tanulunk, hogy elüssük az időt. És ha angolul tanulunk, akkor jobban fogjuk tudni szolgálni a hazánkat és a Nagy Tábornokot, Kim Dzsongilt.”

Ezt olyan érthetően fogalmazta meg, hogy elsőre nem is hittem a fülemnek. Egészen addig Szongphil olyan csendes volt az osztályban, hogy szinte fel sem tűnt a jelenléte, de abban a pillanatban nem tudtam másra gondolni, mint arra, hogy ha elszólnám magam, ő biztosan jelentést tenne rólam. Aztán a másik két fiút vettem szemügyre. Hirtelen már nem bíztam bennük. Ezek a kétséggel teli pillanatok úgy hatottak rám, akár a méreg. Már nem tudtam, kik is ők valójában, és olyan lettem, mint a gyermekeitől rettegő anya, ami szörnyen visszataszító érzés. Aztán, ha az egyikük kedvesen szólt hozzám, igyekeztem tudomást sem venni róla.

Azért, hogy új irányba tereljem a beszélgetést, azt mondtam nekik, hogy a tanárokat aznap városnéző kirándulásra vitték. Amikor azt állítottam, hogy már láttam a metróhálózatukat, akkor mindjárt azt feltételezték, hogy jártam a Puhung (feltámadás) és a Jonggvang (dicsőség) állomásokon. Ezek a turisták számára kijelölt megállók, amelyeket minden alkalommal megmutattak nekünk, amikor Phenjanban jártam. Azt is elmeséltem nekik, hogy már elvittek a Nagy Népi Könyvtárba. Ekkor Rju Dzsongmin hirtelen felélénkült, és megkérdezte, voltak-e ott diákok. Rám szegezte a tekintetét, és az arckifejezését látva rájöttem, ez most fontos kérdés. Azért, hogy megfejtsem, miért érdekli ez ennyire, megkértem, ismételje meg, amit az imént mondott.

– Voltak ott hozzánk hasonló diákok? Egyetemi hallgatók? – kérdezte.

Utólag belegondolva nem rémlett, hogy láttam volna velük egykorú hallgatókat.

– Nem, mindenki idősebbnek tűnt – válaszoltam lassan. – Talán a húszas éveik közepén járhattak? Szóval szerintem nem voltak ott egyetemisták.

Maga elé nézett, és a tekintete beletörődést sugallt.

– Mikor járt ott? – kérdezte egy másik diák. – Talán reggel volt, és az egyetemisták még mind az előadásaikon ültek. A Nagy Népi Könyvtárban is tartanak órákat, amelyek a Nagy Tábornok, Kim Dzsongil jóvoltából ingyenesek.

Bár két, éppen akkor zajló előadásra is benézhattünk, nem emlékszem, hogy láttam volna ott egyetemistákat, kivéve talán néhány fiatal nőt. Amikor ezt elmondtam, úgy tűnt, mintha mindenki feszültté vált volna.

Aznap este úgy éreztem, rájöttem, miért voltak a diákok olyan kíváncsiak és nyugtalanok. Dzsongmin és a többiek valószínűleg olyan keveset érintkezhetek az egyetemen kívül élőkkal, hogy nem tudták, merre lehetnek a barátaik. Amikor arról faggattam őket, hogy leveleznek-e a barátaikkal és a családjukkal, sosem adtak egyenes választ. Egy hallgató azt mondta, mindig felhívja a szüleit, ha hiányoznak neki, de amikor arról érdeklődtem, van-e telefon a kollégiumukban, nem válaszolt. Egy másik diák azt állította, hogy csomagot vár a nővérétől, és amikor megkérdeztem, hogy a szüleivel is szokott-e levelezni, ő sem felelt. Gyanítottam, hogy ritkán beszélnek a családjukkal. Vagy ha másképpen is tartották a kapcsolatot – néhányuknak lehetett mobilja –, talán a lehallgatástól félve nem tudtak nyíltan, félelmek nélkül beszélgetni.

Dzsongmin kérdése kapcsán azonban egy másik probléma is szíven ütött. Azt akarta tudni, hogy láttam-e egyetemi hallgatókat Phenjannak azon az egy pontján, ahol elvileg rendszerint összegyűltek. Egyet sem láttam. Lehetséges volna, hogy valóban a PME volt az egyetlen működő egyetem egész Észak-Koreában,

ahogy Kim elnök is állította? És vajon az egyetemek bezárásának volt-e bármi köze Kim Dzsongil egyre romló egészségéhez és a küszöbönálló rezsimváltáshoz? A hallgatók a helyi társadalom krémjét jelentették. Persze hogy nem küldik őket építkezésekre, mint a többiek; ehelyett egy bentlakásos iskolába kerülnek a saját városukban, ahol angolul tanulnak, és a politikai vihar elcsitulására várnak. Az lett volna a feladatunk, hogy átmeneti menedéket nyújtsunk az észak-koreai elit gyermekeinek?

végtelenül nehéz volt a feladatunk, mert a tanárok és a hallgatók közötti kommunikáció nagyon rossz volt. A hallgatók nem voltak hajlandók beszélni a tanárokkal, és a tanárok sem voltak hajlandók beszélni a hallgatókkal. Ez volt a helyzet, amikor a hallgatók a bentlakásos iskolákba kerültek, és a tanárok nem voltak hajlandók beszélni a hallgatókkal.

7. A bentlakásos iskolákban a hallgatók a tanárokkal együtt éltek, és a tanárok a hallgatókért felelősek voltak. A hallgatók a tanároktól kaptak ételt, ruhát, és minden más szükségeset. A tanárok a hallgatók életét irányították, és a hallgatók a tanároktól kaptak minden szükségeset. A hallgatók a tanároktól kaptak minden szükségeset, és a tanárok a hallgatókért felelősek voltak.

Egyik délután szokás szerint három hallgatómmal ebédeltem, és éppen végeztem, amikor Katie sietett oda hozzám. Arra kért, hogy négyszemközt beszéljünk. Nem volt hová mennünk, ahol ne hallgathattak volna ki minket, ezért úgy döntöttünk, teszünk egy sétát a kampusz körül, és átbeszéljük az aznapi tananyagot. Csak séta alatt tudtunk nyugodtan beszélgetni. Azért, hogy ne keltsünk gyanút, néha megálltunk, hogy lefotózzuk egymást.

Katie kétségbeesett: ebéd alatt ugyanis beszélgetésbe elegyedett az egyik hallgatóval. A diák megkérte, hogy üljön mellé, pedig nem is a mi csoportjainkban tanult. A hallgatók olykor annyira elszántak voltak az angol nyelv gyakorlását illetően, hogy ha nem ülhettek a saját tanáraik asztalához, akkor más tanárokat közelitettek meg. Nem írta elő szabály, hogy csak azokkal ülhettek egy asztalhoz, akik tanították őket, így alkalmanként olyan diákok társaságában találtuk magunkat, akiket nem is ismertünk.

Ártatlanul kezdődött az egész, mivel a fiú arról kérdezte, miért nem ingyenes a felsőoktatás az Egyesült Államokban úgy, mint például Észak-Koreában, a Nagy Vezető jóvoltából. Semmi meglepő nem volt a kérdésében. Korábbi látogatások során nekem

is feltették ugyanezt a kérdést, amiből arra következtettem, hogy a rezsim próbálja a költséges amerikai oktatási rendszert a kapitalizmus csődjeként beállítani.

Katie azt mondta, hogy igyekezett a lehető legerthetőbben elmagyarázni az ösztöndíjak és a diákhitelrendszerét, illetve az állami és a magánoktatás közötti különbséget, de tudta, hogy nem lett volna szabad erről beszélnie, és ettől ideges lett. Ez a bizonyos hallgató azonban tovább kérdezősködött. Addig nem is hallott az adózásról, amíg nem jött a PME-re, ahol az egyik tankönyvben találkozott a kifejezéssel, és egyszerűen képtelen volt megérteni. „Mi ez az adó nevű dolog? – érdeklődött. – Miért fizetik ezt a pénzt az emberek a kormánynak?”

Katie próbálta elmagyarázni, de megakadt, mert nem tudta eldönteni, mi az, amit még elmondhat, és mi az, amit már nem. Aggódott, hogy a hallgató csak próbára akarja tenni, hogy aztán jelenthessen róla. Néhányszor megkerültük a kampuszt, és közben megbeszéltük, hogyan is kellene kezelni a helyzetet.

Végül úgy határoztunk, hogy nekem kellene odaülnöm hozzá, hogy kiderítsem, kell-e aggódnia egyáltalán. Így aztán a következő étkezés alkalmával Katie megmutatta a fiút, én pedig odaléptem hozzá, és megkérdeztem, leülhetek-e. Meglepettnek tűnt, de örült, és bemutatkozott. Rju Dzsihunnak hívták. Jól beszélt angolul, így valószínűleg másodéves lehetett.

Nem akart bájcsevegni. Amint leültünk, azt mondta, az egyik tanára azt állította, hogy az állatok és az emberek is képesek a kreativitásra. Pedig ő azt gondolta, hogy ez csak az ember kiváltsága. Érdekelte, mi a véleményem erről. Nem nagyon foglalkoztam korábban a témával, és ezt meg is mondtam neki. Azzal folytattam, hogy nem vagyok biztos benne, de úgy tudom, a delfinek például nagyon intelligens lények. Észrevettem, hogy nem nagyon érdekli a véleményem, mivel gyorsan témát váltott.

– Ismeri a Nagy Tábornok, Kim Dzsongil dalát? – kérdezte.

– Igen – válaszoltam óvatosan.

– Mit gondol róla? – kérdezte nyíltan.

Lefagytam. Nyílt véleményformálásról szó sem lehetett, de olyan őszintén akartam felelni, amennyire csak tudtam.

– Te és én... különböző társadalmi rendszerben nőttünk fel – kezdtem. – Az amerikaiaknak megvan a saját himnuszuk. Az angoloknak is, és Dél-Koreának is. Tisztában vagyok vele, hogy ez a dal tulajdonképpen az ország nemzeti himnusza, és ezt tiszteletben tartom.

Egy pillanatra elgondolkodott a válaszon. Az asztalnál ülő másik diák egyre idegesebbnek tűnt, és a többiekkel csendben is maradtak, amíg az egyikük elő nem rukkolt egy focis kérdéssel. Ez a bizonyos hallgató azonban nem tágitott, és egy újabb kérdést tett fel.

– Nemzetgyűlés... meséljen róla!

– Nemzetgyűlés? Melyik nemzetgyűlés? Melyik nemzeté? – kérdeztem, és megcsapott a pánik szele. – Úgy érted, Dél-Koreáé? Vagy az Egyesült Államoké? Mert nem egyformák, ezért erre lehetetlen válaszolni.

Nem lehetett azonban őt egykönnyen eltéríteni.

– Bármelyiké, nem számít. Mi az alapelv? Maga amerikai, tehát azt mesélje el, hogyan működik a nemzetgyűlés Amerikában – mondta, és farkasszemet nézett velem.

Mivel nem voltam biztos benne, mennyit mondhatok, ezért mély levegőt vettem, és a lehető legegyszerűbben elmagyaráztam. Elmondtam, hogy az Egyesült Államok ötven tagállamból áll, és a polgárai választják meg a kongresszusi képviselőket. Van egy megválasztott elnök is, tettem hozzá, az elnöknek és a képviselőknek pedig együtt kell működniük, ha egy törvényt be akarnak iktatni. Így valójában a nép hozza meg a döntéseket.

– De az elnök az, akinek meg kellene hoznia a döntéseket, nem? – vágott vissza. – Az ő kezében van a hatalom, nemde?

Azt hiszem, abban a pillanatban behunytam a szemem. Remegni kezdett a térdem. Talán vallásossá tett, hogy elhivatott misszionáriusok között éltem, mert lélekben imádkozni kezdtem, hogy valaki – mindegy, ki és honnan – adjon erőt, hogy elmondhassam az igazságot. Pontosan az ilyen jellegű beszélgetésekre figyelmeztettek minket. Féltem, hogy ez a hallgató talán csapdába akar csalni, vagy ami még rosszabb, komoly bajba keverhetem őt.

– A helyzet a következő – mondtam óvatosan. – Ebben az iskolában például James Kim elnök a PME feje, de a valós hatalom nem az ő kezében van, és nem is szabad, hogy ott legyen. Az iskola a hallgatókról szól, nem Kim elnökről. Ugyanez a helyzet a mi társadalmunkban is. Az elnök csak egy arc, egy szimbólum, de a hatalom az emberek kezében van. Az emberek hozzák a döntéseket.

A leírásommal többé-kevésbé a demokrácia definícióját alkotam meg. Nem tudtam olvasni a fiú arckifejezéséből, mire is gondolhat, de szinte rögtön azután ennyit mondott:

– Köszönöm, tanárnő! Nem akarom az idejét rabolni. Örömmel szolgált, hogy beszélgethettünk.

Aznap este Katie-vel még néhányszor körbejártuk a kampuszt, és a fiú szándékai kapcsán érzett, egyre növekvő félelmünkről beszélgettünk. Talán az volt a célja, hogy valamiféle jutalomban részesüljön, amiért információkat oszt meg rólunk. „És akkor mi van? – kérdezte Katie. – A legrrosszabb esetben kitoloncolnak minket. Kitoloncolnak és hazaküldenek, ami rendben is lenne. De mi van, ha nem ez a helyzet? Mi van, ha csak kíváncsi?”

A második lehetőség mindkettőnket elborzasztott. Mi van, ha mi tettük őt kíváncsivá? Mi a helyzet akkor, ha kezdett ráébredni, hogy minden, amit eddig tudott, hazugság volt, mi pedig tudtuk, mi az igazság? Úgy döntöttünk, hogy soha többé nem ülünk le vele egy asztalhoz, akkor sem, ha kéri. „Egy közös ebéd a halálát jelentheti” – mondta Katie. El akartam hessegetni a megjegyzé-

seit, mondván csak egy 23 éves lányról van szó, aki túldramatizálja a dolgot, de tudtam, hogy nem ez a helyzet. Észak-Koreában ugyanis ez a végkifejlet nagyon is bekövetkezhetett.

Másnap majdnem végeztem a vacsorával, amikor elélem állt egy hallgató, és kihúzta magának a székét. Néhány diáktársától hallotta, hogy szerintem az állatok is képesek lehetnek a kreativitásra, és szeretne volna megcáfolni ebbéli állításomat. Felnevettem, és elmondtam neki, hogy sosem tanulmányoztam az állatok intelligenciáját vagy viselkedését, és igazából csak tippeltem. Kifejtettem, hogy csak arra akartam rámutatni, hogy a milliárdnyi állatfaj közül néhányat – például a delfineket – értelmesebbnek tartják a többen. Ez nagyon felzaklatta, és hogy demonstrálja az ellenkezőjét, elmesélt egy történetet egy majomról. Még több diák tűnt fel körülöttünk, és néha közbeszóltak. Mindnyájan valamilyen műszaki vagy természettudományi szakirányt választottak, és bőven volt mondanivalójuk az emberi és az állati kreativitással kapcsolatban.

– Nos, mind nagyon bölcsök vagytok, és mindenki másban jó – mondtam végül. – Mi, emberek nem vagyunk tökéletesek. Minden másodperccel, hónappal, évvel egyre gyorsabban változunk. Nézzétek, hogy a technológia miképpen változtatja meg, ahogy a világunkat látjuk. Talán az állatok tanulmányozása is változik majd, és nem igazán támaszkodhatunk ilyen évtizedekkel ezelőtti felismerésekre. Mivel az elménk egyre többet képes befogadni, ez azt is jelenti, hogy nyitottnak kell lennünk. Szeretnék ezzel a kérdéssel kapcsolatban nyitott maradni.

Úgy tűnt, lenyűgöztem őket a válaszzal, és meg is elégedtek velem.

Aztán az egyikük előrehajolt.

– Én Dzsihun szobatársa vagyok, és ő egyetért önnel.

Ezen első hallásra annyira megütköztem, hogy nem voltam biztos benne, jól hallottam-e.

– Dzsihun egyetért velem? – kérdeztem vontatott hangon.

– Igen, ő ugyanúgy gondolkodik, mint ön – válaszolt szerényen.

Aznap este álmatlanul hánykolódtam az ágyamban, nem tudtam elaludni. Ideges voltam, és félttem. A félelmeink és a vágyaink beigazolódtak: Dzsihunn a tudásvágy hajtotta, és nem akart minket csapdába csalni. Talán a rezsim pontosan ezért zárta be az egyetemeket országszerte.

Talán Észak-Korea eldugott szegleteiben repedések jelentek meg a rezsim falán, amelyeket a Nagy Vezető uralmának megdöntésére tett apró erőfeszítések okozhattak – talán ez az észak-koreai tavasz kezdete.

Katie azt mondta, hogy akár kivégzőosztag elé is juttathatjuk a fiút, és nem szabad többet beszélnünk vele. De ha nem társalgok vele, és nem osztom meg mindazt, amit tudok, akkor miért vagyok itt?

A hallgatóink szülei álltak ennek az országnak az élén, ők voltak a felelősek a működéséért, és ezek a fiatalok fogják örökölni ezt a feladatot. Sokukat arra készítették fel, hogy csúcspozíciókba kerülnek, és onnan segítik majd az Értékes Vezetőt abban, hogy elnyomja és elszigetelje az ország népét, és segítsenek neki megőrizni a hatalmát. Ez volt a kivételezett elit sarjainak előre megírt jövője. A legjobb forgatókönyv. És a tanáraikként nekünk kellett megfelelő angolnyelv-tudással felvértetni őket, hogy harcolhassanak azzal a világgal, amelyet neveltetésük miatt az ellenségüknek tekintettek.

Egészen addig a pillanatig reménykedtem abban, hogy talán megváltoztathatom az egyik hallgatót, elindítva őt a megértés felé vezető úton. De milyen jövőt képzeltem el annak az egy szemdiáknak, akihez elérek? Ennek az országnak a megnyitása azt

jelentené, hogy feláldozzuk ezeket az életeket. Az ország megnyitása az én csodálatos hallgatóim vérét kívánná. Felidéztem magamban Dzsihun arcát, és próbáltam nem gondolni a szörnyű következményekre. Így telt el az az éjszaka – és még sok azt követő is Phenjanban. Ez a bizonyos éjszaka egy végtelen, gyásszal teli eső volt. A félelem bárhol előnthati az embert, de Észak-Koreában különösen gyakran telepszik rá.

Feladtam, hogy megpróbáljak elaludni, és bekapcsoltam a tévét. A CNN Asia heves esőzésekről számolt be egész Kelet-Ázsiában, Kelet-Kínában és Dél-Korea nagy részén.

– Mi a helyzet Észak-Koreában? – kérdezte a műsorvezető.
– Ott is esik?

A kérdés már-már szemtelennek is tűnhetett, a meteorológus pedig így válaszolt:

– Valószínűleg. Múlt héten esett, de négy napba telt, mire megkaptuk ezt az információt, úgyhogy biztosan nem tudhatom.

Attól az éjszakától fogva, amikor a fiaim arcára néztem, arra gondoltam – majd egyből próbáltam más irányba terelni a gondolataimat –, hogy mi vár rájuk. A szótár egyik szava, amelyet meg kellett tanítanom nekik, a *mulandóság* volt. Az ifjúság mulandó, és miközben a frázist ismételve néztem őket, azon gondolkodtam, mennyivel rövidebb az ifjúságuk, mint az otthon, Amerikában élőknek. Nem szerettem erre gondolni. Akárhányszor elképzeltem komor jövőjüket, igyekeztem gyorsan elhessegetni magamtól a gondolatot, hogy kibírjam valahogy, és képes legyek a legjobb tudásom szerint angolra tanítani őket.

Most, néhány év elteltével, néha még mindig látom magam előtt az arcukat, és az anyai szeretet érzése tölt el. Megtanítottam beszélni őket, ezt a furcsa gyereksereget, amelynek fogalma sem volt arról, hogy milyen a falakon túli világ. Mégis abban reménykedem, hogy ha bármit is felébresztettem bennük, már elfelejtették, és egyszerűen a rendszer katonáivá váltak. Nem akarom

elképzelné, mi történhetett velük, ha a magukéva tettek valamit az órán hallottakból, és elkezdték megkérdőjelezni a rendszert. Elviselhetetlen számomra a gondolat, hogy a hallgatóim – akik az osztályterembe lépésemkor minden reggel olyan buzgón kiáltották, hogy „Jó reggelt, Kim tanárnő! Hogy van?” – egy sötét és hideg helyen végezhetik, az Észak-Koreában található munkatáborok valamelyikében. Ez a gondolat a mai napig sok álmatlan éjszakát okoz nekem.

8

KÉT HÉT ELTELTÉVEL A TANÁROKON IZGATOTTSÁG LETT ÚRRÁ, mivel első alkalommal a városon kívülre is eljuthattunk: egy fél-óránnyira fekvő almatermelő gazdaságba. Hétvége volt, de az út mindkét oldalán emberek dolgoztak a mezőkön, amelyek olyan buján zöldelltek, mintha egy festményt láttunk volna magunk előtt. Egy pillanatra a kopár hegyekről és terméketlen mezőkről szóló történetek, a Világélelmezési Program segélycsomagjai, a KNDK emberi jogi túlkapásait elítélő ENSZ-szankciók mind unatkozó, rosszindulatú emberek fantazmagóriáinak tűntek. Ha csak egy másodpercre is, de hinni akartam a szemem elé táruló látképben – a makulátlan tájban, a tiszta levegőben. Szinte láttam magam előtt, amint piknikkosarakkal felszerelkezett emberek mennek almát szedni, de az úton egész végig senkit sem láttunk.

A távolban egy helyütt sötét, szalmatetős házakat pillantottunk meg. A felügyelők elmondták, hogy egy turistáknak épített skanzen részei, jelenleg is építés alatt áll, és hogy ez a föld valaha Kogurjo királyság fővárosához tartozott, még a koreai három királyság korszaka idején. Egy pillanatra izgatott lettem, mert eszembe jutott, amikor iskolásként Dél-Koreában erről a fantasz-

tikus, lovas, különleges ruházatú harcosairól híres királyságról tanultam, amely nagyjából az első évezred végéig állt fent. És ott volt előttünk ez a föld, a látóhatárra árnyékot vető hegyeivel, az elnyúló földek zöld foltjaival.

Aztán a busz közelebb húzódott az út széléhez, és az út mellett sétáló embereket pillantottam meg. Az arcuk sápadt volt, mintha évek óta nem ettek volna rendesen. Egy csontvázszerű asszony cigarettát kínált eladásra az arra járó buszok utasainak, de csak mi voltunk ott. Amikor közelebb értünk egy építkezéshez, megláttuk a munkásokat: beesett szemek, kiugró arccsontok, szakadt ruházat, borotvált fejek – mintha náci koncentrációs táborok áldozatait láttuk volna. A látvány olyan sokkoló volt, hogy a lélegzetünk is elakadt. Nem tudtunk megszólalni, sem pedig kimutatni az érzelmeinket, mert az egyik felügyelő a közelünkben ült, de Katie-vel beszédes pillantást váltottunk, és ugyanazt a szót formálta a szájával, amit én is gondoltam: *rabszolgák*.

Phenjanban volt egy réteg – köztük a diákjaim, a pártvezetők, a felügyelők –, amelynek a tagjai jól tápláltak voltak, egészséges arcbőrűek, átlagos testmagasságúak. És aztán volt egy másik réteg, azok, akiket a busz ablakán át pillantottam meg. A hétvégi bevásárlások során láttam őket az utcákon, fákat vágtak ki, a járdát separték vagy a villamoson ültek. Gyakran soványak voltak, a túl sok napsütés, az alultápláltság vagy valami rosszabb miatt az arcuk szinte sötétzöldnek tűnt. Általában alacsonyabbak és jóval kisebbek voltak mindenkinél, minden értelemben véve, a tekintetük pedig kísértetiesnek tűnt. Az idősebbek mindig görnyedten jártak, és mindig az jutott eszembe, hogy vajon az egyikük nem az anyám bátyja-e. Ha még életben volt, akkor 75 éves lehetett, de minél többet láttam Észak-Koreából, annál biztosabb voltam benne, hogy már nem él. Úgy tűnt, mintha ezek az emberek teljesen más fajba tartoznának, mint a hallgatóim. Azok, akik mellett elmentünk, még soványabbaknak látszóttak.

Alig húszpercnnyire voltunk Phenjantól. Az egyik szlogen, amelyet az iskolában és a város épületein is láttunk, Kim Dzsongil gondolata volt: „Járjuk a saját utunkat!” A *dzsucse* pontosan ezt jelentette: az embernek saját magára kellett támaszkodnia, nem másokra. De a „saját utunkat” nem jelentette azt, hogy bárki is magára támaszkodott volna: sokkal inkább úgy tűnt, mintha az állam a lakói vérét szívna anélkül, hogy látnia kellene őket. És az, hogy az emberek nem támaszkodtak másokra, valójában a teljes elszigeteltséget jelentette. „A vörös halál álarca” (The Masque of the Red Death) című Edgar Allen Poe-mű jutott az eszembe, amelyben a herceg és a nemések egy kastélyban zárkóznak el a pestis elől, de a járvány természetesen nem ismer határokat, és mindnyájan a „sötétség és pusztulás” áldozataivá lesznek.

Csak félóránnyira jártunk a várostól, amikor megérkeztünk az almagazdaságba, ahol tökéletes sorokba rendezett facsemeték végtelen mezői terültek el előttünk. A felügyelőnk elmondta, hogy ez a több százezer fa olyan különleges, hogy már egyéves korukban termést adtak, miközben más almafáknak ehhez több év kellett. A gazdaság nagyjából 600 hektáros, folytatta, és 106-féle fajtából 30 ezer tonnányit termesztenek évente. Kezdünk hozzászokni az észak-koreai túlzásokhoz. Az egyik hallgató egyszer azt mesélte, hogy a Phenjani Nyomdaméernöki Egyetem volt az egyetlen ilyen jellegű intézmény egész Ázsiában, és az egész világon csak kettő hasonló létezett, a másik Németországban. Számos hallgató állította, hogy ilyen vagy olyan okokból a korábbi egyetemük volt a legjobb a világon. Megszállottan hittek abban, hogy egyedül Észak-Korea fejlődik, miközben a világ minden más országa hanyatlásnak indult.

A domb tetején három khaki egyenruhás férfi és egy női idegenvezető állt. A nő a húszas éveiben járt, csinos volt – ahogy a női idegenvezetők általában. A távolban alacsony, ragyogó, kék tetejű épületeket pillantottunk meg, amelyek az idegenvezető elmondása

szerint az almák feldarabolására és szárítására szolgáltak. Eszembe jutott az egyik phenjani szupermarketben vásárolt cseméje, amin egyszerűen annyi állt: „szárított alma”. Az alkohol, az ásványvíz és a cigaretta mellett ez tűnt az egyetlen helyi terméknek. Az idegenvezető szerint a jövőben másféle gyümölcsöket is fognak természeteni a gazdaságban, és egy teknőctelep felállítását is tervbe vették.

Aztán nagyon hosszan elkezdte ismertetni a gazdaság kétéves történetét, kiemelve azt az alkalmat, amikor Kim Dzsongil meglátogatta a helyet. Néhány megjegyzés a Nagy Vezetőtől: „az almák nagyok és gömbölyűek, és boldoggá teszi, hogy a nép almát ehet”. Aggasztotta a gazdaságban dolgozók fizikai állapota, és traktort küldött, ami a gyümölcsös, az üzemek és az otthonuk között szállította őket. Az egyik munkásnak még egy színes tévét is küldetett, és megparancsolta, hogy éppen úgy foghassák az adásokat, mint a phenjaniak. Amikor a következő évben is megjelent, szégyenletesnek tartotta, hogy egyedül csak ő gyönyörködhet ezekben a gyönyörű almákban. Bárcsak másokkal is megoszthatná a látványt! És ez így folytatódott tovább, az idegenvezető részletesen beszámolt mindenről, amit Kim Dzsongil mondott, még azt is megmutatta, hol állt, amikor ezt vagy azt mondta. „A Nagy Tábornok Elvtárs, Kim Dzsongil nemcsak nagyszerűen vezeti a mi erős és virágzó nemzetünket, hanem még az almatermesztésben is igen jártas” – állapította meg az idegenvezető. Amikor elmesélt egy történetet egy olasz diplomatáról, aki a Nagy Vezetőt dicsérte, és több almamagot adományozott a gazdaságnak, kezdtem nyugtalanná válni.

Szerencsére abban a pillanatban két nő a csoportunkból megkérdezte, hol talál egy mosdót, és az egyik szakember autóval levitte őket a domb aljában álló faluhoz. Nem kellett mosdóba mennem, de megragadtam a lehetőséget, hogy ne kelljen több történetet végighallgatnom a Nagy Vezetőről meg a csodálatos almákról, és

megnézhessem a falut. Természetesen két felügyelő is velünk jött. A faluban 50-60 ház és egy betonlépcsők tetején szentélyként magasodó Kim Ir Szen-falfestmény állt. Az egyszintes házak egyformának tűntek, mindnek kék zsindelyes teteje és egy apró kertje volt. A felügyelők odavitték minket az első házhoz, és egy melléképületre mutattak az udvarban. A bűz olyan elviselhetetlen volt, hogy már a sorban állás közben hányingerem lett. Mivel mind nők voltunk, a felügyelők jó 15 m-re várakoztak a kökerítés túlsó oldalán.

És akkor az egyik ház faajtaja kinyílt, és egy öregasszony arca jelent meg az ajtóban. Olyan ráncos és kicsi volt, és annyi foga hiányzott, hogy akár százéves is lehetett.

– Ki van itt? Honnan jöttetek, lányok? – kérdezte.

Ez meglepett minket, mivel akikkel eddig találkoztunk, mind kerülték a tekintetünket. Az idős asszony nagyon kíváncsinak tűnt. Koreaiul köszöntöttem. Az egyik felügyelő szinte azonnal odakiabált.

– Öregasszony! Ezek a nők a gazdaságot nézik meg. Menjen be!

A hangja hideg és fenyegető volt. Az idős asszony nem is válaszolt, hanem egyből becsukta az ajtót. Az ő udvarában álltunk, és az engedélye nélkül használtuk a mellékhelyiségét, mégis beparancsolták a házába.

Rabszolgák. Ismét ez a szó jutott eszembe. Abban a röpké pillanatban bénító félelmet éreztem, és el akartam tűnni az országból. Félttem, hogy ott ragadok. Félttem a felügyelőktől, akik így ráparancsolhattak az öregasszonyra, és félttem attól a gyorsaságtól, ahogyan szót fogadott. Eszembe jutott, hogy a hallgatók mennyire megremültek, ha Mr. Rít meglátták. A rettegés szinte tapintható volt.

Amikor visszatértünk a csoporthoz, hirtelen bejelentették, hogy szombat, vagyis a munkások pihenőnapja miatt nem tudjuk meglátogatni az üzemet. Visszafelé a busz másik útvonalon ment, így nem találkoztunk ismét a csontvázszerű munkásokkal.

Amikor a vacsora alatt elmeséltem a hallgatóknak, hogy meglátogattunk egy almagazdaságot, mindhárman felragyogtak.

– A Tehong folyónál lévő gyümölcsgazdaságot? – kérdezték.

Bólintottam. Elmondtam, hogy először látogattam ilyen gazdaságba, amit alig akartak elhinni.

– Én városi lány vagyok – magyaráztam –, és Amerikában a tanárok tanítanak, a gazdák gazdálkodnak.

Erre egy diák megjegyzést tett:

– Furcsa, mert én is városi srác vagyok, de a mi hazánkban még az egyetemisták is értenek a gazdálkodáshoz.

A hallgatók büszkén mesélték el, hogy az almagazdaság volt az ország *szongun* politikájának (vagyis „a hadsereg az elsődleges”) tizenegyedik csodája, és hogy segítettek a megépítésében. Elmondták, hogy 2009 áprilisában és májusában phenjani egyetemi hallgatók brigádokban dolgozva minden vasárnap fákat ültettek ott. Úgy tűnt, őszintén örömeiket lelik az emlékek és az ott végzett munka felidézésében, de az egyik hallgató bevallotta, hogy a kemény tavaszi időjárás miatt nehéz volt ásniuk. Megkérdeztem, hogy voltak-e azóta a gazdaságban, és megkóstolták-e az almákat – a munkájuk gyümölcsét. Rövid hallgatás után azt felelték, hogy azóta nem jártak a gazdaságban, mióta a fákat elültették. Pedig a gazdaság alig félóránnyira volt az egyetemtől.

Azért, hogy eloszlassam valamelyest a hirtelen beállt, furcsa csendet, a többi csodáról érdeklődtem. Úgy tűnt, ők is megkönnyebbülték, és buzgón mesélni kezdtek. Amikor Kim Dzsongil tábornok 1994-ben átvette a hatalmat az Örök Nagy Vezető, Kim Ir Szen halála után, még csak nyolc csoda volt, de már tizenkettő van. Az első a napfelkelte a Pektu-hegy felett, ahol Kim Dzsongil született. A második a tebaki katonai bázis téli fenyvesei, ahol Kim Dzsongilben először fogalmazódott meg a *szongun* doktrína. A harmadik a frontvonalhoz közeli Csholrjong-hegyen növe az állatok voltak, amelyeket Kim Dzsongil gyakran felkeresett. A negye-

dik a Csangdzsa-hegy éjszakai lát képe volt, ahol Kim Dzsongil a koreai háború idején, még gyermekként menedékre talált. Az ötödik az Urim-vízesés visszhangja, amely Kim Dzsongil szerint egy virágzó és erős nemzet hangja volt. A hatodik Handurebol mezőinek látványa volt, itt vezette be Kim Dzsongil 1998-ban a földreformot. A hetedik Tehongdan mezőinek burgonyavirágai voltak, amelyek közelében Kim Ir Szen a japán imperialistákkal harcolt, és ahol Kim Dzsongil azzal őrizte meg forradalmi lelkületét, hogy beindította az ország legnagyobb burgonyatermesztő gazdaságát. A nyolcadik Pomalli falu lát képe volt, amelyet Kim Dzsongil a szocialista ideálként éltetett, amiért a nagy „márciusi menetelés”^{*} során is fényesen ragyogott. A kilencedik csodát annak a katonai élelmiszerraktárnak a babjai jelentették, ahol egykor Kim Dzsongil azt mondta, mennyire boldog, hogy a katonái rendesen kapnak enni. A tizedik a Migok városa melletti rizsbetakarítás volt, amelyet bősége miatt Kim Dzsongil a szocialista gazdálkodás ragyogó példájának nevezett. A tizenegyedik az almagazdaság, a tizenkettedik a Dél-Hvanghe tartománybeli Rjongdzsung halgazdaság volt, amelynek kecsgei a tenger felé haladtak, éppen úgy, ahogy Kim Dzsongil vezetése alatt a KNDK műholdjai repültek az ég felé. A hallgatók mind egyetértettek abban, hogy a tény, miszerint a Nagy Tábornok vezetése alatt a nyolc csodából tizenkettő lett, egyértelmű bizonyítéka annak, hogy országuk erős és virágzó nemzet, és az is marad.

Az ilyen pillanatokban csak arra tudtam gondolni, hogy az én szeretett diákjaim megőrültek. Vagy annyira féltek, hogy úgy

^{*} Ez a metafora az 1994–1998-as nagy észak-koreai éhínségre utal, amelynek több millió ember esett áldozatul, egyben megidézi Kim Ir Szen tettét, aki 1938-ban, a japán megszállás idején –20 °C-ban menetelt a hegyekben, hogy megkezdje a japánok elleni gerillaakcióját. (A Szerk.)

éreztek, hazudniuk kell, és a vezetőjüket dicsőíteni, vagy őszintén hittek abban, amit mondtak. Nem tudtam eldönteni, melyik a rosszabb.

Napjában háromszor takaros sorokba álltak és csoportokba rendeződtek, majd a szállásuktól elmeneteltek az étkezőig, közben katonai indulókhöz hasonlatos dalokat énekeltek. Az énekek napról napra ismerősebbnek tündek. Ott volt a mindenütt jelen lévő „Kim Dzsongil tábornok dala”. És volt még egy, amit annyiszor hallottam, hogy egyszer azon kaptam magam, hogy önkéntelenül is a refrént dúdoló: „Nélküled mi sem vagyunk, nélküled nincsen hazánk.” A nélküled alatt Kim Dzsongilt értették.

Egyszer megkérdeztem, mi annak a dalnak a címe, amelyet aznap délután énekeltek. „Győzelem 727”, mondták, és elmagyarázták, hogy a KNDK Amerika felett aratott 1953. július 27-ei győzelmének állít emléket. Aznap írta alá a panmindzsoni fegyverszünetet a két Korea – persze a fegyverszünet ténye azt jelentette, hogy nem volt győztes, sem győzelem, de ezt a diákjaimnak nem árulhattam el. Egy másik dal a „Tanszume” volt. Amikor a címet úgy fordítottam le, hogy „egy lélegzettel” (a csossoni központi televízió „Megállás nélkülnek” fordította), a fejüket rázták, nem értettek egyet, mert ez csak a szó szerinti fordítást jelentette. Kelllett, hogy legyen egy másik jelentése, mert emlékeztem rá, hogy több phenjani épületen is láttam jelmondatként felfestve. Az igazi jelentése, mondták: „megszállni és azonnal elpusztítani”. Az egyik hallgatóm szerint ez azt jelenti, hogy „például elfoglalhatnánk Dél-Koreát, és mindenkit azonnal megölhetnénk”. Biztosan nagyon megdöbbennek tűnhettem, mivel az asztalnál ülő második fiúnak leesett az álla, a harmadik pedig idegesen nevetgált.

Aztán eszembe jutott: úgy nevelték őket, hogy a háború Dél-Koreával vagy Amerikával küszöbön áll. Számukra ez a fenyegetés valóságos volt, legalábbis a kormányuk ezt állította. És bár diákok voltak, az életük olyan szabályozott mederben folyt, mint

a laktanyákban élő katonáké. A Kimirszenizmus előadóterme és az Örök Torony őrzése, valamint az utóbbi takarítása mellett heti több órában tartották rendben a kampusz parkját, a szobákat, a fürdőszobákat és a folyosókat. Megszámolták a kanalakat és az evőpálcikákat, hogy megbizonyosodjanak róla, egy sem tűnt el. Minden csoport csak a kijelölt órákban használhatta a fürdőt egy zuhanyozás és hajvágás erejéig, illetve minden reggel és este volt csoportos testedzés. A szállásukon négyen osztottak egy szobában, egyikük volt a szobafelelős, aki a tisztaságért és a morálért felelt. A szobafelelős jelentett az osztálytitkárnak. A hierarchia világos volt.

Rájöttem, hogy a kevésbé okos fiúkat éles eszűekkel állították párba, és nemcsak egy szobában laktak, hanem az órán is egymás mellett ültek. A kissé naiv Cshö Mindzsunt például sosem láttam Pak Csunho nélkül. A nem túl csavaros észjárású Rju Dzsongmin pedig Ri Dzsincshollal ült, aki mindig pontosan idézett a tankönyvből. Ezek a párok, amelyeket első látásra közeli barátságnak véltem, az idő múlásával inkább olyan előre kijelölt párosításoknak tündek, amelyekben az egyik nem pusztán baráti érzelmek miatt figyelt a másikra.

Persze azért, fiatalok lévén, nem voltak teljesen fegyelmeztettek. Néha elszólták magukat. Az egyik diák elkotyogta, hogy egyiküknek sincs mobiltelefonja, bár egy szobatársa gyorsan hozzátette, hogy mindenkinek van mobilja, csak leadták őket, amikor beléptek a PME-re, hogy a tanulmányaikra összpontosíthassanak. Egy hallgató mégis azt mondta, hogy azóta nem beszélt az édesanyjával, hogy az egyetemen van, vagyis április óta az már három hónapot jelentett. Szünetet tartott, mintha megbánta volna, hogy ezt megosztotta velünk, aztán további két hallgató is azt mesélte, hogy azóta nem beszéltek a családjukkal vagy a barátaikkal, amióta itt vannak. Az ablakaikból látni lehetett Phenjan belvárosát, olyan közel, hogy szinte hallani lehetett a város zaját, de

nem volt látogatási idő vagy bármi efféle. Az egyik fiú apja megállt a kampusznál, hogy lássa a gyermekét, de elküldték. Csak egy üzenetet adhatott át.

Amint kezdtem volna azt hinni, hogy valamelyest megtört a jég, máris jött a következő adag levél, amelyek hirtelen szinte teljes egészében Kim Dzsongilról szóltak. Ha többen voltak, azonnal elkezdtek a nagyságáról prédikálni, amelyet ők „szerető gondosságnak” neveztek. Ha jó osztályzatot kaptak, az is az ő szerető gondosságának volt köszönhető. Az egyikük leírt egy történetet a gyermekkorából, valamikor az 1990-es évek végéről, amikor is egy kórház előtt kiabáló embereket látott. „Fogadják el a vérünket, kérem!” – kiabálták. A „Nem irigylünk semmit a világon” című dal saját fordításával fejezte be a levelét.

Egy másik hallgató az ország CNC- (számítógépes számjegyzéklés) technológiájáról írt, és hogy mekkora visszhangja volt ennek világszerte. Ez az áttörés is – írta – a Nagy Tábornok, Kim Dzsongil vezetésének köszönhető. Miután a szocializmus elbukott Kelet-Európában, Kim Dzsongil volt az, aki győzelemre vezette a világ fejlődő nemzeteit. Levelében leírta, hogy a „gazdasági hasznosság” valós jelentése más, mint amit én, kedves Kim Suki tanárnő gazdasági profítként értelmezhetek. Kim Dzsongun százados elvtárs arra tanította őket, hogy mint tudósok, mindenre bevethető embereknek számítanak, és hatalmas vívmányaikkal egy erős és virágzó nemzetet segítettek felépíteni a Nagy Tábornok, Kim Dzsongil legnagyobb örömeire.

Volt némi kavargás azzal kapcsolatban, hogy miképpen is kellene nevezni Kim Dzsongilt angolul. Még az idegenvezetők sem voltak biztosak benne. Koreaiul rendszerint Nagy Tábornoknak nevezték, de angolul többféle megnevezéssel éltek: Nagy Generalisszimusz, Nagy Vezető Tábornok elvtárs, Nagy Vezető hadvezér, Nagy Tábornok, Nagy Vezető, Kedves Vezető. A Nagy Generalisszimusz újnak tűnt, nem emlékeztem rá korábbi útjaim-

ról. Talán már Kim Dzsongun századosból tábornokká történő előléptetését jelezte előre?

A hallgató levelében olvastam először Kim Dzsongunról, nem számítva a Szerencsés Százados feliratot az osztálytermekhez vezető folyosón. A legfurcsábbnak az tűnt, hogy minden diákom hirtelen Kim Dzsongilt választotta témájául, és ugyanazokat a kifejezéseket használták: „szerető gondosság”, „egyesült népek” meg „erős és virágzó nemzet”. Azon tűnődtem, hogy vajon alapos leckét kaptak-e a szaktársaktól a legutóbbi szombati gyűlésen, amit *Szenghval csonghván*nak (napi életegységnek) nevezték. Dr. Joseph szerint ezeken a gyűléseken bevallották a hibáikat, és kritikával illették önmagukat meg másokat is.

A tanároknak is volt heti egyszer gyűlésük, amelynek során meggyóntak. Minden vasárnap reggel a szállásunk harmadik emeletén rögtönzött istentiszteletet tartottunk. Bár a hallgatók mindig torkuk szakadtából énekeltek, nekünk azt mondták, hogy olyan halkán énekeljünk, hogy senki se hallhassa meg. Rendszerint az egyik tanár hozott egy szintetizátort, és zsoltárokat játszott, másikkuk pedig furulyázott. Én is énekeltem, de nem tudtam nem észrevenni, hogy ha az ember felcserélte a *Jézus* szót a *Nagy Vezetőre*, akkor a tartalma nem is különbözött sokban azoktól az észak-koreai daloktól, amelyeket a diákjaim napjában többször énekeltek. Az éneklés mindkét csoportban örömteli, kollektív rituálé volt, amelyből erőt merítettek. Arra gondoltam, hogy mennyire abszurd, hogy a misszionáriusok és a hallgatók nem énekelhetnek együtt.

Az istentiszteletnek elkerülhetetlen része volt a gyónás – könnyfakasztó történetek, amelyek során a misszionáriusok személyes dolgokat fedtek fel –, mintha csoportterápián lennénk. Úgy tűnt, ez a világ tele van történetekkel. Kim Dzsongilt nagyon ritkán

láthatta bárki is a saját szemével, így minden, amit róla tudhunk, fikció volt. Keresztény kollégáimnak is megvoltak a maguk történetei – a Bibliájukban.

Egyik este megláttam Rachelt, egy harmincas éveiben járó koreai-kanadai tanárt, amint a tanárok kollégiuma melletti apró, sáros részen sétál. Követtem, és megkérdeztem, mit csinál, mire azt mondta, hogy azt a helyet keresi, ahol régen a harang állt. Szerintem egykor ezen a területen állt az első phenjani templom. Az 1800-as évek végén egy walesi protestáns misszionárius elhajózott ide Kínából, de amikor megérkezett, hajóját a koreaiak felgyújtották, és ott ragadt egy halom Bibliával együtt. Hamarosan megölték, de egy helyi férfi megtalálta a könyveket, és a lapjaival kitapétázta a házát. Aztán emberek kezdtek gyülekezni a házánál, és a Biblia lapjait olvasva keresztényekké lettek. Így jött létre és indult virágzásnak az első templom, amíg a hatalomra kerülő Kim Ir Szen be nem záratta. Évtizedekkel később, amikor a PME alapjait ásták, a munkások megtalálták az eredeti templom harangját. Addig senki sem tudta, hogy az iskola alapjait valójában Istennek szentelték. „Ezt hívják isteni beavatkozásnak” – suttogta.

A bennem élő cinikus azt gondolta, hogy piárszempontból ez egy igazán remek történet. Az iskola működéséhez napi szinten rengeteg pénz kellett. Az összeg nagy része a különféle egyházaktól származott, és semmi sem adható el jobban, mint egy csodárol tanúskodó történet. Be kell azonban vallanom, hogy abban a pillanatban én is hinni akartam ebben a csodában. Szerettem volna, ha valami felsőbb hatalom, valamilyen külső erő közbeavatkozik. Nagyon is hinni akartam ebben az istenben, aki a PME alapjai alá rejtett haranggal kitervelte ezt a hívőknek szánt sajátos kincs vadászatot.

KÉT HÉT TELT EL, DE MÁRIS KEZDTEM ELVESZÍTENI AZ IDŐÉRZÉKEMET. A legtöbbünk nemcsak fáradt, hanem nyugtalan is volt.

– Oké, bevallom, elegem van. Kedvelem a diákokat, még minden, de úgy érzem, nem kapok levegőt – mondta Rachel.

Katie néha kétségbeesetten háza akart menni.

– Én csak be akarok ülni az autómba, és elmenni egy boltba, amikor csak kedvem támad – mondta egy középnyugatról érkezett amerikai tanár. – Ez itt valódi luxusnak számít.

Mély istenhitük miatt jöttek a PME-re, és hogy hirdessék az Úr tanait, de még őket is megviselte a hely.

Valamelyest fellélegeztünk, amikor a tanárokat kirándulni vítették a Phenjan melletti, turisták által kedvelt Mjohjang-hegyre. Ez egyike volt annak a néhány hegynek, amelyet külföldiek is felkereshettek. A többi állítólag kopár és csupasz volt az 1990-es évek derekán történt gazdasági krízis és az éhínség miatt. Akkoriban az emberek mindent összegyűjtöttek, ami ehető és tüzelőként hasznosítható volt, kizsigerelve a talajt. Talán Kim Ir Szen 1970-es években zajló „Találjunk új termőföldeket!” mozgalma is tehetett mindarról, ami a nagyfokú erdőirtásokhoz vezetett. Kollégáimat lelkesítette a gondolat, hogy egy hegyen túrázhatnak, de számomra

a hegy csak egy elszigetelt turistacélpontnak tűnt, amelyből aligha tanulhattam bármit is Észak-Koreáról.

A túra a Mjohjang-hegyre 7 óra 30 perckor indult. Nem minden tanár vett részt rajta: volt, akit nem érdekelt, más pedig nem akart fizetni érte. Minden kirándulás pénzbe került, az üzemanyagtól kezdve a belépőkön át az étkezésekig. Katie-vel a busz hátuljában ültünk, hogy ne legyünk annyira a két felügyelő szeme előtt, akik mintha a jó zsaru – rossz zsaru karikatúrái lettek volna. Mr. Rít könnyed természetlőséggel áldotta meg a sors, míg Mr. Han morcos alak volt, akit nagyon érdekelt Korea történelme. Katie azt súgta, legyek óvatos, mert Mr. Han mindenhová követ engem. A mosdóba sem tudtam úgy kimenni, hogy ne kérdezte volna meg, merre megyek. „Jöhet velem, ha ennyire kíváncsi” – válaszoltam, és ettől mindig torkára fagyott a szó.

Dr. Joseph a buszút alatt elmondta, hogy engedély nélkül nem szabad fényképeket készítenünk, mert ha valaki útközben meglátja, és jelenti a járművünket, akkor a felügyelők bajba kerülhetnek. Csakhogy a 160 km-es, Phenjantól a Mjohjang-hegyig vezető főúton haladva nem volt mit lencsevégre kapni. A táj mindkét oldalon olyan békés és makulátlan volt, mint az almagazdaság felé menet. Alkalmanként észrevettem néhány földjén dolgozó gazdát, kerékpárosokat az út mentén, és koszos gyerekeket, akik úgy ültek csoportokba verődve a főút közepén, mintha homokozó lenne. Néha a messzeségben mintha falvakat láttam volna – egyforma házak sorát, és egy nagy betonépületet, ami akár iskola is lehetett, és persze az elkerülhetetlen jelmondatokat és portrékat az épületeken és a hirdetőtáblákon. Az épületek többsége egyemeletes, halvány cementszínű, zsindelytetős volt, de akadtak három- és négyemeletes házak is, elég nagyok ahhoz, hogy több család is elférjen bennük. Lehet, hogy csak elnyűtt modellházak vagy szellemfalvak voltak, ahonnan az ott élők már elménekültek. Az úti célunkig tartó másfél órás út során egy autó sem haladt el mellettünk.

Elmentünk ugyanakkor két útellenőrzés mellett, ahol gumibotos rendőrök intettek le minket. A busz mindkét alkalommal megállt, Mr. Han megmutatta a mellényzsebében tartott dokumentumokat az őrnék. Az őrnék ugyanolyan egyenruhát viseltek – kék uniformist fehér gallérral –, mint a phenjani forgalomirányítók, akik kivétel nélkül nők voltak, és akiket gyakran fényképeztek a külföldiek, amint gondos, szinte robotszerű mozdulatokkal irányították a viszonylag gyér forgalmat. Az őrnéknek szemmel láthatóan semmiféle forgalmat nem kellett irányítaniuk.

A programok szokás szerint percről percre meg voltak szervezve. Először megrendeltük az ebédet a Hjangszan Szállodában, azután elmentünk a Nemzetközi Barátság Kiállítócsarnokba, majd visszamentünk ebédelni. A Hjangszan Szálloda az 1980-as évek jellegzetes stílusában emelt épület volt, márványenteriőrrel és divatjamúlt, lepukkant Hiltonra jellemző hangulattal. Az épület előtt öt-hat ember nyírta a fűvet ollóval. Ez ismerős látvány volt, de még mindig furcsának találtam. A PME-n és a phenjani parkokban is ugyanígy nyírták a fűvet. A világon mindenhol fűnyírókat használtak, de itt nem. Mindez az ellenőrzésről szólt, vagy az üzemanyaghíányról? Ha az emberek folyamatosan guggoltak a közparkokban a Nagy Vezető dicsőségére, akkor vajon mélyebben hittek benne? Úgy tudom, hogy a maják szándékosan készítettek meredek lépcsőket a piramisokra, így ugyanis az embereknek nem maradt más választásuk, mint hogy a térdüket használva másszanak fel rájuk.

Előző héten, amikor a buszunk beállt az iskola mellé egy bevásárlótúra után, megláttam az osztályom, amint a fűben térdeltek és gazoltak, nem úgy, mint a nők a Hjangszan Szálloda előtt. A következő levelükben egyikük azt írta: „Talán furcsának találhatta, amikor kertészkedni látott minket a szállásuk közelében, de mi szeretjük ezt csinálni, jót tesz nekünk, és tartozunk ezzel a szolgálattal a Nagy Vezetőnek.” Azt hiszem, az egójának mégis rosszlehetett, hogy így láttam.

Öt perc alatt eljutottunk a Nemzetközi Barátság Kiállítócsarnokig, amely két egyforma, egymástól 180 m-re álló épületből állt. Úgy tervezték őket, hogy a tradicionális koreai palotákra hasonlítanak, nehéz vaskapukat örök vigyázták. A belépő fejenként 14 dollár volt. Mint mindig, ezúttal is egy női idegenvezető várt ránk. Először is filcpapucsot kellett vennünk a cipőnkre, hogy ne koszoljuk össze a márványpadlót. Aztán egy ellenőrzőkapunál mindent ki kellett raknunk a zsebünkből, majd átsétáltunk egy fémdetektoros kapun. Fényképezőgépet nem vihettünk magunkkal. Ezt követően megmotoztak minket, mintha a repülőtéren lennénk. Végül bevitték mindnyájunkat egy vasúti szerelvénybe, amelyet Kim Ir Szen kapott ajándékba Sztálintól és Mao Ce-tungtól. Egy digitális kijelző mutatta, hogy mennyi ajándék található az épületben: 225 954 darab 184 országból, utóbbiakat villogó vörös pontok jelezték egy térképen. A holmikkal telepakolt termek egymásba nyíltak. Az idegenvezető azt mondta, hogy ha egy tárgyról csak egy percet beszélne, akkor is másfél évbe telne végignézni mindet, és hogy az ajándékok még Kim Ir Szen halála után is özönlöttek az országba.

Aztán egyesével elkezdett mesélni az előttünk lévő ajándékokról: a Mangjongde másolata – vagyis a házé, amelyben Kim Ir Szen született. Elefántcsontból készült, és a Kínai Kommunista Párt 96 tagjának egy évébe telt elkészítenie. Volt ott egy Madagaszkárról érkezett szikla, amely az idegenvezető elmondása szerint 100 millió éves volt. Több ajándék is díszelgett ott Robert Mugabe zimbabwei politikustól és Fidel Castrótól. Volt egy ezüstcsésze, amelyet Madeleine Albright ajándékozott a Nagy Vezetőnek 2000. október 25-én. Láttam egy daruszobrot, William Franklin „Billy” Graham amerikai evangélista küldte 1992. április 2-án. Az volt belevésve: „Öexcellenciájának”.

Végigvezettek minket egy meghosszabbított folyosón, amelyet zsiráfok, elefántok és oroszlánok fotóival díszítettek. Az idegen-

vezető elmondta, hogy ezek az állatok is mind Kim Ir Szennek küldött ajándékok voltak, és jelenleg a központi állatkertben tartják őket Phenjanban. Végül egy terembe értünk, ahol a falat egy hatalmas tábla borította tele számokkal, azt bemutatva, hogy Kim Ir Szen 16 országban járt összesen 54 alkalommal, és 52 480 km-t utazott. Katie-vel elkezdtünk jegyzetelni, mire a felügyelőnk szemöldökráncolva végigmért bennünket. Amikor elmondtuk, hogy Katie valószínűleg folytatja a dzsucuset tanulmányait, akkor megenyhült.

Kim Ir Szen hozzávetőlegesen 5050 kormánytisztviselővel és 65 ezer befolyásos személlyel találkozott a világ különböző országaiból. 100 országban 1000 dzsucusé-kutatóközpont létezett. 106 országban 69 102 830 fordításban voltak olvashatók Kim Ir Szen könyvei. 100 országban 450 utcát neveztek el Kim Ir Szenről. 80 tiszteletbeli címet adományoztak neki a világ különböző egyetemei, és 180 kitüntetést kapott 20 országban.

Egy számadat nagyon elgondolkodtató: a tábla szerint 172 ország 166 065 tárgyat adományozott az államfőnek. Amikor megkérdeztem, miért különbözik ez az első teremben látott számtól, akkor az idegenvezető elmagyarázta, hogy a nagyobb számban a Kim Ir Szennek, Kim Dzsongszuknak és Kim Dzsongilnek küldött ajándékok is benne voltak. Ez a szám csak a Kim Ir Szennek szánt ajándékokat jelentette.

Aztán átvittek minket egy nagyobb terembe, ahol Kim Ir Szen életnagyságúnál nagyobb viaszszobra állt, a háttérben rózsaszín kimirszenagliák (hibrid virágok, amelyek a Nagy Vezető előtti tisztelgésnek hoztak létre; a fiáról elnevezett virágokat kimdzsongiliáknak nevezték) és a Pektu-hegyre hasonlító valami állt. A viaszszobor mosolyogott, mintha éppen köszönné. Azt mondták, kötelező felsorakoznunk és fejet hajtanunk előtte. Mivel már két hetet töltöttem a portréitól és gondolataitól körülvéve, a nevét számtalan kontextusban hallottam, és mivel úgy tűnt, mindig ott van velünk, ezért furcsán ismerősnek találtam az arcát.

Az idegenvezető elmagyarázta, hogy az épületben összesen 200 terem van, a tárgyakat pedig az ajándékozásuk időpontja – év, hónap – és az adományozó ország alapján osztályozták, és azt is hozzátette, annyi van belőlük, hogy képtelenség lenne mindet megnézni. Így csak két szobát néztünk meg, azokat, amelyekben az Amerikai Egyesült Államokból és az Új-Zélandról érkezett ajándékokat tartották. Végimentünk a folyosón, megpróbáltunk bemenni az egyik ajtón, de be volt zárva. Aztán az idegenvezető eltűnt pár percre. Amikor visszatért, azt mondta, hogy a szobák, amelyeket meg akart mutatni, zárva vannak, és inkább átmegyünk a másik épületbe. Az egyik tanár azt sügta, hogy mivel a belépők 14 dollárba kerültek fejenként, szinte hálátlanság, hogy nem nézhetjük meg ezt a két különleges termet. Persze nem volt bele-szólásunk, és gyorsan kimentünk.

Az út túloldalán fekvő másik épület kisebbnek tűnt, de ugyan-úgy nézett ki. Ismét belebújtunk a filcpapucsokba, megmotoztak minket, és a kijelző is ugyanúgy mutatta az ajándékok számát. Egy általános teremben kezdtük a túrát a Dél-Koreából érkezett ajándékokkal, köztük azzal a 850 tárggyal, amelyet Kim De Dzsung, a korábbi dél-koreai elnök küldött. Ő az Észak-Koreával ápolt szorosabb gazdasági és kereskedelmi kapcsolatot támogató Napfény-politikáról híres. A dél-koreai Ace Furniture Company bútorgyár, amelynek az elnöke északról származott, 350 darabos, kiváló minőségű bútorkollekciót adományozott, íróasztalokkal, székekkel, almáriumokkal. Mindez öt teljes hónapnyi gyártó-kapacitásukat foglalta le, mondta az idegenvezető. (Ez persze nem lehetett igaz, ugyanis ez a cég volt Dél-Korea vezető bútorgyártója, és öt hónap alatt ennél biztosan több bútort gyártottak.) Itt is voltak ismerősen villogó számok egy monitoron: 170 ország 59 864 ajándékot küldött. Megtudtuk, hogy ezek csak a Kim Dzsungilnek szánt ajándékok, ezért volt más a szám, mint a másik

épületben. Ekkorra már annyi adat pörgött a fejemben, hogy nem nagyon foglalkoztam velük.

Aztán végigvezettek bennünket egy folyosón, amelynek a falait újfent vadállatok díszítették, majd beértünk egy terembe, ahol az ajándékokat származási helyük szerint csoportosították. Egy ezüst-tálca és egy aranyóra érkezett az amerikai képviselőháztól, egy kék virágváza a szenátusi delegáltaktól, és egy rózsaszín kristályváza a Keresztény Nemzeti Tanácstól (National Council of Christians). Itt is találtam két ismerős nevet: 1992. április 1-jén Billy Graham egy galambokkal körbevett földgömböt adományozott a Nagy Vezetőnek, míg 2006-ban Madeleine Albright egy Michael Jordan aláírásával ellátott Wilson kosárlabdát adott neki. Az ajándékok véget nem érő felsorolásától már kezdtem szédülni.

Végül egy olyan terembe értünk, ahol egy karosszékekben ülő Kim Dzsongil várt minket. A mögötte lévő falat úgy világították meg, hogy úgy tűnjön, a nap süt be rajta, a bábu arca azonban kifejezéstelen volt. A PME informatikaépületének tetejét díszítő felirat jutott eszembe: SOKÁIG ÉLJEN KIM DZSONGIL TÁBORNOK, A 21. SZÁZAD NAPJA! Itt is fejet kellett hajtánunk. A túránk ismét úgy ért véget, hogy nem néztünk meg több termet.

A Mjohjang-hegy mindenestre csodás volt. A természet nem hazudott, bár az jutott eszembe, hogy itt talán a természet sem a maga arcát mutatja, mivel a híres hegynek csak az egyik részét láthattuk, azt, amelyiket meg is másztuk. Az idegenvezetőnk elmondta, hogy közel vagyunk a Pohjonsza buddhista templomhoz, ahol a 16. században a híres szerzetes, Szoszan gyülekezett a híveivel, hogy megtámadják a japánokat – itt azonban mi nem terveztünk megállni. Bár a templom létezik, semmi bizonyítékát nem találtam annak, hogy buddhisták jártak valaha ezen a hegyen – csak egy felirat állt hatalmas betűkkel a hegy sziklafalába

vájva: A LEGENDÁS HŐS, KIM DZSONGIL. A hegy ezt leszámítva kietlen volt. A világon bárhol másutt egy ilyen hegyet szombat délután ellepnének a családok. Egész idő alatt mégis csak egy iskoláscsoportot láttunk ott. Körbevettek minket, és közös csoportképekhez pózoltak, de aztán megjöttek a tanáraik, leállították a fényképezgetést, és elvitték őket.

Miközben a fiatalabb tanárok feljebb mentek a hegyen, beszélgetésbe elegyedtem az idősebb kollégákkal. Egyikük a hetvenes éveiben járt, és eredetileg Phenjanból származott. Azt mondta, hogy a háború előtt az apja az ország egyik leggazdagabb embere volt, és a háza és az ingatlanjai a mai Nagy Népi Könyvtár helyén álltak. Kim Ir Szen minden magántulajdont elkobzott a háború után, és teljes családokat deportált, éppen úgy, ahogyan Mao a kulturális forradalom alatt. Nem csak Észak- és Dél-Korea szakított szét családokat: gyakran Észak-Koreán belül is elszakították egymástól a hozzátartozókat. Ez volt a magyarázata annak, hogy amikor arról kérdeztem észak-koreaiakat, hogy hol a *pondzsukjuk* – ami teljesen megszokott kérdés idegenek felé Dél-Koreában –, azt a választ kaptam, hogy ilyesmi nem létezik Észak-Koreában. Arra jöttem rá, hogy Észak-Koreában létezik egy *szongbun* elnevezésű, nem hivatalos kasztrendszer, amely szerint az állampolgárokat három fő és ötven alosztályba sorolták. Mindezt az adott személy politikai, társadalmi és gazdasági hátterét alapul véve, és bár úgy tettek, mintha ilyen hierarchia nem létezne, mindez hatással volt a társadalmi rétegek közötti mobilitásra. A kormány sikeresen törölte el a klánrendszert, majd helyébe állította a sajátját. Sok észak-koreai elveszítette a családját, és nem támaszkodhatott másra, csak a Nagy Vezetőre. Aligha volt meglepő, hogy a híres hegyen nem volt semmiféle feljegyzésre érdemes történelmi emlék, mivel maga a történelem vált volna akadállyá a Nagy Vezető dicsőítésében.

A csoport másik tagja, egy hatvanas éveiben járó koreai-amerikai nő elmesélte nekünk a családja szívet tépő menekülését Dél-Koreába a háború alatt. Csak 8 hónapos volt, amikor az anyja úgy döntött, hogy Szinidzsuból, Észak-Korea északnyugati csücskéből délre szökik. A családja egyike volt a környék első átkeresztelkedetteinek, és az apja már délre ment, hogy gyülekezetet alapítson. Az anyja összepakolt, és megkezdte délre tartó útját három gyermekével. Az úton egyszer azt tanácsolták neki, hogy a 8 hónapos csecsemőről mondjon le, mivel ha a gyermek sírni kezd, magára vonhatja a katonák figyelmét. Az anya azonban nem volt erre hajlandó, és csodával határos módon eljutott délre, illetve sikerült megtalálnia a férjét is. Évtizedekkel később, az 1990-es években a nyolcvanas éveiben járó apjuk visszatért Szinidzsuba egy humanitárius csoport tagjaként. Arra kérte a hatóságokat, hogy egy pillanatra találkozhasson az unokatestvéreivel, akik a városhatáron belül éltek, és akiket negyven éve nem látott. Nem engedték, hogy meglátogassa őket. Kilencvenhat évesen arra kérte a lányát, jegyezzen fel mindent, hátha hall valamit az otthonáról, mielőtt meghalna.

Aztán arra gondoltam, hogyan tagadták meg Dél-Korea népétől és a helyiek többségétől is a főként magasodó Mjohjang-hegyet. Ezt az üres, lecsupaszított maradványt, ami egykoron kincsnek számított, és amelynek az egyik oldalába a Nagy Vezető iránti hűségüket tanúsító jelmondatot vésték.

Ekkor Mr. Han odalépett hozzám, hogy a napi menetrendemről érdeklődjön, amit így mászás közben meglehetősen furcsállottam. Azt mondtam, hogy rendszerint 10 óra előtt lefekszem, de néha már 8-kor. „És 5 órakor felkel?” – kérdezte.

Ez egy ártatlan kérdésnek is tűnhetett, de nagyon direkt volt, nekem pedig eszembe jutott, hogy a barátomnak egyszer azt írtam, hogy 5 órakor keltem, és hirtelen kitört rajtam a paranoia.

Mondtam volna valamit az emailekben, amivel többet árultam el, mint szerettem volna?

Azokra a megjegyzésekre gondoltam, amelyeket Mr. Han mondott az előző két hét során. „Suki elvtárs! Úgy hallok, Katie elvtárssal maguk a legnépszerűbb tanárok, és a fiúk megőrülnek magukért. Talán túlságosan is »szabados amerikai stílusban« tanít, és ellenőriznem kellene az óráit, hahaha!” Vagy: „Mi van a táskájában? Nagyon kedvelem magát, de mindig rejteget előlem valamit. Miért őrzi mindig ennyire azt a táskát? Valami titkot rejteget előlem?” Amikor elejtett egy-egy ilyen megjegyzést, a gyomrom minden alkalommal görcsbe rándult. Persze hogy volt titkolni-valóm, több is, és azért vittem magammal a táskám, mert egy pendrive-on rajta volt az összes jegyzetem ehhez a könyvhöz, és olyan dokumentumok, amelyeket sosem mentettem le a gépre: Gyakran rettegtem, hogy egy nap át fogja kutatni a táskámat, és tönkreteszi a pendrive-omat. Így aztán az anyagot három pendrive-ra másoltam rá, kettőt elrejtettem a szobámban, egyet pedig mindig magamnál tartottam. A kamerám SIM-kártyájára is felmásoltam a dokumentumokat. Még így is félttem, hogy megtalálják, és mindet elveszik.

A hazafelé vezető úton, amikor már kezdett alkonyodni, a felügyelők idegesek lettek. Az egyik idősebb tanár megcsúszott és megsérült, és a diplomatanegyedben álló kórházba vittük, amelyet csak külföldiek vehettek igénybe. A felügyelők megálltak a Hjangszan Szállodánál, hogy van-e ott elsősegélycsomag, de nem volt. Aggódtak, hogy borul a programunk, és mindnyájunkat emlékeztettek rá, hogy nem lenne szabad éjszaka úton lennünk. Valaki érdeklődött, hogy kijárási tilalom van-e a városban, mire azt mondták, nincs, de úgy tűnt, mintha nem hivatalosan mégis az lenne.

Este 6 és 7 óra között, amíg eljutottunk Phenjanba, ismét legalább három, a főút szélén ülő gyerekcsoporthoz mellett autóztunk

el. Öt és tíz év közöttieknek tűntek. Vacsoraidőben egy csapat felügyelet nélküli, a főút melletti padkán ülő gyermek látványa szokatlan volt, de persze nem tudtuk megkérdezni, mire véljük a dolgot. A távolban, noha már későre járt, földet szántó gazdákat láttam. Néhány alkalommal a főút mellett hivatalos öltözékben sétáló nőket vettem észre, amit nem tudtam mire vélni, hiszen nem volt mögöttünk semmi, ami felé haladhattak volna, és nem mentünk el egy autó vagy busz mellett sem, illetve azt is tudtam, hogy nincs buszmegálló a közelben, ráadásul hamar sötétedett.

A házakban, amelyek mellett elhaladtunk, nem égtek fények. Talán még nem volt annyira sötét, hogy lámpát kelljen gyújtani, de mégis... az egész út során egy ablakban sem égett a villany. Vagy nem volt áramuk, vagy áramkimaradás volt, ami gyakran előfordult ebben az országban. Még sohasem jártam olyan vidéken, ami ennyire mentes lett volna mindenféle zajtól. A „zaj” alatt nem hangot értek, hanem az élet zaját, annak a bizonyítékát, hogy a zárt ajtók mögött élet lakozik. Nem láttam az udvaron szaladgáló csirkéket vagy kutyaikat, kéményfüstöt, a tévékészülékek villogó fényeit, és ez nagyon zavart. Ami még jobban aggasztott, hogy nem tudtam és soha sem fogom megismerni az igazságot arról, amit látok.

Hirtelen a *Nyomtalanul* (*Spoorloos*) című francia-holland film jutott eszembe. Egy fiatal nő eltűnik egy út menti üzletből, és a gyásztól sújtott szeretője éveken át próbálja kideríteni, mi történt vele. Amikor végül a nyomára bukkan, a nőt elrabló férfi választási lehetőség elé állítja: „azt teszem magával, amit a barátnőjével tettem, vagy úgy élheti le az életét, hogy sosem fogja megtudni, mi történt vele”. Két választása van tehát. A néző a főszereplővel együtt tudja, hogy az igazság csak szörnyű lehet, de mégis tudni akarja. A szerető a tudás mellett dönt, és a film úgy ér véget, hogy egy koporsóban ébred, élve eltemetve.

Ugyanakkor ebben az országban képtelenség volt nem tudni, mi történik. A válasz ott volt az orrom előtt. Apró, sötét, csontsovány emberek élettelen tekintettel. Tájak, amelyekben nyoma sem volt az életnek. Eszembe jutott, hogyan suttozta Katie a fülembe a *rabszolga* szót. És amikor menetelni láttam a diákjaimat, akkor a *katonák* kifejezésre gondoltam. Amerre fordultunk, beléjük botlottunk: katonákba és rabszolgákba.

A sérült tanár sebét három öltéssel kellett összevarrni. A kórház 17 dollárt számolt fel, ami ott sok pénznek számított, ráadásul nem kapott érzéstelenítőt vagy antibiotikumot. Még az iskolai orvos sem tudott gyógyszert adni neki. Ehelyett azt tanácsolták, nézzünk utána, nincs-e nálunk a megfelelő antibiotikumból. Végül a magával hozott Ciprofloxacint vette be.

Aznap este Sarah elmondta, mennyire örül, hogy láthatta az itteni hegyeket. Sok hallgatója vidéken nőtt fel, és gyakran írtak neki a hegyekről, illetve arról, hogy békát fogtak, és szitakötőket kergettek. Azt állította, hogy mindez csodásnak és gondtalannak tűnt, de ahogy mesélte, azt vettem észre, hogy semmi értelme a mondandójának. A diákjai gyermekkoruk egyszerűen nem lehetett ennyire idilli.

Mindegyik hallgatója néhány évvel 1997 előtt született, ami az éhínség legsúlyosabb időszakára esett. Észak-Korea az összeomlás szélén állt. Még ha a kivételezett elit tagjai voltak is, őket sem lehetett megvédeni a körülöttük lévő éhségtől és nyomortól. Így aztán nem voltam biztos benne, mit is kellene kezdenem ezekkel a vidám hangulatú írásokkal. Vajon közösen készítették fel őket arra, hogy csak jó dolgokat mondjanak a gyermekkorukról? Hinni akartam abban, hogy igazat mondanak. Hinni akartam, hogy olyan gyerekek lehettek, akik mit sem tudtak a halálos éhínségről, amely érzelmileg és fizikailag is megviselte Észak-Korea népét.

Esztelenségnek tűnt azt kívánni, hogy az uralkodó réteget ne érintse a vidéki emberek nyomora, de mindennap találkoztam a fiatalokkal, és vigasztaló volt arra gondolni, hogy ezeknek a szeretetre méltó, remek fiatal embereknek gyermekeként nem kellett szembesülniük a nehézségekkel.

Feltűnt, hogy nekem egyik diákom sem írt arról, hogy a hegyekben nőtt volna fel, szitakötőket kergetve. Legtöbbjük phenjani volt, befolyásos szülőkkel. Aztán rájöttem, hogy Sarah másodéveseket tanít, én pedig elsősöket. A másodévesek voltak az első osztály a PME-n, akik egy éve érkeztek, míg az én diákjaim három hónappal korábban, áprilisban kerültek ide. A kezdetektől fogva érdekelt, hogy a szaktársak hogyan döntötték el, melyik tanár milyen osztályt kaphat. Úgy tűnt, mintha az új hallgatóknak nagyobb figyelmet szenteltek volna. Az a benyomásom támadt, hogy mi, akik az elsősöket taníthattuk, írásktatás szempontjából szakmailag képzetebbek voltunk, ráadásul mi tanársegédek is kaptunk. Vajon az elsősök magasabb társadalmi rétegből érkeztek, mint a másodévesek? És ha igen, akkor miért volt ez a teljesen új, külföldiek által működtetett iskola ennyire vonzó az elit réteg legelitebb diákjainak?

Aztán az egész hirtelen értelmet nyert, és a megvilágosodás szinte megbénított. Rájöttem, hogy az egyetemek bezárását jelentő döntés az előző tavaszon született meg; másképpen a másodévesek ugyanabba a társadalmi rétegbe tartoznának, mint az elsősök. Valami történt az év elején, ami miatt a rezsim bezáratta az egyetemeket. A hatalmat gyakorlók gyorsan kivették a gyermekeiket az iskoláikból, és beírták őket a PME-re. Valami nagy dolog volt készülőben.

A HARMADIK HÉT FOLYAMÁN EGYIK REGGEL FELKELTEM, és már nem hatott rám a környezet. Már hozzászoktam, hogy melegítőfelsőt kössek a derekamra a reggeli kocogásnál, nehogy a rövidnadrágomat túl kihívónak véljék. Az Örök Torony és a vörös háttérre ragasztott fehér betűk, amelyek Kim Dzsongilt a 21. század Napjaként éltették, csak útjelző pontok voltak. Ugyanazon az útvonalon futottam újra és újra, a füstcsík mindig a látóteremben volt, és még felhős napokon is tudtam, hogy Phenjan városa is abban az irányban van. A reggel 7 órától a hangszórókból üvöltő, elviselhetetlenül hangos zene sem zavart már, és a menetelő diákok látványa is furcsamód megszokottá vált számomra. Vacsora után a hallgatók tréningruhában és tornacipőben, kezükben vödörrel kertészkedni kezdtek. Miközben a gazokat húzgálták a földből, rádöbrentem, hogy ez a kezdetben idegen látvány néhány hét alatt kész esti szertartássá vált számomra.

Be kell vallanom, hogy a diákjaimmal töltött órák során voltak boldog pillanataim. Az életünk egyszerűnek tűnt, mindennap ugyanazok a szertartások zajlottak, és kevés időnk maradt fölösleges elmélkedésre. Az, hogy sosem léphettem ki egymagam a kampuszon kívülre, sosem kérdezhettem úgy, hogy ne válogas-

sam meg a szavaimat, és nem hívhattam fel senkit, sőt igazából egyetlen cenzúrázatlan pillantást sem engedtek az országra – mindezek meghátrálásra készítettek. Minden nappal egyre kevesebbet gondoltam a külvilágra. Nem azért, mert nem hiányzott, inkább kezdtem elfogadni, hogy semmi értelme gondolnom rá, hiszen teljesen elérhetetlen számomra. Az otthonom messze volt a kampusztól és az országtól is. Az otthon abszurd módon elvont fogalomná vált, amely magába foglalta a barátomat, bár az iránta érzett vágyakozás még ott volt a szívem egy eldugott szegletében, és néha felsajgott. Megtanultam azonban elcsendesíteni, így azzá váltam, amit ők látni akartak: egy egyszerű angoltanár voltam Phenjanban.

Életem során először a gondolkodás veszélyt jelentett az életemre.

New Yorkba való visszatérésem óta néha azon kapom magam, hogy hiányzik az az időszak, amikor a régi életem nem volt releváns, és pontosan tudtam, mi vár rám az előttem álló napon. Ezek a nosztalgikus pillanatok azért nem tartanak sokáig. Amikor azt mondom a phenjani életemre, hogy egyszerű volt, az csak a felszínre igaz. A harmadik héten a diákjaimmal való kapcsolatomban valami megváltozott. Az első néhány hétben minden túl szép volt, hogy igaz legyen. Szorgalmasak voltak, udvariasak, és keményen tanultak. „Mennyország a tanároknak” (ahogy egy-két kolléga utalt rá), és ebben nem volt semmi túlzás. Az amerikai hallgatók nem voltak ennyire engedelmesek. Amint beléptem a terembe, az egész osztály felállt, és nem ültek le, amíg nem adtam rá engedélyt. Együtt kiáltottak minden választ, csüggték a szavaimon, és több házi feladatot követeltek maguknak. Inkább őrmesternek éreztem magam, mint angoltanárnak. Sosem tiszteltek még ennyire. Sarah azt mondta, hogy örökre ott akar maradni. Egy másik

koreai-amerikai tanár úgy látta, hogy ha nem lettek volna Kim Ir Szen és Kim Dzsongil portréi kiakasztva a termekben, akkor bárki azt hihette volna, hogy ezek dél-koreai gyerekek, bár még azok sem tudnak ennyire jól viselkedni.

Hatalmasat tévedett. Még mindig imádtam a hallgatókat, és az arcukat látva azonnal jóleső érzések töltöttek el, és a közös étkezések alatt a beszélgetéseink olyan kötetlenül folytak, hogy az étkezőt üzemeltető kínai-koreai asszony gyakran megszidott minket, amiért mindig mi maradunk utolsónak. Egyre jobban aggasztott azonban, hogy milyen könnyedén hazudnak.

Egyszer egy diák megkérdezte, hogy szeretem-e a virágokat.

– Igen, de otthon, New Yorkban nincs kertem, így rendszerint boltokban veszek virágot – válaszoltam.

A hallgató azonnal reagált.

– Én is. Amíg nem jöttem a PME-re, nem ültettem virágot. Mindig szupermarketben vásároltam.

Sosem láttam vágott virágot a phenjani üzletekben.

Egy másik alkalommal az egyik diák vacsoránál felállt az asztaltól. „Na jó, elugrom a boltba. Fel kell készülnünk egy szülinapi bulira, és venni kell pár dolgot.”

Akkor még nem volt semmilyen bolt a kámpuszon (az egyetem a szemeszter során később nyitott egyet), és Katie megkérdezte, hogy engedélyt kapott-e a kámpusz területén kívül vásárolni; amikor is úgy tett, mintha nem értene angolul, és elment.

Számos alkalommal kellett hiányzónak beírnom a hallgatókat, akár órán, akár étkezésekkor. Az osztály minden alkalommal egybehangzóan azt állította, hogy a hiányzó diáknak fáj a gyomra, mintha más betegség nem is létezne a földön. Miután elkezdtem előre kijelölni, hogy melyik hallgatókkal szeretnék együtt ülni az étkezésekkor, néha észrevettem, hogy cseréltek egymással. Egyszer, amikor a hiányzó után érdeklődtem, a két osztálytársam azonnal, teljesen egyszerre válaszolt.

– Ó, fáj a hasa! – mondta az egyik, miközben a másik így szólt: – Ó, fodrászhoz ment!

– Na, most melyik? – kérdeztem. – Haját vágat, vagy fáj a hasa?

– Elment fodrászhoz, de közben megfájdult a hasa – válaszolták szemrebbenés nélkül, egyszerre.

Néhány perccel később megláttam az állítólagos beteget kosarazás közben, és szemmel láthatóan fogalma sem volt arról, hogy az osztálytársai milyen vehemensen védtek őt. Rádöbrentem, hogy valószínűleg semmit sem tud az egészről. Rájöttem, hogy az egész csoport tudta, hogy hiányzik, mire azonnal beugrott valaki a helyére az asztalomhoz, és előálltak egy fedősztorival. Volt valami megindító ebben a bajtársiasságban, de az a sebesség, amivel hazugságokat gyártottak, idegölővé vált. Természetes volt számukra – mint amikor egy diák azt mondta, hogy ötödikésként klónozott egy nyulat, vagy amikor egy másik azzal állt elő, hogy észak-koreai tudósoknak sikerült az A vércsoportot B-re változtatniuk, vagy amikor egy egész osztály állította, hogy a kosarazástól az ember magasabb lesz. Nem voltam biztos benne, hogy vajon gyerekként tömték tele a fejüket ezekkel a hazugságokkal, és már nem tudnak különbséget tenni az igazság és a hazugságok között, vagy hogy ez voltaképp egy túlélési stratégia, amelyet igencsak magas fokon sikerült elsajátítaniuk.

Egy angolul szinte folyékonyan beszélő hallgató, aki majdnem mindig tökéletes angolsággal megírt dolgozatokat adott be, azt állította, hogy alig néhány hónapja kezdett angolul tanulni, akkor, amikor a PME-re érkezett. Az osztálytársaitól eltérően, akik már négy éve tanultak angolul a középiskolában, ő kínait tanult, és a nulláról kellett indulnia. Ez meglehetősen figyelemre méltó teljesítmény volt. Mivel az angol nekem is a második anyanyelvem, tudtam, hogy szinte lehetetlen, hogy egy húszéves diák három hónap alatt folyékonyan beszéljen egy idegen nyelvet.

Bizonyos reggeleken az egész osztály szokatlanul fáradtnak tűnt, de amikor arról érdeklődtem, hogy mit csináltak előző éjjel, akkor azt mondták, hogy semmi különös. Azon tűnődtem, vajon nem kerültek-e bajba a dzsucseóráikon. Néha az egész osztály kihagyta a különórát azzal az indokkal, hogy gyűlésen kell részt venniük.

A tankönyv a harmadik héten az őszinteség témáját taglalta, így ismét az igaz vagy hamis játék mellett döntöttünk. Katie-vel egyebek mellett abban bízunk, hogy ez majd nyitottságra bátorítja őket. Amikor felírtunk egy mondatot a táblára egy olyan nőről, aki egy nála négy évvel fiatalabb férfival randizott, azonnal rávágta, hogy hazugság. „Ez lehetetlen – mondták. – Nők nem randevúznak fiatalabb férfiakkal.”

Ebből arra jöttünk rá, hogy ez tabutéma, legalábbis a szülei számára. A szépségversenyek is teljesen újak voltak számukra. Sosem hallottak még a Miss Korea szépségversenyéről. Ezt kissé ironikusnak tartottam, mivel egészen addig idegenvezetőként, forgalomirányítóként és éttermekben vagy hotelekben dolgozó felszolgálóként csak nőkkel találkoztunk, és mindnyájan csinosak és vonzóak voltak. Állítólag maga a kormány is alkalmazott egy maroknyi fiatal nőt, a *kippumdzsót* (gyönyörbrigád), akiknek az volt az egyetlen feladatuk, hogy Kim Dzsongilt és a pártvezetőket szórakoztassák és kényeztessék. Azt beszélik, hogy egészen fiatal koruktól kezdve erre a szerepre készítették fel őket, és szüzeknek kellett maradniuk.

Viszont az olyan fogalmak, mint a *tüntetés* vagy a *diákújság*, nem hatottak rájuk az újdonság erejével. A reakciójukból ítélve az ember azt gondolhatta, hogy teljesen normális dolognak tűnt számukra egy politikai tüntetésen való részvétel vagy egy diákmagazin, és az égvilágon bármiről nyíltan beszélhetnek, amikor csak kedvük tartja.

Aztán Katie megint írni kezdett a táblára:

– Szeretek a New York-i hegyekben kirándulni és síelni.

– Mi az a sí? – sűrű koreaiul az egyik hallgató a másikkal.

Amikor Katie megkérdezte, ki tudja, mi az a sí, és hogy síelnek-e Észak-Koreában, a legtöbbször bólintott. Az a hallgató, aki egyben az osztálytitkár volt, felemelte a kezét, és azt mondta, hogy már járt síelni, de amikor megkérdeztem, merre, akkor nem válaszolt. Miután Katie elmagyarázta, mi az a sí, egy pár diák felkiáltott, hogy ez hazugság. Lehetetlen, hogy Katie síeljen, mondták, mivel New Yorkban nincs hó. Fogalmuk sem volt New York időjárásáról, vagy arról, merre is van pontosan, de a legfontosabb az volt, hogy a műhót sem ismerték, így kételkedtem abban, hogy bármit is tudnak a síelésről. És ez rendben is lett volna, ha nem állítják olyan vehemensen az ellenkezőjét.

Ezzel nem akarom azt sugallni, hogy mindegyikük folyton-folyvást hazudott. Ha mindig ilyen kétszínűek lettek volna, nehéz lett volna szeretni őket. De nem voltak mindig ilyenek, és a napokat szinte végig együtt töltöttük. Kora reggeltől napnyugtáig napjában háromszor ettem együtt velük, olvastam az életükről szóló leveleiket, néztem, ahogy Pictionaryt játszanak, fociznak vagy kosaraznak. Bár kezdtem kiábrándítónak találni a viselkedésüket, nagyon könnyű volt szeretni őket – nemcsak azért, mert sokat voltunk együtt, hanem mert egy olyan világból jöttem, ahol könnyebben bíztunk meg másokban.

Egyik este összefutottam Lydiával, egy ötvenes éveiben járó, Mississippiből érkezett tanárral. A folyosón állt, és fényképet készített a harmadik emeleti ablakból. Mintha csak ürügyet keresett volna rá, elmondta, hogy alig volt ideje megörökíteni az Észak-Koreában töltött napjait, és emlékezni akart rájuk. Csak néhány helyen készíthettünk fényképeket, ezek közé tartozott a kampusz területe is. Az ablakból nyíló kilátás nem volt nagy szám:

két diákszálló épülete az udvar szomszédságában, ami valójában csak egy darabka száraz földterület volt fűfoltokkal. A közepén egy hatalmas szikla állt, amelyen két házi feladatát író hallgató ült. Lydia azt mondta, hogy gyakran lát a sziklán tanuló diákokat, és emlékezni akar erre a látványra.

Aznap este csendesebbnek tűnt a szokásosnál, így megkérdeztem, milyennek találja a diákjait. Úgy tűnt, nem találja a szavakat, de némi gondolkodás után azt mondta, hogy szerint ezek a hallgatók sokban különböznek a dél-koreaiaktól, akiket otthon angolra tanított. Tizennégy évet töltött Japánban, másfél évet Dél-Koreában misszionáriusként, és még egy koreai lányt is örökbe fogadott, így nem volt idegen számára ez a világ, a fiúkat mégsem tudta hová tenni.

Aztán elmesélt valamit, ami előző nap történt vele. Megérintette egy hallgató karját, hogy demonstrálja a „kicsavarni valakinek a karját” kifejezést, és a fiú szó szerint összerándult. Ez gondolkodóba ejtette, mivel egymással gyakran kerültek fizikai kapcsolatba. Sokszor láttuk őket összefont karral, egymás csípőjére tett kézzel, vagy éppen kéz a kézben sétálni. Megkérdezte őket, hogy miért találták annyira ízléstelennek a legkisebb testi érintést is. Amikor nem feleltek, megadta nekik a lehetőséget, hogy több eshetőség közül választhassanak. Azért mert idősebb, vagy mert nő? Esetleg azért, mert tanár? Azt mondták, hogy mindegyik egyszerre, és megkérték, ne tegyen többé ilyesmit. Feltűnt, hogy nem ajánlotta fel nekik azt a válaszlehetőséget, hogy azért idegenkedtek az érintésétől, mert külföldi. A diákok jobban kedvelték a koreai tanárokat. Sokan mondták nekem, hogy kevésbé feszengenek az ő társaságukban. Amikor megemlítettem ezt a lehetőséget, habozott. „Tudom... de ezt nem kérdeztem” – válaszolta. Elnyújtotta a szavakat, mint a déliek, ami furcsán ismerősnek tűnt; ismerősebbnek, mint a diákjaim koreai akcentusa, amikor angolul

beszéltek. Aztán megrázta a fejét. „Az zavar, hogy... nem tudom, kik is ők valójában.”

Kezdtém én is így érezni magamat. Egy első osztályos hallgató mindenféle szégyenérzet nélkül, nyíltan azt mondta, hogy azért vesztették el a kvízzátékot, mert lebuktak a puskázással, és ügyesebben kellett volna csalniuk. Ezt hallva azon tűnődtem, vajon megtanították-e nekik valaha, hogy hazudni rossz dolog. Talán azt hitték, hogy mindez rendben van, ha nem buknak le vele. Lehetséges, hogy nem tudtak különbséget tenni helyes és helytelen között.

Amikor erre gondoltam, némi ellenszenvet éreztem a diákjaim iránt, és tudtam, hogy ha ez az érzés erősödni fog, akkor nincs más választásom, mint hogy hazamenjek. Ez az ellenszenv majdnem ösztönös volt. Éppen úgy, ahogy Lydia hallgatója összerándult az érintésétől, kezdtem belül görcsbe rándulni azoktól, akik megtevéstöbben viselkedtek a többiekénél. Pak Csunho például mindig alaposan kidolgozott történetekkel állt elő, hogy Cson Szujong annyira beteg, hogy mentővel kellett egy nagy phenjani kórházba vinni. Rázta a fejét, a mellkasára tette a kezét, és úgy mondta: „Tanárnő, ez egy nagyon szomorú nap az osztály számára. Nagyon remélem, hogy rendben lesz.”

Igyekeztem nem kimutatni az érzelmeimet ezekben a pillanatokban. Ezek a hallgatók nagyon gyorsan tudták olvasni mások testbeszédét. Mintha ezt tanították volna nekik. Érezték a másik hangulatának vagy hozzáállásának változását – ilyen esetekben ez mindig bekövetkezett –, és senki sem mondta ki, mire gondol. Így az egyetlen esélyük a túlélésre az volt, hogy ebben az elmejátékban próbáltak jobbak lenni a másiknál.

Voltak esetlen hazugságok is. Amikor megadtam, milyen pontok alapján írjanak esszét az őszinteségről, legalább az osztály negyede azt mondta, hogy véletlenül a szálláson felejtette a házi

feladatát. Amikor kértem őket, hogy menjenek, és hozzák el, akkor egy pillanatra elhallgattak, majd hirtelen bevallották, hogy nem csinálták meg a feladatot. Egy diák azt állította, hogy a jegyzetfüzetében van. Amikor megkértem, hogy mutassa be, elhallgatott, majd bevallotta, hogy ő sem készítette el.

A paranoia még több paranoiát szült. Bizalom nélkül egy kapcsolatot nem tud fejlődni, és a diákokkal ápolt viszonyom holtpontra jutott. A hazugságaikkal elidegenítettek maguktól. Nem jutottam előrébb velük. Hétvégenként láttam az egész osztályt, amint csoportokban kertészkednek vagy tornáznak 6 órákor, de amikor megkérdeztem, milyen reggelük volt, azt felelték, hogy sokáig aludtak, legalább 11 óráig, és nagyon kipihentnek érzik magukat. Minden diák azt állította, hogy izgatottan várja a vakációt, hogy láthassa a szüleit, és együtt lóghasson a barátaival. Ennek ellenére néhányuknak fogalma sem volt arról, merre is vannak a barátai. Úgy tűnt, arra várnak, hogy akármelyik építkezésre is vigyék őket, de onnan visszatérhessenek.

Persze önmaguknak is hazudtak egész életükben. Ezen gondolkodtam azon az estén is, amikor Rachel félrehívott, és azt súgta a fülembe: „Te hallottál Tangunról?”

Tangun Korea mitikus megalapítója, aki az ország első királyságát i. e. 2333-ban alapította. Állítólag úgy született, hogy az apja, Hvanung – aki az Ég urának fia volt –, rálehelte egy nőre, aki korábban medvé volt. Mint kiderült, Rachel diákjainak azt tanították, hogy egy évvel 1993-ban bekövetkezett halála előtt Kim Ir Szen vezetésével feltárták Tangun maradványait. (Ezzel egyértelműen azt akarták az emberek fejébe plántálni, hogy ő az, aki Korea vezetésére született, és hogy legitimálja a fiát, Kim Dzsongilt, aki 1994-ben került hatalomra.) A hallgatók elmondták, mennyire szeretnék meglátogatni Tangun sírját Phenjan külvárosában. Rachel furcsa módon hiszékenynek találta a diákjait, miközben éppen ő volt az, aki a szállásunk melletti

árokban kereste a helyet, ahol a PME kampuszán „véletlenül” megtalálták Phenjan első templomának szent harangját. Abban hiszünk, amiben hinni akarunk. Ha ezek a szomorú emberek ilyen kétségbeesetten akartak hinni abban, hogy a Nagy Vezető Tangun jogszerű utódja volt, akkor ki hibáztathatná őket? Azokat kellene pellengérre állítani, akik azzal a céllal találták ki e történeteket, hogy uralkodhassanak mások felett.

És így jutottam el a szeretettől a sajnálaton át az undorig és a bizalmatlanságig, aztán vissza az empátiáig és a szeretetig, és ezek az érzelmi hullámvasutak nagyon összezavartak. Emlékeztettem magam, hogy nem olyan helyről jövök, ahol ilyen mértékben kell észjátékokra támaszkodni a túléléshez, ahol az ellenállás legkisebb jelének elképzelhetetlen következményei lehetnek.

Lassan hozzászoktam az arckifejezésükhöz, amikor hazudtak, vagy olyasmit mondtak, amit megbántak, és meg tudtam mondani, mikor mondanak igazat, és mikor hazudnak, melyik hallgató nem bakizik soha, és kik azok, akik néha elszólják magukat. Mégis voltak esték, amikor nem akartam ezt a kitalálós-dit játszani, amikor a csalódottságom olyannyira úrrá lett rajtam, hogy az angoltól leggyengébbekkel ültem le vacsorázni, mert így volt a legkevésbé valószínű, hogy hazudnak nekem.

Az érzés a szerelmi csalódáshoz hasonlított, és eltartott egy ideig, amíg erre rájöttem – egy este vacsora után néztem őket, amint vödörrel a kezükben kertészkedni mennek. Ez július 27-e, a győzelem napjának közeledtével egyre gyakoribb látvány volt. Ekkor jöttem rá, hogy az egész – Korea egyesítésének vágyálma, az 5000 éves koreai identitás – hiábavaló, mivel ez az egységes nemzet végérvényesen szétszakadt, amikor 1945-ben egy csapat politikai véletlenszerűen húzott meg egy vonalat a térképen. Családokat szakítottak szét, amelyeknek a tagjai úgy haltak meg, hogy soha többé nem látták egymást, minden bánatuk, dühük és fájdalmuk megválaszolatlan maradt, a testük porrá lett, és egyé

vált az ország földjével. Aznap este, ahogy a gyászos, gránátalmára hasonlító Nap eltűnt az Örök Torony, a füstkémény, a város, az iskola, az elit gyermekei mögött – ezek mögött a szeretni való, hazug gyerekek mögött, akiket egy rövid időre a sajátjaimként szerettem –, tisztán láttam, hogy itt bizony nincs megváltás.

11

JÚLIUS 24-E, VASÁRNAP VÁLASZTÁSI NAP VOLT PHENJANBAN, DE számunkra az ima napját jelentette. A tanártársaim engedélyt kértek, hogy elmehessenek Phenjan két templomának egyikébe, a Pongszu-templomba. Kim elnök velünk tartott aznap, és elmondta, hogy a Pongszu nem egy igazi templom, de azért tisztelnünk kell abbéli vágyukat, hogy olyan országgént akarják bemutatni magukat, ahol vallásszabadság van, miközben nincs. A KNDK-rezsim minden törvénytelen vallásos tevékenységet letartóztatásokkal és néha kivégzésekkel büntetett.

A buszon ülve láttuk, hogy a hangulat ünnepi, az utcák tele voltak emberekkel, köztük sok nővel, akik rikító színű, fodros *hanbokot* (hagyományos koreai öltözetet) viseltek. Új jelmondatot olvastam az egyik épületen: MINDNYÁJAN SZAVAZZUNK, ÉS TÁMOGASSUK A FORRADALMAT! Egyenruhába öltözött iskolások – fehér ingben, tengerészkék szoknyában vagy nadrágban, vörös nyakkendőben – hangosan énekeltek és csoportokban meneteltek, műanyag kimdzsongiliákat és kimirszengliákat lengetve. A kezükben táblát tartottak, amelyen ez állt: ÉPÍTSÜK SZOCIALISTA ÁLLAMUNKAT, HOGY KÖVETHESSÜK A NAGY TÁBORNOK KIM DZSONGILT!

Néhány háztömbönként „Szavazófülke” feliratú vörös jelek előtt hosszú sorokba rendezték őket. Megtudtuk, hogy az emberek a városi és megyei képviselőikre voksolhattak, és négyévente tartanak ilyen szavazást, amelyen minden 17 év feletti szavazhat.

Az eddig látottakhoz képest jóval kevesebb autó parkolt az utcán, és Kim elnök elmondta, hogy a választási napon csak a hadsereg használhatta a járműveit. Bár jóváhagyták az utazásunkat, egy ór félreállított minket. Mr. Han nagyon idegesnek tűnt, és azt mondta neki, hogy a busz tele van külföldiekkel, és elkészünk egy fontos eseményről. Tíz perccel később folytathattuk az utunkat. Rendszerint a busz mindig ugyanazt a részt járta körbe, mindig elmentünk a Nagy Népi Könyvtár, a Dzsucse torony, a Phothonggang áruház és a Korjo Hotel mellett, amelyek mind néhány saroknyira álltak egymástól. Útközben láttam egy nőt, aki a város közepén keresztülfutó Phothonggang folyó zavaros vizében mosta a szennyesét. A parton horgászó férfiak álltak. Emberek guggolva nyírták a fűvet, vagy az utcát separták, ahogy általában. Az utcán nem volt szemét vagy ilyesmi. És észrevettém még pár csontos nőt a pocsolók fölé görnyedve. Földet öntöttek a vízre, az megszívta magát, aztán visszalapátolták a nedves földet a vödrükbe, és egy kupac tetejére öntötték. Úgy tűnt, ez volt a vízelvezetés phenjani verziója. Elhajtottunk egy vízililiomokkal teli tó mellett, és ott is horgászott valaki. Talán ők már leadták a szavazataikat.

A templom néhány gettószerű lakás szomszédságában állt. A betonépületek borzasztó állapotban voltak, és az első emeleti ablakokban nem volt üveg, csak vasrács. Az egyik ablakul szolgáló sötét lyukban megpillantottam egy férfi arcát, és akármilyen volt odabent, még borzasztóbbnak tűnt. De mielőtt rájöhettem volna, mit is látok, a buszunk továbbshant, és leparkolt egy nagy, modern, nehezen leírható épület előtt, amelynek a tetején egy kereszt díszelgett. Állítólag dél-koreai keresztények adományaiból építették. Egy papi talárt viselő férfi jött le a lépcsőn, és köszöntött

minket. Bár elkéstünk, mert megállították a buszunkat, az egész templom minket várt, hogy elkezdhessek a szertartást.

A templomban mintegy száz hívő és a kórus tagjai ültek a padokon szinte teljes csendben. Főként 30 és 50 év közötti nők voltak. Amint beléptünk, felénk fordultak, és egyszerre ránk mosolyogtak. Meglehetősen jó módúaknak tündek, de mégsem olyan tehetőseknek, mint a diákjaink. Egy pillanatra eltűnődtem, vajon ezek az emberek miért nincsenek a szavazófülkékben. Az első padoshoz vezettek minket, és kaptunk egy vadonatúj Bibliát és zsol-tároskönyveket koreai és angol nyelven. Fülhallgatókat is adtak, valamint egy eszközt, amelynek segítségével több nyelven is figyelemmel kísérhetjük a szertartást. Amikor bekapcsoltam, egy vidám hang így szólt: „Üdvözljük templomunkban!” Pontosan úgy hangzott, mintha egy angol nyelvlecke párbeszédés részét hallgatnánk. A pap mellett egy kivetítő állt, amelyen saját magunkat láthattuk. Körbepillantottam, hogy vajon ki filmez minket, de képtelen voltam rájönni. Aztán egy fénylő *hanbok*-ba öltözött nő felment az oltárhoz, és elmondott egy imát – leginkább egy könyörgő monológnek tűnt az egyesítésről, a koreai nép bánatáról, illetve azokról a gonoszokról, akik szétválasztottak bennünket. Úgy tűnt, mintha jó néhányszor elpróbálta volna korábban.

A mise is hasonlóképpen zajlott. A pap a dél-koreai rezsim gonoszságáról prédikált, amely az amerikai imperialisták támogatásával az országot a megosztottság állapotában tartotta. Ez a bűn elnyeri majd büntetését, mondta a *Rómaiaknak írt levél* 6. versének 23. sorát idézve – „mert a bűn zsoldja a halál”*, hogy alátámassza érvelését. A mise egy pontján ki kellett állnunk, hogy észak-koreai testvéreinknek énekeljünk, akik boldog és izgatott arckifejezést

* A Szent István Társulati Bibliából, Gál Ferenc fordítása. (A Szerk.)

öltöttek, mintha előre meg lett volna tervezve az egész. Azt mondták, hogy nyugodtan készíthetünk fotókat mise közben.

Néha a pap és a hívők arcára néztem, de nem tudtam leolvasni róluk semmit. Az egész egy színház volt, amelynek én is a részese lettem. Kereszténynek tettették magukat, mi pedig úgy tettünk, mintha elhinnénk. Emlékszem, amikor azt mondták nekünk, hogy titokban, nyitott szemmel imádkozzunk, amíg a PME-n tartózkodunk. Itt éppen a fordítottja történt: a csoportunk nyíltan imádkozott, miközben az észak-koreaiak valami rejtvényfélét adtak elő. Talán amikor Istenről beszéltek, magukban az Isten szót Kim Dzsongilre cserélték.

Felüdülés volt a kórust hallgatni, amely olyan lelkesen és csodálatosan énekelt, hogy azon gondolkodtam, vajon nem kifejezetten az énektehetségük miatt választották-e őket erre a feladatra. Ez nem is olyan szörnyű kötelesség, gondoltam. Idejönnek, álmodoznak egy órán át, és énekelnek. A barátaik talán még irigykedtek is rájuk a kényelmes feladat miatt.

Aztán valami furcsán ismerős dallamot énekeltek. Az apai nagyanyám kedvenc zsoltárát. Gyakran dúdolta, bár nem volt igazán vallásos, és csak akkor járt templomba, amikor a pánikbetegsége nagyon rosszra fordult. Azt megelőzően ateista volt, bár mint a legtöbb koreai család esetében, az övék is rendelkezett buddhista és sámánista gyökerekkel.

Nagyanyám 16 évesen ment hozzá nagyapámhoz, szült három gyermeket, akiket a japán gyarmatosítás alatt fel is nevelt, aztán majdnem éhen halt a koreai háború alatt. De ritkán beszélt ezekről. Inkább a nőkről mesélt – nagyapám nőiről, akik között volt egy *kiszeng* (gésa) is, aki beköltözött hozzájuk, és elfoglalta a hálószobát.

Nem volt egyértelmű számomra, hogy igazi gésa volt-e, vagy csak egy egyszerű pultoslány, mivel ezek a nők óhatatlanul gyakrabban jöttek és mentek, semmint hogy a nagyanyám kideríthette

volna, kik is valójában. Ez a *kiszeng* vagy ál-*kiszeng* minden este *cshongdzsut* (szakét) ivott a nagyapámmal, és a nagyanyám feladata volt, hogy tálcán ételt vigyen nekik. Nagyanyám mindig azt mondta, hogy azért lett pánikbeteg, mert a nagyapám igazi szoknyapecér volt.

Miután minden orvos arra jutott, hogy csak beképzeli a betegségét – az egyik orvosa ellenszerként az javasolta, hogy szopogasson mentolos cukrot –, nagyanyám elment a helyi paphoz, és Jézus felé fordult. A vallás segítségével próbált meg dűlőre jutni nagyapám nőügyeit illetően. Amikor nagyapámnak éppen nem akadt nője, és lelkiismeret-furdalása volt, vonakodva elvitte nagyanyámat templomba, de mindig kijelentette, hogy senki sem láthat egy Kvangszan Kimet, nagy konfuciánus tudósok leszármazottját nyilvános helyen, kezében egy Bibliával. Ezért aztán nagyanyám Bibliáját gondosan betekerte újságpapírba, mielőtt a hóna alá csapta volna, és csak a templom küszöbéig kísért el, ő maga sosem tette be oda a lábát.

Elképzelhetetlennek tűnt, hogy az élet erre a valószínűtlen helyre sodort, ebbe a hamis észak-koreai templomba, ahol egy műkórust hallgattam egy csapat igaz hívő társaságában, amikor is megrohan nagyanyám és az ő fél szívvel gyakorolt kereszténységének emléke. Abban a pillanatban rájöttem, hogy akár igaz hívő volt, akár nem, az egyház valamiféle vigaszt nyújtott neki meghurcolt életében, és ezért hálás voltam.

Hamarosan kivetettek minket, és azt mondták, hogy a Bibliát és a zsoltárkönyvet szüvenírként megtarthatjuk. A hívők mosolyogtak, integettek és énekeltek – „találkozzunk újra”, mondták –, aztán a pap megállt a templom előtt, és végigpózolta, amíg mindnyájan lefénnyépezkedtünk vele. Aztán felszálltunk a buszra, a hívők még mindig integettek, majd láttuk, amint együtt elsétálnak, és gyorsan eltűntek a phenjani utcákon, mintha letudták volna a reggeli műszakot.

Aznap délután néhány tanár megnézhetett egy szavazófülkét. Sürgették őket, hogy gyorsan fotózzanak, a megszokott csinos idegenvezetőnő pedig elmagyarázta, hogyan zajlik a szavazás. A nő elmondása szerint két jelölt neve szerepelt a szavazólapon, a phenjani polgárok pedig kiválasztják az egyiküket, éppen úgy, mint bármelyik másik szabad országban. Az egyik tanár azonban, aki angolt tanított a szaktársaknak, azt mondta, az ő osztályának diákjai elkottyintották, hogy igazából csak egy jelölt van. Mégpedig az, akit a kormány választott ki, így az egész választás csak arról szólt, hogy az ember megjelent, és erre a bizonyos jelöltre szavazott. Ez azt jelentette volna, hogy a kormány csak a mi kedvünkért rendezett egy kamu szavazást? A templomon, a szavazófülkéken és a szavazópolgárok sorain túl mi volt még, ami csak a mi szemünknek szólt? Vajon az ablakokban égő fények is kialudtak, ahogyan elhajtottunk mellettük?

Aznap este vacsoránál a diákok szokás szerint megkérdezték, mit csináltunk aznap. Mivel nem említhettük előttük Jézust, ezért megkérdeztem, ők mivel foglalatostkodtak. Mindnyájan azt mondták, hogy szavazni voltak Phenjan belvárosában. Ez volt az első választás, amelyen részt vehettek, és nagyon izgalmasnak találták. Az iskolának nem volt annyi járműve, hogy mind a 270 hallgatót a városba szállítsák, és tudtam, hogy úgysem engedik ki őket, így megkérdeztem, hogyan jutottak el a szavazófülkéig. Gyalog, válaszolták. Nem hittem a fülemnek, de tovább érdeklődtem: Phenjan tízpercnyi autóútra feküdt, így minden kertelés nélkül megkérdeztem, mennyi idő alatt értek oda. A válaszok ezúttal eltérőek voltak. Valaki fél órát mondott, mások egy órát. Mikor indultak el? Volt, aki reggel 8-at mondott, más 9-et. Noha mi 9 órakor indultunk, nyomukat sem láttuk.

Másnap a tantestületi értekezleten kiderült, hogy a PME-nek meg kell térítenie az üzemanyag, a sofőrünk és a felügyelők étkezésének az árát. Szerény összeg volt, kirándulásonként 5-10 dollár, de figyelembe véve, hogy ingyen tanítottunk, és magunk álltuk a kiadásainkat, vagy hogy támogattuk az egyházat, és saját pénzből vettük a repülőjegyünket, furcsának tűnt, hogy fizetnünk kell az őrizetünkért.

Aztán azt mondták, ha szeretnénk látni az Arirang Tömegjátékokat – egy KNDK-t ünneplő, hatalmas fesztivált, amelyet minden év augusztusában rendeztek meg –, az fejenként 400 dollárunkba fog kerülni. Az iskola azt tanácsolta, hogy a közepes árfekvésű jegyeket szerezzük be 225 dollárért. Egy korábbi látogatásom alkalmával már láttam a játékokat, és az ár hallatán elállt a lélegzetem. Miután a kimdzsongiliák és kimirszengliák szírmait megformáló 10 ezernyi gyermek látványa már nem hat az újdonság erejével, az ember nem tud másra gondolni, csak a számtalan órára, amelyet a gyakorlással kellett tölteniük. Jó néhány tanárt sokkolt az ár, de végül megvették a jegyet, mert nem tudták, lesz-e még esélyük részt venni egy ilyen eseményen. Észak-Koreával mindig ez a helyzet. Olyan, mint egy rossz barát, akire sosem lehet számítani, így az embernek meg kellett ragadnia minden alkalmat, hogy együtt legyen vele, amikor megadatik rá a lehetőség.

A következő hírt dr. Joseph közölte, aki nagyon kínosan érezte magát, amikor arra kért minket, hogy anyagilag támogassuk a hallgatók étkeztetését. Állítása szerint „azok” – a szaktársak, gondoltam én – sürgették, hogy minden tanár adományozzon 500 dollárt vagy többet „olyan menüre, amelyben sok hús van”. Arra gyanakodtam, hogy a hús nem fog eljutni a hallgatókhoz, hanem a szaktársaink möhó étvágyát elégítette volna ki. Az egyikük rendszeresen ismételte a következőket: „Suki elvtárs! Maga aztán sok gondot okoz nekünk. El sem tudja képzelni, mennyi fej-

Ez a fajta zsaroló magatartás elég megszokott volt, ha az ember Észak-Koreában próbált elintézni valamit. A New York-i Filharmonikusok látogatása kapcsán jó néhány olyan dél-koreai újságíróval találkoztam, akik teljesen reményvesztettek voltak Észak-Koreával kapcsolatban, és egyöntetűen azt mondták, hogy ha meg akarom érteni a KNDK-t, akkor a pénz útját kell követnem. A PME-re befolyó támogatás a világ különböző pontjain élő magánszemélyektől és a dél-koreai Egyesítési Minisztériumtól érkezett, és ha jól tudom, Észak-Korea semmivel sem támogatta az intézményt. Úgy tűnt, a vezetők gyermekeit a világ többi része eteti és oktatja. Apró-cseprő ügyekben állandóan kisebb pénzösszegeket próbáltak kihúzni belőlünk, és ezekhez hamar hozzászoktunk. A szaktársak azt akarták, hogy etessük őket, és el is kellett szállásolnunk mindnyájukat.

Kiderült, hogy a hallgatók teljes évét gondosan megtervezték. A szünetek során extra munkát végeztek a kampusz területén, vagy valamilyen termelői szövetkezetben dolgoztak. Egyik sem az ő döntésük volt. Dr. Joseph világossá tette, hogy a KNDK-ban nem létezik vakáció. Sarah megerősítette ezt. Úgy alakult, hogy

Minden hallgatóm azt mondta, hogy augusztusra hazamegy. Hacsak nem megjárta magukat, úgy tűnt, ugyanolyan keveset tudnak, mint mi.

The first of these is the fact that the
 government has been unable to
 maintain a consistent policy
 towards the press. In the
 past, the government has
 been known to censor the
 press, and to restrict the
 freedom of the press. This
 has led to a general
 feeling of distrust and
 suspicion towards the
 government. The second
 factor is the fact that the
 government has been unable
 to maintain a consistent
 policy towards the
 opposition. In the past,
 the government has been
 known to persecute the
 opposition, and to restrict
 the freedom of the
 opposition. This has led
 to a general feeling of
 distrust and suspicion
 towards the government.
 The third factor is the
 fact that the government
 has been unable to
 maintain a consistent
 policy towards the
 economy. In the past,
 the government has been
 known to restrict the
 freedom of the economy,
 and to restrict the
 freedom of the
 economy. This has led
 to a general feeling of
 distrust and suspicion
 towards the government.
 The fourth factor is the
 fact that the government
 has been unable to
 maintain a consistent
 policy towards the
 environment. In the past,
 the government has been
 known to restrict the
 freedom of the
 environment, and to
 restrict the freedom of
 the environment. This
 has led to a general
 feeling of distrust and
 suspicion towards the
 government.

A NYÁRI SZEMESZTER ELŐTTI UTOLSÓ NAPOK ZÚRZAVAROSAK voltak. Sok fotó készült, és több sportverseny zajlott, mintha a szüntelen tevékenységek elterelnék a figyelmünket a közeledő búcsúról. Egyszerre voltam szomorú és vágytam arra, hogy elmeneküljek innen. Meghívtak, hogy az ősszel is tanítsak, én pedig igent mondtam, de őszintén szólva nem voltam biztos benne, hogy végig tudom-e csinálni.

Július 26-án a vacsorát követően Ruthszal Kim elnök irodájába hívtak minket, és azt mondták, hogy meg fogjuk nézni a Nagy Győzelem 58. évfordulójának tiszteletére rendezett ünnepséget a phenjani fedett stadionban. Ez a Munkáspárt és a Phenjani Népi Tanács szervezésében létrejött állami esemény volt a Győzelem Napjának estéjén.

A meghívottak között a PME vezetői közül is szerepeltek néhányan, de egyedül mi voltunk tanárok. Joan később elmondta, hogy már tíz éve – amióta a Phenjani Műszaki Egyetem ötlete először felmerült – együtt dolgozik Kim elnökkel, de sosem hívták meg, mivel ő „fehérarcú”. Azt mondták, azért választották ki minket, mert ősszel visszatérünk a PME-re, és mert mindketten koreaiak vagyunk.

Amikor megérkeztünk, a stadionban halálos csend honolt, noha mind a 20 ezer széken ültek emberek. A nézők fele katona volt, a másik fele szürke nyári öltönyt viselő civil, ami egyfajta egyenruhának számított a párttagok körében. Csak koreaiakat láttam. SZÁZ HÁBORÚ, SZÁZ GYŐZELEM! A 727-ES GYŐZELEM 58. ÉVFORDULÓJA. Ez a felirat díszítette a színpadot, és mindkét oldalán hasonló üzenetek álltak. A színpadon három széksor állt, szemben a közönséggel.

Hamarosan 100 katonai egyenruhába öltözött férfi jelent meg, és ugyanolyan uniformist viseltek, mint a diákjaim, amikor a Kimirszenizmus előadótermet őrizték. Mindenki felállt és tapsolt, miközben a férfiak elfoglalták helyüket a színpadon. Jó néhányuk igencsak kövér volt, gömbölyded hassal, méretes tokával, a zubbonjuk tele volt csillogó arany kitüntetésekkel. Két nő is volt köztük, az egyikük fehér nadrágkosztümöt, a másik hagyományos *hanbok*-ot viselt. Úgy tűnt, az egyikük Kim Gjonghi, Kim Dzsongil húga és Csang Szongtheknek, Észak-Korea második leghatalmasabb emberének a felesége.*

Az egyik férfi felsétált a pódiumra, és belefogott egy beszédbe, ami a borzalmas hangosbeszélők miatt helyenként érthetetlen volt.** Főként Kim Ir Szen dicsőséges tetteiről szónokolt, és arról a hősies küzdelemről, ahogy kivédte az amerikai imperialisták támadását, és megnyerte a háborút. A beszéd tele volt az Amerikai Egyesült Államokat és Dél-Koreát szidalmazó kifejezésekkel. Az előadó azt mondta, hogy I Mjongbak, Dél-Korea akkori elnöke

* Kim Dzsongun 2013 decemberében árulásért kivégeztette Csang Szongtheket. A könyv írásának idején Kim Gjonghi holleite ismeretlen volt.

** Később megtudtam, hogy a férfi Ri Jongho, a koreai néphadsereg altábornagya volt, akit Kim Dzsongun 2012 júliusában eltávolított a posztjáról. Azóta nem jelent meg a nyilvánosság előtt, és úgy tartják, hogy vagy politikai munkatáborban van, vagy kivégezték.

a teljes félszigetet a mohó amerikaiak kezére játssza, és ha ez így folytatódik, akkor Szöült „vértenger” fogja borítani, és az utcái tele lesznek „halállal és holttestekkel”. Az eseményt rögzítették, és közvetítette a televízió is, a felügyelők pedig rendszeresen figyelmeztettek minket, hogy tapsoljunk. „Örökké éljen a Nagy Vezető, Kim Ir Szen! Örökké éljen a Nagy Tábornok, Kim Dzsongil! Örökké éljen a Munkáspárt!” – fejezte be a beszédét a szónokló. Aztán mind felálltunk, és együtt kiabáltuk ezeket a vezényszavakat.

Amikor délután fél 6 felé visszaértünk az iskolába, és egyedül ültem az irodámban, elgondolkodva hallgattam a beáramló zajfoszlányokat, amelyek olyanok voltak, mintha a korábban hallott beszéd részletei lettek volna. Bár a hang torz volt, kinyomoztam, hogy a sarkon lévő nagyobb terem egyik nyitott ablakából szól. Úgy tettem, mintha a mösdőba mennék, és lábujjhegyen odamentem a sarokhoz. Az ablakon át láttam, amint a hallgatók a különleges délutáni gyűlésük részeként a beszéd tévéfelvételét nézik.

Este 6 óra 45 perckor az étkezőben ültem, és néztem, ahogy az osztályom besétál az ajtón. Az arcukon sötét arckifejezés ült, és kerülték a tekintetünket. Néhányuk szó szerint összerándult a látványunktól. Meg kellett volna sértődnöm, de megértettem őket. Láttam és hallottam a beszédet. Nagyon összezavarhatta őket, hogy az amerikai imperialisták elleni háborúra buzdították őket, aztán meg szembe kellett nézniük velünk. Olyanok voltak, mint a halálra és pusztulásra készülő katonák háború idején, miközben csak úgy záporoztattuk rájuk a kérdéseinket. Mit tervezel a nyári szünetre? Van barátnőd? Amikor aznap este ránk néztek, már tudtam, hogy ellenség lett belőlünk – egy amerikai és egy dél-koreai –, őket pedig arra tanították, hogy megcélozzák és le vadásszák a célpontot.

Ültem, vártam, és ahogy arra számítottam, senki sem akart leülni az asztalunkhoz, amíg végül az egyik osztálytitkár csatlakozott hozzám. Ő vállalta a terhet, hogy leüljön hozzám, mindezt

a társai kedvéért, akik nem akartak így tenni. Az arcáról képtelenség volt bármit is leolvasni. Amikor érdeklődtem, miért késtek a vacsoráról, és mit csináltak a délutáni gyűlés alatt, akkor egyszerűen vállat vont. „Tévéztünk” – mondta.

Másnap reggel sportnapunk volt, és úgy tűnt, a hallgatók sokkal jobb hangulatban vannak. Az ország minden iskolája évente kétszer rendezte meg ezt az eseményt, így a diákok pontosan tudták, mi a dolguk. A tanárokat is beleértve az iskolát két csapatra osztották, az egyik csapat fehér, a másik pedig kék baseballsapkát hordott. A hallgatók már nagyon várták mindezt, de mivel napok óta szakadt az eső, aggódtak, hogy az időjárás elmoshatja az egészet. Szerencsére az idő kitisztult.

Eszembe jutott Dél-Koreában töltött gyermekkorom. Mi is egész évben vártuk a sportnapot, éppen úgy, mint az amerikai középiskolás lányok az érettségi bált. Minket is kék és fehér csapatokra osztottak, és hasonló játékokban vettünk részt: futás összekötött lábakkal, kötélhúzás és más vidám csapatsportok. Az egyetlen különbség, hogy akkor általános iskolások voltunk, és ez az 1970-es években történt. De nem voltam jó a csapatsportokban, és megfélemlített az a versenyszellem, amely megszállta az osztálytársaimat. Emlékszem, hogy addig búslakodtam, amíg meg nem jött anyám, kezében az uzsonnásdobozzal, amelyben az általa készített *kimbap** volt. A sportnapra minden anya *kimbap*ot készített, és

* Népszerű koreai étel, hasonlít a szusihoz, illetve annak egy változatához, a makizusihoz, de nem rizsecetet, hanem szezámolajat használnak a rizs főzéséhez, majd ezt és az egyéb hozzávalókat tengerihínár-lapokba tekerik. (A Szerk.)

mind másképp nézett ki. Voltak közöttük nagyon alaposan kidolgozott, kacskaringós metszésű répákkal és virág alakú uborkákkal töltött szeletek, és az egész olyan volt, mintha az anyukák is versenyeznének.

A PME sportnapján szorgalmasan részt vettem a játékokban, tapsoltam és szurkoltam a csapatomnak. Ha ez egy film lett volna, akkor talán az a dél-koreai kislány némi békére lelt volna, de csak néhány pillanatra éreztem magamat velük együvé tartozónak: például amikor az egyik diákkal úgy kellett végigvinnünk a pályán egy labdát, hogy a homlokunk közé kellett szorítanunk, vagy amikor minden diák és tanár kéz a kézben táncolt kört alkotva.

Gyorsan véget ért az egész, én pedig visszatértem a szállásomra, miközben a hallgatóim kertészkedni mentek. Tépkedtek a gazokat egész délután, még akkor is, amikor esni kezdett az eső a Győzelem Napján, amikor szerintük Kim Ir Szen az életét kockáztatta, hogy mindnyájukat megmentse.

Aznap délután a Népi Kultúrpalotában tartották meg a 727-es győzelmi ünnepséget. Ismét csak a koreai származású tanárokat hívták meg. Amikor megérkeztünk, jó néhány csillogó fényezésű autót vettünk észre: Land Rovereket, Mercedes Benz 300s-eket, mindegyik fekete volt, mint minden kocs, amit addig Phenjanban láttam. Azon tűnődtem, vajon a diákjaim szülei is a látogatók között lehetnek-e. Valahányszor vezetőket láttam, folyton ezt kérdeztem magamtól. Őket tartottam felelősnek Észak-Korea folyamatos mélyrepüléséért, a gyermekeiket mégis szerettem.

Ahogy az előző napi ünnepségen, a közönség itt is katonatisztekből és uniformisszerű öltözetet viselő civilekből állt. Nagyjából tíz munkáspárti vezető ült a VIP-vendégeknek fenntartott székeken, a zenekarral szemben. A terem egyik sarkában hús- külföldit vettem észre, közülük ketten katonai egyenruhát viseltek,

és oroszul beszéltek: egy fejkendő nő és egy fekete ruhás férfi hagyományos, kaftánszerű öltözetben.

Az első műsorszámot a Mansudae művészeti társulat Szamdzsijon együttese adta elő, az ország legismertebb, nőkből és férfiakból álló zenekara. A buggyos, flitteres, vállpánt nélküli, vörös, rózsaszínű és fehér köpenyt viselő nők úgy festettek, mint a Las Vegas-i showgirlök, noha a programfüzet szerint sokuk kapott már kitüntetést Kim Ir Szentől és Kim Dzsongiltól. A háttér egy absztrakt, neonszínű kép volt, ami engem az új laptopokon lévő, gyári beállítású képernyővédőkre emlékeztetett. A mennyezeten ötven rózsaszínű lufit vettem észre, még egy forgó diszkógömböt.

A nyitószám után egy nő táncolt a „Nemzetvédelem dala” és a „Döntő ütközet” című dalokra, miközben a szólista, egy komoly külsejű úriember fekete nyakkendőben, rákezdett a „Bérgyilkos dalára”, amely a vadásatról szólt. Ahogy hallgattuk a szöveget, egyértelművé vált, hogy a vadászat célja „jenki *nomok*”, azaz „jenki rohadékok” fejének begyűjtése volt. Az újra és újra felhangzó refrén így hangzott: „amerikai *nomok*ra vadászni”. Az énekes az amerikai fejekre nem a *mori*, hanem a *iesegari* szót használta, ami állatok fejére utal.

Minden koreai látogatásom alkalmával sokkolt, miképpen teszik szegényletessé a koreai nyelvet. Nemcsak a beszélt nyelvük volt tele káromkodásokkal, hanem az írásaik is. Mindenhol ott voltak – a versekben, az újságokban, a hivatalos munkáspárti beszédekben, még azoknak a daloknak a szövegeiben is, amelyeket ezen a megszentelt napon előadtak.

Olyan volt, mintha a *The New York Times* címlapján közölt elnöki beszéd tele lett volna a *bassza* meghez és a *szarhoz* hasonló kifejezésekkel. A beszédük is ilyen nyers volt, szinte bármilyen helyzetben. Például az előző napi beszéd alatt I Mjongbakra és kormányára *nomként* és *petkuri-dulként* (a rohadék és bandája) utaltak. Megkönnyebbültem, hogy a diákjaimat nem hallottam

gyakran koreaiul beszélni, így legalább nem derült ki, ők is követik-e ezt a nemes hagyományt.

Néha mégis hallottam olyan kifejezéseket, amelyek megdobogtatták a szívemet – archaikus, ártatlan hangzású szavakat, amelyektől az az érzésem támadt, hogy az egész ország egy kis falu, amelyet elkerült a modernizáció. A prózai *szuhva*, azaz „jelenlevő” helyett az észak-koreaiak „ujjbeszédet” mondtak, a „fotók előhívása” helyett a „felébrednek a képek” kifejezést használták, amelyet nagyon kedvesnek és költőinek éreztem.

Aztán mintegy húsz, 8 és 10 év közötti lány énekelt az anyaföld iránti szeretetükről, angyali mosollyal az arcukon. Ezt egy lelkes dal követte, amely a Nagy Vezető nagyságáról szólt, a három elől álló lány szétnyitotta a kezében tartott KNDK-zászlót, amelyet színpadias, szeretetet kifejező mozdulattal a fejük fölé emeltek. Aztán ugyanezen az édes hangon elénekelték egy refrént, amely szerint „a szívükben perzselő gyűlölet él”, és be kellett hunynom a szemem, hogy egy pillanatra kivonjam magam a koncertteremben hallottak, vagyis a vég nélküli jelmondatok és az angyali szájakból felhangzó, brutális szavak alól.

A műsor folytatódott. Egy férfi monológban Dél-Koreát szidalmazta. Minden, amit az I Mjongbak-kormány tett, a jó ellentéte volt, mondta, és figyelmeztette I Mjongbakot, hogy hagyjon fel ezzel a politikával, hacsak nem akar gyilkosság áldozata lenni. „Vigyázz, kész, tűz”, hangzott fel a vezényszó, amelyet a zenekarból érkező, puskalövést imitáló zaj követett, mire a közönség tapsviharban tört ki.

Az utolsó előadó a pódium szélén álló, *hanbok*ba öltözött nő volt, aki a kezével homokrajzokat alkotott, amelyeket egy hatalmas vászonra vetítettek ki. Fürge mozdulatokkal formálva a homokot először egy sésapkát rajzolt meg, amit a közönség tapssal jutalmazott. Ezt olyasvalamivé alakította, ami egy szopósmalacokat etető sertésre hasonlított. Aztán valamilyen madár következett.

Vagy talán a forradalmi ifjúság, bár addigra már a közönséggel együtt én is a fejemet forgattam, és próbáltam kitalálni, mi történik. A mennyezetben a diszkógömb pedig egyre csak pörgött és pörgött.

Aztán a műsor folytatódott. Egy férfi monológban Dél-Koreát szidalmazta. Minden, amit az I Mjongbak-kormány tett, a jó ellentéte volt, mondta, és figyelmeztette I Mjongbakot, hogy hagyjon fel ezzel a politikával, hacsak nem akar gyilkosság áldozata lenni. „Vigyázz, kész, tűz”, hangzott fel a vezényszó, amelyet a zenekarból érkező, puskalövést imitáló zaj követett, mire a közönség tapsviharban tört ki.

Az utolsó előadó a pódium szélén álló, *hanbok*ba öltözött nő volt, aki a kezével homokrajzokat alkotott, amelyeket egy hatalmas vászonra vetítettek ki. Fürge mozdulatokkal formálva a homokot először egy sésapkát rajzolt meg, amit a közönség tapssal jutalmazott. Ezt olyasvalamivé alakította, ami egy szopósmalacokat etető sertésre hasonlított. Aztán valamilyen madár következett.

A SZEMESZTER UTOLSÓ NAPJA VOLT, ÉS A DIÁKJAIM CSAK JÖTTEK és jöttek, és mind ugyanazt kérdezték újra és újra, mintha csak kisgyerekek lennének. „Mikor megy el?”

Mondtam nekik, hogy a tanárok 6 óra 30 perckor indulnak a repülőtérre. „Tanárnő, jövőnk, hogy elköszönjünk” – ismételték.

Mindnyájan tudtuk, hogy ez lehetetlen, ezzel ugyanis eltérnénk a szabályzattól. Bár a szállásunk egymás mellett volt, nem pattanhattak csak úgy ki az ágyukból, hogy elbúcsúzzanak tőlünk. Mindenesetre ezt ígérték: „Tanárnő, holnap reggel elbúcsúzunk.” Volt hallgató, aki ötször is elmondta.

Szerettem volna hinni abban, hogy valóban ezt szeretnék tenni, és annyiszor ismételték el, hogy meggyőzzenek, de a tudat, hogy mindez lehetetlen, elszomorított. Itt nem ismertek kegyelmet. Tisztában voltam vele, de minden alkalommal, amikor ez bebizonyosodott, újra és újra meglepődtem.

Az utolsó estén a hallgatóknak első alkalommal engedélyezték, hogy vacsora után csatlakozzanak hozzánk az étkezőben, ahol énekeltünk és vicces jeleneteket adtunk elő. Fél óráig tartott, és húsz perc elteltével megjelent néhány szaktárs. A jelenlétük azt jelentette, hogy az időnk fogytán, a diákok pedig szemmel

láthatóan idegesek lettek. Pár hallgató a tekintetemet kereste, és nem pillantott másfelé – ez volt minden, amit tehettek. Amikor semmit sem lehet nyíltan kifejezni, akkor az ember megtanulja, miként értelmezze a hallgatást. És ők éppen olyan jól értették a némaságomat, mint én az övékét.

Néhány nap alatt megtanítottak nekem egy dalt. Ez volt a legkevésbé hazafias nóta, amelyet ott hallottam, és annyira örültek, amiért tetszik nekem, hogy megtanították. Együtt lefordítottuk a szövegét:

*Pitypangok virágzanak a szülőfalum domboldalán,
a régmúlt napok, amikor egy fehér sárkányt eregettem.
Ó, a kék ég, amit gyerekként bámultam.*

Miért nem tudtam, hogy az a hazám büszkesége?

Aznap este együtt énekeltem velük, először angolul, aztán koreaiul. Csak így mutathattam ki nekik, hogy mennyire szeretem őket, és mennyire hiányoznak majd nekem. Amikor már nem tudtam visszatartani a könnyeimet, sírni kezdtem. Néhányan suttogni kezdtek: „Tanárnő, kérjük, mosolyogjon!”

Többször is hallottam ezt: „Tanárnő, kérjük, mosolyogjon!” Azon tűnődtem, hogy mit mondanának, ha szabadon beszélhetnének, és ettől még inkább sírhatnékam támadt – féltem, hogy a szaktársak észreveszik, és nem fog tetszeni nekik.

Az utolsó dolog, amit megengedtek nekünk, a közös fotók készítése volt. A hatékonyság kedvéért a tanárokat leültették egy sorba, és az osztályok egyesével beálltak mögéjük, három sorba rendeződve. Amikor egy osztály végzett, kezet fogtak a tanárokkal, majd átengedték helyüket a következő diákcsoportnak, és azonnal visszatértek a szállásukra. Aztán hallottam, amint az osztályomat szólítják: másodévesek, előre! Tudták ugyanis, hogy azoknak lesz a legtöbb idejük, akik utolsókként fényképezked-

hetnek a tanárokkal. Egy nagyon magas hallgató állt mögöttem a fotózás során, és hiába kellett volna a leghátsó sorba állnia, nem volt rá hajlandó. Amikor megfordultam, egymásra néztünk, majd azt motyogta: „Köszönjük, tanárnő, és jó utat!”

Rájöttem, csak azért állt mögém, hogy ezt elmondja. Amikor a fényképész ismét arra utasította, hogy álljon hátra; a szemébe nézve bólintottam, és reméltem, észrevette, hogy megértettem a gesztusát, és csak ekkor fogadott szót. Csak azzal tudták kimutatni a szeretetüket, hogy fizikailag a közelemben maradtak.

Éppen olyan szótlan voltam, mint a hallgatóim. Amikor kezelt velük, nem tudtam azt mondani nekik, hogy hagyják el ezt az elátkozott helyet. *Hagyjátok el az elátkozott Nagy Vezetőtöket! Hagyjátok itt, vagy rázzátok fel ezt az országot! Kérlek, tegyetek valamit!* Ehelyett csak sírtam, sírtam és mosolyogtam. Minden hallgató a szemembe nézett, és visszamosolygott. Így búcsúztunk el egymástól. Néhányan ismét azt mondták, hogy holnap reggel találkozunk magával, tanárnő. Azt akartam, hogy vállalják felelősségüket, és mondjanak „én” a „mi” helyett, de itt nem létezett „én”. Még a „mi” sem lehetett igaz a Nagy Vezető engedélye nélkül. Ahogy aznap este ott álltak csoportokban, majd visszamasíroztak a szállásukra, kórusban zúgták azt a dalt, amelyet a legjobban ismertem, mivel ez emlékeztetett mindnyájunkat arra, hogy valójában kihez is tartoztak: *Nélküled mi sem vagyunk.*

Aznap este az ablakomból néztem a diákok kollégiumát, de teljesen sötét volt, mintha mind egyszerre aludtak volna el. Ám akkor már több mint egy hónapja együtt voltunk, így még abba a sötétségbe burkolózva is, az átlátszatlan üvegek mögött, mindegyiküket egyedinek és különlegesnek láttam.

Másnap, amikor 6 óra 30 perckor a tanári szálló előtt álltam a többi tanárral, és a buszt vártuk, a hallgatóimat kerestem a tekintetemmel, bár tudtam, hogy nem fognak jönni. Mégis kapaszkodtam a reménybe, hogy kivételt tesznek velük. Aztán láttam,

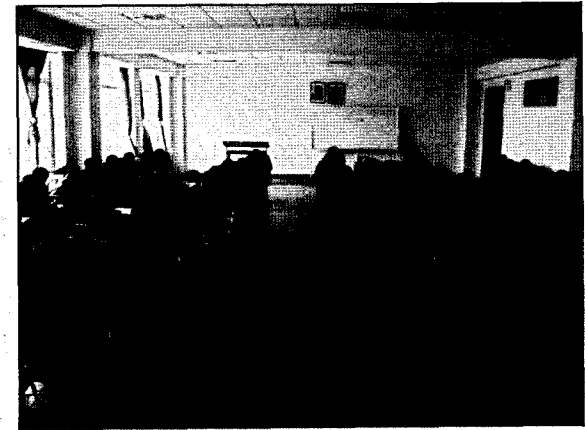
amint az étkező felé menetelnek, torkuk szakadtából énekelve. Bár legfeljebb 30 m volt közöttünk, egyszer sem pillantottak felénk. Felszálltunk a buszra, és azt mondták, hogy megállunk az informatikaépületnél, ahol rendszerint az órákat tartottuk, mivel a fő észak-koreai szaktárs el akart búcsúzni tőlünk.

Hét órakor leparkoltunk az épület előtt, aztán megpillantottunk néhány hallgatót sétálni az úton. Már befejezték a reggelit, és nyilván órára mentek, mi pedig azon tűnődtünk, vajon ki fogja azt megtartani. Valaki azzal viccelt, hogy bizonyára intenzív dzsucsestanfolyamon kell részt venniük, hogy ellensúlyozzák a rövidke nyugati oktatást. Észrevettem, hogy néhány diák a nyakát nyújtogatva a tanárai arca után kutat, és amikor észrevettek minket, derűt láttam rajtuk, és néhányan integettek. Persze nem álltak meg, mert egy hang az informatikaépületből már ordítva hívta őket. És ők mentek is, bár néhányan nagyon lassan sétáltak, és továbbra is minket néztek. Miután pedig bementek, pár fiú még az ablakból is a tanárokat kereste a tekintetével.

Így búcsúztunk el, megbilincselte pillantásokkal. A diákok az ablakokból nézték, ahogy elhajtunk a szabadság felé.

MÁSODIK RÉSZ

A 21. század napja

szerepük
szerepük .12 A

14

HA HOSSZÚ IDŐ UTÁN TALÁLKOZUNK VALAKIVEL, EZEK AZ ALKAL-
mak ritkán olyanok, mint ahogy elképzeljük őket. Amikor vissza-
tértem New Yorkba, a brooklyni férfival a szeretők kapcsolatára
jellemző minden fázison végigmentünk: várakozáson, kétségeken,
ellenálláson. „Hadd nézzetek!” – mondta, amikor találkoztunk
egy Smith Street-i szuszibárban. Nem igazán tudta, mit mondjon,
csak annyit nyögött ki aggódva, hogy soványnak látszom. Talán
bóknak szánta, de mivel Észak-Koreából érkeztem, a *sovány* szó
nem hangzott olyan hízelgően. Elsőre nagyon idegennek talál-
tam, és biztosan ő is annak látott engem. Fogalma sem volt, min
mentem át, én pedig nem is próbáltam elmagyarázni.

Ehelyett magamba zárkoztam. Jobban szerettem SMS-ezni,
mint telefonálni, de amikor felhívott, sosem vettem fel. Nem
bezárkoztam, ahogy néha a szeretők szoktak, egyszerűen csak
ennyi idő elteltével nem tudtam a szemébe nézni. Megfizettük a
távollét árát. Az elszakadás miatt, illetve annak ellenére váltunk
ilyenekké. Nem volt sem egyszerű, sem könnyű.

Ami azt illeti, New York maga sem volt az. Az olyannyira vá-
gyott szabad világ, a maga részegítő fényeivel és a jóléttel, meg-
szédített, éppen úgy, ahogyan az ébredő tavasz tette velem minden

évben. A nap olyan váratlanul tolatkodó volt, hogy a következő hónapok java részét a négy fal között töltöttem. Mindig is megijesztett az élet ilyen bőséges áradása, bizonytalan lettem tőle, mint egy gyermek, aki látni, érezni és járni tanul. Így telt el az augusztus, és szeptemberre már kezdtem egyre magabiztosabban érezni magam a bőrömben. Igaz, akkor már el kellett kezdenem összepakolni, és készülődni az őszi szemeszterre. Nem volt kötelező visszatérnem, de megtettem. Még mindig túl sok mindent nem értettem, de ezúttal egészen december végéig készültem maradni. Fogalmam sem volt, vajon valóban képes leszek-e rá.

A késő szeptember Phenjanban hidegebb volt, mint New Yorkban. Idegeskedtem, mert nem lehettem biztos abban, hogy a hallgatók és a köztem lévő kapocs túlélte az egymástól távol töltött időt. A nyár folyamán valamelyest megnyíltak, de ismét csak egy külföldi voltam, magán viselve a külvilág nyomait. Azon töprengtem, hogy talán teljesen előről kell kezdenünk az ismerkedést. Ám amikor az első napon a diákjaim besétáltak az osztályterembe, és megláttam az arcukra kiülő derűt, a szívem csordultig megtelt jóleső érzésekkel. Néhányan a szégyenlősségük és az izgatottságuk miatt képtelenek voltak a szemembe nézni. Feltűnt egy-két apróság: volt, aki törekenyebbnek tűnt, egyikük meg kissé sántított, én pedig alig vártam, hogy beszélhessek velük.

Ebédnél megkérdeztem néhányukat, hogy mit csináltak a nyári vakáció alatt, és csak úgy záporoztak a barátokkal és izgalmas programokkal teli nyaralásokról szóló beszámolóik. Pak Csunho heti háromszor 3-4 órát úszott. Han Dzseszik görkorcsolyázott a barátaival, és megnézte az Arirang Tömegjátékokat. Csin Thehjon augusztusban a Cshongnjon Szállóban rendezett születésnapi bulit. „Hetven diák jött el – mondta mosolygó szemmel.

– Csak tizenketten az előző egyetememről, a többiek a PME-ről. Jó buli volt!”

Azon tűnődtem, kik lehetnek a szülei, hogy ilyen fényűző partit rendeztek, és közben az is eszembe jutott, milyen könnyedén hazudnak a diákjaim.

Han Dzseszik elmagyarázta, hogy a PME-n kívül egyéb bulik is voltak, és ott már nem csak énekelhettek.

– Születésnapi bulikon mindig van étel, amelyet a születnapos fiú anyja készít – mondta. – És egy keveset ihatunk is.

– Alkoholt? – kérdeztem.

Válaszképpen önelégülten elmosolyodott.

Pak Csunho szólt közbe:

– Voltak lányok is, de Csin Thehjon nem engedett a közelükbe. Annyira féltette a kishúgait, hogy csak néhányukkal beszélhettem.

A karját széttárta, hogy bemutassa, milyen dühösen védelmezte barátja a lányokat.

– Fogalmam sincs, miről beszél – mondta Dzseszik szemforgatva. – Csin Thehjonnak csak egy húga van.

– Igen, de az összes többi csinos lány a húga barátnője volt – vágott vissza Pak Csunho.

– Én csak három lányt láttam – magyarázta Dzseszik.

– Mert veled egyik sem foglalkozott – nevetett Csunho –, de én hetet láttam. És mind azt mondták, hogy micsoda sármos fickó vagyok.

Végül egy szomszédos asztalnál ülő fiú odahajolt, és így szólt.

– Beszéljünk valami másról, kérlek! Ez a fickó – mutatott Csunhóra – mindig csak az osztálytársai lánytestvérei után érdeklődik. Csak a húgok meg a nővérek – újra és újra!

Ahogy a lányokról vitáztak, eszembe jutott, hogy dr. Joseph szerint néhány diákot augusztusban kétkezi munkára vezényel-

tek. Úgy tűnt, ezek a hallgatók nem voltak közöttük. Nyugodtak voltak, frissek, mintha még sosem kellett volna fizikai munkát végezniük.

Aznap este a vacsora alatt észrevettem, hogy nem mindnyájan voltak ilyen szerencsések. Egy diák azt mondta, hogy tíz napot dolgozott egy építkezésen, reggel 6-tól este 6-ig. Tényszerűen közölte velünk, hogy a Koréai Történeti Múzeumhoz építettek egy szárnyat. Egyedül érezte magát, mivel a legtöbb barátja a Kim Hjongdzsik Egyetemen zajló építkezésen dolgozott. Az asztalnál ülő másik két fiú nem szólalt meg. Amikor megkérdeztem, hogy ők is voltak-e dolgozni, a fejüket rázták, és azt mondták, csak azok részesülhettek ebben a kiváltságban, akik Phenjan belvárosában éltek, de ők a külvárosban laktak. A Nagy Tábornok meg a virágzó és erős nemzet támogatásához szükség volt arra, hogy az egyetemisták „intézmények építésében” segédkezzenek.

Másnap megláttam az egyik kedvenc hallgatómat, aki sajnos már nem volt tagja egyik csoportomnak sem. Ismét az első és a negyedik csoportot tanítottam, de a hallgatók az osztályzataik alapján cserélődtek: voltak, akik feljebb léptek, és akadtak, akiket visszaminősítettek. Megkértem, hogy együnk együtt. Szerényen elmosolyodott, és azt hajtogatta, hogy zavarban van, és rájöttem, hogy azt szeretné, ha mások is hozzánk ülnének. Elfeledkeztem róla, hogy nem lehetnek kettesben velünk, így aztán amikor észrevettem egy ismerős arcot, odahívtam hozzánk, és a diák szemmel láthatóan megkönnyebbült.

Főként a kosárlabdáról beszélgettünk, amit nagyon szeretett, de már nem játszhatott, mivel az új osztálya a focit részesítette előnyben. Elcsodálkoztam, hogy miért nem játszhatott a régi barátaival, de aztán eszembe jutott, miképpen is mennek a dolgok erre felé. Minden csoport olyan volt, mint egy szakasz a katonaságnál, és az a diák, aki új csoportba került, nem csak a holmiját vitte magával az új szobájába: attól kezdve mindent velük kellett csinálnia. Az

egész életüket így éltek, és nem kérdezősködtek. Ám az egyik legkedvesebb diákommal szemben ülve hirtelen nehezen tudtam ezt megemészteni. Letettem a kanalamat. Ártatlanul rám nézett: „Tanárnő, maga nem éhes?” – kérdezte.

A szemeszter elején felkértek, hogy tanítsam angolra a szaktársakat. Azokat az embereket, akik átolvasták, majd jóváhagyták a tananyagot és a hallgatók írásait is. Kapva kaptam az alkalmon. Tizenhárom, főleg a negyvenes-ötvenes éveikben járó férfit kellett oktatnom, és két harmincas éveiben járó nőt. Egyikük azt mondta, hogy a Kommunikációs és Információs Minisztériumnak dolgozik. Fogalmam sem volt, mi az, de tudtam, hogy nem kérdezősködhetek. A többiek informatikát, mezőgazdaságot és mérnöki tudományokat tanítottak, a két nő pedig titkárként dolgozott. Néhányukat felismertem az étkezőből, de a többségüket korábban még sosem láttam.

Vajon hová tűnt a többi tanár, amikor az ország összes egyetemét bezárták? Mivel nem volt kit tanítaniuk, vajon őket is építkezésekre küldték? Miért őket vezényelték a PME-re? Bár a többségük jól olvasott angolul, mindnyájan fejleszteni akarták a beszédkészségüket, és azt mondták, örülnek, hogy egy anyanyelvi szinten beszélővel gyakorolhatnak. Néha az a kényelmetlen érzésem támadt, hogy éppen azokat tanítom, akik az emailjeinket ellenőrzik, és így abban segítem őket, hogy ügyesebben kémkedhessenek utánunk.

Nem pusztán csak a kémkedés miatt aggódtam. Rettegtem attól, hogy belebotlok valamelyik felügyelőbe vagy szaktársba, mert nagyon kellemetlen társaság tudtak lenni. De mivel olyan korán sötétedett, nem volt más választásom, mint napközben futni, az órák közötti szünetekben. Az egyik ilyen alkalommal megpillantottam Mr. Hongot, amint kiszáll egy kisbuszból. Egyike volt

azoknak, akiket igyekeztem elkerülni, mivel állandóan rosszindulatú megjegyzéseket tett a tőle megszokott, kaján mosoly kíséretében. Az a nap sem volt ez alól kivétel.

– Suki elvtárs mindig azt teszi, amihez kedve támad, mindegy, hol is van – mondta. Bizonyára túl amerikainak, vagy túlságosan ráérősnek talált. Esetleg mindkettőnek. – Minél többször látom Kim Suki elvtársat, annál biztosabb vagyok benne, hogy nem való a KNDK-ba. Nem tudja, hogyan tartson fegyelmet a diákjai között, hogyan fegyelmezze őket, és hogyan érje el, hogy egyszerre féljenek tőle és tiszteljék. Kérem, ne sértődjön meg azon, amit mondok! Csak jót akarok magának.

A kritika stílusa – a közvetettség, a harmadik személy használata – nem volt ismeretlen számomra. Sok disszidenssel készítettem interjút, és meglepő volt, mennyien vádoltak meg másokat, sokszor a hátuk mögött. Azon tűnődtem, vajon a viselkedésüket nem a heti rendszerességgel zajló kritikai gyűlések és a szomszédaik utáni állandó kémkedés formálta-e.

Mr. Hong megrázta a fejét, összepréselte az ajkait, majd folytatta:

– Még igazán hosszú út áll Kim Suki elvtárs előtt. Tíz évig tanítottam a Kim Cshek Műszaki Egyetemen, és tagja vagyok a Nemzeti Oktatási Tanácsnak, amely kiosztja a doktori és a mesterfokozatokat, mindet a Nagy Vezető gondosságának köszönhetően, és így nyugodt szívvel állíthatom, hogy fogalma sincs arról, hogyan kell tanítani.

Kezdttem aggódni, hogy ezzel arra akar kilyukadni, hogy nem taníthatok tovább.

– A hallgatóim jelezték ezt magának? – kérdeztem. – Az iskola elégedetlen a pedagógiai módszereimmel? Nem jól teljesít az osztályom?

Koreaiul beszélünk, és a „nem jól” kifejezésre a *pyollo* szót használtam, amelyet úgy is lehetett fordítani, hogy „nem teljesen”.

– *Pyollo*? Ez meg miféle szó? – nézett oldalvást, unalmat színélve.

Egy pillanatra azt hittem, hogy ez a kifejezést nem ismerik északon.

– Nem ismeri ezt a szót? – kérdeztem.

– *Pyollo*? *Pyollo*? Nem értem, Kim Suki elvtárs! Maga a *pyollo*!

Rájöttem, hogy pontosan tudja, mit jelent, csak tréfát űzött velem, és még korántsem fejezte be:

– De a hallgatók nagyon kedvelik őt. Amikor látom, amint az étkezőben Kim Suki elvtárs nőies pillantást vet a hallgatóimra, azon tűnődöm, vajon nem a női bájaival ejtette-e rabul őket. Biztosan nem is alszanak éjjel, mert a tanáraikra gondolk. Végül is egészséges férfiak lennének.

Kezdttem egyre kényelmetlenebbül érezni magam, bár a viselkedése nem lépett meg. Néha a felügyelők is mondtak olyasmiket, amik súrolták a szexuális zaklatás határát. Szerencsére megszólalt Mr. Hong mobilja (a felügyelők és a szaktársak mindig magukkal hordták), így otthagytam.

Azonnal elméntem Bethhez, aki elmondta, hogy „fehér arcúként” – így utalt gyakran önmagára és Joanra – sosem kellett ilyen bánásmódot elviselniük. Mary, egy harmincas éveiben járó koreai-kínai hölgy azt tanácsolta, hogy talán konzervatívabban kellene öltözködnöm, bár nem jöttem rá, azt hogyan is érteném el. Miként ne tűnjek ki a misszionáriusok közül, amikor így is rendszerint hosszú szoknyákat, magas nyakú blúzokat meg bézs- és barna színű kardigánokat hordtam?

Abigaillel, egy ötvenes éveiben járó koreai-amerikai tanárral is beszéltem, aki már igen sokat tapasztalt az észak-koreaiakkal kapcsolatban. „Ó, a felügyelők és a szaktársak mindig ezt csinálják – mondta. – Hihetetlenül el vannak nyomva. Semmi hatalmuk. Ezért idegesek, és verbálisan zaklatják a nőket, hogy levezzessék a feszültséget. Néha még a magas beosztásban lévők is,

akikről nem is feltételezné az ember, olyasmiket mondaniak, amit otthon simán zaklatásnak minősítenénk. Másrészt ezek a fickók így próbálják megvesztegetésre sarkallni az embert. Ez egyfajta zsarolás. Minden miatt sírnak. Minden vízumigényléskor arra hivatkoznak, hogy mennyire nehéz volt annak minden lépését elintézniük. Természetesen zsebpénzre hajtanak. Az embernek udvariasnak, de határozottnak kell lennie. Mosolyogva annyit kell mondani, hogy »az én hazámban ezért már börtön járna«. Erre majd befogják a szájukat.”

Abigail asszonyosabb volt, és a férjével együtt élt ott, így nem voltam biztos abban, hogy ez a hozzáállás az esetemben is működne-e. Az a gondolat, hogy naponta háromszor kell együtt ennem azokkal a férfiakkal, akik megfigyeltek, jelentettek rólam és zaklattak, hirtelen elviselhetetlennek tűnt.

Aznap este még Ruthsal is beszéltem, aki megerősített az érzéseimetre. Koreai-új-zélandi volt, 30 éves, egyedülálló nő, és évekig tanított a JME-n. Voltak hasonló élményei, de már felkészültebben élte meg őket. Nyilvánosan mindig más tanárok társaságában jelent meg, még étkezések alkalmával is, és mindig odafigyelt arra, hogy ne egyedül sétáljon vissza a szállásáig. Bár kiválóan beszélt koreaiul (az anyja mindennap bemagoltatott vele egy oldalt a Bibliából), úgy tett, mintha a nyelvtudása sok kívánnivalót hagyna maga után. Arra is ügyelt, hogy a szaktársak szegénynek higgyék, így nem zaklatták a kenőpénzek miatt. Ami a futóédzéseimetre illette, nem értette, mi bajom származhatna belőle.

– Fuss a pihenőidő alatt – mondta vállat vonva.

– Milyen pihenőidő alatt? Úgy érted, a délutáni szieszta alatt? Felnevetett.

– Nem tudtad, igaz? Dél és kettő között van! Láttál bárkit akkor sétálgatni? Mind pihennek, mert „tudod ki” ezt mondta nekik.

A kampusz valóban hihetetlenül csendes volt azokban az órákban, de azt hittem, azért, mert a hallgatók felkészülnek a délutáni óráikra, vagy mert dzsucseórán vannak. Ruth szerint néhány koreai-kínai dolgozó – a takarítók és az irodai személyzet egy része – panaszkodott az észak-koreaiakra, szaktársakra és diákokra egyaránt vonatkozó „átkozott pihenőidő” miatt, mivel nem tudtak dolgozni közben. A pihenő létezését a diákjaim is megerősítették. Kiderült, hogy mind visszatértek a szállásukra, és aludtak egyet. Néhányan azt mondták, hogy csak a PME-n van ilyen, és korábban sosem hallottak ilyesmiről.

Akármi volt is az oka, attól a naptól fogva zavartalanul futhattam a halálosan csendes kampuszon, ahol mindenki gyorsan álomba merült, éppen úgy, ahogy arról a Nagy Vezető rendelkezett.

A következő tantestületi ülésen a komor arcokat látva azonnal tudtam, hogy valami rossz történt. Az egyik nyári misszionárius tanár írt egy cikket a *The Washington Post* egyik blogjára a PME-n szerzett élményeiről. Nem olvashattuk el, azt sem tudtuk, mit írt, a neten pedig túl kockázatos lett volna rákeresni. Annyit tudtunk, hogy Kim elnököt mindez nagyon feldúlta, és azt ígérte, ezentúl alaposabban át fogják vizsgálni a tanárokat.

– Minden tanárnak elmondtam, hogy ne álljanak szóba a sajtóval. Azt is értésükre adtam, hogy ha megkeresik őket, akkor először mindenkit irányítsanak hozzám – jelentette ki Joan némileg védekezően.

– A nyári tanerő is aláírta ugyanazt a szerződést, amit nekünk kellett tavaly télen? – érdeklődött egy angoltanár, aki a megnyitása óta az egyetemen volt.

– Nem, de megkértem őket, hogy legyenek diszkrétek – válaszolta Joan.

– Pedig a férjével együtt vissza akart térni jövő nyáron – jegyezte meg egy másik tanár. – Gondolom, ezek után már nem fog.

Mind egyetértően bólogattak: ezentúl óvatosabbak lesznek. Kísérteties volt látni, hogy a hirtelen életbe léptetett cenzúra milyen gyorsan csapott át öncenzúrába. Féltem, hogy még a végén velem is aláíratnak valamiféle szerződést, és ösztönösen megmarkoltam a kulcsomómat, amelyre két pendrive-ot is ráraktam. Tudtam, hogy előbb-utóbb úgyis megosztom a világgal, amit itt láttam, és ez sok szenvedést fog okozni a kollégáimnak – a gondolat nagyon felkavart. Reméltem, hogy a Bibliához és az Úrhoz fordulva megbocsátanak majd, mivel szerintük az utóbbi alkotta meg a világot, beleértve engem is, a végső, elkerülhetetlen árulással együtt.

15 OKTÓBERBEN MEGTUDTAM, HOGY MEGHALT STEVE JOBS, LÍBIÁ-ban pedig megölték Kadhafit. A nyugati média izgatottan foglalkozott az arab tavasszal, valamint az új világrenddel, amelyben a polgári elégedetlenséget nem lehet többé könnyedén elnyomni. Ennek ellenére a KNDK-ban minden pontosan ugyanúgy zajlott, mint hatvanakárhány éve, olyan hírek nélkül, amelyek aggaszthatták volna a Nagy Vezetőt.

Az órák többé-kevésbé ugyanúgy folytatódtak, mint nyáron, de a nehezebb őszi tananyag miatt kevesebb idő maradt közös játékokra vagy a heti személyes témájú levelekre, így már nem lehettem annyira kreatív. Egy újonnan bevezetett rendszer szerint közösen tanítottunk, hogy ellenőrzés alatt tarthassuk egymást, éppen úgy, ahogy a hallgatók tették egymással. Ez egészen más volt, mint a Katie-vel, a tanársegédemmel ápolat munkakapcsolatom, aki mindig teljesítette a kéréseimet. Katie nem tért vissza az őszi szemeszterre, és Sarah sem. Minden óra anyagát Marthával, a másik tanárral, egy 24 éves brit lánnyal kellett ellenőriztetnem, aki a második és a harmadik csoportot tanította. Éreztem, hogy a maradék tanári szabadságom is semmivé foszlik.

Mégis sikerült a hétköznapi és a formális angolnyelv-használat közötti különbségek tanítását ürügyül használva a munkahelyi felvételi levelet a tananyagba csempészni, és az ötletemet jóváhagyták. Reméltem, hogy az anyag révén többet is megtudok arról, miképpen döntenek itt a munkahelyi alkalmazásokról, illetve megmutathatom a hallgatóknak, hogy nálunk mi magunk választjuk meg a munkahelyünket. Az volt a feladatuk, hogy felvételi levelet írjanak az álommunkahely megszerzéséért. Sokan egyszerűen követték a táblára írt példát, amelyben egy fordítói állás szerepelt. Az egyikük levelet írt a Manchester Unitednek, hogy szerződtessek. Felajánlotta, hogy küld egy önéletrajzot, mintha azzal bizonyíthatná, hogy érdemes bevenni a csapatba. Mások azt írták, hogy az NBA-ben szeretnének dolgozni, de mivel nem kértek volna munkát egy nyugatitól, így azt mondtam nekik, hogy a levél címzettjének adjanak koreai nevet. Egy másik hallgató azzal állt elő, hogy Bill Gatestől szeretne állást kapni, de nem tudja a címét. Azt javasoltam, hogy találjon ki egyet, de mivel még nem látott egyetlen nyugati címet sem, tanácstalan volt. Az internet nélkül a teljesen egyszerű feladatok is komoly stresszel jártak számukra.

Szinte egyikük sem értette, mi is a levél megírásának valódi célja. Olyasmiket írtak, hogy „nincs munkám, és szeretnék egyet”, vagy „unatkozom, és állás kellene”. Az az elképzelés, hogy piac-képesnek látsszanak a lehetséges munkaadó szemében, egyszerűen ismeretlen volt számukra.

Mivel a lecke a hétköznapi és a formális stílus összevetéséről is szólt, azt javasoltam Marthának, hogy ellenőrzöm az informális levélírási képességeiket. Arra kértem őket, írjanak nekem egy személyes hangvételi levelet, csak hogy kicsit alaposabban megismerhessem őket. A levelek sokkal érzelmdúsabbak voltak, mint amire számítottam. Jó néhányan a lap mindkét oldalát teleírták. Ahelyett, hogy aláírták volna a nevüket, sokan csak körülírták, kik ők,

és arra kértek, találjam ki a feladó személyét. Az egyikük pedig úgy írta alá angolul: „a félénk fiú”. Egy másik hallgató próbált vicces lenni. „Az agyam rossz, és a megjelenésem csúnya. A fejem olyan, mint egy tök, és a testem úgy néz ki, mint egy krumpli. Így már kitalálja, ki vagyok?” Egy másik hallgató ezt írta: „Kedves Tanárnő! A maga elegáns stílusát figyelembe véve úgy véljük, hogy a párja egy sármos fickó. Hogy lehet ilyen férfit találni?”

Aztán a sportnapról is írtak, a betűzőversenyéről, illetve arról, mennyire hiányzik nekik Katie. Egyikük megemlítette, mennyire meghatotta, hogy amikor a kertészkedés elhúzódott, Katie-vel megvártuk őket, hogy együtt vacsorázhassunk. Aztán egy másik levélben ez állt: „A nyári szemeszter során maga kiváló tanárnőnk volt, de mintha a nővérünk is lett volna. Nagyon sajnáltuk, hogy nem tudtunk ott lenni, amikor elindult a repülőterre.” Egy fiú ezt írta: „A szünidő alatt nagyon hiányzott a kedvenc szófordulata, az »úriemberek«, amelyet mindnyájan szerettünk, de rájöttünk, azt akarta, hogy udvariásan viselkedjünk.”

Sokan idézték fel az utolsó estét, amikor együtt énekeltem velük az országuk himnuszát. Az egyikük azt írta: „Éneklése mély hatással volt ránk, mivel boldogan, ugyanakkor szomorúan is énekelte ezt a dalt, és a szeme könnyben úszott. Ha a velünk töltött napokra gondol, akkor boldog volt, ha pedig az elválásra, akkor szomorú lett.” A legtöbbjük arca rezzenéstelen maradt a búcsúzás alatt, mégis volt, aki így írt: „Azon a napon maga sírva fakadt, tanárnő, és belül, a fejünkben természetesen mi is sírtunk.” Nagyjából ilyen közel juthatok hozzájuk, gondoltam.

Vagy talán sikerülhet közelebb is? Mivel a technológia Észak-Koreában olyan elmaradott volt, és olyan keveset tudtak róla, azt akartam, hogy halljanak arról, mik vannak a világban. Akár egy Apple-reklámban is szerepelhettem volna, olyan gondosan figyeltem arra, hogy a vadonatúj MacBookom mindig nyitva legyen a pulpituson az órák során. A Kindle-t is olyan gyakran vettem

elő, ahányszor csak alkalmam nyílt rá. Próbáltam újabb és újabb módjait kitalálni, hogy megismertessem velük a modern technológia vívmányait. Úgy döntöttem, hogy a következő írásorán Steve Jobs gyászjelentéseit fogom használni, hogy megtanítsam nekik az életrajzírás alapjait. Az volt benne a csapda, hogy az anyagot meg kellett mutatni a csoportot felügyelő tanárnak is, mielőtt elküldtük volna a szaktársaknak jóváhagyásra.

Martha lépett be az irodámba, kezében a kilenc kinyomtatott gyászjelentéssel, közben a fejét rázta.

– A legtöbbje nem fog menni. Az összes érdekes részt ki kell törölnünk. Ebből a kubai blogbejegyzésből például, amelyben a szerző arról ír, hogy egy elnyomott társadalomból érkezett, és mennyire megérintette mindaz, amit Steve Jobs képviselt, ki kell vágnunk a politikai utalásokat. És ez a cikk sem lesz jó a kínaiak reakciójáról. Egy csomó kínai virágot rak le egy kegyhelynél, mintha ő lenne Mao. A szaktársak ebbe nem fognak belemenni.

Martha jól nevelt keresztény lányként szilárdan hitt a szabályokban, de fiatal lévén nálamnál kevésbé volt tapasztalt, így megmakacsoltam magamat.

– Miért nem csak egy-két bekezdést hagyunk ki?

Ott ültünk az irodámban, és tökéletesen megírt cikkeket transzíroztunk szét. Végül csak hármat hagytunk meg: a CNN, a *Forbes* és az MTV cikkét. Az MTV weboldaláról vett megemlékezés aggasztotta leginkább Marthát, mivel olyan termékekkel volt tele – iPad, iPod, –, amelyeket a diákok nem ismertek.

– Ez semmit sem fog mondani nekik – jelentette ki. Bár a szaktársak engedélyezték az anyagot, egy diák sem – még az informatikaszakosok sem – hallott soha Steve Jobsról. Nem is nagyon érdekelte őket, még akkor sem, amikor megemlítettem, hogy segített megalkotni az előttem fekvő számítógépet.

Furcsának tűnt, hogy Bill Gatesről már hallottak, de Mark Zuckerberg vagy Steve Jobs neve semmit sem mondott nekik. Mindössze két angol nyelven író szerzőt ismertek: Sidney Sheldont és Margaret Mitchellt. Sok diák mesélte, hogy már olvasta az *Eltűntette a szél* című művet, és teljes bekezdéseket tudtak idézni belőle. 2002-ben jártam a Kim Ir Szen Egyetemen, ahol a hallgatók ugyanezeket állították. Talán Észak és Dél háborúja tetszett nekik benne, illetve az, hogy Észak diadalmaskodott.

– Ismeri az „Aloha Hawaii” szövegét? – kérdezte a két legfiatalabb, harmincas évei végén járó szaktárs, a „nagyon híres” amerikai popdalra utalva. Amikor nemmel válaszoltam, nagyon meglepettnék tűntek. Később utánaéztem, és rájöttem, hogy volt egy 1973-as Elvis Presley-koncert „Aloha from Hawaii” címmel. Volt valami véletlenszerűség abban, hogy mit mosott partra a víz Észak-Koreában, és mit nem. Minden szabályszerűséget, ritmust vagy értelmet nélkülözött, hogy a nyugati kultúra mely aspektusait – legyen az olyan ikonszerű alak, mint Michael Jordan vagy szimpla kultúrszenny – engedik be az országba.

Ez a szemeszter egészen más volt. A hallgatók már megszoktak engem, és kevésbé óvatoskodtak. Sokan nyíltan bevallották, hogy bár a mobiltelefonokat nem engedélyezik a PME-n, néhányuk alkalmanként a dolgozóktól kölcsönkérte a készüléküket, hogy hazatelefonálhasson. Nagyon befolyásos szüleik voltak, így logikusnak tűnt, hogy valamiféle nyomást tudnak gyakorolni az egyetemi alkalmazottakra. Bár ezek a szülők nem juthattak be az egyetem területére, néha megállhattak a kapuban, hogy röviden találkozhassanak a gyermekeikkel, vagy hogy csomagot adjanak le.

Egy nap az egyik hallgató ebédnél, a megbeszéltek ellenére, nem ült le hozzám az asztalhoz. Később elmesélte, hogy az anyja jelent meg a kapunál, rizstortát és sült csirkét hozott neki a születés-

napjára. Egyke volt, és az anyja végigzokogta a húszperces találkozójukat, a fia pedig próbálta vigasztalni. „Ha nem hagyod abba a sírást, akkor visszamegyek.” A fia nevetett, ahogy ezt elmesélte a barátainak, de a szeme közben könnyekben úszott.

A hallgatók megkérdezték, hogy mi az *exkluzív* szó jelentése, példaként pedig egy ismert phenjani éttermet, az Ongnjugvant hoztam fel. Az egyik fiú arca felderült, és elmesélte, hogy az egyik középiskolai barátja, egy lány pincérként dolgozik ott. Nem vették fel egyetemre, és felszolgálói munkára jelölték ki. Megkérdeztem, hogy nagyobb adag *nengmjont* kapott-e tőle, amikor ott járt, de azt mondta, nem, viszont nagyon gyorsan kiszolgálták. Egyértelmű volt, hogy még a helyieknek is rengeteget kellett várniuk az éttermekben, nem csak a turistáknak. Akárhogy is, az egész osztály rázta a fejét, amikor ezt az éttermet hoztam fel példaként.

– Az nem lehet exkluzív. Túl népszerű!

Talán a Korjo Hotel éttermére gondoltam, tették hozzá. Az Ongnjugvanban, mondták, az ebédért a kormány által kiadott élelmiszerjeggyel is lehetett fizetni. A Korjo Hotelban viszont készpénzzel kellett, ami máris szűkítette a vevőkört.

– Mindenkinek ugyanannyi élelmiszerjegy jár? – érdeklődtem.

Igennel feleltek, bár néhányan hozzátették, hogy a mennyiség az adott személy párthűségétől is függ. A jegyrendszer és a valuta fizetés közötti különbséget zavarosnak találtam. Tudtam, hogy az állam néhány szolgáltatást ingyenessé tett, míg másokért fizetni kellett, de arra sosem kaptam választ, honnan szerzik a pénzt.

Meglepetésemre az egyik diák exkluzív márkaként a Samsungot említette. Semmilyen dél-koreai dolgot nem dicsérhettek, ráadásul a Samsung nem volt olyan yira jelen az országban, mint a Hyundai, amelynek megalapítója, Csong Dzsujong észak-koreai származású volt. Egyszer egy 1001 tehenet szállító, 100 kamionból álló konvojt vezetett át a demilitarizált zónán, és voltak egyéb projektjei is.

A korábbiakhoz képest nagy változás volt, hogy már kérdéseket tettek fel Amerikával kapcsolatban. Vacsoránál az egyik hallgató óvatosan azt kérdezte:

– Amerikában az egyetemen titokban kell-e tartani, ha valakinek barátnője van?

– Dehogy – mondtam. – Nálunk ez teljesen megszokott, de én egy másik kultúrából jövök. Miért? Itt talán titokban kell tartani ezt?

Bólintott, de egy másik hallgató a fejét rázta. Haboztak, de ez mégis haladásnak számított, mert legalább mérték kérdezni.

Mivel sportrajongók voltak, egy olyan cikket adtam nekik, amely arról szólt, hogy Amerikában miért tévébarátabb a kosárlabda és a baseball a labdarúgásnál, és a szaktársak jóváhagyták. A szerző azzal érvelt, hogy a futball kevésbé illik a reklámszünetekhez, így a televíziós társaságok nem rajongtak a focimeccsek közvetítéséért. A KNDK-ban nem voltak reklámok, így elmágyaráztam, hogy a vállalatok által készített rövid kisfilmekre kell gondolni, amelyek segítenek a termékek eladásában. Példaként néhány helyi terméket – többek közt a a Szindok Szemmul palackozott vizet – hoztam fel példaként.

– Oké – mondtam. – Egy kosármeccs közben, tegyük fel, hogy a szünetben bemutatnak egy reklámot Michael Jordan főszereplésével.

A példán elmosolyodtak. Aztán úgy tettem, mintha én lennék a labdát pattogtató és zsákoló kosárlabdásztár. Megfordultam, letöröltem az izzadságot a homlokomról, ittam egy kortyot a Szindok Szemmulból, majd így szóltam:

– Ejha, a Szindok Szemmulnál nincs jobb!

Mindnyájan felnevettek, én pedig elmondtam, hogy mifelénk így néz ki egy átlagos reklám. Azt mondtam nekik, hogy ha a Szindok Szemmul nem az állam, hanem egy magánszemély tulajdonában lenne, a cég Michael Jordan szerződésével és reklámidő

vásárlásával megcélozhatná a kosárszerető közönséget. A vállalat célja nem más, mint hogy az egész világon lássák a reklámját, hogy ugyanazt a vizet akarják inni, mint Jordan, és így rávegyék a vevőket a vásárlásra. Tetszett nekik a gondolat, hogy egy híres amerikai kosárlabdaszár issza a vizüket, és meglepő módon úgy tűnt, megértették a marketing mögött húzódó koncepciót. Érdekelni kezdte őket a téma.

– Hány tévécsatorna van Amerikában? – kérdezte vacsora alatt az egyik diák.

– Sok – válaszoltam.

– Száz?

A száz tévécsatorna gondolata viccnek tűnt számukra, hiszen nekik csak három állami tévécsatornájuk volt, így valószínűleg a szám kimondásakor csak a hasára ütött. Igazság szerint a kábel-szolgáltatóm közel ezer csatornát kínált.

– Több – mondtam egy vállrándítás kíséretében. – Van legalább harminc ingyen fogható csatorna, és több száz olyan, amiért fizetnünk kell. Ezek tematikus csatornák. Vannak film-, mese-, hír- és sportcsatornák. A gyermekeket célzók között is vannak rajz-filmeket sugárzók, illetve olyanok, amelyeken élő műsorok mennek. És persze 3 éveseknek, meg 5 és 10 éveseknek szóló csatornák is akadnak. Ugyanez a helyzet a sporttal. Vannak kosárlabdára, golfra, amerikaifocira és más sportokra szakosodott csatornák.

Néhányan furcsán néztek rám, mások inkább lesütötték a szemüket. Nem tudtam eldönteni, hogy hisznek-e nekem, de úgy tűnt, a részletekbe menő válaszom felkavarta őket. Merészebb voltam, mint valaha, de akkor már bíztam abban, hogy nem fognak jelenteni. Azt is tudtam, hogy ha kikérdeznének a szaktársak, akkor ezt a dolgot összefüggésbe hozhatnám a reklámokkal. A következő hetekben több hallgató tett fel kérdéseket az amerikai tévécsatornák számosságát illetően, és a válaszom mindig ugyanolyan hatást keltett: úgy tűnt, nem hiszik el, és volt még valami,

amit nem igazán tudtam értelmezni – mintha egyszerre kezdtek volna kételkedni önmagukban és irigykedni. Nem dicsőítettem az amerikai televíziózást, mivel a zöme egy rakás szemét, de látniuk kellett, hogy mi választhatunk, még hozzá számos lehetőség közül, és hogy a vezetőik állítása, mely szerint az övék egy erős és virágzó nemzet, csak vágyálom. Messze le voltak maradva a világon majdnem mindenki mögött, és ha igazán erős és virágzó nemzetné szeretnének válni, amely nem csak palackozott vizet képes gyártani, akkor ahhoz az kellene, hogy fellázadjanak.

Persze ebből semmit sem árulhattam el nekik, ehelyett csak azt ismételtettem, hogy több száz csatorna közül lehet választani Amerikában. Egy másik alkalommal, amikor a csereprogramokról beszélgettünk, az egyik hallgató azt mondta, hogy a szobatársa a németországi Stuttgartba szeretne menni. Elmeséltem, hogy már jártam ott, mire megkérdezték, mikor.

– Ó, hát amikor jó pár éve Londonban éltem. Németország közel van Angliához. Európa nem valami nagy. Például Londonból Párizsba két és negyed óra alatt el lehet jutni vonattal.

– És a tenger? – kérdezte egy hallgató már-már sokkos állapotban.

Elmeséltem, hogy a nagy sebességű vasútvonal miatt alagutat építettek a csatorna alatt.

– Milyen messze van egymástól London és Párizs? – kérdezte.

Nem tudtam a pontos távot, így azt mondtam, hogy utánanézek. Néhány nappal később mondtam neki, hogy megnéztem az interneten, és a távolság 340,55 km. Úgy tűnt, ez kissé megzavarta a fiút. Talán rájött, hogy az internet más, mint az intranet, én meg azon tűnődtem, hogy kikövetkeztette-e, hogy a tömegközlekedés az ő országukban ehhez képest hány meg hány évtizeddel el van maradva, és hogy az országában korlátozzák a szabad mozgást.

Még a szaktársak sem tudták a konkrét távolságokat, kivéve, ha azok összefüggtek az általuk ingázáskor megtett úttal. Az egyik

órán megkérdeztem őket a reggeli programjukról, és kiderült, hogy a többség 6 óra 30 perckor indul útnak, hogy 8 órára beérjen. Aztán arról kérdezősködtem, meddig tart eljutni Phenjanból Vonszanba, az egyik legnagyobb városukba. Mintha amerikai tanárokat kérdeztem volna arról, hogy meddig tart elmenni New Yorkból Washingtonba. Az egyikük 3 órát mondott. Másikuk 8-at. Egy harmadik 14-et. Amikor az iránt érdeklődtem, miért adnak ilyen eltérő válaszokat, elhallgattak. Nem tudtam, hogy ez azért van, mert nem beszélnek jól angolul, vagy mert szégyenkeznek az elmaradott tömegközlekedési hálózatuk miatt, esetleg mert fogalmuk sincs, netán azért, mert soha egyikük sem járt még Vonszanban. Egyikük úgy válaszolt, mintha az egész osztály nevében beszélne: „Nem szeretem a vonatokat. Mindig kocsival megyek oda. Így fogalmam sincs, meddig tart a vonatút Phenjan és Vonszan között.”

Az olyan fogalmak, mint a *jet lag* és a törzsutasprogramok, összezavarták őket. Úgy tűnt, ezek a középkorú emberek éppen annyira tudatlanok, mint a hallgatók.

Eszembe jutott a negyvenes éveiben járó Mrs. Johnson, egy amerikai tanár koreai felesége. Azt mondta, „időpocsékolás” bármit is tanítani ezeknek az észak-koreaiaknak, és hogy a 9 éves lánya többet tud a számítógépekről, mint az itteni diplomás informatikusok. A KNDK természetesen szándékosan infantilizálta országa lakóit, mindenkit magatehetetlenné és jelentéktelenné téve, hogy muszáj legyen az államra támaszkodniuk.

Mivel közeledett a szemeszter vége, a hallgatókon kisebb pánik lett úrrá. Nagyon fontosak voltak számukra az osztályzataik. Valaki azt mondta, hogy pihenőidő alatt is tanulnak, és egyikük olyan sokáig maradt fenn szavakat tanulni, hogy a stressztől orrvérzést kapott. Ebben a rendszerben a hierarchia mindennél fontosabb

volt. Mégtudtam, hogy még a reggeli névsorolvasás is a *szongbun*-juknak megfelelő sorrendben történik. Sok hallgató érkezett a helyi 1-es számú középiskolából, néhány szülő az 1-es számú kórházban dolgozott, és az 1-es számú körzetben élt. Minden személy értékét világosan tükrözték a számok.

Más szóval, a világuk nagyon különbözött a miénktől. Bár nem utazhattak szabadon, az elit tagjai szűk sugarú körökben mozogtak. Több hallgató egészen kicsi kora óta ismerte egymást. Az egyik hallgató büszkén mesélte, hogy a Phenjani Keleti Kerületi 1-es Számú Középiskolába járt, ami a második legjobb iskola volt az egész országban, csak a Phenjani 1-es Számú Középiskola jobb nála, ahová a Nagy Vezető is járt. Az elsősök közül hét másik fiú is ott tanult korábban. Az iskolában volt külön Mao-óra, és cserediákprogramot tartottak fenn a Pekingi 5-ös Számú Középiskolával, ahol egy teljes kurzust szenteltek Kim Ir Szennek. Úgy festett, hogy a tehetőbb hallgatók szülei vagy a párt belső köréhez tartoznak, vagy prominens orvosok. Sokuk apja praktizált már külföldön – Kínában, Líbiában vagy Oroszországban. Az anyák rendszerint nem dolgoztak. Ha a testvéreik elég idősek lettek, a jól ismert phenjani egyetemek egyikére mentek. A hallgatók nagy része azonban egyke volt.

Azók, akik nem Phenjanból vagy más nagyvárosokból, Hamhüngből, Szarivonból vagy Namphóból jöttek, mást meséltek. A szüleik rendszerint helyi orvosok és tudósok voltak, a testvéreik pedig a hadseregben szolgáltak. Néhányan bevallották, hogy fogalmuk sincs, a lány- és fiútestvéreik mennyi ideig fognak szolgálni – talán 9 vagy 10 évig. Amennyire tudtam, a kötelező sorkatonai szolgálat a férfiaknak 10, a nőknek pedig 7 év volt, de úgy tűnt, ebben lehettek olykor eltérések. Egyikük azt mondta, hogy a bátyja 5,5 évet volt katona, és az ország legészakibb sarkában állomásozott. Azt válaszoltam, hogy ott hideg lehet, mire bólintott. Nagyon hiányzik neki a bátyja, tette hozzá. Csak

egyszer engedélyezték, hogy hazalátogasson. És mindezt egy olyan országban, amely alig 120 ezer km². Úgy tűnt, ezek a hallgatók a tudásuk miatt kötöttek ki a PME-n. Szerényebb háttérük egyértelműen látszott az öltönyeik, a cipőik, a táskáik és a tollaik minőségén. Ezek sosem voltak olyan „dízájnosak”, mint a phenjani diákokéi.

Mégis akadtak kivételek: olyan nem phenjani hallgatók, akik mindenkinél gazdagabbnak tűntek. Néhány határ menti régió sokat profitált a Kínával zajló feketekereskedelemről, és az volt az érzésem, hogy néhány szülő bevásárolta a gyermekét a PME-re. Ezek a társadalmi különbségek határozottan kapitalista vonásnak tűntek – újabb repedés Észak-Korea kőfalában.

Minél többet tudtam meg a rendszerükről, annál tisztábban láttam, hogy a hallgatók osztályzatokkal kapcsolatos megszállottsága nem csak a kiváló szakmai képzettségről szól. Abban hittek, hogy az osztályzatok és a rangsorolások szinte meghatározzák a jövőjüket. Nem jelentkezhetek például felsőoktatási intézményekbe. A felvételiket még a középiskola első vagy utolsó évében megírták, majd a helyi pártszervezet döntötte el, melyik intézményben tanulhatnak tovább. Nem voltak felvételi vizsgabeszélgetések.

Persze nem csupán a jegyek döntöttek. A családi háttérük vagy *szongbun*juk kulcsfontosságú volt abban, hogy milyen iskolába kerülnek. Kim elnök szerint hosszú várólistán sorjáztak azoknak az egyetemi hallgatóknak a nevei, akik a PME-re szerettek volna kerülni, mivel minden pártvezető inkább itt akarta tudni a gyermekét, nem egy építkezésen. A korrupció mindenhol jelen volt. Az osztályzataik nem mentették meg őket semmitől, de egyedül erre volt bármilyen befolyásuk.

Ugyanez volt a helyzet a karrierjükkel. Az iskola mellett a munkahelyekről is a kormány döntött. A diákjaim nem láttak ebben semmi kivetnivalót. A kormányuk három tényezőt vett figyelem-

be a döntések meghozatalakor: az adott személy képességeit, ezeket a jegyei mutatták; a barátai és a tanárai által írt jelentéseket; végül pedig a párthűségét. Az utolsó kitételről több részletet szerettem volna megtudni, de a párról tilos volt kérdéseket feltenni.

Már csak egy kérdésem maradt: „Milyen felvételi leveleket írtak?”

– Szóval sosem írnak olyan felvételi levelet ebben az országban, mint amilyet együtt írtunk?

– Pontosan – válaszolták kórusban –, nem írunk ilyen leveleket.

Később egy hallgató megkérdezte, hogy Amerikában vannak-e ilyen levelek. Igennel válaszoltam, és hozzátettem, hogy én is írtam ilyet az egyetem után, amikor az első munkahelyemre jelentkeztem. Rákérdezett, hogy mi történt utána. Elmeséltem, hogy ha az embernek van esélye megkapni a munkát, akkor behívják egy állásinterjúra. Úgy tűnt, nem érti. „És mi történik ezeken az interjúkon?” – kérdezte.

Ez idáig ugyanis mindössze egyetlen interjún vettek részt, mégpedig itt, a PME-n, amikor is felmértük az angoltudásukat. Tudtam, hogy nagy valószínűséggel soha nem kellett ilyen leveleket írniuk, és már megbántam, hogy ilyen feladattal bíztam meg őket. Vajon szükségtelenül izgattam fel őket azzal, hogy bepillantathattak, milyen lehet a határaikon túl létező világ?

Amilyen reménytelennek tűnt a helyzet, számomra mégsem volt soha „időpocsékolás”, hogy őket tanítsam. A hallgatók egyre inkább ráeszméltek a körülöttük lévő világra. Egyikük megkérdezte, mikor van a nemzetközi ifjúsági nap. Azt mondta, ők nem ünneplik meg, de néhány külföldi tanár a tavalyi szemeszter során beszélt erről, és nem emlékezett, hogy november 11-én vagy 12-én tartják-e. Mint kiderült, augusztus 12-e volt, legalábbis a Google szerint, amire én annyira támaszkodtam, mint ők a Nagy Vezető által írt könyvekre. Amikor másnap elmondtam neki, fellelkesült.

A másikuk egy rejtvényt ismételtetett, amit nem tudom, hol hallhatott. „Aki megcsinálta, annak nem kellett. Aki megépíttette, annak nem volt rá szüksége. Aki használta, nem tudta, milyen.” Azt mondta, egyszerűen nem tud rájönni a megfejtésre. Koporsó – mondtam neki másnap. Aztán a levelében ezt írta: „Őszintén szólva nem tudtam, hogy a rejtvény válasza fent lehet az interneten, és a válasz kapcsán jöttem rá, milyen hasznos is lehet az internet.”

Az egyik este vacsoránál némi kockázatot vállaltam, és azt mondtam a diákoknak, hogy haza tudtam telefonálni. Néhány tanár Skype-on beszélt a családjával, bár sokan ezt meg sem mertük kockáztatni, mert nem akartuk kitenni a családunkat a lehallgatásnak. A hallgatók értetlennek vagy unottnak tűntek, de folytattam:

– Hallottak már a Skype-ról? – kérdeztem hanyagul. A fejüket rázták. – Ez egy program az interneten, és arra használjuk, hogy a segítségével a világon bárkit felhívhassunk.

– Ingyen van? – kérdezte az egyikük.

Igennel válaszoltam, és ez már tetszett nekik. Mégis zavarodottnak tűntek, és nem tettek fel több kérdést róla, bár a következő hetekben több alkalommal is említettem nekik a Skype-ot. Amikor beszámoltam nekik arról, hogy a Közép-Keleten dolgozó Katie írt egy emailt, és üdvözi őket, Csin Thehjon egyből reagált:

– Kapcsolatba tud lépni Miss Katie-vel innen? – kérdezte.

– Persze – mondtam könnyedén.

Nem volt több kérdése, de mélyen elgondolkodott.

– Mikor üdvözölt minket? – kérdezte egy másik hallgató.

– Tegnap – mondtam.

Az egész asztaltársaság elcsendesedett.

A szemeszter során felállítottak egy könyvtárat az étkező épületének második emeletén. Az egyik részen könyvrakások sorakoztak, a java részét dél-koreai szervezetek adományozták. Szinte

egyikben sem voltak fényképek, bár néhány ilyen tartalmazó darab óhatatlan átcsúszott a rostán. Volt például pár dél-koreai építészeti magazin, amelyben akadt egy-két oldalnyi reklám eladó öröklakásokkal, meg híres színészekkel, ahogy a toronyházakban pózolnak.

Az egyik hallgató elmesélte Ruthnak, hogy látott egy fotót Dél-Koreáról a könyvtárban. Ruth megkérdezte, milyennek találta, a fiú pedig azt mondta, hogy „fényesnek”. Voltak még számítógépek, és egy tanulószarkot is berendeztek, nagy asztalokkal. Egyik számítógépen sem lehetett az internethez csatlakozni.

Kialakítottak egy kisebb termet, benne tíz számítógéppel, amely előtt egy női őr állt. Az ajtó zárva volt, de az ablakokon beláttunk a terembe. A tanárok azt beszélték, hogy néhány végzősnek hamarosan megtanítyák az internet használatát. (A végzősök húszas éveik közepén járó hallgatók voltak, akik angolt, informatikát és gazdaságtant tanultak. Ritkán láttam őket, rendszerint akkor, amikor sorban álltak az étkezőben.) Ez elképesztő fejlemény volt, és izgatottan vártuk a további híreket.

OKTÓBERBEN SOKAT ESETT. AZ ESŐ ITT IS ÉPPEŒ OLYAN VOLT, mint bárhol másutt, és ezt csodásnak találtam. Eszembe jutott a szöuli monszun, és életemben először hiányozni kezdett. Gyakran álltam az ablaknál, órákig bámulva az esőt, mert olyan érzés volt, mintha megcsapott volna az otthon szele. Az állandó megfigyelés alatt töltött napok egyformaságának ismét megfizettem az árát. A reménytelenség érzése borított el, és nem tudtam lerázni magamról. Csak a gondolataim számítottak a sajátjaimnak, és a fejemben köröztek, amíg este papírra nem vetettem őket. A szavak azonban nem hoztak vigaszt.

Hiányzott a barátom. Az utána való vágyakozást folyton magammal cipeltem. Olyan volt, mint egy betegség, és néha semmit sem tudtam kezdeni vele. Csak a barátom hiánya volt az, ami New Yorkra emlékeztetett, és arra a lányra, aki valaha voltam. Hiányzott az a lány, aki a Kim Dzsongil által betiltott farmernadrágban járt, sokkal jobban, mint a szürke misszionárius tanárnői öltözékem. Ahogy a manhattani esti borozások is. Itt 8 órakor le kellett feküdni, mert odakint már sötét volt; nem mehettünk sehová, és csak a szolgálatot teljesítő hallgatók meg a Bibliájukat olvasó tanárok voltak ébren. Abban a világban szükségem volt egy

barátra, legyen az akármilyen elvont is, és ez néha éjszakánként az örületbe kergetett. Szenvedélyes emaileket írtam neki, amiket aztán nem küldtem el. Ráadásul olyan ritkán írt, hogy tulajdonképpen nem is nevezhettem volna a szeretőmnek.

Amikor néha írt, úgy tűnt, félreérti a rejtjeles leveleimet. Figyelmeztettem, hogy a levelezésünket ellenőrizhetik, de megfedkezett róla, és azt írta, hogy a leveleimet olvasva összezavarodott, és mintha magyarázatot várt volna. Az egyik levélemben beleírtam egy szót, amelyet ő gyakran használt, ha depressziós volt: *anhedónia*. Féltem leírni a *depresszió* szót, mivel attól tartottam, hogy aki elolvassa, azt hiszi, negatívumokat írok a helyről. Így aztán azt írtam, hogy nekem „volt” anhedóniám, szándékosan felcserélve egy-két betűt, hogy a felügyelők ne nézhessenek utána. A szeretőm azonban nem értette, és a válaszában helyesen írta le a kifejezést.

Néha arról mesélt, milyen nehéz az élet New Yorkban – ezt magam is tudtam, legalábbis régebben, de ezek a nehézségek innen nézve nevetségesnek tündek. Egyszer arról írt, hogy mennyire másnapos, és nem tud összpontosítani, így nem fog végezni egy határidős munkával. Ezek voltak a szabad világ nyűgei, egy művész félelmei, és neki fogalma sem volt arról, milyen fellengzősen hangzott ez onnan nézve, ahol tartózkodtam. Egy másik alkalommal elküldte nekem egy cikke vázlatát címmel és a teljes nevével együtt, holott mondtam neki, hogy soha ne írjon olyasmit, amiből kiderül, hogy író. Tudtam azonban, hogy képtelen átérezni annak a helynek a mindent átható paranoiáját, ahol életem. Vágyakoztam utána, ugyanakkor megkönnyebbültem, amikor huzamosabb ideig nem írt.

Emellett az emailek írása hosszadalmas és fáradtságos tevékenység volt. Nem tudtam, pontosan miképpen ellenőrzik az elektronikus levelezésünket, de aggódtam, hogy ha online vagyok, az megkönnyíti a szolgálatosok dolgát, és gyorsabban átfutják az üze-

neteimet, és akár még a merevlemezembe is bejuthatnak. Így mindig offline írtam meg az emaileket a szövegszerkesztőben, majd újra és újra átolvastam, nehogy olyasvalami maradjon bennük, ami bajba keverhet. Aztán felmentem a netre, bemásoltam a szöveget egy emailbe és rákattintottam a küldés ikonra, mire kiderült, hogy elment az áram. Gyakran teltek így a hétvégéim: megírtam, majd újraírtam az emailjeimet, aztán vártam, hogy legyen netkapcsolat, és elküldhessék őket. Nem mintha sok mindenről lehetett volna írni. Egyik nap többé-kevésbé pontosan olyan volt, mint a másik: a hűtőben minden a helyére került, a hűtőben minden a helyére került.

Napról napra kevésbé aggódtam. Ellenőriztem, mennyi fehérje van a halkonzervben, mert néhanapján ez volt a fő táplálékom. Az étkező menüje főleg marinált zöldségből állt, és ritkán nyúltam a húshoz, mivel szinte mindig nyersen szolgálták fel. Nem voltam nagy húsevő, és egyébként is tartottam attól, hogy kutyahúst szolgálnak fel, mivel a nyáron már egyszer készítettek nekünk ilyen ételt. Diót és szárított gyümölcsöket rágsáltam, amiket New Yorkból hoztam magammal, a bevásárlásokon pedig vettem tojást, amit a tojásfőzőmmel készítettem el. Sosem voltam egészségmániás, de tudtam, nem engedhetem meg magamnak, hogy lebetegedjek. Szerencsére a diplomatanegyedben található Phenjan Shopban többféle litván konzervheringet is lehetett kapni, és mindig leárazták őket, ha kezdett lejárni a szavatosságuk.

A szemeszter során már nemcsak a diplomatanegyed üzleteiben és a Phothonggang áruházban vásárolhattunk, hanem a Thongil (egyesítés) piacon is, egy tömbház hosszúságú betonépületben, tele zöldséges-gyümölcsös, húspultos, ruházati termékeket, háztartási cikkeket és elektromos eszközöket árusító standokkal. Az árfolyam állandóan változott (nyáron 2500 von 1 dollárt ért, de ősszel már 3500 vont adtak 1 dollárért), és az élelmiszerek ára is fel-le ment. Például a tízesével, összeeszkábált kartonban árult tojásokért egyszer három, aztán kettő, majd megint 3 dollárt

fizettem. A friss gyümölcs olyan drága volt, hogy nem értettem, ki engedhetné meg magának. Az Amerikában tízes pakkokban árult, 99 centes műanyag ruhafogasok ára itt 1 dollár volt – darabonként. Egy ósdi kinézetű kínai kinyitható mobilt 80 dollárért próbáltak eladni. Tulajdonképpen minden nem friss termék kínai volt.

A piacon kizárólag női eladókat lehetett látni, akik mind türkizkék egyenruhát viseltek. A vevők mind bő kabátot hordtak, parasztos öltözetben jártak. Mintha senki sem vett volna tudomást a külföldiekről, pedig ez a hely szinte kötelező turistalátványosságnak számított. Egyszer néhány eladónő megkérdezte, honnan jöttem. Mondtam, hogy délen nőttem fel. Azt állították, hogy már rájöttek az akcentusomból, amit gyönyörűnek találtak. Ez volt az első alkalom, amikor megtapasztaltam, hogy vannak hétköznapi észak-koreaiak, akik kedvelik a délieket, sőt talán még csodásnak is találják minket. Ugyanez volt a helyzet a hallgatókkal is. Bár nem beszélhettünk velük koreaiul, néhányan hallottak koreaiul beszélni a felügyelőkkel, és megjegyezték, hogy nagyon tetszik nekik a kiejtés. Ez meglepett, mivel a kormányuk mindig vitriolos hangon beszélt Dél-Koreáról, ember és ember között azonban mégis volt némi melegség.

Ezt leszámítva egyedül a 7. Phenjani Őszi Nemzetközi Vásár alkalmából jártunk a városban. A Három Forradalom Kiállítás nevére épület két emeletén zajlott, Kim Ir Szen hatalmas portréjával és vörös lobogón Kim Dzsongil-idézetekkel. A fülkékben véletlenszerűen összeválogatott árukat kínáltak: laptopokat, varrógépeket, nápelemeket, harisnyát, testápolókat, szívószálatartót és vitaminokat. Bár nemzetközi vásárnak nevezték, amelynek az volt a célja, hogy bemutassák a KNDK és 70 ország – köztük például Olaszország, Németország és Svájc – között virágzó kereskedelmet, szinte csak kínai cégek standjaival találkoztam, és csak

maroknyi helyi vállalatot láttam, például a Chosun Computer Centert.

Miután kevesebb mint 30 perc alatt végignéztam a standokat, Ruthszal elutunk magunkat, és kimentünk a kiállítócsarnokból. Volt egy óránk, mielőtt találkozoznunk kellett a busznál. A felügyelők bent maradtak a csoporttal, és nem figyeltek ránk, mert tudták, nincs hová mennünk, csak a körbekerített külső részre, amelyet őrök vigyáztak. Kisétáltunk az épület oldalához, ahol 50-60 ember ült műanyag székeken műanyag asztaloknál. Büfékocsikból báránkebabot, *nengmjont*, instant *ráment*, azaz japán tésztalevest és más ételeket árultak. Kirúgtunk a hámból, és szingapúri krumpliszirmot meg instant kávét vettünk. „Most, hogy hirtelen van miből választanunk... nem is tudok dönteni” – mondta Ruth, és végül bárányszeletet kért.

Egy csésze instant *ráment* vettem, amelyről kiderült, hogy kínai, és külföldi fűszerek voltak benne. Mi, dél-koreaiak zacskós *rámenen* nővünk fel, éppen úgy, ahogy az amerikaiak mogoróvajjas szendvicset, így még egy gyerek is meg tudja különböztetni a jót a rossztól. A mi *rámenünk* fűszeresebb és kiadósabb volt, itt azonban csak kínait lehetett kapni. Sosem láttam észak-koreai *ráment*.

Kissé hideg délutánunk volt, de a nap sütött, és sokan ültek az asztaloknál. A fele kínainak vagy koreai-kínainak tűnt. Ők tették ki a phenjani külföldiek többségét, mindenki más azonban helyi volt. Csak a mellükön viselt, a Nagy Vezetőt ábrázoló kitűző különböztette meg a phenjaniakat a külföldiektől. Sokan *nengmjont* ettek sörrel, ami nagyon népszerű párosítás volt forró nyarakon Dél-Koreában is, de ősszel sosem. Egyikük sem volt olyan jó fizikumú, mint a diákjaink, igaz, soha senki nem nézett ki úgy, mint ők. Az itt ülőknek mégis rózsás arcuk volt, és nem úgy festettek, mint akik éheznek, mint például azok, akiket korábban a buszból vagy a piacon pillantottam meg.

Minél többet láttam Észak-Koreából, annál inkább úgy találtam, hogy sokban hasonlít Kína általam már látott részeihez. A nyári szemeszter végén, úton hazafelé, még megálltam Szöulban, és megajándékoztam a nővérem koreai-kínai bejárónőjét egy észak-koreai szakácskönyvvel. Ahogy végignézte az ételek fotóit, felkiáltott: „De hiszen ezek a mi ételeink! Ezek kínai ételek. Honvágyam lesz, ha csak rájuk nézek.”

A dél-koreaiak számára viszont sok étel teljesen idegen volt. A járókelők Phenjan utcáin nekem mind kínainak tunk. Kínából importált ruhákat viseltek. A nők csattal feltűzött frizurája pontosan olyan volt, mint a kínaiaké. Kim Ir Szen úgy feküdt bebalzsamozva a Kumszuszan emlékpálotában, mint Mao a mauzóleumában. Az elem táruól látvány alapján azt is mondhatnám, olybá tunk, mintha egy kis kínai gyarmatot látnék.

A hasonlóságok, ha jobban belegondolok, nem is olyan meglepők. Észak-Korea fő szövetségese 60 éven át a Szovjetunió mellett Kína volt. Amíg a dél-koreaiak az amerikaiak befolyása alá kerültek – olyannyira, hogy a fiatalok amerikai neveket és gesztusokat vettek fel –, rájuk kezdtek hasonlítani, a nők pedig szőkére vagy vörösre festették a hajukat, és sebészkes alá feküdtek, hogy vonásaikban a nyugatiakra hasonlítsanak, az észak-koreaiak a kínaiakat majmolták. Kulturálisan és vizuálisan az egész nemzet Kínára kezdett hasonlítani. Elgondolkoztam ezen: ha az észak-koreaiak megnézhetnék Szöult, vajon nagyon amerikainak találnák? Hatvan éve a szuperhatalmak mesterségesen kettéosztották Koreát, és ez a kínai Korea a kettéosztás öröksége volt.

Az asztalnál ülve egyre kényelmetlenebbül éreztem magam. Amikor a két Korea valamelyikébe látogattam, mindig azt képzeltem, hogy visszautazok a gyökereimhez, és új igazságokat látok meg a múltamat illetően. Rájöttem, hogy azt a múltat, amelyet annyira kerestem, már kisajátították és maguk alá temették az amerikai és a kínai hatások. A képzeletemben élő Korea csak

festményeken, a történelemlétkönyvekben, és az idősebbek emlékeiben élt.

– Holnap kirándulunk! – kiáltott fel ebéd közben Rju Dzsongmin.

Feltűnt, mennyire izgatott, hiszen a hallgatók ritkán osztottak meg velünk bármit is maguktól. Megkérdeztem, hová mennek.

– Nem tudjuk – válaszolta –, de kimegyünk.

Egy másik hallgató is hozzászólt:

– Igen, talán egy órára, nem tudjuk. De ez az első alkalom, mióta itt vagyunk a PME-n.

Elmesélték, hogy azt mondták nekik, az út a tanulmányaikhoz kapcsolódik, és talán egy phenjani építkezésre viszik őket. Nem dolgozni, mondták, csak körülnézni.

Vacsoránál Cshö Mindzsun is megerősítette, hogy a hír igaz. Ő sem tudta, hová viszik őket. Amikor azt mondtam, hogy talán a szüleivel is összefuthat, ha Phenjanba mennek, a szeme elkerelkedett.

– De tanárnő! Ők nem tudják, hogy megyünk!

Másnap reggelinél a megszokott sötét kabátban és nyakkendőben jelentek meg. Kilenc órakor indulnak, mondták, és még mindig fogalmuk sem volt arról, hová mennek, és hogyan jutnak oda. Miközben sétáltam visszafelé a szállásomra, megpillantottam két idősebb, csendesen beszélgető tanárt. Arról diskuráltak, hogy mennyire félnek a hallgatók, mert talán egy építkezésre vezénylik őket. Megkérdeztem őket az aznapi kirándulásról, és elmondtam, hogy a diákok szerint csak megnézik az építkezést, nem dolgozni mennek.

– Milyen látnivaló akad egy építkezésen? – kérdezte az egyik tanár. – Ha ilyen helyre hívják az embert, akkor nem azért teszik, hogy nézelődjön, hanem hogy dolgozzon. A konyhásoknak mindenestre 200 adag ebédet kellett becsomagolniuk.

Egész nap a hallgatóim miatt aggódtam. Elképzeltem, hogy egy építkezésre viszik őket, ahol kétkezi munkát kell végezniük, és attól tartottam, hogy ebből mostantól rendszer lesz. Talán minden hétvégén a mezőn kell dolgozniuk kosarazás, kertészkedés, sétálgatás vagy ahelyett, hogy angol kifejezéseket tanulnak MP3-lejátszóikról? Lehetséges, hogy az angoltanulással és az angol levelek írásával töltött napok hamarosan csak vágyálmokká lesznek?

Aznap a szokásosnál később mentem futni. A kampusz körül futottam 5 óra tájt, amikor láttam, amint két emeletes busz kanyarodik az informatikaépület elé. Még nem láttam ezeket a buszokat, talán az iskola bérelte ki őket. A hallgatók visszatértek! Igencsak megkönnyebbültem. Még ha nehéz tárgyak emelgetésével töltötték is a napot, legalább engedélyezték, hogy időben visszatérjenek az egyetemre, és lezuhanyozhassanak vacsora előtt. Lehalkítottam az iPodomat, és szemügyre vettem a buszban ülő arcokat. Messziről lehetetlenség volt sokat látni, de zakó volt rajtuk, ami azt sugallta, hogy nem végeztek fizikai munkát. De akkor mivel töltötték az elmúlt nyolc órát?

A kérdésemre végül nagyon furcsa választ kaptam. Vacsoránál elárulták, hogy a phenjani állatkertben és Mangjongdéban, Kim Ir szen szülőhelyén jártak. Próbáltam valamiféle zavarodottság jeleit felfedezni az arcukon, de nyomát sem találtam. Napos idő volt, de nem égett le az arcuk, és közel sem tűntek olyan fáradtnak, mint ha építkezésen töltötték volna a napot. A legfurcsábbnak persze azt találtam, hogy miért is vitték el őket erre az útra. A tanév felénél járunk, és az ország minden egyetemistája építkezéseken dolgozott. Ezeket a diákokat mégis állatkertbe és az Örök Elnök szülőhelyére vitték. Ráadásul az idegenvezető angolul beszélt, mesélték, és mivel régebben már többször jártak ott, minden szavát értették.

Azon tűnődtem, vajon miért kellett kétszáz, még a szüleiknél is fessebbül kinéző észak-koreai diáknak jelen lennie Mangjongdé-

ban azon a bizonyos napon. Talán fontos külföldi látogatók érkeztek, és a rezsimnek – amely híres volt arról, hogy az embereket a megfelelő időben a megfelelő helyre állította – díszletelemként volt szüksége ezekre a hallgatókra. A diákok azt mesélték, hogy az ott lévő emberek úgy bámultak rájuk, mintha előre megkapták volna az idegenvezető angol nyelvű beszédét, nekik azonban fogalmuk sem volt, kik „azok az emberek”.

A következő néhány napban a hallgatók egyfolytában az állatokról beszéltek, meg arról, milyen látványos és hatalmas az állatkert. Az egyik hallgató felidézte, hogy egy kutya felmászott egy kecske hátára, és az mennyire vicces volt. Nagyon lenyűgözték őket ezek az állati „mutatványok”. Másikuk azt mesélte, hogy a Tszöng vidámpark, ahol még gyermekként járt, a közelben volt, és ha lesznek saját gyerekei, biztosan elviszi majd oda őket. Az oroszlanokról és a tigrisekről beszéltek, és megkérdezték, volt-e már állatkertben.

Utoljára egy dél-afrikai szafarin kerültem vadállatok közelébe. 2010-ben jártam ott, hogy a labdarúgó-vilgbajnokságról tudósítsak, amikor az észak-koreai Cshollima (a nemzeti válogatott becenevét egy pegazusról kapta) 44 év után első alkalommal jutott ki világversenyre. Ezt persze nem mondtam el nekik, ahogy azt sem, miként nézett szembe a csapatuk Portugáliával egy olyan stadionban, amely több mint 60 ezer portugál szurkolóval volt tele, míg nekik csak hetven, Namíbiában dolgozó és onnan a helyszínre szállított észak-koreai munkás szurkolt. A hallgatók el sem tudták volna képzelni, milyen lehetett a helyszínen lenni, és nem is akartak beszélni a témáról. Úgy tűnt, az észak-koreaiak még mindig szégyenkeznek a csapat veresége miatt, noha a világ elismeréssel adózott a teljesítményük előtt. Számukra azonban a legcsekélyebb kudarc is elfogadhatatlan volt.

Ehelyett azt mondtam nekik, hogy nem nagyon érdekelnek az állatkertek. Amikor még kislánként elvittek a szülői Cshangg-

jong állatkertbe, a tigriseket, a zsiráfokat és a pingvineket szerettem, és azon gondolkodtam, mennyire klausztrofóbiásak lehetnek a kis ketrecekben és medencékben, és milyen megalázó lehet, hogy egész nap bámulják őket, és tárgyakként bánnak velük.

– Miért nem szereti az állatkerteket? – kérdezte elkerekedett szemmel az egyik diák.

– Nem szeretem a csapdába ejtett állatokat.

– Éppen akkor tanultuk a „csapdába esni” kifejezést. Mindnyájan egyetértően bólogattak.

– Úgy érti, olyan, mintha börtönben lennének?

– Igen, az szeretném, ha minden élőlény szabad lenne. Szívesen szabadon engedném azokat az állatokat.

Ahogy kimondtam ezeket a szavakat, rájöttem, hogy szenvedélyesebben beszélek, mint kellene. Mégis tudtam, hogy pontosan azért mesélnek az állatkertben töltött napjukról, amiért a tanárok annyira várták a phenjani áruházba tett kirándulást – pedig még csak vásárolniuk sem kellett. Kizártnak tartottam, hogy egy amerikai egyetemista ennyire élvezné az állatkerti kirándulást, amennyire ők.

Akárhányszor a társalgás kezdett nehézkessé válni, valaki mindig megtörte a jeget.

– Ismeri Pe Jongtheket? – kérdezte Pak Csunho. – A buszunk épp a lakásuk mellett ment el. Jongthekek nagyon szomorú volt. Csak nézte az ablakokat, hátha véletlenül meglát valakit. A családjának fogalma sem volt arról, hogy elmentünk mellettük.

Aztán egy másik diák elmesélte, hogy készítettek egy közös képet Manjongdénál, és minden szülő kap majd belőle egy példányt. Először az osztálytitkárok szülei fogják megkapni a kópiákat, és ők postázzák a többi szülőnek. Ezt nagyon furcsállottam. Biztosan volt valami oka ennek a hirtelen összehozott útnak, illetve annak, hogy miért kapnak a diákok családjai erről tárgyi bizonyítékot.

Vacsora után a zárt folyosón át visszamentem a szállásomra. Mióta munkásokat megharapó veszett kutyákról kaptunk hírt, már nem sétáltam egyedül a sötétben. A folyosó olyan volt, mint egy kivilágítatlan alagút, így aztán zseblámpával kellett megvilágítanom az utamat. Gondoltam, hogy a veszett kutyákról írok majd a barátomnak, mivel szinte minden másról tilos volt. Aztán elképzeltem őt Brooklynban, ahol a fákkal szegélyezett utcákat „Tartsa pórázon a kutyáját!” táblák díszítették, és voltak, akik sétáltatókat és gondozókat béreltek fel a kedvenceik mellé – hirtelen az egész gondolat, hogy írjak neki, abszurdnak tűnt. Levélírás helyett bebújtam a takaró alá, és egy pillanatra úgy éreztem magam, mintha egy állatkertben élő, ketrecbe zárt állat lennék, miközben odakint a veszett kutyák szabadon garázdálkodnak.

MIUTÁN KÍNÁBAN BESZEREZTE AZ EVŐESZKÖZÖKET, RUTH EL- kezdte a hallgatóknak megtanítani a kés és a villa használatát. Általában mindnyájan kanállal és evőpálcikákkal ettek, más evő- eszközt eszükbe sem jutott a kezükbe venni. Ám ő kiadta a jel- szót, hogy ideje „nemzetközivé” válniuk. Minden étkezés kezde- tén így szólt az asztalánál ülő hallgatókhoz: „Üdvözlöm önöket az éttermünkben! Sajnos el kell koboznom az evőpálcikákat és a kanalakat, de odaadom helyettük ezeket.”

A legtöbbjük sosem használt még kést és villát, és fogalmuk sem volt arról, mihez kezdjenek velük. Alig volt hús, amihez kés kellett volna, és a rizst kanállal lapátolták be. Ruthot meg a diákokat néz- ni kicsit olyan volt, mintha Henry Higginst és Eliza Doolittle-t néztem volna a *Pygmalion*ban. Volt, aki folyton kuncogott, mások szemmel láthatóan zavarba jöttek. Egyikük később így tréfálko- zott: „Ruth tanárnővel ebédelni olyan volt, mint egy tanóra, nem pedig olyan, mint egy étkezés. Késsel és villával kell ennünk, és közben oda kell figyelniünk, hogy helyesen beszéljünk angolul, és mindent megértsünk. Túl sok dolgot kell csinálni egyszerre. Belefájdul a fejük!”

Tankönyvünk aktuális olvasmányának témája a szerelem volt. A „Szerelem a náci idején” című novelláról kellett tanítanom nekik, amely arról szólt, hogy háború idején a szerelem voltaképp nem is létezhet. Ahogy végignéztam a szöveget, amelyben olyan kifejezések voltak, mint a *náci* és a *koncentrációs tábor*, azon tűnődtem, ez nem célzás-e a Nagy Vezetőjükre, akit a modern kor egyik legnagyobb diktátorának tartanak, egy kalap alatt Hitlerrel és Sztálinnal. Reggel Martha átadott néhány lapot. „A szeretet türelmes. A szeretet jóságos”* – állt a lapon angolul, a kipontozott helyre pedig a létező megfelelő alakját kellett a hallgatóknak beírniuk. Ezt a nyelvtani gyakorlatot a szaktársak is jóváhagyták. Gyorsan átfutottam.

– Ez nem valami nyálas popdal a nyolcvanas évekből? – kérdeztem. Ha nem figyeltem eléggé, akkor néha kicsúsztak a számon efféle megjegyzések.

– Ez egyenesen a Bibliából van! – mondta Martha megdöbbenve.

– Igen, de ez egy dal szövegében is benne van – védekeztem azonnal.

Szerencsém volt, hogy túl fiatal volt még ahhoz, hogy emlékezzem az 1980-as évekre, mert komoly tekintettel rám nézett, és megkérdezte, melyik dal az. Úgy sejtettem, a szaktársak sem tudták, hogy az idézet a Bibliából való. Ez a feladat Martha ötlete volt, benyújtani pedig elég kockázatos lépés a részéről. Mindegyikünknek megvolt a maga küldetése.

Martha elmesélte: próbálta ugyan rávenni a diákjait, hogy a szerelemről írjanak, de úgy tűnt, lehetetlen küldetésre vállalkozott.

– Az összes hallgató olyan történeteket ír, amelyekben egyfolytában gyilkolnak. Megszállottan foglalkoztatja őket a halál. Nem

tudom, hogy ez a helyi kultúra miatt van-e, vagy azért, mert fiúkról van szó.

Egy olyan kultúrába születtek, ahol minden munkahely *cson-tudzsang*nak, azaz „csatátérnek” számított. A városban mindenhol találkoztam ezzel a szóval, még egy nagy étterem hátsó ajtaján is. Amikor később az egyik hallgatót kérdeztem erről, azt mondta, hogy biztosan azon a részen készítik elő az ételeket. Még a *felügyelő* kifejezést is, amire koreaiul a *pandzsang* szót használták, *szodédzsang*nak fordították, ami szakaszvezetőt jelentett. Nem osztályok voltak, hanem szakaszok. Együtt menetteltek, közben pedig háborús dalokat énekeltek. A kultúrájukat átírták a dél-koreaiak meg az amerikaiak megölésére és horrorisztikusan szörnyű tettekre történő utalások. Olybá tűnt, mintha gondolkodás nélkül öklendezték volna fel ezeket magukból, talán éppen úgy, mint a fiatal amerikaiak, akik az erőszakos filmekben és videojátékokban látott viselkedési mintákat követik. Tényleg semmi értelme nem volt a szeretet különböző fajtáiról beszélgetni velük, mert mindnyájan úgy hitték, hogy az anyaföld iránti szeretet eme érzés egyetlen igaz formája.

– Bele tudnátok-e szeretni valakibé, aki egy ellenséges ország polgára? – kérdeztem.

– Nem! – kiáltották.

– Össze tudnátok-e barátkozni olyasvalakivel, aki egy ellenséges országban él?

– Nem – kiáltották újfent.

– És velem mi a helyzet? – kérdeztem később a vacsora alatt. Nem volt túl fair a részemről ott helyben nekik szegezni a kérdést, de kíváncsi voltam.

– Maga más, mert maga a tanárunk – válaszolta egyikük.

* „Love is patient, love is kind.”

A kés és villa bevezetése nem járt sikerrel.

– Néhanapján nagyon nyűgös tudok lenni – mondta Ruth, miközben a tanárok és a végzősök részére fenntartott sorban álltunk az étkezőben.

Reggelinél egy másodikos diák nem volt hajlandó kést és villát használni, mesélte. Másikuk ugyanígy tett. Elmondta nekik, hogy arra a lehetőségre próbálja felkészíteni őket, amikor egy külföldivel kell egy idegen országban ebédelniük, ahol nem lesz evőpálcika. Azt mondták, fűtyülnek rá, és nem akarnak nemzetközi férfiakká válni. Egyszerűen nem volt fontos számukra. Hajthatatlanoknak tűntek. Végül azt mondta nekik, hogy ha nem adják meg neki a kellő tiszteletet, ők se számítsanak rá. Attól tartott, hogy ebédnél a következő társaság is vissza fogja utasítani.

Éppen akkoriban hallottam León Panetta akkori védelmi minisztert a CNN Ásián beszélni, és nagyon hasonló véleményt fogalmazott meg Észak-Koreával kapcsolatban. A küszöbönálló genfi tárgyalások felvezetéseképpen sajtótájékoztatót tartott, amelynek során Észak-Korea nukleáris fegyverkezését „vakmerőnek és provokációnak” minősítette, és azt állította, ez „csak eszkalációhoz és konfliktushoz vezethet”. Kicsiben, de ugyanez a dráma játszódott le Phenjan Rangnang körzetében, ahol Észak-Korea jövődöbeli vezetői úgy érezték, hogy egy külföldi tanár basáskodik felettük, és nem akarták ezt tovább tűrni.

– Ez is csak azt bizonyítja, hogy mekkora szakadék van közöttünk – mondta Martha a fejét ingatva.

A harmadikosok sem akartak kést és villát használni. Ruth utána bejött az irodámba, és azt mondta, teljesen oda a bátorsága. A visszautasítás közös döntésük volt, így valószínűsítette, hogy a fiúk megbeszélték ezt a szaktársakkal a napi élettegyesgekben gyakorolt kritika során.

– A szakadék – mondta Martha ismét.

A tanév felének közeledtével, az egyik bevásárlásunk során csokoládé után kezdtem kutatni. Engedélyezték, hogy megfelelő indok esetén egy kis édességgel lepjük meg a diákjainkat, feltéve, hogy mindenki egyforma ajándékot kap. Sajnos nem volt sok választási lehetőségünk, ha száz darab egyforma csokoládét akartunk vásárolni, hiszen nem indulhattam bevásárolókörútra. A polcokon lévő áruk közül nem egy nagyon gyanús volt – vagy már majdnem lejárt a szavatosságuk, vagy le is járt, esetleg olyan országból származtak, amelynek szerintem semmi köze nem volt a termékhez, mint például a lett csokoládé esetében.

Láttam svájci csokoládét, de felháborítóan drágán árulták, és ahogy az egyik tanár mondta, ezt venni olyasmi lenne, mint egy absztinensnek drága vörösbor adni – ezek a hallgatók ugyanis nem tudták megkülönböztetni a jó csokoládét a rossztól. Soha életemben nem hiányoztak jobban a Hershey-féle csokoládécsókok vagy egy Snickers szelet, mint akkor.

Ahogy csokoládé után kutattam, eszembe jutott az apám. A háború alatt a családja Szöulban élt, és amint elkezdtek a városra dobni a bombákat, elmenekültek – éppen úgy, mint anyám családja. Ők nem voltak olyan szerencsések, hogy feljussanak egy járműre, mondta apám, és a *szerencse* szó használata ilyen szövegkörnyezetben rendszerint szótlanná tette anyámat. Talán ha ők is gyalog mentek volna, a bátyja sosem tűnik el. Az apám viszont rendszerint elmerült az emlékeiben. Gyakran emlegetett egy bizonyos amerikai katonát, aki csokoládéval kínálta meg. „A csokoládé olyan volt, mint az arany. Még annál is több: gyémánt. Sosem felejttem el az ízét.”

Emlékezett rá, ahogy a mosolygó katona dobott neki egy apró darabot, amit sikerült elkapnia. Hatéves volt ekkor. Ez egy kedves emlék maradt számára, ami élesen kivált a háromévnvi szörnyű háború tompa végnélküliségéből. A kedvesség jutott eszébe róla, de ettől mindig a fogamat csikorgattam. Olyan filmekben nőttem

fel, amelyekben hős amerikai katonák szegény ázsiai gyerekeket mentenek meg, és nem volt jó érzés apámat egy ilyen felállásban elképzelni.

Aztán ott voltam én, évtizedekkel később, egy amerikai, aki észak-koreai srácoknak vesz csokoládét. Egyedül a malajziai tejcsokoládé-kockák jöhettek szóba, az ízük azonban leginkább a felhígított, szacharinízű karamellhez volt hasonlítható – egyet sem tudtam megenni belőlük. „Mind ilyen, alacsony a kakaótartalmuk, de én Kínából jöttem, és már hozzászoktam ehhez” – mondta Mary.

A diákoknak mindenesetre ízlett a finom falat, és enyhítette a vizsganap okozta feszültséget.

Két osztály, összesen ötven hallgató együtt írta meg a vizsgafeladatot, és a szünetben, amikor a következő két csoport megérkezett, a tanároknak nagyon oda kellett figyelniük, hogy ne beszéljenek egymással, mivel fennállt a puskázás veszélye. Utána megkérdeztem a diákokat, hogyan boldogultak. Néhányan azt mondták, hogy a szövegértést nehéznek találták, de a szöveg jó móka volt, főleg a farmernadrágról szóló. Egy Levi Straussról írt rövid cikkekre utaltak, amely azt mesélte el, Strauss hogyan kezdett el nadrágot gyártani bányászoknak az aranyláz idején. A szöveg nagyon aggasztotta Maryt, noha a szaktársak jóváhagyták.

– Fogalmam sem volt arról, hogy a farmerek eredetileg bányászoknak készültek, és van még valami, amit nem értek – mondta az egyik hallgató. – Miért olyan divatos a szakadt farmer?

A szövegben nem esett szó szakadt farmerekről, és kétlem, hogy látott volna ilyesmit Phenjanba érkező külföldieken. Valahol mégis találkozott velük, valószínűleg egy betiltott DVD-n. Bizonyos mértékig bennem is felmerült ez a kérdés: miért teszünk tönkre egy tökéletes minőségű terméket, csak hogy stílusosnak tűnjünk? A nyugati divattrendek elemzéséhez azonban még sok információra lett volna szükségük, és ezeket nem adhattam meg

nekik. Ehelyett a bázessapkát hoztam fel példaként, amit az amerikaiak rendszeresen hordanak, míg ők csak sportnapon, amikor a tanárok kiosztják nekik. Így próbáltam a lezser nyugati öltözködésről mesélni. „Mi nem olyanok vagyunk, mint ők – válaszolta a hallgató. – Azért nem hordjuk azokat a sapkákat, mert nem tartjuk elegánsnak.”

Tudva, hogy milyen versenyszellem dívik a hallgatók között, a vizsgák utáni napok a tanárok számára nagyon megterhelőek voltak. Folyton a vizsgáról szóló kérdésekkel bombáztak minket. Ha kiderült, hogy hibáztak, teljesen elkedvetlenedtek. Ruth úgy döntött, azért, hogy válaszolhassunk a kérdéseikre, egy külön délutáni gyűlést fog tartani. Hozott egy projektort, és tartott egy prezentációt, amikor elmagyarázta a hallgatóknak a szóbeli vizsgák értékelésének menetét. A külön gyűlés után Ruth dühöngve lépett az irodámba. Nagyon igyekezett, hogy értelmesen elmagyarázza a módszerét, de a hallgatók olyan mérgesek lettek a gyenge osztályzataik miatt, hogy otthagyták, mielőtt az előadást befejezhette volna. „Ez akkora gorombaság! – mondta. – Minden vágyam az, hogy angolra taníthassam őket, de hogy is sikerülhetne, ha nem tudnak viselkedni, és nem tanulnak semmit?”

Nagyon feldúlt volt, majd hátradőlt a székben. Aszalt barackkal kínáltam, amit nagyon szerettem ebben az országban, ahol a gyümölcs – még a szárított is – különlegesnek számított. Bekapott egyet, majd igen zaklatott hangon megszólalt: „Azt állítják, hogy angolul akarnak tanulni, de minket már nem kedvelnek. A viselkedésükkel azt üzenik: tanítsa meg, amit kell, de tartsuk meg a három lépés távolságot. De nem kaphatnak meg mindent, ha nem tesznek érte semmit.”

Ez az ellentmondás a természetükből fakadt. Ez a nemzet ugyanis a szorító egyik sarkába szorult. Nem akartak megnyílni,

de ha életben akartak maradni, mégsem volt más esélyük, mint együttműködni a világgal. Az országuk az elszigeteltség alapjaira épült, valamint arra, hogy amerikaiakat és dél-koreaiakat gyilkoljanak, mégis angolt kellett tanulniuk, és külföldi pénzből etették a gyermekeiket.

Az osztályzataik miatt aggódó hallgatók párosával kerestek fel, és az irodám hamarosan megértelt velük. Azt mondták, nagyon nehezen tudtak javítani az olvasásjegyeiken, mert a tankönyv nemcsak nehéz, de unalmas is. A könyvek valóban idejétmúltak voltak – a PME annyira bízott a kínai oktatásban, hogy csak olyan feladatsoraink és taneszközeink voltak, amelyeket Kínában már engedélyeztek, és ezek rendszerint nagyon régiak voltak. A tankönyv egyik olvasmányának az volt a címe, hogy „Külső alapján ítélni”, és egy olyan nőről szólt, aki kétdolláros csekkel akart fizetni, de a pénztáros még a személyijét sem kérte el, hanem kirúgta, mivel úgy volt öltözve, mint egy koldus. Az efféle szövegekhez mindig magyarázatot kellett fűznöm. Elmondtam a hallgatóknak, hogy ma már senki sem tölt ki csekket, hanem hitelkártyával fizet. Még a nyár folyamán Katie megmutatta nekik a hitelkártyáját, majd elmondta, hogy ezzel az eszközzel fizet vásárláskor. Azt állították, hogy értik, de aztán azt mondták, hogy biztosan használnia kell hozzá az IP-címét is.

Emellett az észak-koreai-angol szótár is olyan megbízhatatlan volt, hogy azt hitték, a *srác* szó *rohadékot* jelent. Az egyik diák elmesélte, hogy nagyon idegesek lettek az egyik amerikai tanárra, aki a nyáron tanította őket, ugyanis majdnem minden mondatát úgy kezdte, hogy „srácok”. Gyakran használtak brit angol vagy teljesen ósdi kifejezéseket.

– Tévé néztem, nagyon jó volt, és felkiáltottam, hogy hip, hip, hurra! – ilyesmiket mondtak, vagy azt, hogy „tanárnő, úgy esik,

mintha dézsából öntenék”. Esetleg olyan szavakat dobtak be, mint a *szelony*. Néhány kifejezésnek utána kellett néznem az értelmező kéziszótárban a Kindle-ömön, amit továbbra is olyan gyakran használtam, amilyen gyakran csak tudtam, abban reménykedve, hogy majd kérdeznek felőle. Egyikük sem szólt ugyan semmit, de nagyon kíváncsi pillantásokkal méregették. Egyik délután két diák jelent meg az irodámban, hogy a *bombasiker* szó jelentéséről kérdezzenek. A szótárunk szerint valamiféle robbanószerkezetről volt szó.

– Egy *bombasiker* film azt jelenti, hogy bombákról és háborúról van szó benne? – érdeklődtek.

Amikor elmondtam nekik, hogy a szó kereskedelmi vagy kasszasikeret jelent, az arcuk felragyogott.

– Mint az *Oroszlánkirály*?

A *pingvinek vándorlása* mellett ez volt az egyetlen amerikai film, amelyről bevallották, hogy látták. El akartam mondani nekik, hogy sok ilyen alkotás van még, és ezek közül jó pár biztosan nagyon tetszene nekik.

Más alkalommal az egyik hallgató egy repüléssel kapcsolatos kifejezésről érdeklődött. „Mi az a turistaosztály? – kérdezte. – Van a repülőgépeken egy osztály, ahol turistákat tanítanak?”

Próbáltam elmagyarázni az *osztály* szó jelentését, amely náluk is létezett, a nem hivatalos *szongbun* kasztrendszerben is, bár az észak-koreaiak ezt tagadták. Azt, hogy a magasabb minőséget kínáló osztályért fizetni kellett, mégsem volt könnyű megértetnem velük.

Egyszer az egyik hallgató megkérdezte, mit jelent a *biológiai szülő* kifejezés. A diákjaim az örökbefogadást bizarrnak találták. Nem értették, miért akarna a családjába fogadni valaki egy idegen gyereket, és azt a sajátjának tekinteni. Elmagyaráztam, hogy vannak,

akiknek nem lehet gyermekük, vagy úgy érzik, hogy mivel annyi a szülő nélküli árva, inkább az örökbefogadás mellett döntenek. Az egyik hallgató azonnal reagált: „Milyen szomorú a szegény gyermek sorsa! Csak azért, mert a szülei szegények, árvaházba kell adniuk a kisbabát, egy gazdag amerikai meg majd megveszi.”

Gyanítottam, hogy negatív propagandával tömték tele a fejüket a kínai gyermekeket örökbe fogadó amerikaiakkal kapcsolatban.

Sok hallgatóm nem értette, mi értelme a női tanulmányoknak. Néhányan azt hitték, ez olyan tantárgy, ahol a lányokat főzni és sminkelni tanítják. Miután kiderült, hogy a nők jogairól szól, azt mondták, az ő hazájukban erre a tantárgyra semmi szükség nem lenne. Szerintük a női egyenjogúság 1946-ban megvalósult, amikor Kim Ir Szen bejelentette: „a szocialista forradalom és haladás járművének egyik kerekét a nők jelentik”. Ezzel arra a KNDK-s propagandára utaltak, amely szerint a nemzet építésének egyik hajtóerejét a nők jelentik.

Másik alkalommal azt mondták, hogy csak a nők hordanak ékszerszt, és azt is csak azután, hogy diplomát szereztek.

– Miért csak nők? Mi a helyzet a férfiakkal? – kérdeztem. – Ők nem hordják például a jegygyűrűjüket?

Nemmel feleltek. Megrémítette őket a gondolat, hogy egy rendes férfi gyűrűvel a kezén mutatkozzon.

– Az amerikai férfiak hordanak ékszerszt? – kérdezték. – Fülbevalót is?

– Néhányan, gondolom, főként a fiatalok.

A szemük elkerekedett.

– Van pár furcsa dolog Amerikával kapcsolatban, amit sosem fogok megérteni. Például a megvásárolt gyerekek örökbefogadását vagy az ékszerszt hordó férfiakat! – mondta az egyik diák.

– És mi van a hiphoppal meg a technóval? – érdeklődtek.

Az egyik kevésbé idejétmúlt tankönyv párbeszédében említették ezeket a szavakat, és nem tudták hová tenni őket. Fogalmam

sem volt, hogyan magyarázzam el a hiphopzene lényegét olyan fiataloknak, akik egész életükben csak a Nagy Vezetőről szóló dalokat hallottak, legalábbis így tűnt. Azt mondtam, ez olyan zene, amelyet főleg fiatalok szeretnek, de még fontosabb, hogy ez más területeken, például a divatban és a nyelvben is egy sajátos irányzattá nőtte ki magát. A magyarázattal még én sem voltam elégedett, végül azt mondtam nekik, hogy ez olyasvalami, amit egyszerűen meg kell tapasztalniuk.

– Igen, nem fogjuk megérteni, amíg nem láttuk – mondta az egyikük bólogatva.

A legjobban mégis a *társadalombiztosítási hozzájárulás* kifejezés ejtette gondolkodóba őket. A *hozzájárulás* szót értették ugyan, de a többi rejtély volt számukra. Azokkal az adókkal sem igazán tudtak mit kezdeni, amelyeket a leckéhez kapcsolódóan már nyugodtabban ki mertem fejteni. Elmondtam, hogy az amerikaiak adóját a fizetésükből vonják le, és hátrányos helyzetűeket – szegényeket, sérülteket vagy nyugdíjasokat – segítő szolgáltatásokat támogatnak belőle. Mivel Észak-Koreában azzal indokolták társadalmuk felsőbbrendűségét, hogy ott minden ingyenes, ez összezavarta őket. Már ismertek annyira, hogy tudják, sosem hazudnék nekik. Azt mondtam, hogy a *társadalombiztosítás* pontosan azt jelenti, ami: garancia a társadalom tagjainak, ami tulajdonképpen a kapitalista rendszer legszocialistább aspektusa. Mindenki hozzájárult, és mindenki a jövedelme mértékének megfelelően. Bólogattak, de nem tudtam, megértették-e. Olyan szavakat, mint az *útlevél* vagy a *biztosítás*, majdhogynem lehetetlen volt megértetni velük, pedig ezek is előkerültek a tankönyvekben.

Hogyan magyarázzam el nekik az egész univerzumot, ezt az elképzelhetetlenül másmilyen, lehetőségekkel teli világot, amelyben az arab fiatalok a közösségi média segítségével fenekestül felforgatják a rendszert, amelyben élnek; ahol a világon mindenki kapcsolatban áll a másikkal, kivéve őket; amelyben egy

olyan sztoikus nép is, mint a kínai, képes megrendülni Steve Jobs halálhírére? Onnan nézve az egész világ teljesen elzártnak tűnt, a nyomai mégis ott voltak, körülöttünk szétszórva, még az elávelt, Kínában jóváhagyott angol tankönyvekben is.

– Ez mind érdekes, ez a sok nemzetközi dolog – mondta az egyikük. – De vannak, akik nem akarnak nemzetközivé válni. Ott van például, ami Ruth tanárnővel történt.

A Ruth, illetve a második és a harmadik csoport közötti incidensre utalt. Megkérdezte néhány negyedik csoportbeli barátját, hogy miért idegesítették fel Ruth tanárnőt, de ő is beismerte, a késsel-villával evéssel neki ugyancsak meggyűlt a baja. „Koreai ételeket enni ilyen eszközökkel nagyon nehéz” – mondta.

Megkérdeztem, hogy koreaiként tiszteletlenségnek tartja-e, ha arra kéri, hogy mindössze egyszer tegyen egy próbát. Nemmel válaszolt. Két korábbi hallgatóm, aki most már a második csoportba járt, szintén felhozta vacsoránál a témát. Azt mondták, nagyon csalódottak voltak egy-két osztálytársuk viselkedését látva. Néhányukat bántotta az egész, másokat nem, és mielőtt észrevették volna, kicsúszott a kezükből az irányítás. A második csoport tagjai közösen döntöttek úgy, hogy nem hajlandók késsel-villával enni, és más csoportok is követték őket. „Ruth tanárnő feladta!” – kiáltott fel az egyik hallgató, aki ugyancsak sértve érezte magát. Ez egyike volt azoknak a ritka alkalmaknak, amikor egy diák egymagában tiltakozott. Valódi megkönnyebbülés volt számomra a saját véleményüket hallani; azt, hogy nem értenek egyet egymással és egy fölöttük álló személlyel. Mégis csupán úgy voltak hajlandók fellázadni a kés és villa használata ellen, ha mindezt csoportosan tehették meg.

Néhány nappal később Ruth elmondta, nem egyszerűen annyiról volt szó, hogy feladta. Egy szaktárs megállította az irodájánál, és

azt tanácsolta, ne kényszerítse a diákjait a kés és a villa használatára. „Az a helyzet, hogy az elejétől fogva engedélyezték – mondta fáradtan. – Jóváhagyták. Leadtam nekik a tervezetet, és engedélyezték. Sosem tettem volna ilyesmit, ha előbb nem kérek rá engedélyt. Az iskola engedékeny. A hallgatók konzervatívabbak.”

Sértődöttnek tűnt, és az incidens még jó ideig beszédtema volt az egyetemen.

A MINDENNAPOK EGYHANGÚSÁGA A KIMENŐINKET SEM KÍMÉLTE. A tanárokat ugyanazokra a szervezett túrákra vitték ősszel és nyáron is – egy hegyre, egy templomba, néhány nemzeti emlékműhöz. Az ősi Korea fővárosába, Keszonba tett kirándulást vártam a legjobban. Mindössze 8 km-re volt a demilitarizált, valamint az összevont biztonsági övezettől, amit erről a feléről még sosem láttam. A szaktársakkal kapcsolatban álló tanárkollégák számára egy ilyen út jóváhagyása hosszadalmas procedúra volt. Nemcsak a látogatóknak, hanem a járműveknek is be kellett szerezni az úti okmányokat, és ez rendszerint hetekbe telt.

A kirándulás komoly vita tárgyát képezte a felügyelők és a miszcionáriusok között. Szombatonként a felügyelők a napi életégység kritikáin vettek részt, ráadásul a demilitarizált övezet Dél-Korea ellenőrzése alatt állt, és észak-koreai turistacsoportok nem léphettek be oda. Ugyanakkor a vasárnap sem jöhetett szóba a vallás miatt. Végül egy pénteki napra időzítették az utat, amikor a legtöbb tanárnak órái voltak, így nem tudtak elmenni.

Keszon helyett éjszakai kirándulásra vittek minket – ez volt az egyetlen ilyen alkalom –, méghozzá a Kumgang-hegy turisztikai régiójába. Ezt az 1998-ban indított Korea-közi projekt kereté-

ben dél-koreai turisták számára hozták létre, dél-koreai pénzből. Ám nem léphetett be ide egy turista sem, ugyanis 2008-ban egy észak-koreai katoná minden magyarázat nélkül lelőtt itt egy dél-koreai nőt.

A rossz utak miatt 8 óra alatt jutottunk oda, és ugyanannyi idő alatt vissza. Útközben sok teherautót és buszt láttam az út mentén, a motorháztetők alól szürke füst szállt fel. Ez olyan gyakori látvány volt, hogy elkezdtem tízesével számolni a lerobbant járműveket. Phenjantól egyóránnyira a mi buszunk is hasonló sorsra jutott, az egyik tanár szerint a gyenge minőségű üzemanyag miatt.

Útnak indítottak egy másik buszt, és egy óra múlva ismét úti célunk felé robogtunk. A táj ugyanolyan volt, mint a korábbi utak alkalmával. Öt-tíz percen át csak mezőgazdasági földek mellett mentünk el, a távolban mindig egyforma házakat láttam, és egy iskolára hasonlító, nagy épületet, rajta a Nagy Vezető képmásával, meg egy nagy tornyot, amelyen ez a felirat állt: A NAGY VEZETŐNK, KIM IR SZEN ÖRÖKKÉ VELÜNK ÉL! Ugyanilyen épületegyüttesek tűntek fel újra és újra, mintha egymás másolatai lennének. Egyszer csak megpillantottam egy épületet, amelyen ugyanaz a szlogen díszelgett, mint a Kimirszenizmus előadótermen, és rádöbentem, hogy a PME is csupán ezeknek a falvaknak az egyik klónja.

Ahogy elhajtottunk Vonszan városa mellett, hirtelen feltűnt a tenger, és a szívem egy pillanatig megszűnt dobogni. Ott hullámozott előttem a koreai Keleti-tenger a maga érintetlenségében: teljesen másnak tűnt, mint a zsúfolt és beépített dél-koreai oldal, ami nagyon közel, autóval mindössze pár óránnyira volt. Ezen a partvidéken nem álltak hotelek, nyaralók, bárók, reklámtáblák, csak maga a tenger, és utastársaimmal mindnyájan egyszerre sóhajtottunk fel. Gyönyörű volt, mégis kísérteties, mert úgy tűnt, senkit sem engednek a vízbe vagy akár a tengerpartra. Nem tudtam, miképp adhatnám vissza ezt az abszolút ürességet.

Még két órát autóztunk a Kumgang-hegyi turisztikai régióig, ami felért egy szellemvárossal, hiszen a dél-koreai turisták már nem jártak oda. Mindössze egy-két kínai és kínai-koreai turista lézengett ott. Aznap este mindenhol áramszünet volt, és kiderült, csak a hotel szomszédságában lévő étteremben kaphatunk vacsorát. Minden asztalon rostonsütésre szánt, apró fehér és rózsaszínű húsdarabkákkal teli tálkák sorakoztak. Azt mondták, hogy fekete sertés húsa, de úgy nézett ki, mint a piacon lévő, szemétkébe kerülő maradék. A leves langyos volt, és erősen halszagú.

Kim elnök tiktára, egy Pekingből származó kínai-koreai nő mellé ültettek. A családja eredetileg észak-koreai volt, és rokonai is éltek ott.

– Az itteniek gazdagabbak voltak, mint mi, akik Kínában éltünk – elevenítette fel az 1970–1980-as éveket, amikor még létezett a Szovjetunió, és az észak-koreai gazdaság sokkal jobban teljesített.

– Amikor gyerekek voltunk, az anyám meglátogatta a szüleit, és rengeteg mindent hozott onnan: ruhákat, háztartási gépeket, efféléket. Most a helyzet épp az ellenkezőjére fordult. Nehéz kapcsolatot ápolni a rokonainkkal, mert mindig pénzt kérnek.

Más olyan kínai-koreaiakat is hallottam erről panaszkodni, akiknek éltek rokonaik Északon. Mindnyájan óhatatlanul ugyanazt mondták: nem volt más választásuk, mint megadni nekik, amit kérnek, hiszen mégiscsak családtagok.

A vacsora után néhány tanár jókedvre derült, és felálltak, hogy daloljanak egyet. Elsőként az ismert keresztény egyházi ének, az „Amazing Grace” egy változatával rukkoltak elő. Aztán az egyik koreai-amerikai tanár is felállt.

– Nem szoktam ilyesmit csinálni, de ma eléneklem Cshö Dzsinhi dalát. Mr. Ri, ezt a dalt magának is ismernie kell! Mindenki ismeri Cshö Dzsinhit, ugye?

Cshö Dzsinhi dél-koreai énekes főleg az idősebbek körében népszerű. Mr. Ri nem válaszolt, csak kiment a teremből, ez pedig a többségünket gondolkodóba ejtette. Aztán egy másik tanár állt fel, és elénekelte a „Urinun” című dél-koreai népdalt. A másik felügyelő, Mr. Han és a két észak-koreai sofőr ugyancsak elhagyta a termet. Aztán az egyik idősebb tanár elmagyarázta, hogy az észak-koreaiakat megbüntethetik, ha dél-koreai dalokat hallgatnak.

– Legalább már tudjuk, hogyan rázhatjuk le őket – mondta az egyik tanár.

Másnap reggel mind megmásztuk a Mammulszang-hegyet, de szédülés tört rám, visszafordultam, és a parkolóban vártam meg a többieket. A két sofőrünk velem együtt várt, két másik sofőr társaságában, akik egy kínai, szintén a hegyen túrázó csoportra vártak. Amikor elővettem a laptopomat, kíváncsian körém gyűltek, de hamar ráuntak, és leültek a padkára, ahol a többi sofőr pókerezett. Közben teljes hangerőn üvöltött egy Simon & Garfunkel-CD, amelyet bizonyára a feketepiacon szereztek be. Nagyon furcsának találtam, hogy miért ilyen ikonikus, 1960-as évekbeli zenét hallgattak, főleg mivel még is büntethették volna érte őket. Egy darabig úgy ültem a lappal az ölemben, hogy a „Bridge over Troubled Water” című dal üvöltött a háttérben – mintha ez is csak egy átlagos őszi nap lenne. Ekkor azonban észrevettem egy feliratot a padon. „Ezen a hosszú padon maga a Nagy Vezető, Kim Ir Szen ült egykoron. 1973. 08. 19.” Azonnal felálltam, és kerestem egy sziklát, amire leülhetek. Aztán észrevettem, hogy mindegyiket a Nagy Vezető idézetei díszítik (becslések szerint 4000 ilyen nagyobb kő volt a hegyen). Aztán megláttuk a többieket, amint leereszkednek a hegyoldalra. A sofőrök azonnal észak-koreai zenére váltottak, és a varázs rögvést szertefoszlott.

Visszafelé, amint elhagytuk Vonszant, a táj megint sivárrá lett. Ismét láttam az úttest közepén ücsörgő alakokat, akik csak akkor húzódtak félre, amikor a busz a közelükbe ért. Néha csak két-három beszélgető alak lézengett ott, máskor egy nagyobb létszámú csoportot láttam, amelynek tagjai körben ültek és ettek. Nem értettem, miért az út szélén vagy az út közepén tanyáznak, amíg rá nem jöttem, hogy ez az ő kávéházuk – a hely, ahol együtt lehetnek. A messzibe nyúló út volt az egyetlen a közelükben, ami a külvilág létezését bizonyította. Azért ültek az úton, hogy azt érezzék, tartoznak valahová.

A másik túrán Tangun, Korea mitikus alapítója és Tongmjong király, Kogurjo urának sírját kerestük fel, ami egykor a mai Észak-Korea területén feküdt. Kicsit furcsállottam, hogy két ősi király sírjához visznek minket, amikor szünet nélkül azt hangoztatták, hogy az ő királyaik a Nagy Vezetők. Martha egyszer egy olyan órát tervezett, amely az angol királyi pár esküvőjéről szóló cikken alapult. (A hallgatóim szerint a KNDK-ban az esküvő mindössze annyiból állt, hogy meghívták a rokonokat és a szomszédokat egy ebédre. Nem volt menyasszonyi ruha, és gyűrűt sem váltottak.) A hallgatók még sohasem hallottak Vilmos hercegről vagy Kateről, így elmeséltem nekik, hogy Angliának van királynője, és megkérdeztem, melyik országok élén áll még király.

– Japán! Kambodzsa! Korea! – válaszolták. Megkérdeztem, hol az ő királyuk, hiszen Korea 1910-ben megszűnt monarchia lenni.

– A Kumszuszan emlékpalotában! – kiáltották. Ott volt bebalzsamozva a kísértetiesen élőnek tűnő Kim Ir Szen.

Kiderült azonban, hogy nem a Kumszuszan palota az egyetlen hely, ahol észak-koreai királyok nyugszanak, és már úton is voltunk a másik felé. Amint kiértünk a városból, két ellenőrzőpontnál

is megállítottak minket. Felismertem a kietlen utat, amelyen az almatermesztő gazdaságba mentünk. „Régebben itt éltem, és amikor 15 éves lettem, elvittek a Kim Ir Szen Egyetem építkezésére” – mondta egy idős koreai férfi, aki mellettem ült a buszon. Akik Északról származtak, gyakran osztottak meg ilyesmit bárkivel, aki meghallgatta őket. Amikor kezdetét vette a háború, a férfi 17 éves volt, pontosan annyi, mint a nagybátyám, amikor eltűnt. A négy testvér közül ő volt az egyetlen fiú, és a családja úgy döntött, elsőként neki kell délre mennie, ők pedig követik majd. Így egyedül kezdett el menekülni, ám mielőtt a családja utánament volna, a határokat lezárták. Az 1980-as években sikerült eljutnia Phenjanba, és kétszer is találkozott a szüleivel: mindkét alkalommal egy-egy éjszakát tölthetett a házukban. A családjából az egyik testvérét leszámítva már senki sem élt, és vele is csak pár órára találkozhatott a Korjo Hotel éttermében. Ezek a találkozások azonban rengeteg pénzébe kerültek. Fizetnie kellett az észak-koreai tisztviselőknek, akik jóváhagyták és megrendezték a találkozót, a felügyelőknek és a sofőrnek is, aztán valamennyit kellett adnia a családtagoknak is, akik mind pénzsűkében voltak.

Megkérdeztem, otthon érzi-e magát itt, főleg, hogy jó néhány környék mit sem változott. „Nem, egyáltalán nem – válaszolta a fejét rázva. – Az egész hely idegen számomra. A PME közel van ahhoz a helyhez, ahol a rokonaim élnek, de nem tudok beszélni velük. Fel sem hívhatom őket. Nem mehetek azokra a helyekre, ahol felnőttem, és nem mozoghatok szabadon. Olyan sokat adtam ennek az országnak, és csak keserűség van bennem.”

Egyre hevesebben, érzelmektől fűtötten suttogott, és a busz elejébe pillantottam, vajon a felügyelők meghallhatnak-e minket. Megérkeztünk a sírokhoz, és nem beszéltem vele többet.

Tangun és Tongmjong király maradványait is exhumálták, és Kim Ir Szen 1993-ban új síremlékeket építtetett számukra. Tangun sírja, egy szürke betontéglákból álló halom, leginkább

Tongmjong király sírja se sokban különbözött az előzőtől. Egy újabb olyan makulátlan síremlék, amelynek senki sem jár a közelében. Egy közeli, apró múzeumként funkcionáló kőépületben egy modern, manga stílusú festmény díszítette a falat: azt állították, hogy az ásatások során találták, noha a Kogurjo-éra művészetének semmiféle jellegzetességét nem lehetett felfedezni rajta.

Itt is létezett egy határ. Talán itt volt a legnagyobb a félelmünk, amelyet a másság miatt éreztünk.

1. The first step in the process of the investigation is the identification of the problem. This is done by the investigator who is responsible for the investigation. The investigator must identify the problem and the scope of the investigation. The investigator must also identify the objectives of the investigation. The objectives of the investigation are the goals that the investigator wants to achieve. The objectives of the investigation are the goals that the investigator wants to achieve.

Aztán amikor megpillantottam a hat diákot, akik minden este őrt álltak, úgy éreztem magam, mint egy elkényeztetett amerikai. Ez ugyanis azt jelentette, hogy órákon át álldogáltak kinn a mínuszokban. A khaki egyenruhájukba és parkába bújt, szolgálatot teljesítő hallgatók kicsit hamarabb vacsoráztak a többieknél. Megingathatatlanul komorak voltak, és ritkán néztek a szemembe.

Mintha épp csatába készülének. Néha megpróbáltam szóba elegyedni velük, de túl komolyaknak tunk, és csak szótlanul ettek. Nem tudtam eldönteni, hogy egyszerűen rossz kedvük van, hogy egész éjjel a rettentő hidegben kell állniuk, vagy számukra ez egy szent küldetés, és képtelenek beszélni velem, mert hirtelen az amerikai imperialistát látták bennem. Ha meg is szólaltak, annyit mondtak, hogy igen, odakint tényleg hideg van, de csak egy kicsit, és nem zavarja őket. Aztán együtt kisiettek.

Minden bizonnyal a női örszemélyzet tagjai is szenvedtek, de ezek a fiúk a diákjaim voltak, és nem akartam, hogy halálra fagyjanak egy üresen álló épület előtt. Néha legszívesebben megráztam volna őket, és a képükbe akartam mondani: *Az az ember már halott! 1994-ben meghalt, és nem kell miatta egész éjjel kint állni!*

Bár valószínűleg nem tudtak róla, de mindnyájan a konfucianus értékekben hittünk, és azon tűnődtem, vajon ők nem így róják-e le tiszteletüket az idősebbek előtt. Ha így volt, ez olyannyira csak a Nagy Vezetőre korlátozódott, hogy a konfucianizmus írmagja sem volt felfedezhető benne. Emellett olyan neveltetést kaptak, hogy bármelyik pillanatban megtámadhatják őket, és készen kell állniuk, hogy egy esetleges invázió esetén megvédjék magukat. És ott voltam én, valamiféle kém, de nem bombákat akartam rájuk dobni, hanem új ideákat szerettem volna beléjük plántálni. Az volt a küldetésük, hogy őrizték egyetlen nagy őst szentélyét, de nekem is megvolt a magam missziója.

Ahogy egyre hidegebb lett, az áram majdnem mindennap elment. Reggelente próbáltam vizet forralni, de azt vettem észre, hogy nincs áram. Vagy épp fogat mostam lefekvés előtt, amikor hirtelen vaksötét lett a fürdőszobában.

Három zseblámpát hoztam magammal. Egy egészen aprót, amit a kulcsomómon tartottam, hogy visszataláljak a szobámba

esténként, és két nagyobbat: az egyiket az ágyam mellett, a másikat az irodában tartottam.

Amikor elment a világítás, a sötétség olyan hirtelen és ellentmondást nem tűrően csapott le ránk, hogy szinte kézzel tapinthatóvá vált.

Az irodámban ülve néhány hallgatóval az ige harmadik alakja és a befejezett múlt harmadik alakja közötti különbségről beszélgettem, amikor hirtelen sötét lett a szobában. Azonnal a zseblámpámért nyúltam, és gyertyaként használva folytattam az órát, mert erre felé ez így volt szokás. Esténként sokszor álltam a folyosón, zseblámpával a kezemben, hogy a diákok eltaláljanak a szállásukig vagy az étkezőig. Az áramszünetek kiszámíthatatlansága az órák megtervezését is nagyon nehézkessé tette. Mindnyájan egy fénymásolót és egy nyomtatót használtunk. Amikor elment az áram, persze egyikkel sem tudtunk mit kezdeni, és néha az utolsó pillanatban kellett egy-egy órát felcserélnünk. Olykor mégis kalandosnak tűnt egy áramszünet, hiszen csak átutazó vendég voltam, és tudtam, hogy ez a kellemetlenség számomra csupán átmeneti.

Egyik este, amikor vacsora után sétáltunk vissza a szállásunkra, egy diák koreaiul felkiáltott:

– Visszajött az áram!

Mindnyájan megkönnyebbültünk, hogy világos termekbe térhetünk vissza. Aztán megkérdezte, hogyan kell ezt angolul mondani, így egy rögtönzött óra keretében megosztottam vele néhány lehetséges kifejezést.

– Visszajött az áram. Már megint elment az áram. Újra van áram.

Szerettek praktikus dolgokat tanulni, amiknek hasznát vehették a mindennapokban.

– New Yorkban is elmegy néha az áram? – kérdezte az egyikük.

– Nem, így soha – válaszoltam a fejemet rázva.

Néhányan furcsán nevetgélni kezdtek, én pedig elgondolkodtam, vajon nem volt-e tapintatlan a válaszom. Próbáltam visszaemlékezni, melyik évben lehetett az utolsó nagy áramkimaradás, mert úgy éreztem, el kellene mondanom nekik. De rájöttem, hogy azt talán még furcsábbnak találhatnák, hogy egy nyugati nagyvárosban mekkora ügyet csinálnak egy ilyen esetből, miközben náluk ez mindennaposnak számít, így inkább csendben maradtam.

– Ha a maga hazájában lakbért is fizetnek, akkor az áramért is kell fizetni? – kérdezte egyikük.

Számítottam erre a kérdésre. Valahányszor a tanárok arról beszéltek, hogy valami jobb, mint náluk, Észak-Koreában, azonnal azzal jöttek, hogy a Nagy Vezető gondoskodásának köszönhetően náluk minden ingyenes.

– Igen, igaz, mi fizetünk az áramért, és tudom, hogy ez nálatok ingyenes – mondtam.

Arra már nem mutattam rá, hogy az ingyenes áramellátásuk nem működik megfelelően az ország minden részében. Megkönnyebbültek, majd szánakozva néztek rám, és büszkén azt mondták:

– Igen, nálunk ingyen van!

Abban a pillanatban megnyugtatónak találtam, hogy menedéket lelnek a felsőbbrendűségükben, legyen az akármilyen illuzórikus is.

Sókan érdeklődtek afelől, hogy New Yorkban is olyan hideg van-e, mint náluk.

– Nagyjából igen – válaszoltam –, de itt mégis hidegebbnek érezni.

Nem értették, miért találom elviselhetetlennek a hideget, miközben olyan helyről jöttem, ahol szintén kemények a telek, de nem mondhattam el nekik, hogy New Yorkban azért nem fázunk annyira, mert szinte mindenhol rendszeren fűtenek.

Ha volt áram, bekapcsoltam a tévét, hogy kevésbé érezzem magányosnak magam. Ruth egy fém ruhafogást tett antennaként a készülékre, így egy-egy éjszakán be tudtam fogni a helyi csatornákat: a csoszoni központi televíziót, a Koreai Oktatási és Kulturális Csatornát (KOKCS) és a Mansude TV-t. A KOKCS csak napi néhány órában sugárzott műsort, és amikor próbáltam behozni, soha nem volt adás, ahogy a Mansude TV egy műsorát sem láttam. Csak hétvégenként működő adó volt, kizárólag phenjaniak részére. Igazából tehát mindössze egy működő csatorna volt, ami délután 5 óra és este 11 óra között sugározta műsorát.

Hét órakor volt egy 25 perces hírműsor, amely szinte kizárólag Kim Dzsongilról szólt. Nem volt benne mozgóképek, csak régi fotók az üzemlátogatásairól, és a híradós szó szerint felolvasta, amit az államfő a különféle helyszíneken állítólag mondott. Aztán volt egy félórás zenés műsor, amelyben a dalszöveg végig a képernyő alján futott, mint egy karaokéban. „Védd meg a forradalom főhadiszállásait” meg ehhez hasonló című dalok következtek egymás után, és ezek az észak-koreaiakat „bombákhoz és golyókhoz” hasonlították. Aztán egy tévéjáték vagy egy film jött, amelyet egy újabb hírműsor követett Kim Dzsongilról, ezúttal frissebb hírekkel. Ez utóbbit a hallgatóim minden este megnézték. Természetesen nem voltak benne reklámok, de a műsort néha megszakították Kim Dzsongil képernyőre kiírt idézetei. Ezután újabb zenei műsor következett, amelyben egyik este egy zenekar harmonikán adott elő egy Kim Dzsongilról szóló dalt. Ezt követően egy „Jelentés az Egyesítés és Béke Bizottságáról” című műsor következett. A műsorvezető minden este elmondta a maga monológiáját Dél-Koreáról és az Amerikai Egyesült Államokról, tele olyan furcsán szlenges kifejezésekkel, mint a „beparáznak” vagy a „ne szarakodjanak tovább”.

Bizonyos értelemben véve a híreik rádiójátékokhoz és a hangoskönyvekhez hasonlítottak a leginkább. Nem volt bennük semmi-

féle élő közvetítés, inkább a műsorvezető beszélt melodramatikus hangnemben, mint egy szerepét túljátszó színész. Olyan részlete-sen írta le a Nagy Vezető tetteit, hogy Kim Dzsongil hihetetlenül élénken jelent meg az ember képzeletében. A személye iránt mutatott egyirányú megszállottságuknak – legyen szó a nevetéséről vagy a tekintetéről – egy oka volt: mert csak ez az egy témájuk létezett.

Nem volt sok mesélnivaló róla, hiszen valószínűleg betegen feküdt az ágyában, így az időt azzal töltötték, hogy darabjaira szedték az életét.

Az egyetlen nemzetközi vonatkozású hír, amelyben a Nagy Vezető nem szerepelt, egy thaiföldi árvízről számolt be, és fotókat mutattak be a katasztrófa sújtotta területekről meg az emberekről, akiket elsodort az ár. A fennmaradó időben a műsorvezetők kimerítettek minden lehetséges dicsőítő jelzőt, hogy jellemezzék Kim Dzsongilt, aki „hatalmas”, „nagyon bátor” és „a leghatalmasabb” volt. Az üzenet természetesen mindig ugyanaz, mint a napilapjukban, a *Rodong Sinmun*ban és a diákok dzsucseóráin. Egyszer láttam egy diák jegyzetfüzetét, amelyben egy teljes oldal „a Nagy Tábornukunk hatalmas tetteiről” szólt.

Egyszer a diákok kedvenc témájukról beszéltek, egy kínai tévé-játékról, amely Nyikolaj Alekszejevics Osztrovszkij szovjet író *Az acélt megedzik* (*Kak zakaľalas' stal'*) című 1936-os regényén alapult. Fél 9 és fél 10 között vetítették néha napján. A szállás minden emeletén egy tévékészülék volt, és a 100 elsőből legalább 60-an ott ültek előttük. Olyan, mint egy buli, mondták. Megosztották velem, hogy az acél egy metafora a főszereplőre, a műsor pedig igazán erkölcsös. Mivel Kína és Oroszország a szövetségeseik voltak, jobban értették a kultúrájukat, és ez fordítva is működött. Hallottak például arról, hogy amikor *A virágoslány* című észak-koreai filmet bemutatták Kínában, az utcákon senki sem járt, mert mindenki otthon ült és a filmet nézte. Nem volt szívem elmondani

nekik, hogy mostanában nem észak-koreai filmek, hanem a csillogó dél-koreai szappanoperák a népszerűek, amelyek tele voltak csodaszép, sebészeti beavatkozásokkal feltuningolt színészekkel. Az 1972-ben készült *A virágoslány* a japán megszállás alatti szegény parasztok üldözését mutatta be. Egy olyan operát dolgozott fel, amelyet állítólag Kim Ir Szen írt, és a 17 éves Hong Jonghi volt a főszereplője, aki Kim Dzsongil egyik ágyasaként vált híressé. Egyszer próbáltam megnézni a filmet, de lassú volt és avított.

Megígértém, hogy megnézem a kedvenc tévéjátékukat, hogy beszélhessünk róla az egyik étkezés közben. Csakhogy már próbáltam megnézni az egyiket, *Az acél kőrát*, amelyet unalmasnak találtam, és megkérdeztem, hogy ez jobb-e. A legtöbben igen-nel válaszoltak, de egyikük azt mondta, hogy sajnós náluk ilyen filmek vannak. Ez volt az első alkalom, hogy elismerték ebbéli hiányosságaikat.

Már több mint egy hónapja voltam ott, és egyre inkább elhatalmasodott rajtam a paranoia. Úgy éreztem, mintha élve eltemettek volna, mintha homokot öntenének az arcomba. A napok egyformaságától kezdett hányingerem lenni, mintha tengeribeteg lennék. Azért, hogy megszabaduljak ettől az érzéstől, azokon a ritka délutánokon, amikor a hideg ellenére kicsit kisütött a nap, kosaráztam. Hoztam New Yorkból egy foci- és egy kosárlabdát a diákjaimnak, mivel a nyáron láttam, hogy az ő labdáik kopottak és kissé laposak. Az ilyen ajándékokat a szaktársaknak kellett volna átadnunk, akik a megfelelő időben eljuttatták volna a hallgatóknak, de attól tartottam, hogy megtartják inkább maguknak. Otthon ötven példányban kinyomtattam a legjobb képeket a diákokról, és visszatérve odaadtam a szaktársaknak, hogy osszák ki a hallgatóknak. Bár néhány hallgató megköszönte nekem, a többségük szóba sem hozta, így nem voltam biztos abban, hogy

egyáltalán megtarthatták-e a fotókat. Éppen ezért heteken át vártam a megfelelő alkalomra, hogy személyesen adjam át nekik a labdákat. Egyik délután, amikor mindkét csoport kint volt a pályán, megfogtam az új játékszereket, és kimentem hozzájuk. Aztán lazán átadtam az osztálytitkároknak. „Helló, kellene ezek? Magamnak vettem őket, de nincs időm játszani.”

Ilyen egyszerű volt, és innentől fogva ezekkel a labdákkal játszottak a szemeszter végéig. Néha beálltam közéjük, de legtöbbször csak kivettem egy labdát a tanáriból, és egyedül játszottam a pihenőidejük alatt vagy a hétvégéken. A pálya a szállóépületük mellett volt, és gyakran láttam az ablaküveghez préselődő, mosolygó arcukat, miközben játszottam. Nem túl gyakran sikerült kosarat dobnom, de azokat mindig számon tartották. Gyorsan ez vált a kedvenc témájukká az étkezések alatt.

– Tanárnő, maga egyre jobban játszik! – mondta egyikük.
– Eddig ötvenből egyet dobott be, de most már tízből egynél jár. Tegnap százhatvannégy próbálkozásból harminckettő sikerült!
– Egyre jobban csinálja, tanárnő – mondta másikuk. – De lehetne jobb is! Maga megtanít angolul, én pedig megtanítom kosarazni.

Volt, amikor egyszerűen túl hideg volt játszani, vagy a pálya lett túl vizes, mivel a csatornárendszer majdnem olyan rossz volt, mint Phenjan belvárosában, és pocsolyák álltak mindenfelé. Azok az üres, sivár napok hosszabbnak tündek a többinél. Már fél 5-kor besötétedett, és a kampusz betontömbjei – amelyek addig is kietlenek volt – még inkább elhagyatottá lettek. A kora téli fény könyörtelenül szürke volt, a hétvégeket pedig különösen rettetesnek találtam ilyenkor. Bár étkezések alkalmával láttam a hallgatókat, nem tartottam órákat, és az egyedüli programokká az üzletekbe tett kirándulások és a vasárnapi misék váltak. „Még a piacon is megfigyelnek minket – figyelmeztetett Mary. – Nem

lehet tudni, ki jelent az emberről, szóval ne csinálj semmit, amivel bajba keverhetsz minket.”

Figyelmeztetése ellenére Mary apró rizstortákat vásárolt, és elkezdte odaadni a piacon mászkáló, zsebtolvajlásból élő utcagyerekeknek. Sietve haladt, és az ételt egy gyors mozdulattal a kezükbe csúsztatta, majd ment is tovább, így senki sem vette észre. Aggódtam, hogy valaki fel fogja jelenteni.

Hétvégente éjszakánként még kétségbeesettebb voltam. Azt akartam, hogy valaki felhívjon, elmehessek egy moziba, étterembe, olyasmit csinálhassak, amit a szabad világban magától értetődőnek véltem. A kampusz körül búslakodtam, és néha benéztem Ruth szobájába. A vastag Biblia rendszerint az asztal közepén feküdt egy kinyitott jegyzetfüzettel együtt, amelybe bekezdéseket és aláhúzott idézeteket másolt ki. A misszionáriusok többsége így múlatta az időt: újraolvasták a Bibliát, és esténként összegyűltek, hogy beszélgessenek róla. Nem minden tanár vett részt ezeken, mivel köztük is kialakultak klikkek, így az én távollétemet is elnézték. Ruth esetében úgy láttam, ő vigaszt talál a Szentírásban.

Egyik este, miközben vacsora után sétáltunk vissza a szállásunkra, az egyik hallgató megszólított.

– Egyedül él New Yorkban? – kérdezte.

Nem voltam biztos benne, hogy a KNDK-ban van-e bárki, aki egyedül él, de igent mondtam.

– Mi van a lakásával, amíg itt van? – kérdezte egy másik diák.

Elmondtam, hogy a barátom lakik benne.

– És mi van a lakbérrel? – kérdezte. – Hogy fizeti be, amikor itt van?

Azt válaszoltam, hogy az interneten keresztül utalom el az összeget, mire szokás szerint csak egyet bólintottak. Minden

bizonytalant azt hitték, hogy a mi internetünk ugyanaz, mint az ő intranetjük, de talán páran már kezdtek rájönni, hogy a kettő között nagy a különbség.

Egy másik diák megkérdezte, hogy New York melyik részéből származom, és hogy ott sok bandával találkoztam-e. Ő volt a harmadik, aki azon a héten New York bandáiról érdeklődött. Megkérdeztem, hol hallott ilyesmiről, mire azt mondta, a tankönyv egyik párbeszédében említették a *New York bandái* (*Gangs of New York*) című filmet. A másik véletlenszerűen ismételtetett, többször előkerülő frázis a „nagy alma” volt. „És mi a helyzet Brooklynal?” – kérdezte egy másik diák.

Számára ez csak egy furcsán hangzó szó volt, amit a tankönyvében olvasott, nekem azonban Brooklyn azt a helyet jelentette, ahol a barátom élt, és hirtelen rájöttem, mennyire hiányzik. Megálltam. Félúton voltam az étkező és a szállásom között. A távolban láttam a toronyból felfelé törő füstcsíkokat. Láttam Phenjan felsejülő körvonalait. Nagyon messze voltam Brooklynól.

20
MEGLÁTOGATTAM A BETEG RI SZANGUT, AKI PÁR NAPJA INFLUENZÁS LETT. „Van itt barátja?” – kérdezte Mrs. David. A férje a klinika orvosa volt, és mindketten az ötvenes éveik elején járó koreai-amerikai misszionáriusként tevékenykedtek. „Itt barát nélkül nem lehet boldogulni” – mondta. Házastársaknak könnyű vigyázni egymásra, tette hozzá, de egyedülállóknek akár egy rossz lépés is végzetes lehet. „Figyeljen oda, mit mond vagy tesz, mert ezek vércseként figyelik minden lépését – folytatta. – Attól félnek, hogy kém lehet közöttünk.”

Tudtam, hogy valamiféle kém vagyok, de lehet, hogy voltak mások rajtam kívül is?

Elmesélte, hogy tavaly akármerre jártak a férjével esténként, a felügyelők mindig megtalálták őket, ha orvosi vészhelyzet állt elő. Volt, hogy a tanáriban ültek, aztán hirtelen megszólalt a kampusz telefonja, és egy felügyelő szólt bele. Kínában az 1990-es években, amikor a JME-n dolgoztak, még a barátaik emailfiókjait is feltörték. Észak-Korea gyakran ugyanazokat a trükköket vetette be, mint a kínaiak, így mielőtt idejöttek volna, minden barátjukat arra kérték, hogy nyissanak új emailfiókot, amit csak a velük való levelezésre használnak.

Mrs. Johnson hasonló dolgokat mesélt. Tavasszal megkérte az egyik felügyelőt, hogy szerezzen neki egy doboz Shin ráment a Thongil piacról. Mivel az dél-koreai termék volt, és itt hivatalosan betiltották, ez voltaképp egy feketepiaci tranzakciónak számított. (A PME boltjában a kisegítő tanároknak ki kellett vágniuk a címkét a dél-koreai egyházak által adományozott ruhákból, mielőtt a diákok megkapták volna őket.) A felügyelők néha mégis felajánlották, hogy segítenek hozzájutni a nehezen beszerezhető árukhoz, de egyértelművé tették, hogy lesz rajta egy kis felár, a felügyelő fizetsége. A helyzet az, hogy a feketepiacon kínai csomagolású Shin ráment beszerezni ugyanolyan könnyű, mint marihuánát venni New York belvárosában. Egy másik dél-koreai márkához, a Samyung rámenhez is ugyanilyen könnyen hozzá lehetett jutni, mert sokszor került a humanitárius szervezetek segélyszállítmányaiba, és megtalálta az útját a feketepiacra. Ennek ellenére a Shin rámen volt a kedveltebb márka. Az egyik hallgató büszkén állította, hogy a kedvenc étele a rámen, és nem is akármilyen, csak a Shin. Úgy tűnt, valamiféle minőségi garanciát jelentett, hogy ez számított Dél-Korea legnépszerűbb rámenjének.

Amikor a felügyelő visszatért a Mrs. Johnsonnak szánt dobozzal, szándékosan vagy akaratlanul, de becsapta őt. Mrs. Johnson megvitatta a dolgot telefonon Mrs. Davisszel, percek múlva pedig már kopogtak az ajtaján. A felügyelő volt az, és idegesnek tűnt, amiért csalással vádolják. Kihallgatta a teljes telefonbeszélgetésüket.

Mrs. Davis és Mrs. Johnson gyakran láttak el hasznos tanácsokkal, főleg azért, mert attól tartottak, hogy megutálom a PME-t, és sosem térek vissza. Kevés volt a tanár. Sokuk számára elviselhetetlennek tűnt a tudat, hogy folyamatosan megfigyelik őket. Egy nyugdíjas hongkongi tanár, aki közgazdaságtant tanított a végzősöknek, azt mondta, hogy tavasszal nem tér vissza. Véletlenül összefutott Kim elnökkel a templomában, és megkapta az állást, de nem figyelmeztették előre, és fogalma sem volt arról,

hogy nem mozoghat majd szabadon. Megkérdezte, mikor indul a járatom, mire mondtam, hogy december 20-án. „Maga igazán szerencsés – válaszolt. – Az enyém 21-én.”

Azt mondta, számolja a napokat, amikor végre hazamehet. Volt olyan kínai falvakban, ahol tízen aludtak egy szobában, ahol három testvérnek csak két nadrág jutott, és felváltva hordták, de még azt a helyet sem találta ilyen borzalmasnak. Megkérdeztem, miért érzi így. „Itt nincs semmiféle szabadságom – sóhajtott fel. – Folyamatosan megfigyelnek minket. Tudom, hogy rögzítenek mindent, amit mondunk, aktákat vezetnek rólunk, és ez néha szörnyen nyomaszt. Egyszerűen nem érzem jól magam itt. Nem is a borzalmas ételekről van szó, vagy arról, hogy alig van itt valami. A szimpla emberiségről beszélek. Itt nincs olyan.”

Mindnyájan paranoiássá váltunk, és jó okunk volt rá. Az ember azonban jól tud alkalmazkodni a különféle helyzetekhez, és hajlandónak mutatkozik a megbocsátásra. Néha elgondolkodom, vajon alkalmanként megfeledeztem-e néhány dologról, csak hogy kibírjam ezt az egészet, és vajon a hallgatóim is így tesznek-e. Jó néhányszor ott felejtettem a pendrive-omat a szobámban az íróasztalon, és csak később jutott eszembe. Pánikba estem. Egyre óvatlanabbá váltam. Már több mint egy hónapja voltam ott, és ennyi idő után az ember talán még a börtönében is otthon érezné magát.

A klinikán találkoztam Kim Jongszukkal. Ri Szangu ágya mellett ült, akit infúzióra kötöttek, és egy kinyitott angol könyv hevert mellette. A diákok közötti bajtársiasság nagyon erős volt. Úgy tűnt, hogy akik barátoknak számítanak, azok szinte minden idejüket együtt töltik.

Egy padban ültek, együtt ettek, és néha fogták egymás kezét, séta közben vagy az osztályban ülve. Amikor az egyik hallgatónak

kificamodott a bokája, és sántikált kicsit, nem volt szüksége mankóra, ugyanis az egyik hallgatótársa mindig mellette volt, hogy támaszt nyújtson neki, akármerre ment is. Jongszuk mindennap vitt Rínek enni az étkezőből, és az órákon kívül minden szabadidejét mellette töltötte, segített neki bepótolni a kihagyott leckéket. Még az éjszakákat is Szangu mellett töltötte egy matraron.

Lenyűgözött és zavarba is ejtett ez a fajta bajtársiasság. Észrevettem, hogy nyár után, őszre megváltoztatták az osztályok összetételét, és a párokat is megcserélték, így már nem a korábbi barátaikkal láttuk együtt a diákokat. Jongszuk a nyáron Hvang Dzsemun barátja volt; de most, noha egy osztályba jártak, Jongszuk Szangu mellett kötelezte el magát. Talán semmi furcsa nem volt abban, hogy az új szemeszterben új barátságok alakultak ki, ám ez esetben az iskola jelölte ki ezeket a párosokat, a kijelölt helyek és a kollégiumi szobák kiosztásával egyidejűleg. Egymás iránt hűségük határtalannak tetszett, és éppen ezért furcsán szívtelennek tűnt, hogy egyik napról a másikra új szövetségeket kellett kötniük. Azt is természetellenesnek találtam, hogy parancsszóra ilyen gyorsan egymás legjobb barátaivá tudtak válni.

Azért nem minden páros tagjai voltak oda egymásért. Egyeseknek mindez csupán afféle szolgálatnak tűnt, teljesítették a kötelező penzumót. Segítettek egymásnak, ha az egyikük megbetegedett, vagy valami kétkezi munkában kellett segédkezni, és egymás mellett ültek az étkezőben meg az órákon. Ezt leszámítva azonban nem lógtak egymás nyakán. Nem mindnyájan fogták egymás kezét, vagy nevettek megállás nélkül. Néhány hallgatóm, akik új csoportba kerültek, megpróbálták a régi barátjuk mellé ülni, még akkor is, ha ellenkezett a szabályokkal. Még itt is működött valamiféle kémia.

Meglehet, hogy a hallgatók a közös életük miatt nem voltak magányosak, de azért megvoltak ennek is a hátulütői. Szó sem lehetett itt magánéletéről, és az állandó együttlét miatt a betegsé-

gek is könnyebben terjedtek. Mivel alig fűtöttek, sokuk megfázott vagy influenzás lett, és óhatatlanul a barátjuk is megbetegedett. Fia- talok voltak azonban, és úgy tűnt, gyorsan regenerálódnak.

Amikor Ri Szangu meglátott, felült, és boldogan elmosolyo- dott. A neonfényben a szoba nagynak és üresnek hatott. A padlón felfújható matracok heverték, és mindössze egy asztal állt a fal mellett. Sivár hely volt; és örültem, hogy a barátja vele van. Az ágya mellett a dél-koreai „császári tejpor” egy doboza feküdt; amiről úgy tudtam, hogy betiltották, és drága árucikknek számít. Észrevettem egy rekesz almaízesítésű ásványvizet is, amit a kam- pusz boltjában lehetett kapni.

– Mi ez a sok minden? – kérdeztem, és Szangu elpirult.

– Az osztálytársaimtól kaptam. Nagyon rendesek.

A palackok számát nézve úgy tűnt, mintha minden osztálytárs hozott volna neki egyet. Ez meglepett. A hallgatók ugyanis csak nagyon kevés kreditet kaptak a PME-től, amelyen taneszközöket meg rágsálnivalót vehettek a kampusz boltjában. A kreditrendszer hasonlított az élelmiszerjegyek rendszeréhez. Amikor elfogyott a kreditjük, akkor valószínűleg a szüleik küldtek nekik pénzt. Na- gyon szokatlannak tűnt, hogy minden diák egy üveg ásványvizet ajándékozzon Szangunak. Amikor egy másik diák megbetege- dett, akkor nem tettek ilyesmit. Talán Szangu egyszerűen csak népszerűbb hallgató volt. Jobban beszélt angolul, mint a legtöbbben az osztályában. Majdnem 180 cm-es magasságát sokan nagyon irigyelték, és kiváló tanuló volt, jól kosarazott, és ami talán a legfontosabb, nagyon befolyásos családból származott. Ezt a leve- leiben írt részletekből, a beszélgetéseinkből következtettem ki, illetve abból a tényből, hogy az apja már járt külföldön.

Ő volt a legelőkelőbb a hallgatók között, de amikor megláttam a – minden bizonnyal kínai import – *nejlon* tréningruhájában, azt kívántam, bárcsak elvihetném vásárolni egy hatalmas amerikai bevásárlóközpontba. Abszurd volt azt hinni, hogy egy bevásár-

lástól minden rendbe jönne, de abban a pillanatban gyűlöltem azt a szálnalmas melegítőt meg a hozzá passzoló tejport. Nem ker-tem sokat. Meleg öltözetet és friss tejet akartam a diákjaimnak, meg azt, hogy ne legyenek hosszú áramszünetek, vagy legalább legyen elég zseblámpájuk és hozzá való elemük. Néha ugyanolyan fontosnak tűnt az alapvető szükségletek kielégítéséhez nélkülöz-hetetlen feltételek megteremtése – világítás, fűtés, tápláló étel –, mint elhozni számukra a szabadságot.

Amikor egyik délután épp kosarazás után mentem vissza a szo-bámba, Ruth résnyire nyitotta lakrésze ajtaját, és intett, hogy men-jek be hozzá. Elég lett volna, ha köszönök, és megyek tovább, de azt hiszem, akkor épp társaságra vágytam. Néha megfeledeztem arról, hogy ezzel bizonyára nem vagyok egyedül.

– A vasárnapról van szó – mondta, és úgy ragyogott, hogy egy pillanatra azt hittem, egy újabb kirándulás vár ránk, de igazából az előzőre gondolt. – Láttam, hogy áldoztál, és szerintem nem kellene.

Megkérdezte, hogy a saját templomomban áldoztam-e. Mérges lettem. Nemmel feleltem, és felkészültem a legrosszabbra.

– Ha nem hiszel abban, hogy Jézus testét veszed magadhoz, akkor ne fogadd el az ostyát – mondta rövid gondolkodás után. – Csak aggódom miattad, mert akik nem hívők, és magukhoz veszik, azokra baljós dolgok várnak. Tudom, hogy ez babonának hangzik, de nem az.

Aztán elmondta, hogy tudja, mennyire törődöm a hallgatóim-mal, de talán mégsem ugyanazon okból vagyunk ott – ő ugyanis azért tartózkodott az országban, hogy oda is elhozza az Úr igéjét. Az Úrnak megvannak a maga módszerei, és tudja, mi a célja ezzel a néppel, az ő munkája az, hogy felébressze őket, és készen állja-nak elfogadni az ő kegyelmét.

– Suki, tudod, ez az élet csak átmeneti. A mennyországban az Úr várja majd őket.

Tudtam, hogy csendben kellene maradnom, és otthagynom, mielőtt folytatná, de abban a pillanatban hihetetlenül előtört a düh. Úgy éreztem, hogy lekicsinyli az észak-koreai nép szenvedé-seit. A heteken át tartó némaság már túl sok volt számomra, és nem tudtam megőrizni a higgadtságomat.

– Szóval azt állítod, hogy teljesen rendben van, hogy az észak-koreaiak a munkatáborokban rohadnak el, mert a te hited szerint ez nem is valóságos? – Ruth meghökkent, de folytattam. – Azt hiszem, ez a te „átmeneti” életed, amit angoltanárként töltesz egy kellemes lakásban egy tanéven át, mielőtt visszamennél Új-Zélandra, az egy kicsit másféle átmeneti élet, mint ezeké az em-bereké, akik tulajdonképpen a rezsim rabszolgáinak számítanak. Ha a mennyországban rájuk váró örök élet annyira csodás, ak-kor az itt szenvedő milliók inkább kövessenek el tömeges öngyíl-kosságot? Miért nem nézel meg egy gulágot? Aztán merd azt mondani nekem, hogy ez csak átmeneti!

Amint kimondtam mindezt, már meg is bántam. Tudtam, hogy szükségtelenül durva voltam, és úgy éreztem, hatalmas szakadék nyílt kettőnk között.

Ruth szánakozva nézett rám, és megrázta a fejét. Mondani akart valamit, de aztán fáradtságra hivatkozva faképnél hagytam. Iszonyatos dühöt éreztem, és le kellett higgadnom. A beszélgetés annyira nyomasztott, hogy egész éjjel nem tudtam aludni.

A rá következő vasárnap kihagytam a misét, a szobámban ma-radtam és sírtam. Aztán próbáltam írni egy levelet a barátom-nak, de nem írhattam szabadon semmiről, ami érdekelhette volna. Kezdünk eltávolodni egymástól. Azt írta, hiányzom neki, és hogy túlságosan elfoglalt. Galériamegnyitók, filmvetítések és vacsora-meghívások foglalták le. Ismét arra gondoltam, hogy mesélek neki a veszett kutyákról, akiket az egyetem munkatársai megmérgez-

tek, majd elfogyasztottak, de aggódtam, hogy ez felzaklatná, és talán annak sem tetszene, aki az emaileket ellenőrzi, akárki legyen is az. Nem különösebben a kutyaevős rész aggasztott, mivel abban érrefelé semmi kirívó nem volt, de attól tartottam, talán azt hinnék, panaszkodom a munkahelyi körülményeim miatt.

El akartam mesélni neki, hogy Ruthszal összetűzésbe keveredtem a hitem miatt, és hogy az álcámnak lóttek, és megvan rá az esély, hogy nem is az észak-koreaiak, hanem a misszionáriusok fognak kirúgni. Beszélni akartam a mérhetetlen félelemről és magányosságról, de nem tudtam, miképpen is értethetném meg vele. Arra gondoltam, hogy Hans Christian Andersen kis hercegnőjéhez hasonlíthatnám magam, aki a hangját adta két rendes lábért, én meg elcseréltem a hangom arra, hogy itt lehessenek. Nem hittem azonban abban, hogy meg tudná fejteni, mire is gondolok valójában. Végül rájöttem, hogy nem számít, mennyire hiányzik és mennyire vágyom utána. Amíg itt voltam, ő nem számított.

A szerelem nem menthetett meg.

NOVEMBER MÁSODIK HETÉBEN TÖBBZSÁKNYI FOKHAGYMA ÉS káposzta érkezett egy teherautón ebédidőben, és több osztályt kivezényeltek a kirakodására. A fokhagymát becipeltek az étkezőbe, és a következő két napban a hallgatók és a tanári kar több mint egy órán át púcolta mindet. Így tudtam meg, hogy *kimdzsang*, vagyis a kimcschikészítés hete van.

Észak- és Dél-Koreában késő ősszel a legtöbb család annyi kimcsshit készített, hogy kitartson egész télen. Ez egy több mint ezer éve létező hagyomány azokból az időkől, amikor a friss zöldek még nem voltak egész évben elérhetők. Gyermekkoromban a *kimdzsang* mindig olyan volt, mint egy ünnep. A környékünkön élő nőket hirtelen lefoglalta a hozzávalók – káposzta, retek, csilipaprika, mogyoróhagyma, fokhagyma, gyömbér, marinált bóbírák és articsóka – beszerzése. Aztán összegyűltek, és megmosták a káposztát meg a retket, besózták mindet, és többhordónyi kimcsshit készítettek. Sokat nevettek, pletykáltak, és jól érezték magukat. Anyám körül ügyeskedtem, és vártam, hogy megkóstolhassam a friss, csilibe mártott kimcsshit. A ropogós káposzta csípős íze és a markáns fűszerezés a tél kezdetének első jeleként égett bele az emlékezetembe. A kész kimcsshit agyagedényekben és hűvös

helyen tárolták, hogy lassan erjedjen. Az egyre erősebbé váló kimcsi a hosszú, hideg koreai tél havas éjszakáin erőt öntött belénk.

Sokáig nem jutott eszembe a *kimdzsang*. Amikor Amerikába költöztünk, anyám heti hét napot dolgozott, és egyre kevesebb kimcsit készített, így boltit ettünk. Mivel a zöldségek többsége egész évben elérhető volt, értelmetlen lett volna annyit készíteni egyszerre, nem is beszélve arról, hogy nem volt kertünk, sem erkélyünk, ahová kitehettük volna az edényeket. Most meg ott voltam Phenjanban, és fokhagymát pucoltam *kimdzsang* idején több mint száz észak-koreai férfival, akik feltúrták az ingujjukat, minden szó nélkül teljesítették a parancsot, és vidáman meséltek a *kimdzsang*gal kapcsolatos saját emlékeiket.

Egyikük azt mondta, hogy mindig segített az anyjának vödörkben felvinni a vizet az emeletre: „Sok víz kellett 150 kg káposzta megmosásához.” Ebből rájöttem, hogy nem volt vezetékes víz a lakásukban, noha a család az elithez tartozott. Egy másik hallgató azt mesélte, hogy kis családjuk volt, csak ő és a szülei, így mindössze 80 kg káposztára volt szükségük.

Aztán megkérdezték, hogy nekünk mennyi káposztát juttatott a kormány a házukhoz *kimdzsang* idején. Nem tudtam rávenni magam, hogy elmondjam, a *kimdzsang* olyan hagyomány, amelyet a fiatalabb generációk már nem igazán tartanak. Azt sem árultam el, hogy New York városa nem szállít ki káposztát minden háztartásba, így csak annyit mondtam, hogy anyám már nem igazán tartja a *kimdzsang*ot. Úgy tűnt, ez összezavarta őket, és megkérdezték, hogyan szerez kimcsit a családom télvíz idején. Elmagyaráztam, hogy mivel Amerika hatalmas, ezért az egyes vidékein más és más az időjárás, ezért sokféle zöldséget lehet kapni egész télen, mivel sok országgal kereskedünk. A Kínával való kereskedelmet hoztam fel példaként, és ez segített nekik abban, hogy megértsék az elhangzottakat.

Bevallottam, hogy én sem értem, ők miképpen ünneplik a *kimdzsang*ot. Hol van a paprika, a retek, a mogyoróhagyma? Hiszen nyilván minden családnak megvolt a maga saját receptje, más-más mennyiségű alapanyagokkal és fűszerezéssel. Az egyik hallgató azt mondta, hogy az adagok mennyisége változó. Abban az évben például rossz volt a termés, és nem jutott elég káposzta a családoknak, így sokan külön vásárolták meg, ami még a kimcsijükhöz kellett. Ez volt a második alkalom, amikor a hallgatók egyike valamiféle hiányosságról számolt be.

Szintén meglepődtem, amikor megtudtam, milyen összefüggés van a *kimdzsang* és az autóbalesetek között. A hallgatók szerint annyi koci szállított káposztát novemberben, hogy a kormány ezt veszélyes hónapnak minősítette, hiszen ez idő tájt sokkal nagyobb volt a közúti balesetek veszélye. (Május ugyancsak veszélyes hónap volt, akkor nagyobb eséllyel lehetett ugyanis a vízbefúlástól tartani.) Az egymásba rohanó, káposztát szállító autók gondolatát valószínűtlennek találtam, mivel pontosan tudtam, milyen kevés jármű van az utakon, még Phenjan utcáin is.

A második fokhagymapucoló napon a Pennsylvanai Állami Egyetemen zajló zavargások hírére ébredtem. A CNN Asia előben számolt be a tüntető amerikai hallgatókról, akik feldöntöttek egy közvetítőkocsit. Így vezették le a dühüket, amiért kirúgták az egyik edzőt, aki nem indított vizsgálatot egy fiatal fiúk megerőszakolásával vádolt másik edzővel szemben. A botrány a külpolitikai rovat vezető hírévé vált, és a műsorvezető folyamatosan hangsúlyozta az egyetemi futball és az általa generált bevétel fontosságát az amerikai kultúrában.

Közel egymilliárd dolláros profit – mondta, nyíltan mentegetve egy olyan kultúrát, amelynek fontosabb a pénz, mint hogy eléjét vegye a gyermekek molesztálásának. Úgy tűnt, a hírsatorna szenzációs sztoriról szóló, igen terjedelmes beszámolójának lényege az volt, hogy példabeszédet tartson, mivel nemzetközi téren

akadtak sokkal fontosabb hírek is. Olaszországban Berlusconi 17 év elteltével lemondott, a görög miniszterelnök szintúgy, és Líbia Kadhafi halála után kezdett széthullani. A képernyő mégis részeg amerikai egyetemistákat bemutató képekkel volt tele, akik sörösüvegeket lóbáltak, és az öklüket rázva fejezték ki szolidaritásukat futbalcsapatukkal.

Szinte szürreális élmény volt beszélni az étkezőbe, és szembenézni ezekkel a hasonló korú észak-koreai egyetemistákkal, akik vidáman pucolták a fokhagymát, és arról meséltek, mennyire mardossa őket a bűntudat, amiért abban az évben nem segíthetnek az anyjuknak. Néhányan felálltak, és összesöpörték a padlóról a fokhagyma héját. Mások átnézték a héjakat, nem maradt-e bennük véletlenül egy-egy gerezd. Páran még akkor is folytatták a pucolást, amikor a könyhai személyzet azt mondta nekik, abba hagyhatják, és készüljenek az óráikra. Így akarták udvariasan jelezni, hogy együtt hamarabb végezhetnének a munkával.

A szaktársak óráját azon a héten törölték, de ebédnél láttam néhányukat, még hozzá melegítőben, és nem a szokásos kabátban és nyakkendőkben. Megkérdeztem, merre jártak, mire egyikük azt válaszolta, hogy a tanárok termelőségvetésében dolgoztak, hogy legyen elég káposzta a családjuknak *kimdzsangra*. Kínosan érezte magát, így megkérdeztem, jó móka volt-e a kollégákkal dolgozni. A fejét rázta, és csak annyit mondott: „mondjuk” – ez igazából azt jelentette, hogy a legkevésbé sem. Ezek a büszke emberek szégyenkezve vallották be, hogy kétkezi munkát kellett végezniük. Köztük volt a Kim Cshek Műszaki Egyetem és a Kim Ir Szen Egyetem két korábbi dékánja is, valamint egy új kolléga, aki angolt tanított az előbbi egyetemen. Szinte majdnem tökéletes

volt az angolja, és azon tűnődtem, miért nem ő tanítja az angolt, és vajon milyen órákat tartana. „Nem volt mókás. Túl sok munka volt. Mindenféle dolgokat kellett elcipelni egyik helyről a másikra. Ez nőknek könnyű, de nem egy férfinak” – mondta másikuk. Ez egy ízig-vérig hímsovinisza kultúra. Az egyik hallgató elmesélte, hogy az előző egyetemén, ahol ugyáncsak kollégista volt, a PME-vel ellentétben voltak lányok is. Aztán bevallotta, hogy csak két lány járt az osztályába, egy természettudományi szakról lévén szó, és abban a lányok nem jók. Néha azért odaadta nekik a pólóit, aminek nagyon örültek. Azt hittem, hogy ez valami vicc, vagy a flörtölés egy módja, de aztán elmagyarázta a helyzetet: „Azért adtam oda, hogy kimoshassák! Azért is nehéz itt, a PME-n, mert magamra kell mosnom. A pólókat, a kabátomat és a nádrágjaimat is. Otthon mindig anyám és a lánytestvérek intézték a mosást.”

Később, még aznap délután elmentem a könyvtár mellett, és benéztem az ablakon az internetterembe. A számítógépek előtt végzős hallgatók ültek, valamint az a szaktárs, aki korábban dékán volt. Úgy tűnt, azt tanulták, hogyan kell a Google-ban rákeresni valamire. Bementem, és köszöntem az exdékánnak. Éppen rákéréssett egy számítógépes szakkifejezésre, amire a kereső több mint 600 ezer találatot adott ki. A végzős hallgató elmagyarázta, hogy ennyi eredményt adott ki a Google. Az exdékán nem értette, mit jelent ez a szám, így a diák megismételte. „Több mint 600 ezer?” – kérdezte megdöbbenve.

Azon tűnődtem, nem azért volt-e ott az a szaktárs, hogy szemmel tartsa, mit néznek meg a diákok.

A végzős hallgatókra szigorú szabályok vonatkoztak. Nem árulhattak el semmit az internetről, még azt sem, hogyan használják. Egy idősebb tanárnő azt mesélte, hogy az egyik végzőse krónikus fejfájásra panaszkodott, de szerinte ideológiailag zavarodhatott össze, és azt javasolta, hogy amikor Mrs. Davis meglátogatja

a diákot a klinikán, és kezét a halántékára téve megméri a lázát, közben mondjon el érte egy imát. Valójában fogalmunk sem volt arról, mennyire jutottak internethez a hallgatók. Az informatikai tanszék dékánja szerint igen korlátozott volt az internet-hozzáférésük, mivel továbbra is nagyon egyszerű kérdéseket tettek fel neki a dolgozataikkal kapcsolatban.

A termen kívül a hallgatóim vagy az asztaloknál ültek, vagy a hagyományos számítógépek előtt, amelyeken nem volt internetkapcsolat. Többen mondták nekem, hogy a házi feladatot, amelyben részletekbe menően kellett beszámolniuk a családi *kimdzsang*ról, túlságosan nehéznek találták, mivel a kimcsikhészítés női munka, nem férfiaknak való. Sok olyan kifejezés volt, amelyet nem értettek, és elakadtak a leíró részeknél. Könnyű feladat lett volna, ha utánanézhettek az interneten, de ez szóba sem jöhetett.

Csak néhány alkalmazás működött a hagyományos gépeken: háromféle angolszótár (*Longman's Dictionary*, *Cambridge Learner's Dictionary*, *Oxford Dictionary*), egy enciklopédia koreai nyelven és egy *Dzsucse* című dokumentum. Leültem az egyik számítógép elé, megnyitottam az utóbbi fájlt, és ezek a szavak tárultak a szemem elé: Kim Dzsongil és Kim Ir Szen dzsucsetanulmánya. Mary, a másik írást és olvasást oktató tanár engedélyt kapott, hogy feltöltsön mintegy hatvan klasszikus regényt, köztük olyanokat, mint *A nagy Gatsby* (*The Great Gatsby*), az *Üvöltő szelek* (*Wuthering Heights*), a *Háború és béke* (*Vojna i mir*) és a *Robinson Crusoe*. A hallgatók azonban azt mondták, hogy nem olvassák őket, mert nehezek, és túl réginek tűnnek. Ezeken kívül nem nagyon volt más a gépeken.

A hallgatók mégis szerették a számítógépeket. Nem ezeken gépelték le az esszéiket, azt sem tudták, hogyan kellene gépelniük, és mivel nem voltak nyomtatóik, nem is nagyon volt értelme gépre vinniük az írásaikat. A legtöbbjük csak a szótárakat használta,

bár sokan azokat is bonyolultnak találták, és inkább a saját koreai szótáraikat részesítették előnyben. Annnyira szánalmas látvány volt, hogy az ország legjobb természettudományi és műszaki hallgatói bamba tekintettel merednek a képernyőkre, hogy elöntött a szomorúsággal vegyes düh, és hamarosan kimentem a tereméből.

Egy mintázatot kezdtem észrevenni a diákjaimmal ápolt kapcsolatomban: abban a pillanatban, amikor úgy éreztem, hogy haladást értünk el, ők azonnal hátrálni kezdtek. Nagybán hasonlított ez a hírhedten kiszámíthatatlan észak-koreai rezsim viselkedéséhez, amelyik gyakran szidalmazta Dél-Koreát, épp olyan időszakokban, amikor a viszonyuk javulófélben volt. Így nem igazán lepott meg, amikor a beszélgetéseink hirtelen korábbi párbeszédeinket idézték, mintha csak megmondták volna nekik, mit mondjanak, és mikor. „Elmehettem volna Szingapúrba, de szeretem a hazámat, és inkább itt maradtam” – mondta az egyik osztálytitkár a vacsora alatt. Ez volt az ötödik vacsora zsinórban, amikor egy hallgató hasonló állítással lepott meg. Minden alkalommal azt mondták, hogy átmentek bizonyos teszteken, amelyek lehetővé tennék, hogy külföldön tanuljanak, de visszautasították a lehetőséget, mert itt akarták folytatni a tanulmányaikat. Két hallgató azt állította, hogy a pekingi Csinghua Egyetemre vették fel őket, és a kormány állná az oktatásuk költségeit, a kosztot és a kvártélyt is, ők mégis inkább a PME-t választották. Két másik diák azt mondta, hogy Németországba mehettek volna, de nem akartak.

A beszélgetések témáit gyakran előre megtervezték. Egyszer csak előálltak valamivel, mintha étkezések alatt egy előre összeállított lista egyes pontjain kellett volna végigmenniük. Mindig ugyanazzal a mondattal indítottak: mi lenne, ha valami másról beszélhetnénk? Folyton ezt használták mankóul, amikor a beszélgetések számukra kellemetlen irányt vettek, például amikor a csere-

diákprogramok kapcsán az egyik hallgató megkérdezte, hány országban jártam már.

A nyár folyamán kerültem a témát, és még októberben is óvatos voltam, ezért keveset beszéltem erről. Novemberben azonban már vakmerőbbé váltam, és egyre többet fedtem fel az igazságból, így elárultam nekik, nagyjából hány országban jártam. Tovább is mentem, amikor arról meséltem, milyen szépek az európai városok, és remélem, nekik is lesz alkalmuk felkeresni néhányat közülük. Aztán elragadtattam magam, és így folytattam:

– Persze az ázsiai városok is gyönyörűek. Például Kiotó.

Ekkor azonban megálljt parancsoltam magamnak, mert eszembe jutott, hogy Japánra ellenséggként tekintenek.

– És milyen a mi városunk? – kérdezte némi hallgatás után az egyik diák. – Szépnek találja?

Most tartottam egy rövidke szünetet. Nem találtam szépnek Phenjant. Monoton, kietlén város volt, tele betonépületekkel, és rongyokba öltözött, éhező emberekkel. De nem a külsőségek tettek annyira csúffá a szememben. Sokkal inkább az, amit jelképezett. Számomra ez volt a világ legszörnyűbb városa, és minden alkalommal, amikor feltűnt a távolban, és megláttam az autó ablakán át, elcsüggedtem. Phenjan Észak-Korea Xanaduja, az ország vezetőinek megalomániás álma – a város, amelyet az ország többi része rabszolgaként táplált. Egy mohó, vérszívó szörnyeteg volt, és néha azt kívántam, bárcsak eltűnne a föld színéről. Valószínűleg ebbe a városba hozták az elrabolt nagybátyámat 17 évesen, és ez az a hely, amelyről a nagyanyám a halála napjáig álmodott. Ez a diákjaim otthona, minden észak-koreai számára a remény városa. Mind ide szerettek volna eljutni, ahol visszajött az áram, jártak a buszok, a villamosok, és voltak autók – ahol megpillanthatták a civilizációt. Láttam a hallgatók reménykedő tekintetét, akik mind azt várták, hogy Phenjant a legszebb városnak fogom nevezni, így nem volt más választásom, mint hazudni kicsit.

– Nos, bizonyos részeit igen, szépnek.

Tudtam, hogy a válaszom csalódottá teszi őket, és ettől megszakadt a szívem, de nem láttam más lehetőséget, ám mint mindig, egyikük most is megszólalt:

– Mi lenne, ha valami másról beszélnének?

A nem túl kielégítő válaszom után azzal kárpótoltam őket, hogy elmeséltem nekik, nemrégiben egy évet töltöttem a szöuli Ihva Női Egyetemen, ahol csak nők tanulnak. Amikor Szöült emlegettem, rendszerint nem szóltak semmit, legfeljebb annyit, hogy ott születtem-e. Ez egyértelműen tabutéma volt. Egy csak női iskola gondolata azonban csábító lehetett számukra, és felkeltette az érdeklődésüket, bár szégyenlősen néztek maguk elé. Az Ihva olyasmi volt, mint a massachusettsi Wellesley College női művészeti iskola, bár ez a párhuzam nyilván semmit sem mondott volna a hallgatóimnak, így csak annyit osztottam meg velük, hogy nagyon híres intézménynek számít Dél-Koreában, és akik oda jártak, mind jó családból való, művelt lányok. Mind rám néztek, mintha abban reménykedtek volna, hogy folytatom a leírást. Végül az egyikük félénken megszólalt:

– És csinosak voltak?

– Igen – bólintottam. – Szöul legcsinosabb ifjú hölgyei jártak oda, olyan szépek, mint a kedvenc phenjani úriembereim.

Ezzel nem bántottam meg őket, mint az imént, de velem együtt mindnyájan kuncogni kezdtek.

– Volt osztályfelügyelője is? – kérdezte az egyikük.

A kérdés annyira abszurd volt, hogy már nem volt nevetgetnöm. Nem árulhattam el nekik, hogy a dél-koreai egyetemeken nincsenek osztályfelügyelők, és persze szakaszvezetők sem, a hallgatók pedig nem menetelnek az étkezőig. Ezért csak azt feleltem:

– Nos, legtöbbször nem a kampusz területén lakik. Az ihvási lányok csak jönnek-mennek, így nincs szükség felügyelőkre.

Most, hogy egyre téliesebbre fordult az időjárás, a kertészkedés egyre nehezebbé vált, mivel a talaj sáros lett, majd megfagyott. Amikor kifejeztem aggodalmamat az időjárási körülmények miatt, az egyik hallgató egyszerűen azt mondta, vannak csizmák, így gond egy szál se. Elmesélte, hogy úgy nőttek fel, hogy gyermekkoruktól kezdve gondoznak növényeket és fákat. Októberben a KNDK minden lakója fát ültetett, mivel ez volt a faültető hónap, és minden phenjani parancsba kapta, hogy egész télen kertészkedjen. A kertészkedés eufemizmus volt a fizikai munkára, amely gyakran ásást és vízfordást is jelentett. Így már értettem, hogy a vásárlásaink alkalmával miért láttam sálakba és kesztyűkbe bugyolált, füvet és bokrokat gondozó embereket az utcákon és a folyóparton. A hallgatóm arra is emlékezett, hogy 5 évesen vizet hordott vödörben. Büszkén mesélte, és rájöttem, hogy hazafias cselekedetként gondolt rá. Emellett, tette hozzá, a kertészkedés legfeljebb három-négy órát vehetett igénybe, és így sportolásra is maradt egy kevéske idejük, nem úgy akkor, amikor a folyosókat és mosdókat kellett kitakarítaniuk. Így aztán jobban szerették a kerti munkát.

Azon a héten a diákok három órán át ástak egy lyukat a szörnyű hidegben, az előző héten pedig négy órán keresztül. A hallgatók győzködtek ugyan, hogy ez a munka jó dolog, de néhányan már bevallották, mennyire fáradtak. Egyikük azt mondta, hogy még sosem kellett olyan keményen dolgoznia, mint a PME-n.

Egyik este, amikor a szél süvített kinn, az aznap éjjel őrt álló hallgatókra gondoltam. Egyiküknek sem volt olyan bélelt kabátja, amely valóban védte volna őket a hideg ellen. A Nagy Vezetőket mindig a Naphoz hasonlították – Kim Ir Szen születésnapját a Nap napjának nevezték, Kim Dzsongilt pedig a 21. század Napjának hívták –, a hallgatóimnak azonban mégsem jutott a Nap melegéből. Végül az egyik vacsora alkalmával megosztottam velük

a hideggel kapcsolatos aggodalmaimat, és kissé vonakodva, de sajátos magyarázattal álltak elő.

– Először nagyon nehéz volt... igen... de nagyon boldogan tesszük, mert hatalmas dicsőség segíteni a pártnak, hogy egy erős és virágzó országot építsünk.

Az asztalnál ülő hallgatók bólogattak, így megkérdeztem, csináltak-e ilyesmit, mielőtt a PME-re jöttek.

– Igen, az előző egyetemünkön is csináltunk ilyet.

Aztán rákérdeztem, hogy az egyetem előtt volt-e ilyesmi.

– Igen, 13-14 éves korunk óta végzünk ilyesfajta szolgálatot. Mindenki így nő fel ebben az országban.

Az őrszolgálat gyakorisága attól függött, mi volt az ember szakmai rangja, de ez olyasfajta szolgálat volt, amelyben életük végéig részt kellett venniük. A nőknek is, igaz, csak az első szülésig.

Ahogy gyanítottam, ez a szolgálat minden, a kirándulásaink alkalmával az utak mellett látott falvakban is létezett. Azok a szentélyszerű épületek, a Kimirszenizmus előadótermei az ország minden falucskájában ott voltak, mint a templomok vagy a McDonald's gyorséttermei világszerte.

ŐSZE A DIÁKOK MÁR RETTEGTEK, HA MEGHALLOTTÁK AZ *esszé* szót. Nagyon idegesen álltak neki, mivel tudták, hogy fontos, mert éppúgy beleszámít a végső jegyeikbe, mint a vizsgák. Saját témával kellett előállniuk, és ehhez be kellett nyújtaniuk egy tételmondatot és egy vázlatot. Amikor megkérdeztem, hogy haladnak, azt mondták, rosszul.

Hangsúlyoztam, mennyire fontosak az *esszék*, mivel tudományos szakemberekként egy nap talán majd írásban kell bizonyítaniuk az elméleteiket. Az ő világukban azonban valójában soha semmit sem bizonyítottak, mivel minden a Nagy Vezető szeszélyeitől függött. A hallgatók íráskészsége, akárcsak a kutatási képességük, igencsak sok kívánnivalót hagyott maga után. Írásaik elkerülhetetlenül tele voltak a Nagy Vezető érdemeinek végtelen ismételtetésével, amelyek közül soha egyet sem igazoltak, mivel itt nem ismerték a bizonyítás gyakorlatát. Egy gyors pillantás a napilapjaikba, amelyekre ugyanez a hangvétel volt jellemző – az első betűtől az utolsóig mindenféle tempóváltás vagy konklúzió levonása nélkül. Nem volt kezdet, ahogy vég sem.

Egy 3–5 bekezdésből álló *esszé* – tézissel, bevezetéssel, kifejtéssel és lezárással – teljesen idegen volt számukra. A legnehezebben

a bevezetés lényegét sikerült megérteniük. Azt mondtam nekik, hogy ez olyan, mint egy beköszönés. Hogyan éred el, hogy horogra akadjon az olvasó? Többféle példát is mondtam ugyan, de a különórákon így is fejszóválva jelentek meg. „Szóval ez a horog... – kezdték – ...ez micsoda?”

„Legyőztük Japánt!” – üvöltöttek egyik reggel kórusban, ahogy besétáltam az osztályterembe. A nemzeti futballválogatottjuk, a Cshollima legyőzte a japán „kék szamurájokat” egy világbajnoki selejtezőn. A mérkőzést a Kim Ir Szen Stadionban rendezték meg, és élőben közvetítette a televízió.

A Japán elleni düh olyan elevenen élt az országban, mint 50 éve, amikor a japánok gyármatosították Koreát. A diákok áradoztak, és büszkén meséltek Csong Deszéről, a válogatott csatáráról, és egy másik játékosról, akire a Manchester United is felfigyelt. Nem vették figyelembe a tényt, hogy Csong valójában egy harmadik generációs zainicsi koreai. Ezt a kifejezést azokra a koreaiakra használták, akik Japánban születtek, nevelkedtek és éltek, bár Észak-Koreának fogadtak hűséget. Az ő szemükben a zainicsi koreaiak japánok voltak, az esküdt ellenségeik, amikor azonban a helyzet úgy kívánta, mégis koreaiaknak tartották őket.* Jobbnak láttam, ha nem fűzők megjegyzést ehhez.

– Milyen izgalmas! – mondtam lelkesen. – Remek lenne, ha a Cshollima kijutna a brazíliai világbajnokságra, igaz?

Mindnyájan mosolyogva bólogattak.

* A leghíresebb zainicsi koreai a 2004-ben elhunyt Ko Jonghi volt, Kim Dzsongil számos ágyasainak egyike és Kim Dzsongun anyja. Szegény sorból származott, a *szongbun* státusa is alacsony volt, de ezt utólag kikozmetikálták, és napjainkban mint „A nagy *szongbun* Korea anyjaként” ismert.

Csak késő délután jöttem rá, miután megnéztem az interneten, hogy Észak-Koreának már nem volt esélye kijutni, de a meccset természetesen le kellett játszani. A diákok vagy nem akarták ezt elismerni, vagy nem is tudtak erről. Ráadásul később kiderült, hogy a mérkőzést nem is élőben közvetítették. Akkor kezdték adni a tévében, amikor a valóságban már véget ért, így a rezsim már biztosan tudta, hogy a csapatuk nyert. Az egyik hallgató elmesélte, hogy nagyon unalmasnak találja, hogy mindig csak a győztes meccsekét láthatták. Továbbá akármennyit kutattam a neten, nem volt nyoma annak, hogy a Manchester United az észak-koreai játékoszt le akarta volna igazolni. Szokás szerint a kormányuk ismét híreket fabrikált, és a hallgatóim állításainak nem volt semmiféle valóságalapjuk, így aligha remélhettem, hogy bizonyítani tudják majd az esszéikben írt állításaikat.

Most, hogy a végzősök internetezhettek – 3-4 órát naponta, ahogy mondták –, rájöttek, hogy sok mindenről lemaradnak. Étkézések idején elővettem a laptopomat, és megmutattam nekik a sportnapon készült fotókat. Szerették nézegetni magukat, és megkértek, hogy nagyítsak rá az arcukra. „Oké, ezen túl jóképű vagyok – mondta egy pajkos diák –, ezt kinyomtathatja!”

Képernyővédőmnek a manhattani felhőkarcolók látképét állítottam be, és óhatatlanul meglátták. Néha megnyitottam a Photo Booth programot, és készítettem magunkról néhány fotót, ahogy az asztalnál ülünk, miközben apró rózsaszín szívecskék gurultak végig a képernyőn. „Ezek mik? Miért mozognak azok a kis rózsaszín izék így?” – kérdezték, és előtört belőlük a nevetés. Talán azért örültem annak, hogy ilyen nyíltan kifejezik az örömeiket, mert egész életükben azt sulykolták beléjük, hogy ők katonák.

Kezdték nyíltabban hangot adni egy-egy rácsodálkozásuknak. „Még sosem láttam ilyen vékony számítógépet” – mondta az egyik

hallgató a laptopomra. Egy másik diák azt állította, hogy korábban még nem hallott a Macról, és megkérdezte, ugyanaz-e, mint a Windows. Emlékeztettem őket a korábbi, gyászjelentésekről és Steve Jobsról szóló óráinkra. Néhányan megjegyezték, hogy a szótáram sem mindennapi, mire azt feleltem, hogy a Kindle nem szótár, hanem egy olyan digitális eszköz, amelyen könyvek tízezreit lehet tárolni, ahogy a szótárakban is több ezer szó van.

Egy hallgató azt mondta, nagyon érdekli a számítógépet, mivel az informatika a főtárgya. Az előző egyetemén ő felelt az intranetért, és abban reménykedett, hogy miután megszerzi a diplomáját, a csossoni számítógépközpontban dolgozhat majd. Hozzátette, hogy ha „hackelést” tanult volna, akkor nem irányítják át a PME-re. Amikor rákérdeztem, hogy valóban voltak-e rendes hackelés-óráik, elmesélt egy történetet egy hírhedten okos másodévesről az előző egyetemén. Ez a diák egy nap feltörte a kormányzati rendszert, és javított az osztályzatain. A kormánytisztviselők rájöttek, de igazán briliánsnak tartották, ezért úgy döntöttek, megtarthatja a jobb jegyeket. Úgy tűnt, a történet erkölcsi tanulsága az, hogy a hackelés bűncselekmény ugyan, de ha valaki jól csinálja, hajlandók szemet hunyni felette.

A hallgató megkérdezte, hogy van-e internet a gépemen. Korábban egy másik diák is afelől érdeklődött, hogy a futás közben rajtam látott iPoddal tudok-e az internethez csatlakozni. Nem értették, hogy nem elég, ha van egy eszköz, amellyel kapcsolódni lehet az internethez, kell hozzá hálózat is. Ezt is elmagyaráztam, amennyire tudtam, és hozzátettem, hogy bármilyen gépen keresztül lehet kapcsolódni az internethez, tulajdonképpen akárhol, parkokban, kávézóknál, de nem ebben az országban. Tudtam, hogy nem lenne szabad erről beszélnem, de nem tudtam tovább magamban tartani.

Hamarosan, szinte egyesével, a diákjaim elkezdtek kérdéseket feltenni.

– Nézett ma filmeket az interneten?
 – Mennyi ideig nézhet filmeket?
 – Mennyi filmet nézett meg?
 – Nos, képzeljétek el a végtelent! – próbáltam elmagyarázni.
 – Az internet olyan, mint a végtelen. Több százezer weboldalt lehet felkeresni, és filmek tízezrei közül lehet választani.

Bólintottak, ahogy mindig. Az egyik legértelmesebb diák, Szong Szungdzsin megkérdezte, segítenék-e megtalálni egy információt az alkoholról. Az előnyeiről és a hátrányairól akart írni, és nem tudta, hogyan keressen rá. Egy orvos fia volt, aki egész életében orvosi kifejezéseket hallva nőtt fel, ennek ellenére fogalma sem volt az alkohol hatásairól. Azt szeretne volna, jöttem rá, hogy nézzek utána az interneten.

Az információs vákuum okozta kényelmetlenséget a hallgatók egyre kevésbé tudták figyelmen kívül hagyni, hiszen velünk éltek, mi pedig rendelkezünk mindazzal a tudással, amellyel ők nem. Mi azt szerettük volna, ha a kiadott dolgozatok és az étkezések közben folytatott beszélgetések révén ennek egy részét a magukévá teszik. Mi, akik a nyugati kultúrában nevelkedtünk, arra emlékeztettük őket, hogy ez a vákuum a fejlődésük valódi gátja.

Természetesen nem a félretájékoztatás és az információhiány volt az egyetlen akadálya annak, hogy megtanítsuk őket esszét írni. A történeteikben a végső következtetést mindig előre levonták, eldöntötték. Például ahogy nyáron, úgy ezúttal is rendeztünk egy versenyt, amelynek során a diákoknak eredeti, rövid jelenetekkel kellett előállniuk. Ruth, aki néhányukat tanácsokkal segítette, egyik délután megjelent az irodámban, hogy feltegyen egy kérdést. Egy ideje kerültem őt, de megkönnyebbültem, hogy az álcámat nem fedték fel – azt feltételezte, hogy keresztény vagyok, még ha nem is olyan vallásos, mint ő.

– Amerikában létezik legális szervkereskedelem? – kérdezte.

Megráztam a fejem.
 – Dehogy, az illegális.

Elmesélte, hogy az egyik hallgató azzal az ötlettel állt elő, hogy szerepeljen a jelenetben egy férfi, aki teljesen elszörnyedt az amerikai szervkereskedelemtől, és Észak-Koreába érve lenyűgözőnek találja, hogy az orvosi ellátás ingyenes, hála a Nagy Vezető gondosságának.

A negyedikeselek előadtak egy jelenetet egy tűzoltóról, aki megmentett egy párt, majd elénekelt egy dalt a Nagy Vezetőről. A versenyt végül azok nyerték meg, akik egy gazdákkal kegyetlenül bánó földbirtokosról tartottak előadást: ez a Korea felszabadulása előtti időkben játszódtott, magyarázta el a narrátor, mielőtt az örök elnök, Kim Ir Szen hősies vezetésével kivívták a szabadságot. A végén a teljes szereplőgárda ismét egy dalban tört ki, ezúttal a Munkáspárt előtt fejezték ki hálájukat. Nem derült ki pontosan, mit is köszöntek meg a pártnak, de a cselekménytől függetlenül minden darab olyan dallal ért véget, amely a párt vezetői előtt tisztelgett.

A forráskutatás-óra helyett – ami itt lehetetlen lett volna – azt kértem a hallgatóktól, hogy olvassanak el egy egyszerű, 1997-es esszét. Bill Clinton azt ecsetelte benne, mennyire fontos, hogy minden iskolában legyen internetkapcsolat. A szaktársak azért hagyták jóvá, mert kapcsolódott az egyetemi oktatásról szóló aktuális tankönyvi feladathoz. Reméltem, ez alapján rájönnek, mennyire elmaradott az országuk. Kaptak még négy közelmúltbeli cikket – a *Princeton Review*, a *The New York Times*, a *Financial Times* és a *Harvard Magazine* írásait –, amelyekben Mark Zuckerberget, a Facebookot és a Twittert is említették. A diákoknak egyikkel kapcsolatban sem voltak kérdéseik. Még az sem érdekelte őket, hogy Zucker-

berg 100 millió dollárt kapott azért, amit a kollégiumi szobájában megálmodott. Lehet, hogy azt hitték, minden cikk csak hazugság. Esetleg a kapitalista mentalitás taszította őket.

Másnap jó néhány diák jelent meg a különórán. Mindnyájan úgy döntöttek, más témában akarnak esszét írni. Érdekes módon mindnyájan az amerikai társadalom anomáliáiról akartak értekezni. Egyikük az amerikai és japán középiskolákban tapasztalható testi fenytésekről akart írni. Másikuk azt akarta megvitatni, miért akarja eldönteni az amerikai kormány egy baba jövőjét egy IQ-teszt alapján, és hogy ezt be kellene tiltani. Egy harmadik hallgató arról írt volna, mennyire gonosz dolog olyan sok ember számára engedélyezni a fegyverviselést Amerikában. Egy negyedik szerint a bioüzemanyag mérgező, és Amerika állítja elő a legnagyobb mennyiségben. Az ötödik a válásról akart értekezni. A KNDK-ban nem voltak válások, de Amerikában ezek aránya meghaladta az 50%-ot, és mindez szerinte bűnözéshez és elmebetegségekhez vezet.

– Mi történik errefelé, ha az emberek házassága boldogtalanná válik? – kérdeztem.

A hallgató értetlenül bámolt rám.

Egy másik hallgató arról akart írni, mennyire szörnyű a McDonald's.

– Milyen ételeket készít a McDonald's? – kérdezte tőlem ugyanez a hallgató.

Egy diák megkérdezte, melyik országban képezik ki a legtöbb hackert, mert ő úgy tudja, hogy Amerikában. Ez a kérdés meghökentett, mivel éppen előtte láttam egy riportot a CNN Ásián az észak-koreai kiberbűnözésről. Így hát azt mondtam, hogy ilyen bűnöket bárki, akár egy turista is bárhol elkövethet, így nehéz megnevezni ilyen értelemben egyetlen országot.

Amikor elkészültek a tézismondatok, megláttam, mit írt az egyik diák. „A nukleáris fegyverek kártékony hatása ellenére sok

ország, köztük az Amerikai Egyesült Államok, továbbra is fejleszt nukleáris fegyvereket.” Úgy tűnt, fogalma sincs arról, mennyire aggasztja a világot, hogy Észak-Korea atomfegyvereket fejleszt és tesztl. Másikuk arról írt, hogy az éhezés megoldhatatlan probléma, főleg Afrikában, hiszen ez még olyan gazdag országokban is gondot okoz, mint Anglia vagy az Egyesült Államok. Megint másikuk a pénzről, illetve arról írt, hogyan vesz rá bizonyos társadalmakat etikátlan cselekedetek elkövetésére.

Egyvalami egyértelmű volt számomra. Az esszék témáját megváltoztató kollektív döntésük hátterében a Zuckerbergről szóló cikkek álltak. Inspirációnak szántam, ám azt dicsekvésként értelmezték, és megalázva érezték magukat. A generációkon át beléjük plántált nacionalizmus olyasfajta alattvalót „termelt ki”, amely törekény egóval rendelkezett, és nem volt hajlandó elismerni a világ egyéb, fejlett részeit.

A hallgatók látókörének kiszélesítésére tett kísérleteim balul sültnek el. A *kimdzsang*ról szóló feladat prédikáló, öntömjénező tirádákhoz vezetett. A hallgatók közel fele azt állította, hogy a kimcschi a legnépszerűbb étel a világon, és minden más nemzet irigylitőlük. Egy diák azt írta, hogy az 1996-os atlantai olimpia hivatalos étele volt. Amikor rákérdeztem erre, azt állította, ez közismert tény, és még bizonyítani is tudja, mert benne van a koreai tankönyvében. Gyorsan rákerestem az interneten, és kiderült, hogy egy japán cég azt állította, a kimcschi japán étel, és azt javasolta, legyen az olimpia hivatalos étele, de elutasították a kérését. Ez a hír eltorzítva jutott vissza hozzájuk, és tényként kezelték.

A diákok félretájékozottságát korrigálni komoly fejtörést okozott, és közben néha veszélyes területekre kellett merészkednem. „Szó sem lehet róla – mondta Martha. – Hagyd! Ha a könyveik szerint ez mind igaz, akkor nem állíthatod, hogy mindegyik hazugság.”

Néha érdeklődtek, miért nem eszem sok fehér rizst. Minden étkezés alkalmával rizshégyekkel pakolták meg a tálcáikat, miközben én alig szedtem belőle a tányéromra. Elmagyaráztam, hogy szeretem a rizst, de egy ideje nem a kedvencem. Aztán megkérdezték, mit eszek a rizsen és a *nengmjonon*, a nemzeti ételükön kívül. Nem állhattam neki olyasmiket felsorolni, mint a friss gyümölcsből készült smoothie-k vagy a Benedict-tojás, így két olyan nyugati ételt neveztem meg, amit ismerhettek: a spagettit és a hot dogot. Tudtam, hogy az észak-koreaiak is szeretik az utóbbit, mert láttam a nemzetközi vásáron sorban állni őket kolbászáért. Egy diák is írt erről a *kimdzsan*gról szóló dolgozatában. „Azok a koreaiak, akik jobban szeretik a spagettit a hot dognál és a kimcsхинél, szégyent hoznak a hazájukra, amiért elfelejtik a kimcsחי felsőbbrendűségét.” Úgy tűnt, semmi sem törheti meg hadviselészerű elszigeteltségüket, ráadásul ez a viselkedés nem hagyott teret semmiféle érvelésnek, mivel minden út egy végkövetkeztetés felé vezetett. Egy megjegyzés kíséretében adtam vissza neki az írását: „Miért ne lehetne egyszerre szeretni a spagettit és a kimcsחי?”

A támogatás hiánya és a késés-villás kísérlet bukása ellenére Ruth még mindig igyekezett megismertetni a diákokat a nyugati kultúrával. Letöltötte a technoduó Daft Punk „Around the World” című dalát és egy hiphopegyüttes, a Roots dalait, hogy megismerhessenek különböző műfajú zenéket is. A szaktársak jóváhagyták, mivel kapcsolódott a tankönyvhöz, de a hallgatók utálták a számokat. Az egyetlen zene, amit megtűrtek – igaz, nem is szerették nagyon –, a Beatles „Yesterday” című dala által inspirált rock'n'roll volt.

– Ez a hiphop csak szövegelés, a techno meg csak ütemekből áll – mondták később. – Unalmas!

– Undorító! – mondta a fejét rázva másikkuk.

Mások is hasonlóképp vélekedtek:

– Olyan, mint a „Jencsi bomba” című dalunk a bombáról, amit az Örök Elnök, Kim Ir Szen vetett be a japán imperialisták ellen. Az is csak szavakból áll, de azt már régen írták. Nagyon régi dal. Így hát előrébb tartunk, mint az amerikaiak!

Jó néhány, esszéről szóló óra után az egyik hallgató vacsora közben azt mondta nekem:

– Furcsa dolog történt délután társadalomtudomány-órán.

Még sosem meséltek maguktól a dzsucseórájukról, így figyelmesen hallgattam.

– Esszét kellett írunk! – folytatta a diák.

Elmagyarázta, hogy rendszerint rövid szövegeket kellett alkotniuk koreaiul, amelyekre ez idáig sosem gondolt esszéként, de most már így tesz, és ez furcsa érzés számára.

– Mi a furcsa benne? – kérdeztem.

– Nem tudom – mondta, és elgondolkodva egy pillanatra elhallgatott. – Esszéként néztem rá, és rájöttem, hogy valami megváltozott. Angolul és koreaiul írni nagyon más, de ugyanakkor hasonló is. És ahogy az esszé szerkezeti felépítésére gondoltam, furcsán kezdtem érezni magam.

Nem faggattam tovább, mert azt hiszem, értettem őt. Bizonyára nagyon felkavaró lehetett a dzsucseórára szánt írásait esszéként megközelíteni. Az ő hazájában nem volt szükség bizonyítékokra, a tények ellenőrzésére és az egyensúlyra – hacsak azt nem akarták bizonyítani, hogy a Nagy Vezető saját kezűleg írt több száz operát, több ezer könyvet, megmentette az országot, és még számtalan csodás dolgot tett. Az egész rendszerüket úgy építették fel, hogy ne lehessen megkérdőjelezni, és hogy eltiporják a kritikai gondolkodást. Így az esszé formája, amelyben az állítást bizonyítani

kellett, ellentétes volt az egész rendszerükkel. Egy esszé szerzője elismeri az állításával ellentétes érveket, és megcáfolja őket. Itt azonban az ellenvélemény nem volt opció.

Az asztal felett ránéztem, és egy ismerős, felkavaró érzés tört rám. Lehet, hogy ez csak a kezdet. Annak a nyitánya, hogy még több kérdésük lesz később, illetve tudtam, hogy még milyen kérdéseket kellene feltenniük. Idővel rájönnek majd, hogy korábban azért nem voltak hasonló kérdéseik, mert el sem tudták képzelni, hogy feltehetnék őket. Ha ugyanis megtennék, abban a rendszerben nem létezhetnének tovább.

23

KÖZELEDTE A HÁLAADÁS, ÉS A CNN ASIA SZERINT OTTHON egyre nőtt az esélye annak, hogy a szexuális zaklatással vádolt Herman Cain elnöknek jelölteti magát. „Az Úr azt mondta nekem, hogy induljak az elnöki posztért” – állt az egyik szalagcímben. Ez ismerősen hangzott számomra. Amikor megkérdeztem a többi tanárt, miért jöttek a PME-re, mind hasonló válaszokat adtak. „Az Úr küldött ide engem.” Amikor arról faggattam őket, meddig maradnának még, sokan ugyanazt felelték: „Amíg az Úr azt akarja. Ő mindent tud. Majd ő eldönti.”

Ez Ruth állítására emlékeztetett, amely szerint az Úrnak megvannak a maga tervei, és hogy az észak-koreai nép szenvedése csak átmeneti a mennyország felé vezető úton. Jézus akarata szerint tehát a gulágoknak megvolt a maguk funkciója, éppen úgy, ahogy a diákjaimnak az éhínség ellenére – vagy éppen azért – is követniük kellett a Nagy Vezetőt, amit egyfajta szükséges mártíromságként értelmeztek az „erős és virágzó” ország építése felé vezető úton. A „nehéz menetelés” mégis egyfajta szertartás volt számukra, amely egyesítette erejüket az őket démonizáló külvilággal szemben.

Újra részt vettem a vasárnapi misén, bár Ruth azt mondta, ne áldozzak, ami valami oknál fogva egyébként sem volt rendszeres. Utána ebédnél az egyik hallgató így szólt hozzám:

– Mit csinált ma reggel?

Egy pillanatra elhallgattam, majd azt feleltem:

– Nos, egy tanári értekezleten voltam.

A lélegzetem kihagyott egy pillanatra.

– Vasárnap is vannak értekezleteik? – kérdezte elkerekedett szemmel. – Hol? A szállásukon?

A kampuszon mindent látni lehetett, akárhol is volt az ember. Ahogy mi is azon tűnődtünk, hová tűnhettek el a hallgatók több órára, ők most ugyanezt kérdezhették magukban velünk kapcsolatban. Olyan őszintén válaszoltam, amennyire csak tudtam.

– Néha találkozunk, hogy egyeztessük a részleteket a tanárok kirándulásaival kapcsolatban, mi mennyibe kerül, és ki vesz részt rajta.

Bólintottak, de nem túl nagy meggyőződéssel.

Napról napra hidegebb lett. Néha az ujjaim túlságosan elgémbe-
redtek, és nem tudtam tartani a krétát tanítás közben. Mindig rajtunk volt a kabátunk, még az osztályteremben is. Még mindig szoknyában kellett járnom, de dupla réteg hárismát vettem fel. Otthon már majdnem elkezdődött a hálaadás, és ettől még inkább honvágyam lett, bár gyermekkoromban mi a *cshuszokot*, a koreai aratásnapját tartottuk, nem pedig a hálaadást, és pulykát sem ettünk. Néha étkezések közben a hallgatók vicces sztorikkal próbálták elterelni a figyelmemet, mintha megérezték volna, milyen rossz a kedvem.

Egy este Cshang Minszu, egy kétbalkezes diák az egyik csoportomból a nővére közelgő esküvőjéről mesélt. Huszonhét éves volt, és a cshanggangvoni uszodában dolgozott. Vőlegényével az egyetememen találkozott, és egy munkahelyen dolgoztak. Amatőr ökölvívó volt, nagyon kedves ember, de „borzalmasan” nézett ki.

Minszu aprólékosan leírta: alacsony és kövér, az orra akkora, hogy szinte az tette ki a teljes arcát, a szája túlságosan messze volt az orrától, az álla alján, és a szeme csálén állt, szemgolyói messze ültek egymástól. Ami pedig a legrosszabb, mondta, a szemöldökei olyan vékonyak, hogy szinte nem is látszódtak. A fickó minden reggel várt a nővére a házuk előtt. A nővére nagyon szép volt, mivel az orrát és a szemét is plasztikázták.

Már több hallgató is említette, hogy a plasztikai sebészeti beavatkozások nem ritkák erre felé, és az egyik tanár, aki már sokat dolgozott észak-koreaiakkal, azt mesélte, a helyi nők szerint a kormány ilyen szépítő műtétekkel jutalmazott bizonyos hölgyeket. Korábbi látogatásokon többször láttam olyan nőket, akiknek mintha plasztikázták volna a szemhéját, ami Dél-Koreában a leggyakoribb plasztikai műtétnek számított.

Egy másik hallgató, Pak Szehun a barátnőjéről sztorizott. Nyáron azt mesélték, hogy egyiküknek sincs barátnője, de kezdtek leomlani a falak, amelyeket közöttünk húztak. Volt egy barátnője az előző egyetemén, akit nagyon szomorúvá tett, hogy a PME-re jött. Most azonban lett egy új barátnője, valószínűleg a „Hogyan tegyünk szert barátnőre?” című feladatunknak köszönhetően. Emlékezett a leckére, és vakáció alatt találkozott egy lánnyal a Nagy Népi Könyvtárban, ahol mindegyikük összefutottak. A többi fiú kinevette, hogy csak poénkodik, de ő hajthatatlan volt. A lány, mint mondta, csinos, és a Phenjani Idegennyelvek Egyetemén tanult, és el volt ájulva Paktól, mert jobban beszélt angolul, mint ő, és mert nagyon jóképűnek találta. Azt mondtam neki, lenyűgöz, hogy ilyen rövid idő alatt új barátnőt talált magának. A többiek hisztérikus nevetésben törtek ki. „Ez a srác egy kész csajozógép!” – mondta az egyikük.

Aznap volt Hong Munszop születésnapja, és a diákok arra készültek, hogy este 7 óra 30 perckor összegyűljenek az egyikük szobájában ünnepelni. Mindenki – kivéve azt a hat diákot, akik

őrt állnak – énekel majd neki, aztán mind lemennek a tévésobába, és megnéznak egy kínai tévéfilmet. Megkérdeztem Munszopot, általában mit szokott kapni az édesanyjától, és azt válaszolta, hogy plüssmackókat. Legalább tíz volt neki. Egy másik hallgató, Kim Jongszuk a szüleitől mindig egy karórát kapott a születésnapjára, de nagyon trehány volt, és mindegyiket elhagyta. Végül az apja nem vett neki több órát. „Inkább egy kutyának vennék órát, mint neked” – idézte fel apja szavait a fiú.

Aztán azzal folytatta, hogy az anyja kutyahúst vett neki a piacon, és elkészítette a kedvenc ételét, a kutyahúslevesét. Másikuk azt mesélte, hogy az anyja filézett macskahúst tett a bőrére, hogy enyhítse az izomfájdalmait. Imádták a bizzár dolgokat. Tudták, hogy nem vagyok oda a húsért, és kíváncsian figyelték, hogy a részleteket hallva rám tör-e a hányinger – végül feladtam.

– Oké, elég volt, értem!

Erre aztán mindnyájukból kitört a nevetés.

Aztán teljesen váratlanul Cshang Minszu feltett egy kérdést:

– Rasszisták az amerikaiak?

Azt mondta, hogy az egyik tankönyvben olvasta, és aggódott, hogy a fehér amerikaiak esetleg rosszul bánnak velem, mert nem úgy nézek ki, mint ők. Elhallgattam, de nem a szokásos félelem miatt, hogy valakit bajba keverhetek, hanem azért, mert ez egy igen összetett kérdés volt. Őszintén kíváncsi volt a válaszomra, nekem pedig bőven volt mondanivalóm a témát illetően.

– Mi a helyzet a sötét emberekkel?

Az afroamerikaiakra gondolt. Nem láttak még más etnikumot, csak a sajátjukat, egészen addig, amíg a PME-ré nem jöttek, ahol csak fehér tanárok voltak, de feketék nem, így ez a téma számukra csak elméletben létezett. Érdekesnek találtam, hogy ilyesmin gondolkodik, pedig kevés időt töltött külföldi tanárokkal, de Munszop gyorsan lepiszigte.

– Unalmas! Beszéljünk valami másról! Ennek semmi köze az életünkhöz.

Mindig ez történt, a beszélgetésnek azonnal vége szakadt. Az új ismeretek forgácsait azonban megőrizték; egyrészt, mert fiatalok voltak, másrészt, mert alig történt velük valami.

– J. K. Rowling híres írónak számít? – kérdezte az egyikük.

– Roxfort szép hely? – jött a másikuk egy újabb kérdéssel.

– A kviddics viccesnek tűnik – mondta a harmadik hallgatótársuk.

Úgy tűnt, mintha olvasták volna a Harry Potter-könyveket, és látták volna a belőlük készült filmeket, de ez természetesen nem volt lehetséges. Valószínűleg a történetet röviden említették az egyik, előző tavasszal használt tankönyvükben, és élénken emlékeztek a részletekre. Elkezdtem arról fantáziálni, hogy megmutatom nekik az egyik Harry Potter-filmet. Így aztán nem is hittem a szerencsémnek, amikor Martha megemlítette, hogy van nála egy példány a harmadik részből. Nagyon izgatott lettem. Már terveztem egy filmvetítést az első évfolyamosoknak, miután letették az utolsó vizsgájukat, így azt javasoltam, adjuk oda a Harry Potter-filmet a szaktársaknak jóváhagyásra, és a filmet mutassuk be a diákoknak.

Sajnos Ruth hallotta, miről beszélünk, és elmondta, hogy a tanárok már a *Narnia krónikái* (*The Chronicles of Narnia*) mellett döntöttek. Azt javasoltam, legyen két film, és csapjuk hozzá a Harry Pottert is, vagy még jobb: cseréljünk. Ruth nemet mondott. A *Narnia krónikáit* keresztény üzenete miatt választották ki, magyarázta. Néhány tanár nem értett egyet a Harry Potter üzenetével. Továbbá úgy hitte, hogy ha megnyílik az ország, az első dolog, amivel a hallgatók találkozni fognak, az úgyis a Harry Potter lesz. Említettem ezt Marynek is, aki azt mondta, hogy lehetetlen, amit kérek. „A film nagy hatással lehetne a hallgatókra.

Talán a szaktársaknak nem lenne gondjuk a Harry Potterrel, de nekünk igen. Komoly oka van, amiért a *Narniát* választottuk. Ő kérte ezt” – mutatott az ég felé.

Minden új információnak kettős szűrőn kellett átmennie. Amit popkultúrának láttam, azt a misszionáriusok eretnekségnek minősítették, ahogy minden bizonnyal a szaktársak is, így mielőtt valamilyen információ eljutott a hallgatókhoz, kétszer is cenzúrázták. Azért furcsának tűnt, hogy az Úr nem kedvelte Harry Pottert, de hagyta, hogy a történet példátlan világsikerré váljon.

Amennyivel könnyebben ment a beszélgetés a hallgatókkal, talán a közös örömforrás miatt, annál nehezebben töltöttem félre a fém-tálcát, és sétáltam végig a tanári szállásokig vezető zárt, sötét és hideg folyosón. Úgy tűnt, mintha a közösen töltött percekben felcsillanó reménysugarak minden lépéssel messzebb kerültek volna tőlünk. A szobámba érve felidéztem a diákokkal töltött napomat, minden részletre visszaemlékeztem, lejegyeztem, és rám tört egy gyötörő, zavaró, majdnem kézzel tapintható érzés: valami nagyon nincs rendben.

Az élet Észak-Koreában rettenetesen nyomasztó volt. Nem lehet másképpen megfogalmazni. A határ nemcsak a 38. szélességi fok mentén volt lezárva, hanem mindenhol: minden személy szívében, elzárva a múltat és megfojtva a jövőt. Amennyire szerettem ezeket a fiúkat – vagy éppen azért, mert szerettem őket –, egyre inkább meg voltam győződve arról, hogy a köztünk lévő falat képtelenség áttörni, mi több, örökké állni fog. Ez néhány fagyos hajnalon, amikor a közös reggeli edzésük hangjaira ébredtem, annyira elszomorított, hogy küzdenem kellett, hogy ne csukjam be a szemem, és ne aludjak vissza.

– ÚGY ÉRZEM, MINTHA EZEK A NAPOK CSAK A VÁRAKOZÁS-ról szólnának – mondta az egyik hallgató a vacsóra alatt. Ritkán beszéltek az érzéseikről, és pontosan úgy éreztem magam, mint ő.

– Én is így vagyok vele – mondtam neki.

– Suki tanárnő is így érzi magát? – kérdezte. Meglepte, hogy együtt érzek vele. Bólintottam.

– Mi az, amire vár? – kérdeztem.

– Hogy láthassam a szüleimet, természetesen! – mondta, és hatalmas mosoly ült ki az arcára.

A tanulmányaik miatt is feszültek voltak. A természettudományi és műszaki szakos tanárok megérkezéséig csak angolóráik voltak. Mióta a PME-re érkeztek, már egy másfél éves szünet volt a tanulmányaikban. „Aggódok – vallotta be az egyik hallgató. – Nem tudom, rendben van-e, hogy ekkora szünetet kell tartanom a főszakomban.”

A szemeszter utolsó írásbeli feladataként levelet kellett írniuk – bárkinek. Próbáltam valamelyest kíméletesebb lenni a legutóbbi, ötbekezdéses esszé után, amelyet túl bonyolultnak találtak. Magamnak is pihenőt adtam, mivel a mobiltelefonok és a dohányzás betiltásáról szóló esszék átolvasása és osztályozása

nagyon sokat kivett belőlem. Attól tartottam, hogy az új feladat egy életre megutáltatja velük az írást, de meglepetésemre tetszett nekik. Amint elolvastam a leveleket, rájöttem, miért.

Sokuk az édesanyjának írt. Szívszaggató leveleket olvastam. Az egyikük így írt:

Drága Anyám,

minél gyorsabban telnek a napok, annál jobban hiányzol. De ez rányomná a bélyegét az eredményeimre, és próbálom elnyomni honvágyamat. Minden este lefekvés előtt megnézem a fényképedet. Csak azt szeretném, hogy büszke legyél rám.

Némelyikük azt írta, hogy vasárnaponként egész nap magánál tartotta az anyja fényképét, hogy abból merítsen erőt a rá váró feladatok elvégzéséhez. Néhányan arról beszéltek, mennyire félnek attól, hogy nem tudnak lediplomázni angolból, és szégyent hoznak a családjukra. A levelek tartalma hasonló volt, és mind ugyanarra utaltak. A fiúk magányosak voltak és féltek.

Akik a barátaiknak címezték a levelüket, mind meglepően nyíltan beszéltek az aggodalmaikról.

„Elegem van – írta az egyikük. – Tudom, hogy az építkezésen dolgozol. Nem érzem helyesnek, hogy az életemről panaszkodom, de elegem van abból, ahogy itt élek. Ugyanakkor kelek fel, mindig ugyanakkor eszem, és ugyanakkor hagyjuk ott a szállásunkat, és indulunk angolórára.

„Csak angolul tanulok, és közben mindent elfelejték az alapalgoritmusokról” – írta egy másikuk.

Többen az esszéírásról írtak a barátaiknak: „Nincsenek a főszakommal kapcsolatos tantárgyak, csak angolt tanulunk. Tudod te, mi az az esszé?”

„Az egyik legnehezebb feladat, hogy átmenjünk az írásbeli vizsgán, és az esszénkkel meggyőzzük az írás- és olvasástanárunkat,

Kim Sukit. Az angol nyelvű esszék teljesen mások, mintha koreaiul írnánk. Amikor először kellett ilyet írunk, be sem tudtam fejezni, mert az esszéírást nagyon zavarosnak találtam. De minél többet tanultam, annál jobban megtetszett ez a műfaj, és úgy érzem, az esszék segítségével megváltoztathatom az emberek gondolkodását.”

„Sok remek tanár van itt, de Kim Suki különösen közel áll a szívemhez. Esszéírást tanít nekünk. Az esszéírás nekem olyan, mint megmászni egy hegycsúcsot, amelytől mindenki retteg.”

Néhányan, akik az építkezéseken dolgozó barátaiknak írtak, még az építkezés címét is megadták.

„Attól tartok, hogy túl fárasztó a munka az építkezésen a Mansude sugárúton. Sokszor gondolkodok rád, drága barátom.”

„Augusztusban mutattál nekem egy videót, amelyben az épületek egy hatalmas robbanással eltűntek a föld színéről. Csodás jelenet volt. Most egy modern iskola megépítésében segídek. Sajnálom, hogy nem dolgozhatok együtt veled.”

„Most, hogy a tél egyre hidegebb, nehéz lehet az építkezésen, és talán meg is betegszel. Ne felejtsd el, hogy ugyan a világ számára csak egy vagy a sok közül, de nekem te vagy maga a világ.”

A barátaiknak és a családjuknak írt levelekben gyakran utaltak a legutóbbi találkozásukra, ami sok esetben egy évnél is régebben történt. Elnézést kértek, amiért idáig nem jelentkeztek, és azokra az eseményekre utaltak, amelyeken nem vehettek részt, például a születésnapokra. Azt azonban sosem említették, hogy tilos volt írniuk. Inkább saját magukat hibáztatták.

„Drága anyám, gondoltam rád a születésnapodon. Sajnálom, hogy nem írtam, de tudod, milyen lusta alak vagyok.”

„Sajnálom, hogy nem hívhattalak fel a születésnapodon, de túl sok házi feladatom volt angolból.”

„Fogadok, hogy sosem hitted volna, hogy három évig nem hallasz felőlem. Nem tudom, hogy beteg vagy-e, vagy hogy érzed

magad. Biztosan meglepődsz majd, amikor holnap megkapod ezt a levelet. Sajnálom, hogy nem írtam, de lefoglaltak a vizsgák.”

Mások a barátnőiknek írtak, vagy utaltak rájuk a levelekben. Egyikük a barátnője csodás szépségéről írt, és hogy mennyire hiányzik neki, és mennyire szeretne volna látni a téli szünet alatt. Egy másik hallgató a barátjának írt a barátnőjéről.

„A barátnőm nagyon aktív, és szeret bowlingozni. A Fecsegő Poszáta becenévre hallgató barátnőd milyen lány? Kérlek, add át üdvözetemet az én csodás angyalomnak!”

Az egyik hallgató a legjobb barátjának írt, aki egy ideje a nővérével randevúzott, de éppen az idő tájt szakítottak. Levelében leírta a románcukat: hogy milyen régóta ismerték egymást, és miképpen ért véget a kapcsolatuk, amikor a fiú valami butaság miatt szakított vele, ami nagyon fájt a nővérének. Azt tanácsolta a barátjának, hogy bocsásson meg neki, így amikor hazamegy a téli szünetre, legalább láthat néhány mosolygós arcot. Tudtam, hogy egyke, és nincs nővére, így a levél burkolt üzenet volt az exbarátnőjének a saját helyzetüket illetően.

A legrészletgazdagabb levelet egy olyan fiú írta, aki nem beszélt olyan jól angolul, mint a többiek. Csendes volt, és ritkán vett részt aktívan az órai munkában. Egy nagyon hosszú levelet adott be, és azt állította róla, hogy titkos.

Tizenhat éves voltam, amikor először találkoztunk. Te tizen-négyszer voltál. Mateköt tanítottam neked otthon, és a szüleid elégedettek voltak velem. Aztán elköltöztél, és nem tudtam, hol lehetsz, amíg egy nap fel nem hívtál, és el nem mondtad, hogy felvételizel az egyetemre. Aztán mindennap felhívtalak, hogy sikerült-e. Ezt követően randevúra hívtalak, és gyakran találkoztunk, hazakísértelek, aztán te is hazakísértél engem. Amikor utolsó alkalommal találkoztunk a korcsolyapályán, veszekedtünk. Sajnálom. Legközelebb, amikor otthon leszek,

azt csinálunk, amit csak szeretnél. Taníthatsz oroszul. Én majd tanítalak angolul. A nagy hajók lassan hagyják ott a kikötőt, várj hát rám.

Aztán egy utóiratot is fűzött hozzá: „Kim Suki tanárnő, ő egy létező személy” – és leírta a lány nevét.

Egyikük a bátyjának írt, akit már három éve nem látott. Egy másik hallgató Katie-nek írt a sportnapról, illetve arról, hogy mennyire jól szórakoztak a diákok, és hogy mennyit gondol rá.

„Lélekben együtt futottunk magával” – írta.

Óvatosságuk ellenére a levelek elképesztő gyengédségről és őszinteségről tettek tanúbizonyságot.

„Annyira boldog vagyok, hogy leírhatom, ami a fejemben van” – írták jó néhányan. Ez a börtönökre emlékeztető életmód kezdte megviselni mindnyájukat. Elszakították őket azoktól, akikkel megoszthatták volna az érzéseiket. Tudták, hogy a levelek sohasem jutnak el a címzettekhez, mégis segített nekik abban, hogy kiadhassák magukból az érzéseiket. Annak ellenére, hogy egy idegen nyelven kellett levelet írniuk, és noha csak egy házi feladat volt a sok közül, úgy teljesítették, mintha valódi leveleket írtak volna. És egyikük sem említette meg a Nagy Vezetőt vagy a „virágzó és erős nemzetüket”.

Aztán elolvastam egy igen aggasztó levelet, amelyet nekem címeztek. Kang Szongphil írta, és alapos részletességgel számolt be arról, hogy pár hete a különóra alatt megmutatta a kimdzsangról írt házi feladatát. Ránéztem, és annyit mondtam, hogy rendben van. Ám amikor megkapta a dolgozatát, akkor azt vette észre, hogy csak 87 pontot kapott rá. Ezt árulásnak érezte. A levél egyik része így szólt:

Csalódott voltam, és úgy éreztem, hogy maga kétszínű, és be-csapott engem. Ezután több napon át nagyon dühös voltam

a csalódás miatt. Természetesen megengedhetetlen, hogy kritizáljam a tanárnőt, hiszen rangban felettem áll. És azt gondoltam, hogy nem szabad megfélekezni a diákok által tanúsított tiszteletéről és elvárásokról. Azt gondolhatja, hogy nyers vagyok önnel, és kritizálok, de nem akarom becsapni magát, és boldognak tettetni magam. Még ha azt is gondolja, hogy nem vagyok úriember, őszintén akarok írni.

Ahelyett pedig, hogy a tisztelettel szóval zárta volna le a levelét, koreaiul annyit írt:

„Egy diáktól, aki valaha tisztelte magát.”

Szongphil a magasabb rangú diákok közé tartozott, és félt, hogy elveszíti a helyét. Már egészen kiskorában az 1-es számú iskolákba jelölték ki. Sosem tudtam rájönni, mi járhat a fejében, így meglepődtem ezen az érzelemgazdag levélen. Ráadásul koreaiul írta alá a nevét egy angol feladatra, ami szigorúan tilos volt. Ettől kezdve került a tekintetemet, és nem vett részt az órai munkában. Végül megkértem, hogy jöjjön be az irodámba órák után.

Amint arra számítani lehetett, egy barátjával, Szin Donghjonnal jelent meg. Szemmel láthatóan idegesen fészkelődött a széken, az irodában feszültté vált a hangulat. Aztán újabb diákok jelentek meg, hogy kérdéseket tegyenek fel nekem, és úgy tettek, mintha ő ott sem lenne. Úgy tűnt, hirtelen mindnyájan kirekesztették.

– Mi lenne, ha előbb válaszolna a kérdéseikre? – javasolta nekem halkan.

Miután mindenki elment, és csak hárman maradtunk, elkezdtünk beszélgetni, vagyis inkább én beszéltem. Azt mondtam, hogy megértem, ha úgy érzi, elárultam, mert azt hiszi, „kétszínű” vagyok, de bántónak érzem a megjegyzését, mert nem szándékosan tévesztettem meg. Csendben ült, és egy szót sem szólt. Donghjon csak ült az ajtó mellett, mintha nem is hallana minket. Észrevettem, hogy Szongphilt a sírás kerülgeti.

– Szeretnék engedélyt kérni, hogy koreaiul beszélhessek – szólt meg végül.

Bár rendes körülmények között erre nem adhattam volna engedélyt, végül beleegyeztem. Ez volt az első alkalom, hogy az egyik hallgatóm a közös nyelvünkön szólt hozzám. Azt mondta:

– Amikor nyáron találkoztunk, lenyűgözőnek találtam magát. Megtanította nekünk a bekezdések lényegét, és azt ígérte, hogy esszét írni is megtanulunk, én pedig nagyon boldog voltam. Amikor azt ígérte, hogy visszatér, én nem is nagyon mertem hinni ebben. Aztán amikor tényleg visszajött az őszi szemesztere, majd kiugrottam a bőrömből. Ezért aztán majdnem mindig megjelenem a különórákon, bár nem igazán volt szükségem rá. Tanulni akartam magától, és ami a legfontosabb, tiszteltem magát. Azt hiszem, csalódottá tett az, ahogyan a segítségkérésemre reagált. Azt mondta, rendben van, de ezt nem gondolhatta komolyan, hiszen gyenge osztályzatot adott rá. Ha úgy érezte, hogy nem jó a dolgozatom, akkor miért mondta az ellenkezőjét?

A kérdése teljesen ésszerű volt. Elnézést kértem tőle, amiért felzaklattam, és elmagyaráztam, hogy amikor bemutatta nekem a dolgozatát, akkor még öt másik hallgató is az irodában tartózkodott, és mind akartak valamit. A „rendben van” azt jelentette, hogy a dolgozat elég jó, de azért lehetne jobb, és rajta állt, hogy csiszol-e még rajta. Nem a pesztonkája voltam, és a különóra nem kizárólag arról szólt, hogy segítsek javítani a hallgatók osztályzatain. Csak azért, mert azt mondtam, rendben van, még nem akartam, hogy ezt végérvényes válasznak vegye. Azt mondtam, hogy jó, ha megvan a saját véleménye. Húszéves, és egész életében osztályelsőnek számított. Tiszteltem a véleményét, az önbecsülését, valamint azt, hogy képes felelősségteljesen viselkedni. Komolyan is gondoltam mindezt, és ahogy beszéltem, éreztem, ahogy én is egyre inkább az érzelmeim hatása alá kerülök. Azt akartam, hogy tisztában legyen azzal, meg kell tanulnia önállóan

gondolkodni – vagyis olyasmire ösztökéltem, amire sosem bátorították a hazájában.

– Bólintott, és hosszú szünet után pontosan azt mondta, amit hallani akartam – nemcsak tőle, hanem mindnyájuktól:

– Azt hiszem, már nagyon régen magamévá tettem azt a szókást, hogy mindent elhiszek, amit hallok.

Aztán elmondta, hogy ez az első alkalom az életében, hogy konfliktusa van egy tanárral.

– Azt hiszem, azért osztottam meg az érzéseimet magával, mert úgy éreztem, hogy megtehetem, és mert fontosnak éreztem – tette hozzá. – Úgy hiszem, mi ketten közelebb kerülünk egymáshoz a konfliktusunk után.

A békülés jeleként egyetértettem vele, és azt mondtam:

– Igen, ez csak egy apró nézeteltérés volt, ami az eltérő kulturális háttérünkől fakad.

Aztán az addig csendben ülő Donghjon szólalt meg.

– De mi sosem tartottuk magát idegennek. Maga olyan, mint mi. Tudnia kell, hogy mi valóban úgy gondolunk magára, mint aki közülünk való.

25

EGYIK ESTE VACSORÁNÁL CSON SZUJONG HOZOTT NEKEM EGY nagyon részletes rajzot egy vakbélről. Hallotta, hogy egy másik diák anatómiai kifejezések angol megfelelőiről kérdezett engem, és azt válaszoltam, hogy nem vagyok jártas az emberi test anatómiájában. Így aztán Szujong órákat töltött a könyvtárban a megfelelő angol terminusok felkutatásával, majd rajzolt nekem egy ábrát. Igazán szívmelengető volt, ahogy olyasmiről beszél, ami ennyire érdekli, én pedig letettem az evőeszközöket, és felhagytam azzal, hogy úgy tegyek, mintha valóban megenném a babcsírárt és a káposztalevest. Olyan voltam, mint egy büszke anya, aki az iskolában tanultakról szóló, kiselőadást tartó kisfiát nézi.

Aztán a mellette ülő Ri Teszong felcsattant:

– Ez nem is vacsora, hanem egy anatómiaóra! Annyira unalmas ez a téma. Ő orvostanhallgató, mi meg nem. Olyan, mintha egy idegen nyelven beszélne. Nem angolul, hanem máshogy. Így aztán tulajdonképpen magában beszél.

Ezen mind felneveltünk.

Ekkor megláttam egy ismerős arcot a terem másik felében. Az egyik amerikai kollégám volt, külpolitikai tudósító, akivel először a New York-i Filharmonikusok turnéján találkoztam

2008-ban. Azóta próbált visszajutni Phenjanba, és e célból körbeudvarolta Kim urat, a PME elnökét. Azonnal elkezdtem rettegni, mert tudtam, hogy nem köszönhetek oda neki. Ő is meglátott engem, de tudta, hogy misszionáriusnak álcazom magam, és elég tapasztalt újságíró volt ahhoz, hogy rögvest másfelé nézzon – bár egy pillanatra azért találkozott a tekintetünk. Félttem, hogy valaki talán tanúja volt ennek a röpke pillanatnak, így azonnal lesütöttem a szemem. Ott persze mindent észrevettek. Az asztalnál ülő hallgatók azonnal a hátuk mögé néztek, és rájöttek, mi ragadta meg a figyelmemet.

– Ismeri azt a férfit? Ki ő?

Megvontam a vállam.

– Talán egy új tanár?

– Ugyan, ahhoz már túl késő – válaszoltam mosolyogva.

– A szemeszternek szinte vége, és megyünk haza!

A fiúkból kitört a nevetés. Kissé megnyugodtam, bár a szívem továbbra is gyorsan vert, mintha lebuktam volna.

A fiúk már arról beszéltek, hogy a téli szünetre hazamennek, de Szujong azt mondta, bárcsak a PME-n maradhatna. Azt állította, nincs honvágya, és jobban szeret itt lenni. Erre Teszong szemforgatva közbevágott:

– Az képtelenség.

Nem tudom, mi volt ebben olyan vicces, de mind nagyon mulatságosnak találtuk. Talán ahogy mondta, vagy az arckifejezése, vagy talán annyira unalmasak voltak a napjaink, hogy a legapróbb dolog is szélsőséges érzelmekre sarkallt bennünket. Esetleg azért, amit az egyik diák mondott egyszer: nem számított, milyen tévéjátékot néztek, mert ha 60-an nézték egyszerre, akkor az óhatatlanul viccessé vált. Talán sebezhetőnek éreztem magam abban a pillanatban, és a diákjaim körében kerestem menedéket. Egy pillanatra a külvilág – az, amelyikhez valójában tartoztam, ahol író voltam – betört ebbe a phenjani étkezdebe, minden érzéket fel-

kavaróan, és megzavarodtam, mert nem akartam, hogy kirángassanak ebből az új világból, ahol bensőséges poénokon nevettem fiatal észak-koreaiakkal, együtt az elszigeteltségben.

Aztán Teszong megtörte a varázst, és Szujongra mutatva megszólalt:

– Minden koreainak hiányzik az édesanyja. Minden diáknak honvágya van. Ez a fura fickó meg azt állítja, hogy neki nincs. Ez megint olyan, mint egy idegen nyelv. Úgyhogy nyugodtan mondhatjuk, hogy már megint magában beszél!

Erre ismét felneveltünk. Aztán Szujong rám nézett.

– Tanárnő, visszajön tavasszal tanítani?

Múlt héten egyfolytában ez volt a téma. A napfogyatkozásról beszélgettünk, és azt mondták, hogy előző éjjel, amikor a holdat bámulták, azt kívánták, hogy Kim Suki tanárnő tavasszal visszatérjen.

Megkérdeztem, mit csináltak a hétvégén, és azt válaszolták, arról álmodoztak, hogy tavasszal visszatérek, és ez nagyon boldoggá tette őket. Az újra és újra feltett kérdésre minden alkalommal csak azt tudtam felelni, hogy mindent megteszek ennek érdekében, de semmit sem ígérhetek. Még nem voltam biztos abban, hogy egyáltalán vissza akarok-e jönni. Ehelyett arról faggattam őket, mik a terveik a téli szünetre.

Azt mondták, december 24-én tiszteletüket teszik Kim Dzsongszuknál, mivel születésnapja lesz. 1991-ben ugyanezen a napon nevezték ki Kim Dzsongilt a koreai néphadsereg legfelsőbb parancsnokának, így azt is megünneplik. Ez volt az egyik legfontosabb ünnep, a másik pedig február 16-a, Kim Dzsongil születésnapja, aztán ott volt április 15-e, Kim Ir Szen születésnapja, ami a Nap napjaként volt ismert. Ezeken a napokon a gyermekek ajándékot – iskolatáskát és játékokat – kaptak a párttól. Január 1-jén mindenki korán kelt, és felkeresték a Nagy Vezetők szobrát, hogy leróják előttük tiszteletüket.

Az egyik hallgató azt mesélte, hogy évente két ünnepséget rendeznek odahaza: az egyiket a Nap napján, a másikat újev éjszakáján. Tavaly húsz barátja ment át, hőembert építettek, sört ittak, és sokáig fennmaradtak. Ez volt az első alkalom, amikor a hallgatók bevallották, hogy alkoholt fogyasztanak. Egy másik diák azt mondta, hogy a családjuk a téli szünet idején szokott összejönni. Nagy családjuk volt, a rokonok az ország különböző részein éltek, és az évnek ezen a napján összegyűltek. A helyszín attól függött, hogy melyik rokon háza volt rá alkalmas. „Ám sosem phenjani rokonoknál rendezzük meg az ünnepséget, mert ahhoz különleges engedélyt kellene kérnünk, hogy mindenki a városba jöhessen” – tette hozzá. Ez volt az első alkalom, amikor egy diák bevallotta, hogy korlátozzák őket szabad mozgásukban.

A szobámba visszaérve továbbra is izgatott voltam, mivel tudtam, hogy az újságíró barátom a PME-n tartózkodik, és valószínűleg a tanárok szálláshelyén helyezték el, ahol a vendégeket szokták. Nem mintha mindez bármit is számított volna. Esélyünk sem volt beszélni egymással. Nem mondhattam neki semmit arról, mi van velem, és ő sem oszthatott meg velem különféle híreket. Ebben a rendszerben egyszerűen nem engedték meg, hogy ismerjük egymást. Valószínűleg csak néhány napot tölt itt, aztán elmegy. Megnézi, amit megmutatnak neki, és távozik, amikor azt mondják neki. Aztán ír arról a mózaikdarabkáról, amelyet a rezsim látni engedett számára. Semmi köze nincs ugyan az igazsághoz, ezzel ő is tisztában lesz, de kétségbeesetten próbál majd többet kideríteni.

Mindennek azonban semmi hatása nem volt a mindennapjaimra, és furcsállottam, milyen gyorsan elhessegettem magamtól a gondolatot. A kollégám jelenléte nem számított, mert abban a pillanatban két külön világhoz tartoztunk. Ez a felismerés riasztó

volt számomra. Ízelítőt kaptam abból, hogyan nézhetnek rám a hallgatók, vagy azok a phenjani lakosok, akik üres tekintettel meredtek ránk. Egy külföldi sosem hátolhat be a világukba, nem is beszélve a szenvedéseik enyhítéséről. Soha senki nem játszhatott más dallamot, mint ami a kottában szerepelt.

Másnap az újságíró „véletlenül” elment az irodám előtt. Az ajtó nyitva volt, és felém tartotta a jegyzetfüzetét, amelyen ez állt: „Beszélhetünk valahol?” Nem sok mindent tudott a PME-ről, de annyit igen, hogy ha hangosan kimondunk valamit, azt rögzíthetik. Megráztam a fejem, és gyorsan leírtam a füzetbe, hogy „sehol, mindenki szemmel tart”. Nem hívhattam be az irodába, mert azonnal gyanút ébresztett volna másokban.

Ehelyett közelebb hajoltam, és annyit súgtam oda neki: a többi tanár is figyel.

– Hihetetlen – tátogta.

– Meddig leszel itt? – kérdeztem.

– Csütörtökig, ötnapos vízumom van – válaszolta. Akkor már kedd volt.

– Jó, ez jól hangzik – mondtam az ajtóba állva, miközben a folyosót pásztáztam. Senkit sem láttam, de bármikor feltűnhetett valaki. Gyorsan kellett gondolkodnom. Már eltette a jegyzetfüzetét a táskájába, de aztán észrevettem, hogy köhögni kezd. Elővettem egy zsebkendőt a zsebemből, és ráírtam. Reggeli 6 óra 30 perckor, de ha hamarabb odaérsz, akkor talán leülhetsz a diákokhoz, és beszélhetsz velük anélkül, hogy a felügyelők figyelnék. Aztán odaadtam neki.

– Nagyon köhögsz. Adhatok egy zsebkendőt? – kérdeztem.

– Igen, köszönöm – mondta, és elvette.

Ennél többet nem beszélhattunk, így annyit súgtam még, örülök, hogy látom.

Bólintott és elment, de a találkozás ismét felzaklatott. Hirtelem rám tört az idegesség és a honvágy. Ott akartam hagyni ezt

a helyet, és visszatérni a saját világomba. Ott voltunk mindketten, ugyanabban az épületben aludtunk, ugyanabban az étkezőben ettünk, és mindössze néhány szót válthattunk, azt is rettentő óvatosan. Talán bepillantást nyerhettem abba, amit az Észak-Koreában született idősebb tanárok meséltek a visszatérés lehetetlenségéről, illetve arról, hogy nem tudnak kapcsolatba lépni a szüleikkel és az unokatestvéreikkel, akiket évtizedek óta nem láttak. Itt mindent úgy terveztek meg, hogy leigázza és rabláncra verje az embert. A rezsim uralma alatt álltunk. Még a tapasztalt külpolitikai tudósító is. Még én is.

Ahogy végigsétált a folyosón, és eltűnt, máris megbántam, hogy azt tanácsoltam, beszélgesen el a diákokkal. Mi lesz, ha bajba sodorja őket? Úgy éreztem, mintha elárultam volna mindnyájukat, és ez a kettős hűségérzet összezavart. Azt kívántam, bár csak eszembe jutott volna, hogy megkérdezzem a szobaszámát. Megkértem volna, hogy ne csálja törbe a hallgatókat keresztkérdésekkel, de nem tudtam, hogyan bírhatnám erre.

Aztán észrevettem, hogy Ruth szobájának ajtaja nyitva áll. Ő volt a szomszédom a kollégiumban és a folyosón is. A falak nagyon vékonyak voltak, és biztosan meghallotta, amit mondtam. A következő pár percem paranoiás rettegéssel telt el.

Miket mondtam? Egyértelműen kiderült, hogy barátok vagyunk?

„Ez jól hangzik – ezt mondtam. – A többi tanár figyel. Örülök, hogy látlak.”

Biztos voltam benne, hogy csak suttogtam azt, hogy „a többi tanár figyel”. Ruth azonban beszédtechnikát és szövegértést tanított. A hallása élesebb volt másokénál. Nem voltam biztos benne, hogy az „örülök, hogy látlak” sort halkán mondtam, vagy csak úgy kiszaladt a számon. Örülök, hogy látlak. Sosem hittem volna, hogy egy ilyen jelentéktelen, ártatlan kifejezés ilyen végtelen rettegéssel tölthet el bárkit.

Végül átmentem az irodájába. Teljesen a munkájába temetkezett. Egy légből kapott kérdést tettem fel neki az órákról, de amikor felnézett, a tekintetéből semmit sem tudtam kiolvasni.

Később, sokkal később, amikor mindketten biztonságban hazatértünk Észak-Koreából, kaptam egy emailt az újságírótól. Ezt írta:

Szerintem borzalmas az a hely. Guantánamo ehhez képest wellnesshotel. Az egy börtöntábor az al-Káida és az iszlám szélsőségesek számára, mégis van egy focipályájuk, és rendesebb kosztot kapnak, mint a PME-n tanuló diákok. Az egyik egy egyetem, a másik egy börtön. Mégis sok szerencsét annak a diáknak, aki megpróbálna éjjel kiszökni a kampuszról... Amikor egyszer megfáztam, és Kim elnök elvitt a klinikára, elhajtottunk a kosárpálya mellé, és megpillantottalak, amint fülhallgatóval a fejeden a kosarazó fiúkat nézed, de lehetetlen lett volna beszélnem veled. Pedig mindennél jobban szerettem volna néhány szót váltani veled, mert tudtam, milyen fájdalom gyötör.

KÖZELEDETT A KÉT ZÁRÓVIZSGA ÉS A KARÁCSONY IDŐSZAKA, és két olyan eset is történt, amit valóságos áldásnak éreztem. Először is a filminapra kiválasztott *Narnia krónikáit* a szaktársak elutasították. A tanártársaim nem értették a dolgot, mivel a filmet egyszer már jóváhagyták, és tavasszal le is vetítették, de úgy tűnt, a szaktársak gyanúsak találták, miért ragaszkodnak a tanárok annyira a filmhez.

Aztán ott volt a másik eset: meglepetésemre a *Harry Potter és az azkabani fogoly* (*Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*) című filmet levetíthetem az angolórán.

Mivel alig maradt idő egy új film kiválasztására és jóváhagyására, a tanárok úgy érezték, hogy tényleg nincs más lehetőség, mint hogy a Harry Potter-filmet mutassák be a teljes első évfolyamnak a filmnapon, amelyet a záróvizsgákkal egy napon, azt követően készültünk megtartani. A hír gyorsan terjedt a kampuszon.

- Tényleg megnézhetjük a Harry Pottert?
- Mindenkit látni fogunk? Harryt, Hermionét és Ront is?
- Kviddics is lesz benne?

A hallgatók egyesével kerestek meg, és mind ugyanazokat a kérdéseket tették fel. A hírek teljesen megszáditották őket. A fiatal

varázsló története eddig elvont dolog volt számukra, és nem hitték el, hogy tényleg látni fogják a róla szóló filmet. Nem a történet vonzotta őket – hiszen arról tulajdonképpen semmit sem tudtak –, hanem az, hogy az egész világon imádják, és hogy igazi kasszasikernek számít. Ez a váratlan lehetőség, hogy csatlakozhattak a Harry Potter-örülethez, olyan volt számukra, mintha részévé válhatnának annak a világnak, amely korábban megtagadta őket. Mindent tudni akartak róla, és minden étkezés alkalmával mesélnem kellett a jelenségről, ami kétségtelenül elmúlóban volt, hiszen a nyolc filmből álló sorozatot befejezték, a gyerekszínészek pedig felnőttek, és egyetemre jártak, éppen úgy, mint a hallgatóim.

A tanárok azt tervezték, hogy pattogatott kukoricát készítenek majd a jeles alkalomra. Kinából hoztak magukkal mikrohullámú sütőben készíthető fajtát. Kissé elhamarkodottan azt ígértem a hallgatóknak, hogy csokoládétortát sütök nekik. A nyáron Beth az osztályának készített brownie-kat, amit a hallgatók azóta is nagy áhítattal emlegettek: az egyik diák azt állította, hogy még életében nem evett finomabbat. Gondot jelentett azonban, hogy még sosem sütöttem csokoládétortát – ahogy mást sem –, ráadásul tudtam, annyit kellene sütnöm, hogy az elég legyen a több mint száz hallgatónak.

Az interneten kerestem recepteket, és hamar rájöttem, hogy az alapanyagokat nem fogom tudni beszerezni Phenjanban. Néhány tanár hozott magával lisztet és vaníliakivonatot, de az igazi gondot a vaj és a kakaópor jelentette. A boltokban csak margarint lehetett kapni, és kakaóból csak instant poros verziót találtam. Úgy döntöttem, hogy veszek egy csomó csokoládét, és megolvasztom. Nem lett volna belőle rendes csokoládétorta, de a csokiízű sütemény is jobb volt a semminél.

Csak az étkező konyháján voltak sütők, és engedélyt kaptam, hogy használhassam az egyiket, de nem hasonlított azokra a sütőkre, amiket addig láttam. Több mint száz diáknak csokoládétor-

tát sütni Észak-Koreában sokkal bonyolultabb feladat volt, mint gondoltam.

A közelgő, édességgel megfajelt filmnap kapcsán kialakult izgalom azonban kérészéletűnek bizonyult. Mary dühöngve viharzott be az irodámba. „Sohasem fogom bemutatni egy diákomnak sem azt a filmet! – kiáltotta. – Miért akarsz ilyen mocskot mutatni ezeknek a hallgatóknak?!”

Ez a nő mindig mindenkiel kedves volt, de most remegett a dühtől. „Milyen keresztény vagy te? Mit szólnának a világ keresztényei, hogy ilyen eretnekségnek tesszük ki a diákjainkat?”

Nem volt róla tudomásom, de a többi tanár nem túl nagy lelkesedéssel ugyan, de beleegyezett a film levetítésébe, Maryt kivéve, aki mindnyájuk közül a legszélsőségesebb volt. A legtöbb miszszionáriustól eltérően, akik hívó keresztény családokba születtek, Mary koreai-kínai lányként látta meg a napvilágot, a JME-n diplomázott, ahová még diákként került. Eltűnődtem, hogy ha Észak-Korea megnyílna, vajon lenne-e olyan hallgatóm, aki olyan ná válna, mint ő.

Megkérdeztem, olvasta-e valamelyik Harry Potter-könyvet, vagy látta-e valamelyik filmet. Naiv kérdés volt részemről. Még ha egy gonoszok ellen harcoló fiú történeteként is gondoltam rá, amelyben a gyermekeknek a természetfeletti iránt fogékony fantáziáját egy kis varázslással ragadták meg, Mary számára Harry Potter a sátán megtestesülése volt. Csak azt ismételte, hogy sosem mutatna be ilyesmit a diákoknak, még akkor sem, ha egyedül kellene követelnie a filmnap eltörlését. Aztán elrohant, hogy találjon egy másik filmet.

Néhány órával később összehívott egy értekezletet az irodájába. Összeszedett pár DVD-t a tanároktól. Az *Indiana Jones és a kristálykoponya királyságát* (*Indiana Jones and the Crystal Skull*) túl erőszakosnak találták. A *Madagaszkár* (*Madagascar*) sem jöhetett ezúttal szóba, mert a diákok külön kérték, hogy ezúttal

ne rajzfilmet kelljen nézniük. Keresztény értékrendje miatt ellenlábasom nagyon szerette *A szív bajnokai* (*The Blind Side*) című filmet, de a többi tanár nem tartotta vetítésre alkalmasnak a szerelmi jelenetek miatt. Ugyanez volt a helyzet a *Titanickal*. Végül Mary *A gyűrűk urát* (*Lord of the Rings*) ajánlotta, de Martha rámutatott, hogy abban is vannak varázslók, és hogy a 3 óra 40 perces műsoridő igencsak hosszú.

Miközben a tanárok Mary soványa DVD-gyűjteményének darabjait elemezték, a szívem egyre hevesebben vert. Attól féltem, hogy valamelyikre lecserélik a *Harry Pottert*. A diákjaim izgatottan várták, és nem lett volna szívem elmondani nekik, hogy mégsem láthatják. Mivel ez volt az utolsó közös hetünk, úgy éreztem, ez a film az egyetlen, végső lehetőségem, hogy feltárjam nekik a külvilágot. Így aztán határozottan azt mondtam Marynek, hogy a tanárukként nem fogom megszegni az ígéreteimet. Mary ugyanilyen határozottan azt válaszolta, hogy ő a legkevésbé sem engedélyezné, hogy bemutassák. Ahogy Maryvel egyre hevesebben vitatkoztunk, a többi tanár kezdte kényelmetlenül érezni magát. A vita olyan feszültté vált, hogy mindketten sírva fakadtunk.

Végül Beth, az angoltanszék dékánja közbelépett, és sikerült kompromisszumra jutnunk. Azt mondta, ír egy köremailt, hogy a tanárok hozzák be a DVD-iket, és találhassanak egy másik filmet a filmnapra, amit jóvá kell még hagyatniuk a szaktársakkal, de a záróvizsga után, a december 19-i utolsó órák részeként levetíthetem a *Harry Pottert*, ám a két osztályom közül csak az egyiknek. Szörnyűséges alku volt, de tudtam, hogy 25 diáknak bemutatni a filmet még mindig jobb, mint ha egy sem látná. Órákig szenvedtem, mielőtt az első csoport mellett döntöttem: ők érdeklődtek először a *Harry Potter* iránt, és mert a filmet gyenge angoltudással nehezen lehetett volna megérteni, az a csoport pedig ebben jobb volt a negyediknél.

Végül az *Avatar*-t választották ki a december 17-i filmnapra a *Harry Potter* helyett. Egy áramszünet miatt a vizsgák 8 óra helyett csak később kezdődhettek el. A téli reggel olyan sötét volt, hogy a függönyök széthúzása után a felhomályban a hallgatók alig látták a tesztjeiket. Vártuk, hogy világosabb legyen odakint, aztán egyszer csak, mintegy varázsütésre, havazni kezdett, és egész nap csak esett a hó, mintha így akarná eltakarni mindazt, ami az országban készülődött. Amint a vizsga befejeződött, a hallgatók kirohantak fényképeket készíteni, a hó meg csak hullt, a diákok gyermekien boldognak tündek, és a fotózás közben próbáltak minél közelebb kerülni a tanárokhoz.

Egyikük sem sejtette, hogy ez a nap tényleg egy korszak végét jelenti. Ez volt Kim Dzsongil életének utolsó napja, bár ezt két napig, december 19-éig titokban tartották.

Később, a délután folyamán az *Avatar* vetítésére egy nagyon vékony, nyomokban csokiízü süteményt sikerült sütnöm, szerencsére a fiúk így is elégedettnek tündek. Egyikük kerek peréc kijelentette, hogy ez egyértelműen nem brownie, de gyorsan megelégedeztek róla, amint elkezdtek készülödni életük első látványos, speciális effektekkel teletűzdelt hollywoodi filmélményére.

27

AZ UTOLSÓ HÉTEN SOKSZOR AZT ÁLMODTAM, HOGY HÁNYOK. Felhánytam magamból az út mentén fekvő néma falvak látképét, az ablakban látott, kísérteties arcokat, a Nagy Vezető jelmondatait, a Nagy Vezetőről szóló dalokat, a Nagy Vezető portréit, amelyek szörnyű billög gyanánt ott díszeltek minden épületen, élőlényen, lélegzetvételen. Álmomban az utolsó napok minden apró részletét kiokádtam egy műanyag zacskóba, amely végül olyan nehéz lett, hogy két kézzel kellett elvonszolni a tanári szállás melletti szeméteskonténerig. Egyedül álltam a jeges szélben, és néztem a zsákot, amely mintha állhatatosan lélegzett volna, mintha nem akarna kimúlni.

Aztán felkeltem. Öt óra negyven volt. Odakint vaksötét hönlt, de tudtam, hogy a hallgatók már ébren vannak. Öt óra ötven perckor már odakint futottak és a „Csoguk Tongil” (Az anyaföld egyesítése) című dalt üvöltötték. Jót tesz az egészségüknek, ha ilyen sötétben futnak, és ilyen kívánságokat kiabálnak, mondták az ebédnél egytől egyig. Az én kis katonáim kis robotok is voltak egyben. Csoportokban mindig a tökéletesen elvárt választ adták, amelyről aztán a napi életegység kritikákon is beszámoltak, de ha egymagukban voltak, egymástól eltérő véleményüknek is hangot adtak.

Minden nap egyforma. Minden nap a várakozásról szól. Elegem van.

Azon a hétfő reggelen, 2011. december 19-én levetítettem a *Harry Pottert* az első csoportnak. Érzelmektől fűtött reggel volt, mivel tudtam, hogy magamra haragítottam a negyedik csoport diákjait. Amint a film elkezdődött, észrevettem, hogy néhány fiú, akinek egyedül kellett volna tanulnia a szomszédos termekben, bekukucskált az ablakon át. Végül valaki kopogott. Szóltam az osztálynak, hogy nézzék tovább a filmet, és kiléptem a folyosóra, ahol több hallgató állt.

– Mi is látni akarjuk a filmet, tanárnő – mondták.

A negyedik csoport osztálytitkára is jelen volt, és tudni akarta, ők miért nem nézhetik meg, amikor nekik is én vagyok a tanáruk. Elmondtam, hogy más döntött úgy, hogy az egyik csoportot ki kell zárni, és hogy ennél jobban még semmi sem zaklatott fel életben. Ha lehetőségem lett volna rá, akkor mindenki megnézhetné volna a filmet, de én csak egy egyszerű tanár voltam, és nem volt ekkora befolyásom.

– Meg tudtok bocsátani? – kérdeztem sírva.

Végül az egyikük megszólalt.

– Megértjük, tanárnő. Csak mi is szeretnénk volna látni a filmet. Amint tudja, nincs túl sok alkalmunk ilyesmire.

Aztán az osztálytitkár is hozzászólt:

– Ne aggódjon, tanárnő! Megértjük magát. Ha vége a filmnek, szeretnénk meghívni az osztályunkba. Van egy meglepetésünk magának.

A meglepetés két dal volt: „A felejthetetlen tanárnő” és a „Suki dala”, egy helyi népdal, amit többé-kevésbé ismertek, és amelynek a szövegét az augusztusi vakációjuk alatt nyomozták ki. Búcsúajándékként leírták a szövegét egy lapra. Kórusban elénekelték, majd még egy utolsó szívességet kértek tőlem.

– Együtt énekelne velünk koreaiul?

A kérés meglepett, hiszen tudták, hogy angoltanárukként nem beszélhetek velük az anyanyelvükön. Mégis értettem, miért kéri ezt. Attól tartottak, hogy nem jövök vissza, és szerettek volna olyan közel kerülni hozzám, ami már túlmutatott a szavakon.

Megköszöntem nekik, *kamszahamnida...*

Aztán koreaiul szóltam hozzájuk:

– Köszönöm, hogy amíg az idő engedte, a tanárotok lehettem. Köszönöm, hogy többet tanulhattam tőletek, mint amennyit megtanítottam nektek. Mindnyájatok arcát és nevét megőrzöm a szívemben, amíg csak élek, és a távolból is mindig gondolni fogok rátok. Azt kívánom, hogy kiváló úriemberek váljanak belőletek. Sose feledjétek el, mennyire büszke vagyok rátok!

Aztán meghajoltam, ahogy a koreaiak szoktak búcsúzaskor. Tudtam, hogy nem térek vissza, és nem tudtam megálljt parancsolni a könnyeimnek.

Annyi mindent akartam még mondani nekik, és még mindig szörnyen éreztem magam, amiért cserbenhagytam őket, de úgy terveztem, később jobban meg tudom majd indokolni. Az utolsó ebédet az első, a vacsorát a negyedik csoporttal készítettem elkölteni.

Amikor 11 óra 30 perckor lementem az étkezőbe, láttam, hogy a többségük korábban befejezte az ebédjét, és már indulni készültek. Néhány első csoportos intett felém, és kérték, hogy üljek hozzájuk. Azt mondták, megvárják, amíg befejezem az ebédemet. Egyikük elmesélte, hogy a hallgatóknak délben egy különleges gyűlésen kell részt venniük. Nem kérdeztem, mi lesz a témája, mivel tudtam, hogy délutánonként vannak a titokzatos gyűléseik.

Még mindig a fellegekben jártak a *Harry Pottertől*, és lenyűgözőnek találták. Különösen az a rész tetszett nekik, amikor Hermione azt mondja Harrynek, hogy Perselus Piton órájára a vér-

farkasokról kell esszét írnia. Nagyon viccesnek találták, hogy Hermione és Harry sem szeretett esszékét írni.

Nem volt időnk azonban átbeszélni a filmet, mivel menniük kellett a gyűlésre, ráadásul nagyon felkavarta őket, hogy másnap reggel elmegyek.

– Napok óta szomorúak vagyunk, hogy elmegy, tanárnő – mondta az egyikük.

– Tanárnő, biztos, hogy nem jön vissza a következő tanévre?

Őszintén megmondtam, hogy nem vagyok biztos abban, hogy visszaengednének az országba. És ha így lesz, akkor bízom abban, hogy egy nap talán kapnak majd internet-hozzáférést, és beszélhetünk Skype-on. Elcsendesedtek, mígnem egy gondolataiba temetkező fiú megszólalt:

– Talán elmehetnék az ENSZ-be képviselőnek. Akkor elutazhatnék New Yorkba, és ott személyesen is találkozhatnánk!

Aztán felálltak, és elindultak.

– Ugye találkozunk még személyesen, tanárnő? – kérdezte az egyikük visszafordulva.

Elnevettem magam ezen a gyerekes buzgóságon.

– Ugyan, úriembereim! – mondtam. – Még itt vagyok, ráadásul együtt fogunk vacsorázni. Viszlát este!

Ezen elmosolyodtak, és elmentek. Akkor még egyikünk sem gondolta, hogy soha többé nem látjuk egymást – legalábbis a vacsoránál biztosan nem.

Kevéssel dél előtt elindultam a tanárok szállása felé, és a klinikán meglátogattam egy diákot, aki kosarazás közben eltörte a bokáját. Gyakran bementem hozzá, mivel a záróvizsgák miatt a barátja sem tudott sokat mellette lenni. Nem vehetett így részt a gyűléseken, és tudtam, hogy ez feszültté teszi. Az arca felragyogott, ahogy meglátott, majd arról beszélgettünk, mit fog csinálni a szünet

alatt, de mindig ugyanoda terelődött a beszélgetésünk: „Ugye, visszajön tavasszal, tanárnő?”

Egyikünk sem tudta akkor, hogy az informatikaépületben tartott gyűlésen a diákok a Kim Dzsongil halálát bejelentő hírt nézik a tévében.

Martha húsz perccel később kopogtatott az ajtómon. „Le kell jönnöd az értekezletre!” – mondta.

Amikor kinyitottam az ajtót, halkabban szólva a mennyezetre mutatott. „Meghalt.”

Lerohantam a különterembe, ahol minden tanárral közölték a hírt, és megtudtam, hogy a hallgatók – amint értesültek a Nagy Vezető haláláról – csoportosan átrohantak a Kimirszenizmus előadóterembe. A kapcsolattartónk tájékoztatott minket, hogy ha akarjuk, mi magunk is leróhatjuk a tiszteletünket.

A szobámba visszaérve a csoszoni központi tévéadóra kapcsoltam, amelyben folyton-folyvást a halálhírt ismételték. A fekete *hanbok*-ba öltözött műsorvezető könnyezve osztotta meg a híreket az ország népével. Kim Dzsongil, a Munkáspárt főtitkára, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság Nemzetvédelmi Bizottságának elnöke és a koreai néphadsereg legfelsőbb parancsnoka egy vidéki látogatás során, vonaton utazva szívinfarktot kapott. Éjt nappallá téve dolgozott, ami testileg és lelkileg is kimerítette, és mindezt azért, hogy egy erős és virágzó szocialista államot építsen, a nép boldogságára; hogy egyesítse Koreát, és kivívja a függetlenséget a világ minden nemzete számára. December 17-én hunyt el 8 óra 30 perckor a *dzsucse* 100. évében.

Kinéztem az ablakon, és láttam, hogy néhány diák kilép a Kimirszenizmus előadóteremből, így kirohantam hozzájuk. Amikor az egyik szaktárs meglátott, egy pillanatig hezitált, majd bekísért az épületbe. Még sosem voltam bent, és később tudtam meg, hogy rajtam és a kapcsolattartón kívül más tanár nem fordult meg ott. Abban a pillanatban csak a hallgatóim gyászára tudtam koncent-

rálni. Az elhunyt voltaképp az apjuk volt, és a legkevesebb, amit tehettem értük, miután hónapokig tanítottam és szerettem őket, az volt, hogy magam is leróttam a tiszteletemet, és ezzel elismerem gyászukat.

A teremben füstölő illata terjengett. Kim Dzsongil hatalmas portréjának két oldalán diákok álltak sorfalat. Ismerős látvány volt, koreai virrasztásokon az elhunyt fiai így várták azokat a gyászolókat, akik fejet hajtottak az elhunyt előtt, és gyertyát gyújtottak. Tudtam, hogy a portré elé kell mennem, és egy percig némán kell állnom előtte. Nem kellett fejet hajtanom, és nem is tettem. Nem láttam, hogy a diákok sírnának, de a hangulat emelkedett volt, mint egy temetésen. Kifelé menet elmentem néhány hallgató mellett, de egyikük sem nézett rám. Ha mégis így történt, már nem láttak engem. A vacsorát törölték. Bejelentették, hogy kenyeret visznek majd a diákok kollégiumába, a tanárokat pedig a saját készletük fogyasztására buzdították.

Nem volt más dolgom, mint hogy összepakoljam a holmimat a bőröndömbe, és a tévét nézzem. A műsorvezető tíznapos gyászt jelentett be, valamint ismertette a december 28-án tartandó temetés részleteit. Minden tartományi székhelyen lesznek megemlékezések, és minden embernek napi háromperces csendszünetet kellett tartania. Ez alatt sortűzekkel és hadihajók gyászkürtjeivel fognak tisztelni, a zászlókat pedig félárbocra engedik. Nem szabad ünnepelni, és külföldi küldöttségeket sem fogadnak. Minden híradás azzal fejeződött be, hogy tisztelegjenek úgy a Nagy Vezető előtt, hogy kezet nyújtanak egymásnak, és segítik Kim Dzsongun századost egy erős és virágzó nemzet építésében.

Fel-alá sétáltam a szobámban. Még a halálhírt is folyamatosan ismételték a tévében, ugyanazokat az információkat és képeket, újra meg újra. A járatom reggel indult, és egy pillanatra elfogott az aggodalom, hogy innen bizony nem megyek sehová, mert a szemem előtt zárult be az ország. Esélyem sem volt kapcsolatba

lépni a diákjaimmal, és az éjszaka hosszúnak bizonyult. Még volt nálam egy adag leosztályozott esszé, amit vacsoránál akartam kiosztani nekik. Úgy festett azonban, hogy már nem látom őket többé, így a hónom alá csaptam az esszéket, és a zárt folyosón át elmentem a klinikára. Teljesen sötét és kihalt volt minden. A klinika is üresen állt, de az egyik sötét sarokban megpillantottam egy matracon szipogó, összegömbölyödött alakot. A beteg hallgatóm volt az. Szinte meg sem moccant, amikor a nevén szólítottam, így csak becsúsztattam mellé az esszéket, és annyit mondtam: nagyon sajnálom. Felém sem fordult.

Másnap reggel 6 óra 30 perckor lerohantam az étkezőbe. A busz 7 órakor indult, de még utoljára látni akartam a diákjaimat – már ha ott lesznek. Ott voltak, de fel sem pillantottak. A szemük feldagadt és kivörösödött, az arcuk kifejezéstelen volt. Mintha kiszívták volna belőlük az életet. Tudtam, hogy gyász idején már nem vagyok szívesen látott vendég, így a tálcámmal együtt az étkező másik felében ültem le, szemben velük. Végignézttem az én gyönyörű fiaimon, akiket, tudtam, nem láthatok többé. Nézttem, hogyan emelik a kanalat a szájukhoz. Nézttem, hogyan fogják meg a tálcáikat, miként néznek felém, tekintetükben a felismerés legkisebb jele nélkül, mintha már nem is léteznék a számukra, mintha a világukat csak a Nagy Vezető hiánya töltené be. Mégis kitartóan figyeltem őket, hátha valamelyikük felnéz, és ráébred, hogy a világuk megváltozott, sőt talán minden jobbra fordul majd.

A szerző jegyzete

Ez a KÖNYV NAPLÓBEJEGYZÉSEKEN ÉS SAJÁT DOKUMENTÁCIÓIMON alapuló emlékirat, amelyet 2002-ben kezdtem vezetni, amikor először jártam a KNDK-ban, majd 2008 és 2011 között, amikor a PME történetét próbáltam felgöngyölíteni, illetve a phenjani tartózkodásom idején, 2011 júliusa és decembere között. Amint lehetőségem nyílt rá, leírtam és legépeltam az aznapi eseményeket és párbeszédeteket, hogy lehetőleg szó szerint idézhessem őket. Térképek, fotók, angol és koreai nyelvű újságcikkek ellenőrzésére külső forrásokat is igénybe vettem.

James Kim, a PME elnökének kivételével a misszionáriusok, a felügyelők és a hallgatók nevét, alkalmanként az ismertetőjegyeiket is megváltoztattam. Valójában sokszor megmásítottam a diákok jellemvonásait, csak hogy megóvjam őket a következményektől. Azért, hogy a misszionáriusok könnyebben megkülönböztethetők legyenek a hallgatóktól, mindnyájuknak nyugati nevet adtam, bár eredetileg többüknek koreai neve volt.

Néhány esetben az események sorrendjét is felcseréltem. Egy-két kirándulás történetét például nem időrendben szerepeltettem, ezzel biztosítva az elbeszélés folytonosságát. A PME-t első alkalommal 2009-ben láttam egy megnyitóünnepségen, még az

iskola kapunyitása előtt, de erről a könyvben nem esik szó, és a benyomásaimat a PME 2011-es felkeresése kapcsán írtam le. Az eseményekről készült leírásokban nem változtattam meg semmit, és olyan pontosan adtam vissza őket, amennyire csak tőlem telt.

Nem állítom, hogy ez a könyv teljes képet nyújt Észak-Koreáról, de hiszek abban, hogy egyedi bepillantást enged annak mindennapjaiba. A pályám során végigjártam a dezertőrök szokásos menekülési útvonalát Kínába, Dél-Koreába, Mongóliába, Thaiföldre és a laoszi határvidékre, ahol több mint hatvan észak-koreai disszidenst, embercsempészeket és disszidenseket segítő szervezetek vezetőit interjúvoltam meg. Ezzel ellentétben ez a könyv – amely 19 és 20 éves fiatalokkal történt találkozásaimon, megfigyeléseimen alapszik – a KNDK-elit szűk rétegét mutatja be, azt a társadalmi szegmenst, amelyről a legkevesebb információ áll a rendelkezésünkre. A PME hallgatóival kialakított kapcsolatomban kivételesen szokatlannak számít, és lehetőséget adott arra, hogy bepillantassak egy olyan világba, amely általában elzárva áll az újságírók és más kívülállók előtt. Számos különleges körülmény segített egy átfogó kép megalkotásában: a PME működésének első évében jártunk, és az intézmény még szervezetlen volt, a fennálló rendszer is változott, ami a hallgatókat még sebezhetőbbé tette; a fiúk ártatlansága és fiatalsága; az, hogy én voltam a második külföldi tanárunk; továbbá, hogy beszéltem koreaiul, közös nyelvünkön.

Tisztában voltam azzal, hogy ez a könyv feldühíti majd a KNDK-rezsimet, a PME elnökét és az egykori kollégáimat. Bár sajnálom, hogy kényelmetlenséget okozok az elnöknek és a tanári kar tagjainak, íróként és Korea jövőjéért aggódó emberként kötelességemnek érzem, hogy megosszam a nyers valóságot a KNDK-ról, abban a reményben, hogy az átlag észak-koreaiak élete – beleértve szeretett diákjaimat is – egy napon majd jobb lesz.

A szerzőről

SUKI KIM A *THE INTERPRETER* (A TOLMÁCS) című díjnyertes könyv szerzője. Karrierje során olyan szervezetek ösztöndíjasa volt, mint a John Simon Guggenheim, a Fulbright és a Nyílt Társadalom Alapítvány. Újságíróként 2002 óta rendszeresen megfordul Észak-Koreában, esszéi és cikkei olyan magazinokban jelentek meg, mint a *The New York Times*, a *Harper's* és a *The New York Review of Books*. Szöulban nőtt fel, jelenleg New Yorkban él.

Név- és tárgymutató

21. század Napja 30, 129, 136, 169, 254
7. Phenjani Őszi Nemzetközi Vásár 199
A gyűrűk ura (film) 291
A nagy Gatsby (könyv) 250
A pingvinek vándorlása (film) 88, 215
A szív bajnokai (film) 291
A virágoslány (film) 232-33
„A vörös halál álarca” (könyv) 113
Ace Furniture Company 128
állandó fenyegetettség 36
Albright, Madeleine 126, 129
„Aloha from Hawaii” (dal) 185
Andersen, Hans Christian 244

Andong klán 55
anhedónia 197
Anti-Atlantisz 28
Arirang Tömegjátékok 153, 172
Avatar (film) 292
Az acél kora (film) 233
bajtársiasság 33, 139, 239-40
befolyásolás/befolyásos 33, 35, 127, 135, 185, 241, 294
Beth 39, 47, 52-54, 177, 289, 291
Biblia 13, 41, 44, 122, 149, 151, 178, 180, 196, 208, 235
brain drain (agyelszívás) 85
„Bridge over Troubled Water” (dal) 223
Brooklyn 206, 236

brooklyni szerető 26, 92
 Buddha 226

Castro, Fidel 126
 Chosun Computer Center 200
 Ciprofloxacin 134
 Clinton, Bill 261
 CNN 33, 71, 184
 CNN Asia 44, 93, 109, 210,
 247, 262, 267
 Cornell Egyetem 39
 Csangdzsa-hegy 117
 cserediák/cserediákprogram 46,
 95, 191
 Cshang Minszu 268, 270
 Cshanggangvon 96, 268
 Cshanggjong állatkert 204-05
 Cshollima 204, 257
 cshongdzsu 151
 Cshö Dzsinihi 222-23
 Cshö Mindzsun 70, 73, 82,
 119, 202
 Cshungszong hid 29
 cshuszok 56, 268
 Csin Thehjon 72, 172-73, 194
 Csinghua Egyetem 251
 Cson Szujong 143
 Csong Desze 257
 Csong Dzsujong 186

Daft Punk 264
 Dél-Hvanghe tartomány 117
 Dél-Korea
 ~i Egyesítési Minisztérium 154
 ~i egyetemek 253
 ~i egyházak 238
 háború ~val 118
 demilitarizált zóna/övezet 186,
 220
 démonizáló külvilág 267
 dr. Joseph 53, 73, 87-88, 121,
 124, 153, 173
 DVD 212, 290, 291
 dzsucse 14, 52, 69, 99, 113, 297
 Dzsucse torony 37, 76, 148
 dzsucseóra/tanfolyam/tanulmány
 127, 140, 155, 167, 179, 232,
 250, 265

Egyesítő Egyház 58
 Eiffel-torony 85
 ellenőrzőpont 224
 elmaradott tömegközlekedési
 hálózat 190
Eltűntette a szél (könyv) 185
 ENSZ 14-15, 85, 111, 296
 Észak-Korea
 ~ népe 14, 75, 134
 ~ nukleáris fegyverkezése 210
 ~i éhínség 117
 ~i katonák 20, 221

~i kiberbűnözés 262
 ~i királyok 224
 ~i kormányhivatal 24
 ~i társadalom 79
 ~i túlzás 113

Facebook 85, 261
 Federer, Roger 95
 fegyverviselés 262
Financial Times 261
Forbes 22, 184
 Fulbright-szervezet 35

Gates, Bill 85, 182, 185
 Google 35, 193, 249
 Graham, William Franklin
 „Billy” 126, 129
Háború és béke (könyv) 250
 hackelés 259
hanbok 147, 149, 157, 162, 297
 Három Forradalom Kiállítás
 199
Harry Potter és az azkabani fogoly
 (film) 288
 Harvard 52
Harvard Magazine 261
 hierarchia 119, 130, 190
 Hjangszan Szálloda 125, 132

Hong Munszop 72, 269-70
 Hyundai 19, 186

I Mjongbak 157, 161-62
 immunrendszer 25
Indiana Jones és a kristálykoponya
királysága (film) 290
 informális levélírási képesség
 182
 internet 22, 42, 48, 84, 88, 99,
 182, 189, 194-95, 235, 249-50,
 258-61, 263, 289, 296
 iPad 64, 93, 184
 iPod 41, 184, 203, 259
 IQ-teszt 262

japán gyarmatosítás 150
 jegyrendszer 186
 „Jelentés az Egyesítés és Béke
 Bizottságáról” 231
 Jenbien Műszaki Egyetem
 lásd JME
 „Jencsi bomba” (dal) 265
jet lag 80, 190
 Jézus krisztus 78, 92, 121, 151-52,
 242, 267
 JME 22-24, 39, 44-45, 178,
 237, 290
 Jobs, Steve 181, 184-85, 218,
 259

Jordan, Michael 94-95, 129, 185, 187-88
 Jun klán 60
 Kang Szongphil 100, 277
 kapitalizmus 31, 104
 kasztrendszer 130, 215
 Katie 39, 44-47, 49-50, 70, 74-75, 80, 86-87, 89-90, 94, 96-99, 103-04, 106, 108, 112, 123-24, 127, 132, 134, 138, 140-41, 181, 183, 194, 214, 277
 Kedves Vezető 42, 120
 Keresztény Nemzeti Tanács (National Council of Christians) 129
 Kim Cshek Műszaki Egyetem 52, 84, 176, 248
 Kim De Dzsung 128
 Kim Dzsangszeng (Szagje) 55
 Kim Dzsip (Szindokcse) 55
 Kim Dzsöngil 13-15, 30, 38, 40, 42, 50-51, 74, 79, 88, 90, 100-02, 104, 113-14, 116-18, 120-21, 127-30, 136, 138, 140, 144, 147, 150, 157-58, 161, 196, 199, 231-33, 250, 254, 257, 283, 292, 297-98
 Kim Dzsongszuk 90, 127, 283
 Kim Dzsongun 14, 26, 38, 79, 88, 90, 120-21, 157, 257, 298
 Kim Ir Szen 14, 28, 38, 42, 50-51, 65, 79, 90, 115-17, 126-27, 130, 138, 144, 157-58, 160-61, 191, 199, 201, 203, 216, 221, 223-25, 233, 250, 254, 261, 265, 283
 Kim Ir Szen Egyetem 52, 185, 225, 248
 Kim Jongszuk 239, 270
 Kim Suki 176-77, 275, 277, 283
kimbap 159
kimdzsang 245-48, 250, 263-64, 277
kimdzsongilia 127, 147, 153
kimirszenglia 127, 147, 153
 Kimirszenizmus 82, 99, 119, 157, 221, 255, 297
 Kínai Kommunista Párt 126
 Kindle 183, 215, 259
kippumdzsó 140
kiszeng (gésa) 150
 Kjongbokkung 63
 konfucianizmus 58, 228
 koreai háború 19, 58, 117, 150
 Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) 14-15, 33, 52, 79, 86-87, 111, 117-18, 147, 153-54, 162, 176, 181, 187, 190, 199, 216, 224, 235, 254, 262, 297

Koreai Oktatási és Kulturális Csatorna (KOKCS) 231
 Korea-közi projekt 220
 Korjo Hotel 148, 186, 225
 kulturális forradalom 130
 Kumszuszan palota 201, 224
 Kvangszan Kim 57, 60, 151
 Kvangszan klán 55-56, 58
 LeBron, James 95
 legális szervkereskedelem 260
 Li Szin Man 65
 London 17, 95, 189
 Lydia 141-43
 Maazel, Lorin 33
 MacBook 183
Madagaszkár (film) 290
 Mammulszang-hegy 223
 Manchester United 182, 257-58
 Mangjongde 126, 203
 Mansude TV 231
 Mao Ce-tung 126
 Mao-óra 191
 Martha 13, 181-82, 184, 208, 210, 224, 263, 271, 291, 297
 Mary 177, 212, 234-35, 250, 271, 290-91
 McDonald's 255, 262
 Miss Korea 140
 MIT 52
 Mitchell, Margaret 185
 Mjohjang-hegy 123-24, 129, 131
 Mr. Han 124-25, 131-32, 148, 223
 Mr. Hong 175-77
 Mr. Ri 32-35, 97-98, 115, 124, 222-23
 Mrs. David 237-38, 249
 MTV 184
 Mugabe, Robert 126
 Munkáspárt 156, 158, 261, 297
 náci koncentrációs táborok 112
 Nadal, Rafael 95
 Nagy Győzelem 156
 Nagy Népi Könyvtár 90, 100-01, 130, 148, 269
 Nagy Tábornok 74, 100-01, 104, 114, 117, 120, 147, 158, 174
 Nagy Vezető 14, 16, 29, 37, 42, 51-52, 72, 78-79, 88, 90, 93, 99, 103, 108, 114, 116, 120-21, 125-27, 129-31, 145, 158, 162, 166, 176, 179, 181, 191, 193, 200, 208, 217, 221, 223-24, 226, 228, 230, 232, 254, 256, 261, 265, 267, 277, 283, 293, 297-99

Namhan (Dél-Korea) 43
 Napfény-politika 128
Narnia krónikái (film) 271-72, 288
 NBA 94-95, 182
 negatív propaganda 216
 Nemzeti Oktatási Tanács 176
 Nemzetközi Barátság Kiállító-csarnok 125-26
 „Nemzetvédelem dala” (dal) 161
nengmjon 76-77, 186, 200, 264
 Népi Kultúrpalota 160
 New Jersey 17, 57, 64
 New York 16-17, 24-25, 30, 56, 71, 91, 95, 137-38, 141, 171-72, 190, 196-98, 229-30, 233, 235-36, 238, 246, 296
New York bandái (film) 236
New York Times, The 33, 161, 261
 New York-i Filharmonikusok 21, 32-33, 154, 281
News of the World 92
nom 161
 nő
 ~i egyenjogúság 216
 ~i egyetem 253
 ~i tábornok 90
 ~i tanulmányok 216
 nukleáris fegyverkezés 19, 210, 262-63

Nyomtalanul (film) 133
Oroszlánkirály (film) 215
 Osztrovszkij, Nyikolaj Alekszejevics 232
 Örök Nagy Vezető 116
 Örök Torony 37, 119, 136, 146
 örökbefogadás 215-16
 Pak Csunho 72-73, 77, 89, 98, 119, 143, 172-73, 205
 Pak Szehun 72, 269
pandzsang 209
 Panetta, Leon 210
 Párizs 64, 76, 189
 Peking 16, 21, 24, 27, 31, 40, 51, 222, 251
 Pekingi 5-ös Számú Középiskola 191
 Pektu-hegy 116, 127
 Pennsylvaniai Állami Egyetem 247
 Phenjani 1-es Számú Középiskola 191
 Phenjani Keleti Kerületi 1-es Számú Középiskola 191
 Phenjani Műszaki Egyetem lásd PME

Phenjani Népi Tanács 156
 Phenjani Nyomdamérnöki Egyetem 113
 Phothonggang áruház 41, 80, 148, 198
 Phothonggang folyó 148
pjollo 176-77
 plasztikai sebészet 269
 PME 21, 23-24, 29, 36, 43, 45, 52, 79-80, 91, 96, 101, 104, 106, 119, 122-23, 125, 129, 135, 138-39, 145, 150, 153-54, 156, 160, 173, 175, 179, 185, 192-93, 202, 214, 221, 225, 227, 238, 241, 249, 251, 254-55, 259, 267, 269-70, 273, 282, 284-85, 287
 Pohjonsza buddhista templom 129
 Pomalli falu 117
pondzsuk 56, 130
 Presley, Elvis 185
Princeton Review 261
 Pukhan (Észak-Korea) 43
Pygmalion (könyv) 207
 rabszolga 112, 115, 134, 243, 252
 Rachel 122-23, 144
 rámen 200, 238
 Ri Dzsincshol 72, 119

Ri Szangu 239, 241
 Ri Teszong 281
 Rju Dzsongmin 73, 100, 104, 119, 202
Robinson Crusoe (könyv) 250
Rodong Sinmun 14, 232
 Samsung 19, 186
 Sheldon, Sidney 185
 Simon & Garfunkel 223
 Skype 24, 40, 194, 296
Social Network – A közösségi háló (film) 85
 Stockholm-szindróma 59
 Stonehenge 85
 Strauss, Levi 212
 Szamcsong 63-64
Szenghval cshonghva (napi életégység) 121
 „Szerelem a nácik idején” (novella) 208
 Szinidzsü 131
szodedsang 209
 Szong Szungdzsin 260
szongbun 130, 191, 192, 215, 257
szongun 116
 Szovjetunió 59, 201, 222
 Szöul 16, 18, 20-21, 23, 25-26, 35, 52, 56, 59-60, 62-64,

XA 227892

66-67, 95, 158, 196, 201, 204, 211, 253
 szuhva 162
 Tádzs Mahal 85
 Tangun 144-45, 224-25
 társadalombiztosítási
 hozzájárulás 217
 Tedong folyó 29
 The Beatles 264
 Thongil piac 41, 198, 238
 Titanic (film) 291
 Tongmjong király 224-26
 törzsutasprogram 190
 Twitter 261
 US Open 95
 Üvöltő szelek (könyv) 250

Vilmos herceg 224
 vízum 15, 23-27, 38, 45, 154, 178, 285
 Washington Post, The
 179
 Wellesley College 253
 Windows 259
 World Food Program
 (Világélelmezési Program,
 WFP) 15
 Xanadu 252
 zainicsi koreai 257
 Zuckerberg, Mark 85, 185,
 261, 263

X 2207 02